

N e m e s
Nógrád Vármegyének
H i s t ó r i a i,
Geographiai és Statistikai
E s m e r t e t é s e.

Rézre Metszett
Rajzolatokkal.
Négy Kötetben.

Negyedik Kötet.

P e s t e n, 1826.
Petrózai Trattner Mátyás' betűjével.

I.

Nógrád Vármegye' Petsétje.

Illy sok és szám nélkül való veszedelmes háborús zavarok, rablások, gyilkosságok, gyújtogatások között, mellyeket a' múlt századokban, főképen a' Tatárok és Törökök által szenvedett ezen Vármegye (a' mint feljebb a' várak' történetei' leírásában előre botsátottam) most is méltán sirathatja a' maradék azt is, hogy midön ostrom által elfoglalván a' Török a' pártütőkkel egyet értve Fülek várát, a' városnak hamuvá tétele által ezen Vármegyének minden írománnyai, ok-levelei, jelességei, egész leveles tárával együtt elégték.

Ezen nagy, és soha többé helyre nem hozható veszteség által sok régi Nemes Familiák könnyes szemmel nézik elesteket. De azt sem lehet többé megbizonyítani, miképen nyerte ezen Vármegye Corvinus Mátyástól a' mostani Petsétjét; talám azért, minthogy ennek a' Nemesi Rendje a' Királyok' személyének őrzője, oltalmazója, sőt a' legveszedelmesebb ütközetekben is, és akármilyenülállásokban, mint fekete sereg annak védelmezője volt. a)

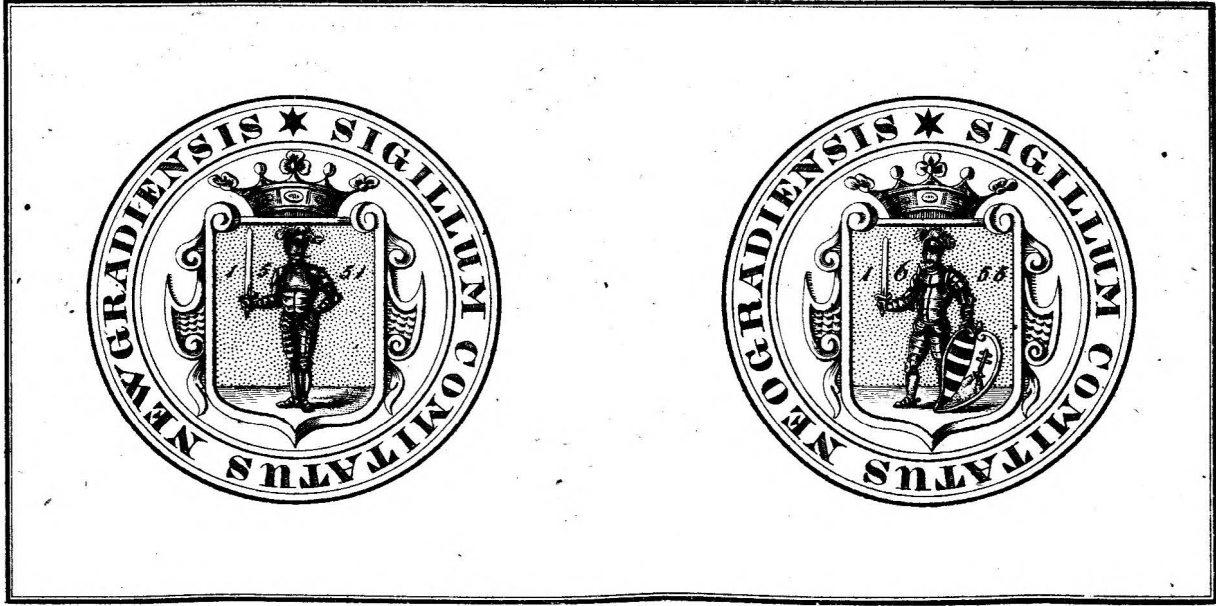
a) Bél Mátyás.

A' Petsét megkülömböztetéssel való élés, vagy is annak használása, leginkább a' Nemességgel vette kezdetét; mert a' Király adta ki a' tzi mer minémüségét, a' Nemesi szabadságnak, mellyel éltek, nagyobb bizonyosága okáért, önnön aláírása mellett, és azt petsétjével is megerősítette. Későbbben szokásba jött a' Nemeseknél, és az mai napig is megtartatik: hogy a' visszaélés elkerülése végett azon tzi mer, mellyet Nemességekkel nyertek, kimetszve, és aranyba foglalva, gyűrűben az újjakon hordják. Ezen helyes és régi szokás nem valamelly tsekély büszkélkedés miatt, hanem nagyobb hitelt adó bátorság' kedveért hozatott be; mert csak akkor vétetik le az újjról, a' midőn valaki aláírását levele petsételtetésével is megerősíteni és tökéletesíteni kívánja. Innét következett idővel az is, hogy a' petsét körül a' tulajdonosnak kereszt és vezeték nevei kimetszettek. Illy petsétes aláírásokat a' XV. és XVI. századból sokszor lehet még most is látni.

A' Vármegyék is az előbbi századokban négy ilyen nemesi petsétekkel, azokat leveleikre kinyomatván, erősítették meg írásaikat, és alá írták *Comitatus Sigillum!* De idő' jártával ez is nagyobb tökéleteségre hozatott, ugyan azért ezen fontos tárgynál megállapodok, 's mint mindenütt úgy itt is, a' mi minden kétségen kívül való és világos, előadom, ide rekesztvén két tsaknem egyet mutató petsét' rajzolatját.

IV. Kost.

4. Kap.

Daniel Moxony del.

Lehnhardt sc. Pest.

Ezen két tziimeres petséteknek magyarázatja így adatik elő: Az első, t. i. az 1551-ik esztendőbeli I. Ferdinánd Csász. és Kir. által adatott törvényesen ezen Vármegyének, minkeutánna az 1550-dik eszt. 61-ik articulus szerint már az Országgyűlésén meghatározottat, hogy egy állandó petsétje legyen minden Vármegyének, és az zár alatt tsukva öriztessék. A' második 1655-dik esztendőbeli, 's ez I. Leopold Cs. és Király' megkoronázatása' idejére mutat. Ezen második rendbéli petsétet Ghymesí G. Forgách I. Ádám, mint ezen Vármegyének akkori jeles Fő Ispánja, Bétsben megújítva 's a' Felség által is megerősítve nyerte.

Külömbözik ezen másod rendbéli petsét az elsőtől abban, hogy az első vas pántzélós és sisakos férjfiút, kivont karddal ad előnkbe; az utóbbi hasonló ugyan az elsőhöz abban, hogy ezen is egy vas pántzélba öltözött bajnok van, de abban külömbözik, hogy az ezen bal karjával az Ország' tziimeréhez mintegy támaszkodni látszatik.

A' harmadik, az az a' mostani, melly 1813-dik esztendőben metszetett, a' másodiktól tsak az esztendő számban külömbözik, 's így tehát tsak az 1655-dik esztendőbeli újított meg.

II.

Jelessége ezen Vármegyének.

Több jelességei (Privilegium) közé tartozik az is, hogy ezen Vármegye' követjei az Országgyűlésén a' Tábla közepe táján, bal szomszédságában, Trencsin Vármegye követjei mellett szoktak ülni. Ezen hely némellyek által az 1723-dik eszt. Ország gyűlés alkalmával kérdöbe vétetett, de azt az érdemes Nógrádi küldöttek olly erősen tudták védelmezni, hogy megnyerték ezen helyeiket. a) Az is volt azon időben előadva, hogy ezen Vármegye az Ország tzímerjét, is petsétjén hordja, és hogy midön a' Király a' haborúba ment, mindenkor a' Nógrádiak voltak mellette; sőt az ütközetekben is elsőek voltak. A' Mohátsi és Budai — a' Magyarokra nézve gyászos — ütközetek után Nógrád volt az első, a' melly ön bátorságára nézve fenyegetve eltiltotta a' Budai Törököket, hogy beljebb ne merészeljenek menni a' Bánya-városok felé; a' Pestieket és Honthiakat pedig, lakhelyeikből lett kiűztetések után a' Nógrádiak majd tsaknem egy egész századig gyámolították keblekben. b)

-
- a) Nógrád részéről az egyik követ Török András, akkori Vice Ispány, a' közjó előmozdításában megöszült igaz hazafi volt, a' kiról emlékezet tétetett Podrecsány helységének leírásában.
- b) Notitia Hungariae Matthiae Belii pag 48. „Post funestam Gentis Hungaricae ad Mohacsium cladem, at-

Mind ezen jelességeket, és sok megkülömböztetéseket egybe vévén, elég légyen Leopold Császár és Király' kegyelmes szavait előadnunk a' kedves maradéokra tekintve, mellyek így következnek:

„Nos Leopoldus, Divina favente Clementia
 „Electus Romanorum Imperator, Semper Augu-
 „stus, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiaeque
 „Rex, Archi Dux Austriae, Dux Burgundiae,
 „Styriae, Carinthiae, Carnioliae, ac Vitenber-
 „gae, Superioris et inferioris Lusatiae, Comes
 „Habsburgi, Tyrolis, et Goritiae, Memoriae
 „commendamus, tenore praesentium, significan-
 „tes, quibus expedit universis. Quod posteaquam
 „Deo ter optimo et maximo propitio, gloriosis,
 „et victricibus armis nostris, naturalem Christia-
 „ni nominis hostem Turcam, a' multis retroacto-
 „rum annorum decursibus in partibus Regni no-
 „stri Hungariae saevientem, faustis auspiciis ad

---

que Budam, ab hoste interceptam, Neogradiensis Comitatus is fuit, qui sua virtute prohibuit Turcas, ne interius progressi Montanas Urbes, Regni The-suarum, sub suam mitterent potestatem. Quin imo, depulsos Patrio Solo, Pestienses, et Honthenses, toto propemodum saeculo, gremio suo foverit, ne quid de summorum virorum, quos provincia haec edidit, proventu dicamus. Istis tunc argumentis prae-rogativarum suarum causa depugnare Neogra-dienses.“

„longinquiora propulsassemus, tandemque post
 „tot gloriose de eodem factas victorias et trium-
 „phos, exoptatae pacis malaciam stabilissemus, et
 „ex hac ipsa ratione in aliquam duntaxat tot ex-
 „pensarum in tam diuturni belli continuatos suc-
 „cessus, cum enervatione aerarii nostri profusa-
 „rum recompensam, a Comitibus, qua e jugo,
 „qua a tributo Turcico eliberatis praetendissemus:
 „Unde licet Comitatus noster Neogradiensis, ut
 „plurimum ab Anno 1663. tributarius effectus,
 „saeviente adhuc in inferiores partes Hungariae
 „turcica tyrannide, instar aliorum Regni nostri
 „fidelium redditus Sacrae Coronae, regalesque
 „impositiones praestitisset, Diaetis Regni, Coro-
 „nationibusque Regni interfuissent, Juris et Ju-
 „stitiae cursum in gremio sui, non ipse duntaxat
 „administrasset, quin potius inferiorum quoque,
 „sibi vicinorum Comitatum officiales Sedibus suis
 „pulsos, in medio sui fovisset, census, decimas,
 „nonas, et alias datias, a subditis suis percepis-
 „set, oeconomias non minori tunc quam nunc fru-
 „ctu exercuisset, insuper vero, aliquot Christia-
 „na praesidia, uti erat: Fülekinum, Divinium,
 „Kékkő, Gács, et Somoskő, itidem in gremio
 „suo habens, ex iis sese excursoribus Turcarum for-
 „te et intrepido animo opposuisset, et quo mi-
 „nus virus suum ad Civitates nostras montanas,
 „interioraque Regni exereret, pro virili obsti-
 „tisset, sicque pro conservanda intaminata erga
 „Majestatem nostram fidelitate, vitam fortunisque

„suas saepius periculis exponere non exhorruisset ,
 „et ob hoc velut simplici duntaxat tributo Tur-
 „cico liberatus, se nulli Armorum Jurì, eo ma-
 „gis Neoacquistico obnoxium esse existimat, in-
 „tuitu tamen modernarum diversarum necessita-
 „tum nostrarum, pro tenuitate virium suarum
 „hac quoque ratione fidelem sese, et erga pro-
 „movenda servitia nostra obsequentem praestare
 „volens, ad tollendam omnem praetensionem
 „confert ad Cassam Nostram solutoriam Aulicam,
 „et quidem praecise Domini Terrestres, Venera-
 „bili Clero, Bonis item, et signanter Possessio-
 „nibus Lörintzi, Tartsa, Heréd, Jobágyi, Gede,
 „Szántó, Palotás, Kókényes, et Hihalom, ad Do-
 „minium Hatvan conscriptis, nonnullisque aliis
 „jam inde praevis per nos benigne exemptis, hic
 „et nunc quoque exceptis, ex propriis, et non
 „subditorum suorum facultatibus, paratae pecu-
 „niae summam florenorum Rhenensium octo mil-
 „lium, et metretas Posenienses mixti cum siligine
 „tritici mille ducentas, illam quidem hic Viennae
 „defectu absque omni exolutam, praecinsinuatam
 „vero metretas Budae, ad Domum nostram an-
 „nonariam administratas. Hinc nos quoque, gra-
 „tam ejusdem, et eorundem promptitudinem, cle-
 „menti vultu, et paterno affectu acceptantes,
 „eundem et eosdem, exceptis praenuncupatis bo-
 „nis ad praescitum Dominium Hatvan conscri-
 „ptis, sed nec eatenus ulteriori eorum, quorum
 „interest, Juribus suis invigilandi facultate, ac in-

„stantia praeclusis, etiamsi fors quoquomodo in-
 „ter Comitatus Neoacquisticos, vel Juri armo-
 „rum subjectos, praetensive censeri potuisset, ab
 „omni hujusmodi Neoacquistico, vel Jure armo-
 „rum, et quid inde emergere posset, onere, de
 „pleno eximimus et enodamus, exemptumque, ac
 „enodatos, Benigne resolvimus, assecurantes eun-
 „dem, et eosdem, in verbo nostro Regio, quod
 „ipsum, et eosdem singulos, ac quoslibet, in
 „omnibus, ac circa omnia, penes Regni leges,
 „penes legales Fori competentis processus beni-
 „gne conservabimus, conservarique faciemus, nos
 „et successores nostri. Insuper vero, siquidem ad
 „hanc contestandae fidelitatis gratia nobis colla-
 „tam summam, non duntaxat haereditarii, verum
 „hypothecarii, et temporanei Bonorum posses-
 „sores concurrerent, Benigne decrevimus, ut his,
 „et similibus hujusmodi summa in tantum, in quan-
 „tum concurrunt, supra Bona eorum tali jure
 „tenta in forma auctionis habeatur super inscri-
 „pta, ac investita, temporeque redemptionis iis-
 „dem cum Capitali, manutentione Fiscii nostri
 „Regii, et assistentia ipsius Comitatus, hoc in
 „passu eidem per nos vigore praesentium benigne
 „attributa, simul et semel per eos, ad quos re-
 „demptio talium Bonorum pertinet, deponatur,
 „nec secus ad remissionem eorum cogi possent,
 „id quod ad alios quoque bonorum Possessores,
 „a quibus fors exposit bona talia, intuitu quorum
 „nunc hocce specimen exhibent, Processu Juris

„adjudicarentur, extensum benigne volumus. Ha-
 „rum nostrarum Regiarum Literarum vigore, et
 „testimonio mediante. Dabantur in Civitate no-
 „stra Vienna die trigesima prima Maji, Anno
 „Millesimo Septingentesimo tertio, Regnorum no-
 „strorum, Romani Quadragesimo quinto, Hun-
 „garici Quadragesimo Octavo, Bohemici ver-
 „Quadragesimo Septimo. Leopoldus Gothardt
 „Henricus Comes a Salaburg ad mandatum ele-
 „cti Domini Imperatoris proprium Ca. Th. L. B
 „A. epis. Georgius Antonius Ferner.“

III.

Az Országnak és Nógrád Vármegyének
 történetei 's Nagy és Jeles embereinek
 megkülömböztetett tselekedetei.

1229. IV. Béla Zechent, (most Szécsény) 's
 az ahoz tartozandó jószágokat Gróf Bonzának
 adta örökségül.

1240. Az rendeltett: hogy kő-falakkból épít-
 tessenek menedék-helyek, vagy a' hegyeken, vagy
 a' sűrű erdőségekben, a' Tatárok ellen.

1500. Farkas, Nógrád Vármegyey' Fő Ispán-
 ja, a' Csalári Káplán és Marcellus között való
 pert elintézte.

1527. Tamás az Erdélyi Vajda Szécsény körül
 határjárást, és annak megújítását vitte végbe.

1333. Ugyan azon Tamás a' testvérjével megosztozott.

1368. Bubek István Ország Biró (Judex Curiae) volt.

1375. Tamás' maradékai Zechen nevezettek, és már Zechen Ferentz Ország-Birája volt.

1384. 1388. 1391. Bubek, már most Bebekre, Ország Birája, a' Füleki várnak örökösra lön, Ráskay Balás' Nógrád Vármegyei Főpány' leányát vévén feleségül, 's meg is építette azon várnak egyik részét 'Sigmond Király alatt.

1395. Ugyan 'Sigmond alatt először rohant be a' Török és a' Tatar egy erővel Magyar Országba, hatvan ezer gyalog fegyveressel, és húsz ezer Lovassal.

1450. A' Huszsziták bejöttek az Országba.

1433. Párdusz de Horka, a' Huszsziták Fő Vezére elfoglalta először is Szécsényt.

1445. és 1446. A' Pesten tartatott Országgyűlésben az végeztetett: hogy némelly várak, 's azok között Szécsény is, széljel hanyattassanak.

1451. Giszkra Jánossal, a' Csehek' vezérével, Losontz mellett szerentsétlen ütközet történt. — De

1456. Gács váránál ugyan a' Huszsziták megverettek.

1460. Ország Mihály Palatinusnak megengedte a' Romai Pápa, hogy a' Szécsényi Klastrom újra megépíttessék, mivel az, a' Huszsziták által elpusztított.

1490. II. Ulászló és testvére Albert, Lengyel Király között történt egyenetlenség miatt Szécsénynél nagy véres ütközet volt.

1546. Art. 44. A' Duna' környékén lévő várak, a' hol a' kiküldöttség jónak fogja találni, széljel hányattassanak, 's azok között Szécsény és Buják is neveztetnek.

Ugyan ekkor Mehemet Jahiogles Budai Bassa, tiz ezer keresztényt hajtatott el Törökországba, kik között Nógrádiak is voltak, de meg nem neveztetnek.

1550. Verantius Antal Püspök tudósította Nádasdy Tamást, hogy a' Török 400. fegyveres népevel Sept. 6-án Szécsénybe beütött, és 45 embert el fogott, de csak egyet ölt meg.

1552. Zechen (Szécsény)váranak megerősítése rendeltetett.

Julius 2-án Eunuchus Ali Basa' Szécsényt elfoglalta; de azt Árokházy Lőrincz előbb felgyújtatta. Akkor Hollókő vára is elfoglaltatott a' Török által.

1554. Filek vára Sept. 4-ikén egy hitetlen' elárulása által elfoglaltatott.

1558. Kazánál a' Sajó folyója mellett tartott ütközetben a' Szécsényi fegyveresek is jelen voltak.

1561. Junius' 26-án Verantius Antal tudósította I. Ferdinánd Királyt, hogy Junius' 17-kén a' Törökök, a' Szécsényi és Kékkői várakat elfoglalták.

1562. Balassa János Szécsényt ostrom alá vette, Hrusitz Jánossal együtt, de a' Török által Szécsényhez közel annyira megverettetett, hogy három ezer ember a' tsata-piartzon maradna.

1567. és 1568. Achmet, Bég, Szécsényi Török Fő Vezér, a' Császáriak által meggyőzöttetett, 's végre el is fogattatott.

1569. Balassa János és Dobó István Szécsényt, Füleket és több várakat is el akarták foglalni Maximilián ellen felfegyverkezve.

1588. A' Szikszói ütközet előtt hat ezer lovas, és ugyan annyi gyalog Török a' Vátzi, Szécsényi, és Füleki Törökök közül egybe csoportozván, a' Császáriakat, kik 5000-en voltak, megtámadták; de akkor a' Szécsényi Bassa sebbe esett, mellyben meg is halt.

1593. Tiefenbach Kristóf, Pálffy Miklós, és Rákótzty 'Sigmond Vezérek által vissza-foglaltattak Fülek, Szécsény, és több várak.

1594. Febr. hónapban Nógrád vára erőszakkal foglaltatott el a' Törökök által, Ortelius Hieronymus Német író szerint (144. lap.)

Mart. 15-kén Szécsényt is vissza-foglalták a' Törökök. Ugyan ott a' 145. lap.

Tonhauser Honorius, Szécsény' Fő Kapitánja Györnél sebbe esett.

1596. Az Egri ütközet előtt Pálffy Miklós, Schwartzenberg Seregével Szécsény mellett egybe kaptsolta magát.

1597. A' hét Bánya városok panaszt tettek : hogy ők a' 200. Szécsényi Katonáknak tartására elégtelenek.

Ekkor Szendrő, Fülek, és Szécsény körül, a' Törökök ellen tett kiütések alatt a' Szécsényiek 40 paripát, és 14 Törököt fogtak el, 's számos keresztényeket a' Török rabszolgaságból kiszabadítottak.

Ugyan ekkor a' Szécsényi 's Palánki fegyverviselők nagy nyereséggel jöttek vissza a' Törökökkel volt ütközetből.

Ugyan akkor az Egri Törökök Gyöngyös felé jöven, 26 terhelt szekereket a' Szécsényi katonaság elfogta.

1599. Pálffy Miklós öt ezer hadi néppel, a' Palánkai ezer emberrel együtt, a' Törökök ellen menvén Szécsény felé, nem tsak hogy meg győzte azokat, de el is széljesztette őket, a' keresztény rabokat szabadokká tette, és a' Törököknek minden vagyonokat elfoglalta.

Ugyan akkor a' Vátzi Császáriak kitsapásokat tévén Buda felé, a' Szécsényi, Nógrádi, és Palánki Törökök' és Tatárok' tsapatjaikra találván 200-at közülök halomra szabdaltak.

1600. Mart. 25-kán a' Füleki, Szécsényi, Kállói, és több Császári fegyver - viselők, az Egri Törökökön győzedelmeskedtek. De utánnok új erővel jöttek 100 Törökök, a' kikkel újra megütköztek. Ekkor is sokan maradtak ugyan a' Tö-

rökök közül, ~~de~~ a' Császár népéből sem kevesen, a' tsata-piartzon.

1601. G. Forgách 'Sigmund a' Császár által Szécsény vára' Fő Kapitánjának neveztetett ki.

1602. A' Szécsényi és Füleki várak' megerősítésekre, az egész Nógrád Vármegyebeliek ingyen való munkát tettek.

Azon esztendőben Forgách 'Sigmund Szécsényből, vezérlése alá adott 3000. fegyveres népével, a' Budai Táborba szállott.

1604. Újra törvény hozatott az eránt, hogy a' Szécsényi vár ingyen való munka által erősítsék meg.

Ezen esztendőben a' Török, Esztergomért Egret akarta tserébe adni, vagy pedig Fülek, Szécsény, és Nógrád várait Eger' helyett. De ezen tsere végre nem hajtatott.

Ugyan a' fent irtt esztendőben az Esztergomi ostrom után 8000 Törökök Palánka, Szécsény, és Fülek felé jöttek ólálkodva, hogy pusztíthassák az Országot; de Kollonits Fő Vezér által megakadályoztattak, sőt továbbra el is széljesztettek.

1618. A' törvény által az végeztetett, hogy Fülek, Szécsény, Somoskö 's a' t. a' Zsitva-toroki békekesség szerint meg erősítsenek.

Ugyan azon eszt. 49. Art. szerint, Nógrád, Gyarmath és Fülek megerősítették.

1620. Bethlen Gábor' Levelé G. Forgách 'Sigmund Palatinushoz, mellyben jelenti, hogy ezer Lovast küldött Szécsénybe.

1622. A' Szécsényi vár meg erősítettett.

1625. A' Szécsényi és a' Gácsi várak megerősítettettek.

1626. Bethlen Gábor Erdélyi fejedelem, a' midőn Wallenstein vezér által a' Palánki ütközet-re kínszerítettnek, kezét fogott a' Török had' vezérével, és mindjárt azon éjjel Szécsény felé nyomúlt.

1635. a' 95. Art. szerint, Szécsény várának megerősítettése meghatározottatott.

1640. 1642. 1643. Forgách Ádám, Szécsény' Fő Kapitánya 7 Pattantyúst, 200 Lovast's 200 Gyalogot élelembélivel a' magáéból tartott.

1644. Rákótzty György Erdélyi Fejedelem, a' kinek Al-vezére kemény János volt, katonájit Szécsényig hozta, és azokat a' maga népéhez tsatolta.

1645. III. Ferdinánd azt parantsolta G. Forgách Ádámnak, hogy a' Füleki és Szécsényi katonaságot büntetné meg, a' vásárban elkövetett rendetlenségekért.

1647. Sept. 23-kán Koháry István, ugyan III. Ferdinánd által Szécsényi Fő Kapitánynak neveztetett ki.

Ugyan azon eszt. 153. Art. 10. §. Nógrád a' 11. Gyarmat, a' 12. Fülek, a' 13. Somoskö, 's a' 14. §. szerint Szécsény várak megerősítettettek.

1648. Aug. 4-kén a' Szécsényi várban Nógrád Vármegyének nevezetes Gyűlése tartatott.

1650. Liptay István, Szécsény várának V. Kapitánya lett.

1651. Febr. 25-kén Koháry István Szécsényi Fő Kapitány lett, és

1652. Irt Forgách Ádámnak, az akkori végvárak Kapitánjának, a' Törökök' kegyetlenségeikről.

1654. Koháry Istvánnak Forgách Ádámhoz írt levelében előadott panaszsa méltó az olvasásra.

1660. Octob. 6-kán A' Szécsényi katonaság Fülekre rendeltetett a' Török ellen.

Oct. 14-kén ugyan azon eszt. Koháry István Forgách Ádámnak jelentette a' Budai Basa' eljövételét.

1661. Apr. 26-kán Gyarmati, Szécsényi, Palánki 's Füleki 500 lovas katonaság, a' Török' 200 szekereét elfoglalni akarván, 3000 Török által összeapritatott, úgy hogy csak 60-on szabadúlhattak meg.

Julius' 28-ikán II. Koháry István Füleket és Szécsény várának Fő Kapitánya lett.

1662. Apr. 19-kén Koháry István vezérlette a' hadi népet, de nagy veszteséggel, 's azért hátra vonúlt.

A' Csanádi Püspöknek panaszsa October hónapjában I. Leopold előtt Balassa Imre ellen, az eránt, hogy jószágában erőszakot tett, a' püspöki jobbágyokat sartzolta, 's azon feljül mun-

kákra is hajtogatta, melly panasz Rákótzty György és 'Sigmond ellen is intéztetik.

1663. Novemb. 9-kén Koháry István, előre látván a' következő veszedelmet, fel gyújtatta Szécsényt, mellyet a' Török elfoglalván 20 eszt. birta is.

1666. Julius 4-én Balassa Imre segítséget kért, és Divényt Palatinus Veselényi Ferentz ostrom alá vette.

1668. Mart. 18-kán költ a' Szécsényi Beli Beg Bassa' Magyar levele.

A' Német előadás ezen esztendőről helyes.

Ugyan ezen eszt. Szécsény és Hollókő várak a' Töröktől visszafoglaltattak.

1678. A' meg nem elégedett Támadók Fülel' ostromlására a' Gátsi várból az ágyúkat elvitték.

1683. Nov. Gácsról Báró Rehberg Katalin G. Forgách Ádám' özvegye, a' Lengyel Királyhoz folyamodott, segítséget kérvén tőle.

1698. A' Bécsi végzés szerint a' Török jármától megszabadult Magyar Ország Portákra felosztott, 's a' Nógrád, Vármegyei Nemesek által fizetendő summa, mellyet tsupán a' Nemesi Rend, a' Papi Rendet kivéve, fizetett 8000. fl. tett, melly azon időben nagy summa volt; azon kívül 1200. Pos. mérő búzát. a) Ezen fizetés mellett Nógrád Vármegye a' Juris Armorum terhétől fel-szabadítatott.

---

a) Steph. Katona XVII. Engel V. Buch. 173. Citte.

1710. Vadkert és Nagy Romhány között Rákóczy Ferentzel nagy ütközet volt.

1712. Mart. 10-ikén VI-ik Károly Császár és Király minden Vármegyékhez levelet küldött, melyben a' Szathmári békesség kötést helyben hagyja, a' melly Rákóczynak semmiképen sem tetszett. Hasztalan bizott ő Péternek az Orosz Császárnak partfogásában, ugyan azért Dantzignál hajóra ült és Frantzia Országba evezett. Ezen utazásában követői voltak: Bertsényi Miklós, Forgách Simon, Eszterházy Antal, Máriássy, Pápay, Zay, Kruccsay, Zibrik Miklós, Csáky Mihály, Vay Ádám, Mikes Kelemen, mindössze mintegy 50 személyek. Két Pap is volt közöttök, Radalovics t. i. és Damofili Apátok. De Rákóczy Frantzia Országban Wratislau' jövendölése szerint tsekély pensionál egyebet nem nyert; azért az 1718-ik eszt. Török Országba indúlt, hogy ottan az Austriai Ház és a' Török között tartó háborúban nevezetes fő személyt játszhasson. De itt sem kedvezett neki a' szerentse, szinte úgy, mint Frantzia Országban. a) Constantinápolyból Radosztóba küldett mint számkivettett, és végre ugyan ottan Oct.

---

a) St. Katona Hist. crit. Tomo XXXVII. pag. 657. „Anno 1711. — — Rákóczy — — — in Galliam, commune „Principum Asylum, se recepit; a Turcis subinde, „quum Carolo bellum indixissent, spe seditionis „apud Hungaros excitandae Constantinopolim evocatus, ac exul in Rodosto die 8-a Apr. 1735. „mortuus.“

8-ikán 1735. eszt. meghalt, a' hol is a' R. C. templomban illy felirás olvastatik: b)

„*Hic requiescit Franciscus Rákótzý, Dei Gratia Electus Transylvaniae Princeps, Patrum Regni Hungariae Dominus et Siculorum Comes.*“

„*Aetatis Suae L. IX. a Matre avulsus, miro divinae Providentiae ordine, per carceres, per exilia, per varia vitae discrimina ductus, hic requiescenti Matri per mortem redditus, quietem, quam vivus ignoravit, in Domino invenit. Anno Salutis MDCCXXXV. 8-a Aprilis aetatis suae 59.*“

Rákótzý Ferentz' teste, édes Annya Zrinyi Ilona mellett nyugodott; belső részei pedig a' Görögök templomába tétettek, azt kívánván ő életében, hogy a' szive Frantzia Országba tétessék által. b) Ott halt meg Eszterházy Antal is 1721. Aug. 4-ikén, 's Bercsényi Miklós is 1725-ben. c)

a) *Reise von Konstantinopel nach Brussa und Olympos, deß Joseph Hammer — is bizonyítja ezen sírfelirást.*

b) Steph. Katona T. XXXVIII. pag. 732. — „*Minutioribus corporis partibus in Graecorum Templo tumulatis, Corpus ipsum Constantinopoli penes Matrem Helenam Zriniam sepeliendum, quum a polinetoribus apertum fuisset, copiosa (bilis in venis et stomacho, reperta fuit, et multum in capite cerebri. Cor in Galliam transmitti voluit.*“

c) Hammer József Bercsényiről ezt írja: „*Mortuus — — — Rodosti de Rinos Anno MDCCXXXV. aetatis LXI. Eszterházy Antalról pedig: obiit Anno aetatis XLVI. Salut. MDCCXXI. 4-a Aug.*“

Ezen itten többször nevezett Rákótzý Ferentznek első fíja Jósef, Bétsből elszökött 's minnekutánna Kelemen Pápa által Septemb. 5-ikén 1738-ik eszt. a' Sz. Szék átkával megbüntettetett volna, Cserna-voda helységében ugyan azon esztendő' November hónapja' 10-ik napján meghalt. a)

Itten vissza térünk az 1712-ik eszt. mellyben Apr. 3-ik napjára Ország-Gyűlés határozott. Azért Pálffy Miklós és Kollonits Ádám által hozták Bétsből Posonyba a' Magyarok koronáját a' mellyel Maj. 22-ikén megkoronáztatot Károly, ámbár még akkor semmi gyermeket sem nemzett, de tsak hamar visszament Bétsbe a' Király, a' Pestis' kezdete miatt.

1713. Mart. 26-ikán Hertzeg Eszterházy Pál Palatinus meghalt; ugyan azért is

1714. Sept. 8-ikára Ország-Gyűlés határozott, melly alkalmatossággal a' többek között az is el végeztetett: hogy Rákótzý Ferentznek, Bercsényi Miklósnak, és mind azoknak minden Javaik, a' kik velek elköltöztek, a' Kamara részére elfoglaltassanak, a' mint azok el is foglaltattak.

1716. Apr. 13-án VI. Károlynak fíja született, a' kinek Leopold nevet adtak. Aug. 5-ikén Péterváradnál megverte Eugenius a' Törökök

---

a) St. Katona. T. XIX. pag. 782. — „Josephus Rákótzý, „per Clementem Papam Anno 1738. 5-a Sept. ex- „comunicatus, — in Tsernavoda 10-a Nov. 1738. An- „no aetatis 38. obiit.

Nagy Vezérjét Alit (a' ki egy mészáros' fija volt) egész hadi népével, és úgy Oct. 13-án Temesvárt is visszafoglalta. Azonban a' fent nevezett Leopold, a' korona örököse Nov. 4-dikén meghalt.

1717. Sept. 25-kén indult meg Rákótzty Ferentz Frantzia Országból Török-országba. A' ki is.

1718. Jan. 4-én a' Sultánnál audientiát, 's e' mellett töle nagy ajándékokat nyert, egyszer's-mind az ott lévő Spanyol követtől is.

Jul. 21-én Paszarovitzban alá-íratott a' Törökkel való békekesség. Egy úttal az is meghatározott: hogy Rákótzty lakhatik ugyan Török Országban, de távul a' vég-határoktól.

Jul. 1-sőjén Ország-Gyűlés tartatott, melly nevezetes a' Pragmatica Sanctioról, 's mellyben továbbá

1723. Az is végeztetett: hogy a' Magyar Helytartó Tanáts' Elölülője a' Palatinus legyen, 's a' Tanáts 22. Tanátsosokból álljon; de az Ország' Törvényei ellen semmit se tselekedne, sőt azokat oltalmazza.

1728. Ország-Gyűlés tartatván, az Adó felemeltetett, melly Ország Gyűlése tsak Novemb. 20-ikán 1729. végződött.

1733. Kezdődött a' Frantzia háború, mellyet a' Szardusok és a' Spanyolok eszközölttek.

1734. A' két Protestans felekezet négy Superintendentiára osztatott, az eddig való jövedelmek mellett; de az is meghatározott, hogy ezen

feljül egyéb hivatalokat ne reményljenek a' Superintendensek, és a' választattak ő Felségének bejelentessenek. a)

1735. A' Székelyek felzendültek, és hét ezren egybe csoportoztak; de ezeknek fellázítójik közül négyen keréken törettek, más négyen pedig fejeket vesztették: ellenben a' hűségesek megjutalmaztattak, 's így letsendesedett minden zavar.

1736. Febr. 12-kén A' Lotharingiai III. Ferentz Károly leányát *Mária Theresiát*, az Angolyok és Hollandusok közbe vetések mellett házas társúl elnyerte.

1737. Nov. 18-án A' Frantzia Udvarral békeség kötöttet, mellyet a' Spanyol és a' Sardus Udvar eszközött. b)

IV.

Ezen Vármegyének nagy és jeles Emberei.

1205. *Berényi Mihály* II. András Király alatt, első tudható tör'söke a' régi, itten gyökeres *Berényi Familiának*. (Budai E'saiás Irónk szerint.)

1229. *Bonza*, hűségéért IV. Béla Királytól Zechent (most Szécsény) nyerte.

---

a) Engel V. 284. l.

b) A' többi a' rostában maradt.

1250. *Bory*, megnemesítő Királyi adomány levelet nyert.

1279. *Ethre* Familiának ekkor történt osztálya által bizonyítatik régisége.

1283. *Oturich Hlnek* (Ethre János) levele Cseh nyelven a' testvérjéhez Katalinhoz, Uzdin (most Ozdin) várából.

1330. *Zsák, Czák*, máshól *Saág Felicián-nak* és *Cselej Jánosnak* szerentsétlen története a' Visegrádi várban.

1333. *Széchi Péter* Zonda (most Szanda) várának Fő Hapitánja volt.

1337. *Széchi Miklós* Palatinus és Nógrádi Fő Ispán volt.

1352. *Ráskay Balás* Füleknek volt örökös Ura.

1368. *Bubek* az előtt, ekkor pedig már *Bebek István* Ország Birája (Judex Curiae) volt Füleknek, Ipa Ráskay Balás után örökös ura.

1375. *Zechen Ferentz*, Tamásnak a' fija, Ország' Birája, és Szécsénynek ura volt.

1407. *Michael de Arany*.

1414. *Michael de Barchan*, két fija volt, László és István, a' ki is Királyi adományúl nyerte Szent-Ersébet máskép Bába helységét, (most puszta vagy is Praedium) Babi nevezet alatt, mellybe iktattatott ugyan azon esztendőben, a' Vátzi Káptalan' bizonyosság Levele szerint.

1416. *Bárkány László*.

1418. *Homokterrennei Péter*, másképp *Atvárházy*, *Jóbnak* a' fija, 'Sigmond Királytól Homokterenye helységét nyerte, testvérjeinek is, nevezetesen Istvánnak és Balásnak részekre, új Királyi Adomány-Levél által.

1437. *Arany István* Nógrád V. Fő Ispánja volt.

1447. *Michael de Dályó* és *Paulus de Pető* Vice-Ispányok voltak.

1449. *Petrus de Pelen*, Pilény helységében élt.

1456. *Zechen László*, Zéchennek (Szécsény) Földes Ura, Nógrád Vgyének jeles Fő Ispánja.

1456. *Michael de Vislás*, Királyi Adományúl nyerte László Királytól Vizerta (Vislás) praediumot, melly most falu.

1466. *Gúthi Ország Mihály* Palatinus, kinek lakhelye Szécsény volt.

1471. *Ladislaus de Ságh*, birta és lakta Karants-Ságot.

1540. *Ráskay István* Palatinus volt.

1540. *Mocsáry Balás*, Füleki Várnagy és Praefectus volt.

1540. *Blasius de Kutas*.

1550. *Nádasdy Tamás* Fő Vezér és Zechennek Fő Kapitánja.

1550. *Jacobus Literatus de Kis Libertse*.

1552. *Szászi András* és *Csáky Imre*. A' Hollókői várat a' Török elfoglalván, mind kettőjüket rab lántzokra vetette.

1552. *Tercsi Mihály* a' Bussai bástyánál olly vitézül viaskodott, hogy maga a' Török ellenség is ötet megditsérte.

1552. Julius 2-án *Arokházy Lőrincz*, Szécsény vára Kapitánja, maga felgyújtá azt, ellent nem állhatván többé a' Török erejének.

1554. *Jánosi Pál*, Füleki Kapitány.

1554. *Zagyva Simon*, Salgó vár' Kapitánja, mellynek akkori birtokossa *Derencsényi Farkas* volt.

1561. *Verantius Antal* Egri Püspöknek, a' Szécsényi és Kékkői váraknak a' Törökök által lett elfoglaltatása iránt írt jelentő leveléből kiteszik, Királyához és jóltévő hazájához vonzó állandó hűsége.

1562. *Balassa János* és *Krusitz János*, egyébkint bátor nagy Vitézek, a' Törökök ellen szerentsétlenek voltak.

1562. Azon esztendőben *Sárközy Mihály*, a' Hajnátskői vár' Kapitánja, *Bebek Györgyel* a' Török rabságába esett.

1562. *Fekete László*, Fülek vára' Vice Kapitánja, a' Hadadi és Murányi várak' örökös Ura.

1562. *G. Veselényi Ferentz*, Palatinus, és egyszer'smind Fülek vára' Fő Kapitánja.

1562. *Miskey István*, Nógrád várának Fő Kapitánja.

1569. *Balassa János*, *Dobó Istvánnal* együtt Szécsény és Fülek mellett vitézül hartzolt.

1575. *Oswaldus de Szántó*, Vice Ispán, Szántón lakott.

1593. L. B. *Tiefenbach Kristóf*, Fő Vezér, *Pálffy Miklóssal*, Fülek, Divény, Gács, Szécsény, Holló-kő, Hékkő, Szanda és több várait ezen Vármegyének, a' Törököktől hadi vitézséggel visszafoglalta; 1594-ben Nógrád várát is ugyan hadi erejével vissza vette.

1593. *Pálffy Miklós*, *Rákotzy 'Sigmondal*, 's a' fent nevezett *Tiefenbach* Fő Vezérrel egyetértőleg, egyes erővel, bátorsággal, és hűséggel, viaskodott és győzödelmeskedett.

1593. *Forgách Adám*, Nógrád Vármegye' Fő Ispánja, Belső Titkos Tanácsos, Fő Pohárnok Mester és Fő Vezér volt.

1594. *Pogrányi Benedek*, Nógrád várának bátor Kapitánja.

1594. *Tonhauser Honorius*, a' Szécsényi várnak Fő Kapitánja.

1596. *Schwartzenberg* és *Pálffy Miklós*, a' Szécsényi vár' Bajnokjai.

1601. G. *Forgách 'Sigmond*, Szécsény vára Fő Kapitánja, későbbben Palatinus.

1604. *Kollonits*, szerentsés Fő Vezér a' Törökök ellen, nyoltz ezer fegyvereseivel.

1620. *Bethlen Gábor* ezer lovast küldött Szécsénybe, Palatinus *Forgách 'Sigmond* segítségével; de Bethlen idő' jártával ellenkezőleg fordítá kantár-szárát.

1647. *I. Koháry István* a' Lévai térségen a' tsata piartzon Jul. 19. 1664. vitézül elesett. *II. Koháry István*, a' Szécsényi vár' Fő Kapitánja, *II. Ferdinánd* által 1661. egyszer'smind Fülek várának is Fő Kapitánjává tétetett, 's végre sok szenvedései után rabságából kiszabadulván, Ország Bírója lett.

1650. *Liptay István*, Szécsény vára' Vice-Kapitánja.

1660. *Eszterházy Pál*, *Sperk*, *Kopp*, és *Stralson*, Divény várát a' Törököktől vissza foglalták.

1662. *Makripodáry Hiacyntus*, Zágrábi Püspök, melly nagy hűséggel volt Királyához és Hazájához, bizonyítja a' levele.

1666. *Balassa Imre*, bátor de indulatos vitéz, segítséget kért a' Török ellen, Divény várának megtartására, Veselényi Ferentz Palatinustól.

1668. *Pentzi Tamásnak* felesége Romhányi Sónia volt.

1678. *Makfalvay János*, Gács várának Kapitánja, Balassa Imre' ostromának nem engedett, de engedett *G. Tököli Imre'* erejének.

1683. *Bezzegh István*, jeles Vice Ispán.

1690. *Ember Pál*, Losontzi Ref. Prédikátor, *Lampe* Históriája' leírója, 's ékes fordítója.

1709. *Heiszter*, Szécsényi Fő Vezér.

Balassa Bálint, vitéz Bajnok. Közre adott munkája bizonyítja, hogy Poéta is volt.

Balassa János, bátor katona,

1741. *G. Grassalkovics Antal* a' F. Kamara Elölülője, Ns. Nógrád Vgye' jeles Fő Ispánja.

G. Forgáchok közül sokakat kellene előszámálnom, de itten csak *G. Forgách Jánost*, Nemes Csongrád Vármegye' Fő Ispánját említem.

Vild, először Vadkerti Plébános, idővel feljebb ment, 's végre Megyés Püspök lett.

Katona István, Kanonok és Történet-író. Róla Bolyk falu' leírásában bővebben tétetett említés.

Gróf *Balassa Paulai Ferentz*, *Mária Theresia*, II-ik *Jó'sef*, II-ik *Leopold* és I-ső *Ferentz* Uralkodók alatt, az Ország legfőbb hivataljaiban szolgált a' hazát (a' Kékkői vár és város leírásában bővebben).

1742. *Mikovinyi István*, nevezetes földmérő, Bél Mátyás' munkájában a' Vármegyék' rajzolatit adta közre. Születése helye Abelova.

Karaba György volt Rapi Plébános, végre Rosnyai nagy Prépost, 's választott Püspök.

Veszelai, sok eszt. Litkei Plébános, végre Rosnyai Kanonok.

Batta Bálint, Septemvir volt.

Benitzky Sámuel, Septemvir. Mohora helységének leírásában bővebben.

L. B. *Prónay László* itt volt V. Ispán, végre Csanád Vármegye' Fő Ispánja 's Belső Titkos Tanácsos.

L. B. *Prónay Gábor*, Gömör Vármegye' Fő Ispánja, Belső Tit. Tanácsos.

Darvas Ferentz. Ezèn Vármegyében volt V. Notárius, Fő Szolga Bíró, Vice Ispán, végre a' Felsőges Magyar Királyi Helytartó Tanács Tanátsosa és Cancellaria Directora, Arany Sarkantyús Vitéz, 's Sz. István Rendje' Keresztesse lett; meghalt April. 3-dikán 1810. eszt.

Kármány Jó'sef, Los. Reform. Prédikátor, végre Superintendens. Több jeles munkáji bizonyítják nagy tudományát és szorgalmát.

Lossontzi Gyürky István. Itten Szolgabíró, Fő Perceptor 's Vice Ispán volt, azután a' Felsőges Kámaránál Tanátsos, az Udvari Magyar Cancellarián Referendárius, végre Septemvir, Torontál Vármegye Fő Ispánja, Sz. István Rendje' keresztesse, 's Belső Titkos Tanátsos lett. Meghalt Sept. 2-kán 1807. a' Bánátusban, Fő Ispáni kötelességében hiven eljárván. Hideg tetemei Kis Terenyei sir-boltjába illendően eltakarítottak.

Bizáki Puky Ferentz, ugyan ezen Vármegyében előbb Fiskális, azután jeles Fő Notárius, melly hivatalát megkülömböztető módon viselte, leginkább az 1790 és 1791. eszt. a' mi kitetszik a' Vármegye' leveles-tárjában lévő írásaiból; annak utánna V. Ispán és Tanátsos lett; meghalt Május elején 1810. eszt.

Ludányi Bay Ferentz. Ez mélyen olvasott férjfiú, Septemvir, kereszties Vitéz, nagy törvénytudó, 's igaz Bíró volt. Meghalt Pesten Jul. 26. 1816.; hideg tetemei a' Kis Hartyányi kedves bir-

tokában életében választott és el is készítettett sir boltjába tétettek örök nyugalomra.

Boldogházi *Kis Antal*, először Losontzi Plébános, végre Rosnyai Kanonok.

Marsovszky István, először Losontzi, utóbb Litkei Plébános és Vice-Esperest, azután Rosnyai Kanonok, Kir. Tábla Praelatussa, Nagy Váradi Lector, 's végre Septemvir, és Titt. Püspök.

Szentiványi Szentiványi Ferentz. Fial idejében itten kezdett szolgálni mint Al-Jegyző, nem sokára Fő-Jegyző, azután első Al-Ispán, Itélő Mester, Referendárius, Tárnok Mester, végre Ország Bírāja, Nemes Sáros Vármegye' Fő Ispánja, Belső Titkos Tanácsos, 's nagy keresztés Vitéz lett. A' Varbói helység leírásában bővebben tétetett róla emlékezet. Ezen nagy ember Sz. György hava' 15-dik napján 1823. eszt. hasznos életének 93-ik eszt. tsendes halállal múlt ki.

Balogi *Baloghy Lajos*, ezen Vármegye' Fiskálissa volt, a' ki több izben az Ország' gyűlésein mint ezen Vármegyének választott követje jelen lévén, ditséretesen megfelelt ezen diszes kötelességének. Bertzeli helység leírásában tétetett róla emlékezet. Sept. 5-dikén 1823. eszt. meghalt Pesten, és Sept. 7-kén Guttán temettetett el.

A' még most is élő jeles és nagy embereit ezen Vármegyének mind nem lehet előszámlálnom, elég légyen itten tsak némellyeket azok közül, a' kik vagy hivatalokat viselnek, vagy tudományok,
jól-

jóltévőségek által dizeskednek, minden hizelkedés nélkül előadni. Illyenek

Gróf *Forgách Jó'sef*, ki a' mély tudományoknak 's régiségeknek kedvellője lévén, azokban igen jártas. Szécsénynek és gyökeres Familiájának leírásában bővebb emlékezet tétetik róla.

Karants-Berényi Gróf *Berényi Miklós*. Ez az Angoly, Frantzia és egyéb nyelvekben jártas, 's nemzeti nyelvének, valamint a' tudományoknak is kedvellője. (Karants Berény' helységének leírásában bővebben.)

Ebetzki *Tihanyi Tamás*, Septemvir. (Ebetzki helysége' leírásában bővebben.)

Boros Jenői *Idősb Muslay Antal*, a' ki itten Fő Notárius, első Al-Ispán vala, majd V. Palatinus lett, most pedig Septemvir, Ns. Csanád Vgye Fő Ispánja. (Rád helysége leírásában bővebben.)

Szilasi és Pilisi *Idősb Silassy Jó'sef*, a' ki itten Szolga-Bíró, Fő Notárius volt, azután Itélő Mester lett, 's 25 eszt. megkülömböztetve viselte mind az Ország gyűlésein, mind azokon kívül, ezen igen diszes, de terhes hivatalját. Most Udvari Tanácsos és Septemvir. (Losontz-Tugar leírásában bővebben.)

Madarassy Ferentz, Rimótzai Plébános volt, a' honnét Budára jött, 's könyv-vi'sgálónak (Censor Librorum) neveztetett ki a' Fels. Consiliumhoz. Az Esztergomi Érsekségből B. Fischer volt Egri Érsek az Egri Érsekségbe általtette, 's egy-
Nógrád Várm. Leírása IV. Köt. 3

szer'smind maga mellé vette *Canonicus* a' *Laterenek*, azután a' *N. M. Consiliumnál Tanátsossá*, későbbben a' *N. Mélt. Septemviratusnál Köz-Bíróvá* lett, most pedig a' *N. M. M. K. Udvari Kancellariánál Referendarius*, és *Anzariai választott Püspök*.

Sédeni *Ambrózy Lajos*, a' ki itten *V. Notárius*, *Fő Szolga-Bíró*, *második Al-Ispán* volt, most pedig a' *N. M. Consiliumnál Tanátsos* és egyszer'smind *Cs. Kir. Kamarás*.

Borfői *Bory Miklós*, a' ki itten mint *Fiscalis*, *Fő Notárius* jelesen viselte hivatalait. Most a' *T. Királyi Táblánál Itélő Mester és Tanátsos*.

Több még e' *Nemes Megye'* kebelében élő jeles, nagy tapasztalású 's érdemű férfiaknak, és az ő ditséretes tetteiknek leírását, a' jó jövődségre bizom, béfejezván e' részben való előadásomat kedves testvéremről, *Mocsáry Péter Ezeredes Kapitányról* való emlékezettel, a' ki harmintzhét esztendeig mint hiv és gyors fegyver-viselő, több egymást felváltó haborúk' sullyai alatt, hazáját és az egymás után következő uralkodókat szolgálván, szám nélkül való veszedelmek között több ditső sebeket nyervén, ezek által okozott szenvedések között, most életének hetvenharmadik eszt. tsendes maga megnyugtásával él, és tsak akkor érezi kívánt nyugodalmát, a' midőn hazája' védelmében nyert sebeinek fájdalmai ötöt kifárasztva valamennyire pihenni engedik.

Olvasójim' szabad ítéleteknek önkint alája velem magamat, ezen talán részre-hajlónak tetsző,

de 37 esztendei szenvedéseit és érdemeit tekintetbe vévén, valóban nem részre hajló rövid előadásomért.

A' majd alább előadandó Fő és Al-Ispányok között is nagy és jeles férjfiak voltak, a' kiket itten nem akartam megnevezni, minthogy ottan diszes hivatalokra nézve úgy is előadatnak.

V.

Ghymeszi és Gácsi Gróf Forgách gyökeres és régi Familia' kezdetének, nagy embereinek, 's egyszer'smind jeles történeteinek hiteles előadása.

Hogy ezen jeles, tör'sökös régi Familia' eredetét és annak némelly nagy embereit, a' mostani idő' szakaszáig hitelesen leirjuk, hazafiúi kötelességünknek esmerjük; a' kedves maradéknak követendő például, a' késő jövendőségnek pedig emlékezetül szolgáljanak mind ezek, a' miket itten hitelesen megbizonyítva előadunk.

Ezen Familia Andrásnak *Ivanch* nevezetű fijától származik, a' ki az 1220. eszt. körül élt. II. András Király által 1226. eszt. kiadott Adomány-Levél által bizonyítatik, hogy Hunth és Pázmán maradékából való Gróf Iváncs' fijának Ivánkának, az ő hiv szolgálatiért Gym nevü birtok Nyitra Vármegyében örökségül adatott, a' ki a' Gróf For-

gách Familia' mind Ghymesi mind Gácsi ágának törzsöke volt.

Ivánka János' tzímere egy fehér farkas, a' mint azt két érdemes íróink közre bocsátott jeles előadásokban megírták. a) Nem vitatjuk mi itt másoknak ítéletét; távúl légyen mi tőlünk még csak a' megsértés akaratjának jele is, annyival is inkább, minthogy előttök való helyes írónk is b) Ivánkáról e' szerint ír: „Arma gessit in clypeo cesei coris, lupum album umbilicotenus erectum.“ De ezen érdemes írónk is azon okúl adta ezt előnkbe, hogy Ghymes várában Forgáchoknak az eleji, a' XIII. századból e' szerint látszanak most is lefestve.

Engedtessek meg mindazonáltal azt állitanom, hogy azt, hogy ezen fehér farkast a' Forgách Familia tzímeréül (tessera gentilitia) a' koronás Fejedelmektől nyerte volna, úgy hogy az a' XIII. századbéli ősseiktől az unokákra leszállott volna, Királyi Adomány-Levelék által nem lehet megbizonyítani; c) hogyha tehát Ivancs, vagy Ivanka, és ennek fija II. András, úgy ezeknek maradéki is sisakjokon fehér farkast viseltek, azt inkább ideig való jelül (emblemata) lehet tartani.

-
- a) Báró Mednyánszky és Báró Hormayr az ő német előadásokban.
 b) Math. Bélii notitia novae Hungariae T. IV. pag. 383. in Geneal. Familiae Forgách.
 c) Schwartner Histor. Diplom. pag. 200.

Sőt még ezen fehér farkas emblemája is kérdést szenved ; mert hogy az inkább vadász kutyának mondathatnék, elegendő okot ad arra a' Bétsi Cs. Kir. könyv-tárban találtató. kézirat 1358-ik esztendőről, melly is I. Lajos Király idejében íratott, 's mellyben az mondatik, hogy a) *Ivancs* és *Ivanka*, *Hunttól* és *Pázmántól* származtak, 's mint akkori vitéz fegyver viselő bajnokok mind paizsokra, mind pedig zászlójokra egy vadász-kutyának a' feje volt festve (melly a' hűségnek és a' vígyázatnak symbolumai) ; ezen jelentő jelt előttünk esmeretlen okokra nézve, hogy a' festő egy magát felemelő fehér farkasnak rajzolta, okát adnunk nem lehet.

De térjünk vissza *Ivanka János* történeteire. Ezen *Jánost* esmerete a' haza, és szerette, rettegte pedig az ellenség. Terjedett ennek napról napra ditsősége, még két jó fijában is, nevezetesen *Andrásban* és *Tamásban*, a' kik mind ketten 1241. az akkor történt véres ütközetben a' Mógolok ellen a' Sajó folyója mellett nagy bátorsággal viaskodtak. Azomban minden személyes bajnoki vitézségek mellett sem állhatván ellene a' reájok rohant nagy erőnek, olly annyira kéntelenítették visszavonulni, hogy tsak egyedül és leginkább a' Király személyének megszabadítása lön legfőbb gondjok ; azért tehát sebes futásnak eredtek, a' Király személyét közbe vétén, a' kiket azomban a' dü-

---

a) *Scriptores Rerum Hungar.* Schwartner T. I. pag. 87.

hős ellenségnyomban követett, olly annyira, hogy a' Király paripája eltikkadván, ez által leginkább közelített köz veszedelmek.

Ezen már tsak nem a' kétségbe eséshez közelítő veszedelmes állapotjokat látván, a' bátor *András* szeretett Királyt IV. Bélát a' maga sebesen futó paripájával megkinálta, és leszállván róla, általadá azt a' Királynak, a) maga pedig *András*, kedves testvérjével *Tamással* együtt (ki a' bátyját el nem akarta hagyni) a' Tatar ellenségnek gyalog ellene állván, egész magok elszánásokkal viaskodtanak, igaz Magyar bajnok módjára, míg végre mind a' ketten, számos sebek között a' földre nem terültek. *Tamás* itten Királyja' és testvérje' hűséges szeretetének ditső áldozatja lett, *Andrást* pedig sebekkel megterhelve hosszszas magán kívül való léte után, a' nyert sebeknek fájdalmi, mintegy mély álomból felébresztették, hogy nyögjön 's szenvedjen. Látta kedves testvérjének és több bajnok társainak lelketlenül lett elterüléseket. Mindenektől elhagyatva elindult egyedül, lankadt erővel, 's végre sokfelé való tévelygése után éhség, 's szomjúság között tántorogva, a' még életben talált némelly bajnok hiv társaihoz tsak ugyan elért.

---

a) Révay Péter is helyes munkájában e' szerint adja ezt elő, de Monarchia, et S. Corona Regni H. azzal a' kifejezéssel élven: „Adco tam vile corpus est iis, qui gloriam sequuntur“ in Script. Rerum Hungar. pag. 63r.

Ezen *András* volt az első, a' ki IV. Béla Királynak először is Tárnok Mestere lett. Idővel Thurótz és Ghymes várait az Országnak a' Tatárok által okoztatott végső pusztulása után 1241. eszt. megépíttette, a' mi Béla Királynak 1249. eszt. kiadott Királyi Adomány-Leveléből is kitetszik, a) melly a' Manya földje eránt adatott, és így vagon: „*Andream cum multitudine armatorum, „Belae Regis filium Stephanum, in castro Turuch „(alias Znió) custodisse, illudque Regis dominio „cessisse, ubi dein quam plurimi, ad tuitionem „propriam se collocare poterant.*“ Ghymes akkor Gymnek hivattatott, a' hol is várat építtetni rendelt. A' másik Alsó Gyemes, mellyet még Andrásnak atya Ivánka 1226. örökösen nyert Királyi Adományúl. Királlya és Hazája eránt megbizonyított hűsége, mellyért mind ezeket nyerte, kitetszik azon Királyi Adomány-Levelékből (Donatio) mellyek 1250. és 1256. kiadattak, ezekkel a' kifejezéssel: „*Bela etc. — — — — Cum in Scyo (Sajo) „nobis et nostris, ex divina, ut credimus ultione, „gravis instaret persecutio Tartarorum, et equus „noster, cui insidebamus, ilia trahere, quasi fesus, idem Andreas, ex speciali fidelitatis ardore, „quantum in ipso erat, nostram sui praeponendo „salutem, equum, quem habebat agilem et velocem nobis tradidit, libera voluntate, ipso et „fratre suo (itten nem neveztetik) peditibus reli-*

---

a) G. Forgách leveles tárában Fasc. B. Nro. 4.

„ctis, in quo casu frater (máshol Tamás) ejus per
„Tartaros exstitit interemptus.“

De térjünk vissza a' bús Király' akkori veszedelmes állapotjához, a' ki a' roppant Thurótzai hegyek között Znio várában találta megpihenése helyét, melly várat a' hiv András idő' jártával megerősíttette; de tsak addig volt ez a' Király' menedék helye, míg őtet a' nyomozva jövő 's ólalkodó Tatár ellenség nem kinszerítette a' tovább való menetelre, tudniillik Ausztria felé, onét pedig az Adria'i tenger' egyik szigetjére.

Ekkor az Isteni különös gondviselés megmásolta a' kegyetlen Tatár ellenségnek szándékát, mert értékre esett Császárijoknak véletlen történt halála, 's így az egész hadi erejek sietséggel vissza hivatott, és a' kipusztult 's hamudombokból álló szegény Magyar hazát megvetve elhagyták.

Akkor az elkeseredett jó Király is, Frangepan' és a' Heresztelő Sz. János' Rendje' (Ordo S. Joannis) vitézei' a) segítségek mellett szerentsésen vissza tért, 's azonnal elpusztított Országának gyámolításához kezdett egész erővel. Ezek mellett el nem felejtkezett ama' bajnok és hűséges *Andrásról* is, 's ezt 1247. eszt. korona-örzőnek nevezte ki, ezen feljül 1250. hogy örökös jószágában Gymben egy erős várat építtethessen Királyi hatalom-

---

a) Ezen Rendről bővebben iránk Sziráki helységének leírásában, a' hol ezen Rendbéliek laktak.

mal és kegyelemmel megengedte' nekie. Sokféle viszontagságai után így bírattatik ezen vár a' mai napig is a' jeles András jó maradékai által, melyet a' későbbi időkben IV. Forgách Pál bátorságos lakásra alkalmatossá tétetett, a' miről alább bővebben.

Még ezen Andrásnak, Ivancs' unokájának idejében, a' Forgách névről nintsen emlékezet; az 1263-diki ok-levélben sem olvastatik egyébképen, hanem így, „Andreas, Belae Regis, et „Ducis Belae etc.“ a) — De a' következőkben, úgymint: 1264 — 65 — 68 — 70 — 73 — 74 — és 77-dikiekben így vagyon: „Andreas filius Ivancae, „Arcis Gymes Comes de Bania.“ b)

Itten meg kell jegyeznünk, hogy Comes de Bania alatt nem kell Comes de Baranya, vagy is Baranya Vármegye' Fő Ispánját értenünk, c) 's nem is vezeték neve a' de Bania, mert hogy a' kereszt,

- a) Ezen Béla Hertzeg IV. Béla Királynak fija volt, a' ki 1269. már mint Slavoniának Vezére, természetes hálállal szállított ki a' világból, és Esztergamban temettetett el. Pray Hist. Hung. Reg. Parte I. pag. 279. Palma notit. Reg. Hung. I. pag. 700.
- b) Mind ezek G. Forgách Leleves Tárában, sub B. N. V. Z. találtnak.
- c) B. Hormayrnek és B. Mednyánszkynek illy czímű jeles munkájokban: Taschen-Buch für die vaterländische Geschichte, dritter Jahrgang 1822. a' 134. lapon lévő azon véleményt (gewagte Vermuthung) hogy Bania nevezet alatt nem Baranyát kell értenünk, ezenel kivilágosítjuk a' jó maradéokra nézve.

és vezeték-névvel való élés a' XIII. századig szokásban nem volt, azt már eléggé megbizonyították a' Diplomaticus Irók, hanem kiki vagy a' hivataljáról vagy az attyáról, hozzá adván nagy attya' nevét is, különböztetett meg, a' mint tsak a' feljebb irattakból is, eléggé kitetszik, így p. o. „Andreas filius Ivanka, filii Ivancs.“

Ha tehát sem kereszt, sem vezeték nevét, sem pedig Baranya Vármegyét nem teszi a' Bania, mit kell a' „Comes de Bania“ alatt értenünk? a) bizonyosan azon hivatalt, mellyel akkor Andras diszeskedett, ő t. i. „Comes Fodinarum“, az az mintegy a' Bányák' Fő Ispánja volt, melly Fő Hivatal a' mi időnkben Hamara Grófságnak neveztetik. Ezen állítás példával is erősíttethetik, egy nevezetes Irónk szerint, a' ki így ír: „Regnan- te Bela IV. Anno 1258. Dyonisium Comitem de „Zunok“,“ máshol pedig „Comitem de Bokon“ (Bakony) az az Királyi Fő Vadász Mester volt, nem pedig Bakonyi Fő Ispán.

De ha még ezeknél is régiebb időkre tekintünk vissza, már Árpád', a' Magyarok' Fő Vezérje' idejében is így iratott: „Dux Arpad Hubam „Comitem Nitriensem, et aliorum Castrorum, quae „nempe expugnavit, fecit.“ És itten megis neveztetnek: Golgucz, Frusum, Bludus, és Bana.

A' *Bana* vagy is *Bania* nevezet alatt tehát *Selmetzet* kell értenünk, mellybe, minekutánna

---

a) Kollár Ádám, Ann. Regni Hung. vol. II. pag. 120.

lakosai a' Tatárok idejében 1241 — 1243. eszt. elszéljedtek volna, IV. Béla Király új lakosokat szállíttatott. a)

IV. Béla és László Királyok' uralkodása' idejében Selmecz-Bánya' lakosai „*Incolentes Bannenses, sive metallifossores-nek*“ hivattattak, egy jeles Irónk szerint; b) a' mi Selmecz városa' Leveles Tárában lévő régi irománnyal világosítatik itten: „Einer Kapelle, zu Schebnitz, die zuvor „Bana geheissen, und der Kirche S. Niclas, der Prædiger München übergeben, von den König Ladislaus (IV.) 1275.“

De vissza térünk újra a' feljül irtt András' történeteire. Ez volt azon bajnok, a' kinek hív és előre látó eszközlése által 1260. eszt. Ottokár ellentállása letsendesített. IV. Béla' fija V. István, meg nem elégedvén azzal, hogy a' Stiriai Hertzegség, egész Érdély, Fülel vára, és a' Kunoktól bejövö adó nekie általengedetett, még édes Attyát is leakarta vetni Királyi thrónussáról; hogy az uralkodó székbe maga ülhessen; 's ezért a' maga gyülevész népével 1262. eszt. a' Király' fegyvereseire háládatlanul és vakmerően rohant. Ezen hartzban látván András, Henrik Palatinus' személyes veszedelmét, a' ki már tsak nem az elenség' körmei közé esett, egész maga elszánásával ellenek rohant, és azonnal közülök hárommat levágott, 's így a' Palatinust szerentsésen ki-

a) Notitia novae Hungariae T. IV. Schemnitz.

b) Běl Math. notitia Regni Hungariae. pag. 565 — 632.

szabadította a' már kész veszedelemből. A' Király azon szerentsés helyet emlékezet okáért *Arany-Lábnak* nevezte! A' többször nevezett András 1290-ben Ország Birájának neveztetett ki, a' mi III-ik András Király uralkodásának első esztendejében kiadott Királyi Levél által bizonyítottatik, melly által ezen András fíjának adott bizonyos Polyan nevü erdőt Zepesben, új Királyi Adomány-Levelével megerősítette. Ebben ez olvastatik: a) „Andreas Judex Curiae, et Co., mes Nitriensis“ (Ország Birája, és Nyitra Vármegye' Fő Ispánja) ambár mar akkor Tárnok Mester, és Comes de Bania volt; 's e' pedig ugyan a' feljebb említett András volt, mert ugyan azon Királyi Adomány-Levelben János nevezetü Ralotsai Érsek is neveztetik, a' ki hogy András' fíja volt, bizonyos.

Az 1290-dik esztendei András ugyan az volt, a' ki 1241. eszt. a' Tatárok ellen viaskodott; de már 1293. eszt. ennek a' gyermekei osztoszkodtak, a' mint a' Nyitrai Ráptalan Bizonyosság-Leveléből 1295. kitetszik, b) Ghymes várát a' körülötte lévő szomszédsággal együtt magok között felosztván.

Még ezen ok-levelben sem neveztetik Forgáchnak, sőt III. András Király alatt 1290. eszt. sem lehet olvasni a' Forgách nevezetet; c) hanem

a) Caroli Wagner Diplom. Scepusien. pag. 113.

b) Forgách Lev. Tár. N. 359.

c) Caroli Wagner Diplom. Sáros.

ezen Andrásnak 5-ik fíján I. Miklóson lehet észre venni a' Forgách neveztetést, Pálnak, Lajos alatt volt Ország Birájának, 's az Egri Káptalanak 1344. esztentöbéli Bizonyosság-Levele szerint. Ebben ez olvastatik: „Nicolaus filius Comitis Andree de Gymes.“ Máshol meg 1307. és 1335. oklevelekben így vagyon: „Nicolaus filius Andree de Gymes.“ És ugyan azon Ország-Birájának levelében 1337: „Idem Nicolaus Forgách.“ a) Nintsen ugyan nyoma annak, hogy 1337. eszt. előtt használtatott-e a' Forgách nevezet, de el lehet hinni, hogy már 1307. eszt. is úgy neveztetett ezen Familia, minthogy 1337-ben Miklós már nem volt az élők számában, meghalálózván még 1333. eszt. kinek maradéki már Forgáchoknak neveztetek. b)

Honnan vette kezdetét ezen vezeték név *Forgách*, melly magyarul fa hulladékot tesz; deák nyelven: segmentum, secamentum ligneum, se-

---

a) Mind ezek meg vagynak magok tökéletes valóságokban G. Forgách' Lev. Tár. N. 6-o.

b) 1750. eszt. Ghymes várában Jubileum tartatván, az ennek emlékezetére illy tzím alatt: „Saeculum „Quintum Conditae Arcis GYMES, Gentilitiae Dominorum Comitum Forgách, feliciter incidens in Annum Jubilaei MCCL.“ nyomtatásban megjelent munkában így fejezi ki magát a' nevetlen író: „Dictus Andreas Comes de Bánya, primus cognominatus est Forgách, et tota ab eo descendit prosapia Comitum Forgách.“ Ebben az egyben,

gmen), nem bizonyos. Talám a' „Forgok“ (versor), és „Ács“ (Faber lignarius) szavakból rakatott ez öszve; kihagyatván t. i. az ó betű, melly megrövidítés a' régi Magyaroknál szokásban volt, a) a' Forgó-Ách nevezetből Forgách lett, a' mi deák nyelven ennyit tesz: „versatus in arte Fabri Lignarii.“ Könnyen is meg történhetett az: hogy Miklós azért neveztetett Forgáchnak, mint-hogy az Attya András, Znio és Gymes váraknak megszerzője lévén, ezeknek felépítésekben szükséges volt az építési tudomány, 's ennél fogva I. András, vagy ennek fija I. Miklós, az Áts mesterségben magok is jártasak lehettek, és így méltán nevezetettek Forgó-Ácsnak, utóbb Forgácsnak. Ez leg természetesebbnek tetszik ezen kérdés' kivilágosításában, minthogy ennél bizonyosabbat eddig ki nyomozni nem lehetett. Bizonyos az, a' mit egy érdemes tudós Magyar Irónk b) mond: „hogy az állandó vezetékek nevek tsak a' XV. század' közepe „előtt kezdettek használtatni, vagy az Atyai nevekéből, vagy az Agnomenekből.“ A' Forgács nevet is e' szerint lehet magyarázni. Az illy neveze-

---

meg nem egyezhetünk a' meg nem nevezett iróval. Elég légyen az: hogy tsak I. Miklós idejében neveztettek Forgáchoknak, egyéberánt szép az előadása.

- a) P. o. Neograd Magyar nyelven Nógrádnak, Dobrova folyója pedig Dobrodának 's a' t. nevezetik.
- b) A' Tudományos Gyűjteményben Tudós Horváth István e' szerint adja ezt elő, és helyesen.

teket egy más tudós magyar írónk is a) az Agnome-nekből magyarázta, a' Magyarokra nézve, mint p. o. Gerenday, Gödör, Házi, Hidas, Kúti, Kutasi, Palotás, Tornyos 's a' t. 's a' Forgách neveztetést is ilyen eredetűnek tartja. Vagynak arról is példák a' XVI. századból, hogy a' Forgách név Forgáchnak is íratott.

Másnak a' véleménnye oda vezet bennünket, a' mit egy tudós és nagy érdemű jeles írónk a' Magyar Diminutivumokról írt, a) hogy valljon nem lehetett-e I. Forgách Miklós alattsony 's zömök természetű, úgy hogy az akkori élők apró fahulladékhoz hasonlíthatták? Ezek elegendők legyenek erről.

A' sokszor említett I. Andrásnak de Bánya fiai voltak : II. András, II. János, II. Ivanka, II. Tamás, és I. Miklós. Minthogy ezeknek életék' folyása sokakban egyben köttetik IV. László, III. András és Ventzel Királyok történeteikkel : azért folytatjuk a' nevezetesebbeket.

I. Jánosnak fija volt I. András, a' ki fija volt I. Iváncsnak, vagy is Jánosnak. Ez bizonyíttatik László Király' levelével 1273-dik. esztendőről, melly szóról szóra valóságos másolatban így következik :

„Nos Ladislaus Dei Gratia Rex Hungariae,
„memoriae commendantes significamus, quibus

---

a) Sebestény Gábor.

b) Antonius Szirmay, Hungaria in Parabolis pag. 7. §. 18.

„praesentes ostendentur universis. Quod nos possessionem Petene, *Izdegej vocatam*, cum alia villa sua *Ujlak* nuncupata, propter infidelitatem, imo verius ob crimen laesae Majestatis, quod idem commisit, ab ipso Pethene abstulimus, et eas *Magistro Johanni Decretorum Doctori, Archidiacono de Gumur (Gömör) fidei Clerico Nostro*, cum omnibus utilitatibus, molendinis scilicet, silvis, et pratis, et aliis pertinentiis suis quibuscumque, contulimus de speciali gratia, pleno jure perpetuo possidendam. Datum Budae, quarta die octavarum Beati Michaelis Archangeli. Anno Domini Millesimo Ducentesimo Septuagesimo Tertio.“

I. János I. Comes Andrásnak, ez pedig Ivancsnak, vagy is Jánosnak fija volt, a' mi a' kéznél lévő valóságos ok-levelekből a) (1273. és 1274.) bizonyítatik.

Ezen János a' Papi Rendben Gumuri (Gömör) Fő Esperest, 's Esztergami Érsekségbeli Kanonok volt; a' mi bizonyos IV. László Király Adomány-Leveléből, melly által Harsány, Izdege, és Újlak Nyitra Vármegyében nekie adatott, 's melly szóról szóra így van:

„Ladislaus Dei Gratia Hungariae, Dalmatiae, Croat. etc. Rex. Omnibus Christi fidelibus, praesentem paginam intuentibus salutem in omnium salvatore. Ad eximiae intentionis studium, et

---

a) Forgách Famil. Lev. Tár. Fasc. Nro 24. 25.

„Regiae liberalitatis ac circumspectionis providen-
 „tiam dignoscitur pertinere, ut eos, *qui ornan-*
 „*tes Domini doctrinam*, superioribus impendendo
 „debitum fidelitatis obsequium, quae conditionis
 „suae sunt apta faciunt, digna praemiorum ex-
 „ornatio, ac retributio meritorum, ad id exequen-
 „dum efficiat proniores. Proinde ad universorum
 „notitiam harum serie volumus pervenire. Quod
 „uos attendentes merita, et servitia *Magistri Jo-*
 „*annis, Archi Diaconi Nitriensis, Comitum Ca-*
 „*pellae nostrae*, dilecti et fidelis nostri, *ac fra-*
 „*trum suorum*, quae nobis et progenitoribus no-
 „stris exhibuere semper locis et temporibus op-
 „portunis, quamdam terram *Nymcech* vocatam,
 „*sub castro eorum sitam* (Ghymes) *suisque*
 „*haereditariis possessionibus contiguam et vi-*
 „*cinam*, partim castri Nitriensis, partim vero
 „populorum nostrorum, qui *retiferi nuncupan-*
 „*tur*, quae quidem tempore Donationis a nobis
 „factae, vacua exstitit, et habitatoribus destituta,
 „sicut in litteris Capituli Nitriensis perspeximus
 „contineri, *eisdem contulimus*, perpetuo pos-
 „sidendam. Hac nimirum intentione ad hanc li-
 „beralitatem faciendam, et factam, in perpetuum
 „possidendam, specialiter incitati, quod immi-
 „nentibus diversarum adversitatum, ac bellicarum
 „tempestatum *intrinsicarum tempore nostri re-*
 „*giminis procellis*, dictum castrum, *sub quo*
 „*eadem* terra sita est, quod quasi *in confinio*
 „*Boemiae* est positum, aliis castris quam pluri-
 „*Nógrád Färm. Leirása IV. Köt.* 4

„bus occupatis potentialiter et fideliter defensa
 „runt, nullo tamen vasto, vel nocumento, ex eo-
 „dem castro (Ghymes) irrogato, sed pacem et
 „tranquillitatem *Regni nostri, et provinciarum*
 „*circumjacentium conservato*. In cujus rei me-
 „moriam, et perpetuam firmitatem praesentes con-
 „cessimus litteras, duplicis sigilli nostri munimi-
 „ne roboratas. Datum per manus Venerabilis Vi-
 „ri Magistri Benedicti, Sanctae Ecclesiae Strigo-
 „niensis electi, ejusdem loci Comitis perpetui,
 „*Praepositi Budensis*, et Aulae nostrae Vice Can-
 „cellarii, dilecti et fidelis nostri. Anno Domini
 MCCLXXVI. quinto idus Augusti. Regni autem
 „nostri anno quarto.“

Ezen Papi Rendben lévő Jánosnak, András-
 fjának, és Ivánka unokájának több testvérjei is
 voltak, a' mi egy más, ugyan 1276. esztendőbéli
 Királyi Adomány levélből is kitetszik. a) Ekkor
 ezen János Nyitrai Fő Esperest volt, 's hív szol-
 gálatjaiért, és egyszer'smind a' Királyi Kápolna
 gondviselői' kormányozásáért („*Comiti Capellae*
 „*Regiae, et Decretorum Doctori*“) Nyinzech
 földje nekie és testvérjeinek („*et suis fratribus*“)
 IV. László Király által örökségül adatott, Ghymes
 örökös várak' szomszédságában. Kik voltak testvér-
 jei, nem neveztetnek ugyan ebben, de az 1295.
 osztály levélben világosan kitétetnek, mellynek ér-
 telme szerint első András' fiai, úgymint: And-

a) Forgách Level, Tár. Nro 40.

rás, Ivánka, Tamás és Miklós, a' Ghymesi várat, az ahoz tartozandókkal együtt magok között felosztották. Igaz ugyan, hogy ezen osztály-levélben János nem neveztetik, de ennek oka az, hogy János 1295. eszt. már Kalotsai Érsek volt, és ezen Érsekségben volt lakása is, 's nem is vett a' Ghymesi várból ezen osztály-levél szerint részt.

Melly kedves volt ezen sokszor előhozott János, Királya előtt, mint bölts és hív hazafi, kiteszik a' következő Királyi Adomány-levélből:

„Ladislaus, Dei Gratia Hungariae, Dalmatiae,
 „Croatiae, Ramae, Serviae, Galliciae, Lodo-
 „meriae, Cumaniae, Bulgariaeque Rex. a) Omni-
 „bus Christi fidelibus praesentes inspecturis, sa-
 „lutem in omnium Salvatore. Serenitatis Regia
 „Celsitudo, dum liberalitatis solitae donativis fi-
 „delia fidelium laudat obsequia, dignis muneribus
 „bene meritis occurrendo, sibi reddit quoslibet
 „ad sibi placita benevolos, et de proemiis fide-
 „libus fideles efficit promptiores. Proinde ad uni-
 „versorum notitiam tenore praesentium volumus
 „pervenire, quod consideratis variis et diversis ob-
 „sequiis gratiosis fidelis et dilecti *Cleri nostri*
 „*Magistri Johannis, filii Andreae Comitis, Do-*
 „*ctoris Decretorum, ac Archi Diaconi Gumu-*
 „*riensis*, tam genitori nostro charissimo, recor-
 „dationis inelytae Regi Stephano, quam nobis

a) Forgách Lev. Tár. megvan maga valóságában Fasc. N. Nro 24. 1274. esztendőről.

„fideliter impensis, et in posterum impendendis,
 „locis et temporibus opportunis, in decentem at-
 „que dignam suorum compensationem meritorum
 „quandam terram *retiferorum nostrorum Har-*
 „*san appellatam*, in Nitriensi Comitatu consti-
 „tutam, *juxta fluvium Sytva, haereditariis suis*
 „*possessionibus contiguam, et vicinam*, sex
 „mansiones conditionalium nostrorum continen-
 „tem, sicut veraciter didicimus ex litteris Vene-
 „rabilis Patris Episcopi Nitriensis, a) cui terrae
 „hujusmodi inquirendam, ipsi Magistro Johanni
 „donavimus, dedimus et contulimus. — — — —
 „Et cum terra hujusmodi, ex mandato nostrae
 „Celsitudinis per Venerabilem Patrem Episcopum
 „Nitriensem, Magistro Joanni, nullo penitus con-
 „tradicante exstitit assignata, in robur perpetuum,
 „et vigorem collationis per nos factae, liberalitate,
 „meritis ipsius Magistri Johannis exigentibus non
 „indignis praesentes eidem — — — concessimus
 „sigilli nostri munimine roboratas. Datum per
 „manus Magistri Benedicti, Sanctae Strigoniensis
 „Ecclesiae Electi, et Comitis perpetui loci ejusdem,
 „Praepositi Budensis Ecclesiae, Aulae Nostrae Vice
 „Cancellarii. Anno Domini Millesimo Ducentesimo
 „Septuagesimo Quarto. Non. Julii sexto. Anno Re-
 „gni nostri secundo. Venerabilibus Patribus Ste-
 „phano Colocensi, Johanne Spalatinensi Archi Epi-
 „scopis. Lamperto Agriensi, Briccio Csanadiensi,

---

a) Azon időben Vincze nevezetü Püspök volt.

„Job Quinque -Ecclesiensi, Philippo Vaciensi,
 „Aulae Dominae Reginae consortis nostrae cha-
 „rissimae Cancellario, Paulo Vesprimiensi Aulae
 „Nostrae Cancellario, Lodomerio Waradiensi,
 „Thimotheo Zagradiensi, Dionysio Jaurinensi, et
 „Petro Transylvano Episcopis, Ecclesias Dei fide-
 „liter gubernantibus. Dionysio Palatino C. de Ok-
 „luch, et Judice Cumanorum, Henerico Bano to-
 „tius Sclavoniae, Nicolao Ovioda (Vajvoda) Tran-
 „sylvano, et Comite de Sconuk, Johane Magistro
 „Tavernicorum nostrorum, Comite de Plys (Pilis)
 „Moys Magistro Tavernicorum Dominae Reginae
 „carissimae consortis nostrae, C. Simighiensi, Gre-
 „gorio Comite Castri ferrei, Paulo Bano de Sae-
 „verino, Nicolao Judice Curiae nostrae, C. de
 „Gwechka, Johanne Comite Suproniensi, Magi-
 „stro Raynoldo Dapiferorum nostrorum Comite
 „Sculgeuriensi, Herbordo Magistro Agazonum
 „nostrorum Comite de Barana, Jacobo C. Ni-
 „triensi, et aliis quam pluribus Comitatus Re-
 „gni tenentibus, et honores.“

Bizonyos lévén az, hogy ezen Jánosnak az
 atya András volt, és hogy neki testvérei is vol-
 tak, nintsen és nem is lehet abban kétség, hogy
 II. András, II. János, II. Ivanka, II. Tamás és I.
 Miklós ne lettek volna testvérjei.

Hogy pedig ugyan ezen János Kalotsai Érsek
 volt a) az is bizonyos.

---

a) Az említett jeles írók, B. Hormayr és B. Mednyánszky
 ezeket e' szerint nem bizonyíthatták, és így méltán

A' feljül előadott ok-levelek szerint nem lehet arról kételkednünk, hogy ezen János Esztergami Kanonok, Gömöri és Nyitrai Fő Esperest, Decretumok Doctora, és a' Királyi Kápolna' Fő Gondviselője volt, mellyek IV. László Király' 1273. 1274. és 1276-diki Adomány -leveleiből is kitetszenek, a' mint feljebb is említém; de a' következő 1277. eszt. Benedek, a' Budai Prépost (Magistro Benedicto Praeposito Budensi, in Archi Episcopum electo) Esztergami Érseknek választván a) ennek helyébe János, Esztergami Kanonok, 's Decretumok Doctora emeltetett Budai Prépostságra. Ezen János Budai Prépostról Jul. 12. 1277. egy jeles német írónk is tesz említést, b) hogy a' midőn Rudolf Császár, László Magyar, és Ottokár Cseh Országi Királyok között békesség kötöttet volna, ez alkalommal János Prépost is jelen volt.

Ezen Budai Prépostról ellenkező véleményt ad elő egy bizonyos írónk c), a' kit ő is hasonlóképen Decretorum Doctornak nevezett, ezen szavakkal: „Joannes de Ilmur (Ürmény) Praepositus Budensis, de terra sua Ilmúr, terram duorum aratro-

---

késégeskedhettek, ha valljon ez volt-e azon János? de itten ok-levelekből bizonyítatnak ezek.

a) Pray, P. I. pag. 160.

b) I. Christian Engel Geschichte von Ungarn T. I. 409. I.

c) Palma Károly Püspök', in Notitia Rerum Hung. Parte I. 748. in Nota. Ezek Ürményi Leveles Tárából bizonyítatnak, 's hitelt is találnak; egyedül azoknak a' magyarázatját adjuk itten világosabban elő.

„rum a septentrionali parte vendit cuidam Gal-
 „lo, filio Dereszlő de Vasad (máshol Vasard) pro
 „IV. Marcis Argenti, perpetuo possidendam, quae
 „terra, per metas ibidem circumscriptas separa-
 „tur, per hominem Capituli Strigoniensis.“

Mi ugyan sehohol sem olvashattunk máshol olly Jánosról, a' kinek a' vezeték-neve de Ilmúr, 's a' ki egyszersmind Budai Prépost, és Decretorum Doctor lett volna; de azért legkissebb kétségbe sem vétetik itten azon ok-levélnek ezen kifejezése „de „Ilmur.“ Távul légyen ezen Irótól a' megsértésnek tsak árnyéka is: de valóban nem lehet itten az Ilmur alatt vezeték-nevet érteni (melly még akkor szokásban sem volt); hanem azt, hogy János a' Budai Prépost és Decretorum Doctor Ilmurban (Ürményben) birtokos volt, valamint a' Ghymes vára körül fekvő falukat is birta Királyi adomány mellett, de azért azoktól ú. m. Harsántól, Izdegétől, Újlaktól, sem költsönözött magának vezeték-nevet, hanem tsak C. András fíjának, a' ki Ivankának fíja volt, neveztetett a' fen iratokban. Még ezeken feljül vagyon egy ok-levél ddo Calendas Aprilis (10. Mart.) 1277. eszt. Gallo de Vasad neveztetésről a) e' következő szavakkal: „Magister Ladislaus, Praepositus, et Capitulum Ecclesiae Strigoniensis, omnibus Christi „fidelibus, salutem in omnium Salvatore. Quod „Petro filio Eliae de Modor, ex una parte, et

---

a) Forgách Leveles Tárában Fasc. N. Nro 32.

„Gallo de Wasard, officiali Andreae Comitiss filii „Ivancae“ Világos, tehát, hogy ura volt András Gallónak, 's annak Pap fija János, Budai Prépost, Decretumok Doctora, és a' Királyi Kápolnának gondviselője volt az, a' ki 1277. esztben „Illa duo aratra officiali Patris sui in Ilmur, pro „IV. Marcis argenti vendidit.“ Ez után való esztendőben János a' Budai Prépost Károly-Fehérvári Püspökké választatott 1278. Calendas Octobris, az az 28-ik Septemb. 's minekutánna Magister Tamás után a' Püspökségben következett, egyzersmind IV. László Királynak Vice Cancellarius-sa lett a). Nem kevéssé lehet tsudáلكozni azon, hogy a' mélyen olvasott 's tanult német Irónk b) úgy adja elő maga véleményyét, nem mondom itéletét, hogy János Prépost azért választatott Fehérvári Püspöknek, mert 1278-ban Bétsben Rudolf Császár, Ottokár, és László Kir. között a' békességet szerentsésen eszközlötte és végezte, 's hogy akkor László Vice Cancellarius, az Olasz Országi születésü János pedig Budai Prépost lett volna, és hogy Rudolf Császár III. Miklós Pápának levelet küldött volna, hogy Jánost, mint Albaniai Püspököt, abban erősitené meg, melly úgy is Ö Szentsége' birodalma alá tartozik. c) Ezen

---

a) Georgii Pray Syntagma Hist. de Sigillis pag. 197.

b) Johann Christian Engel, Geschichte von Ungarn I. Theil 410. lap.

c) Ugyan a' most említett német Irónk a' 410. lapon:
„Interessirte sich Rudolf durch ein eigenes Schreiben beym

nagy érdemű Irónk úgy értette, mintha Albániai Püspökségről lett volna szó, melly a' Pápának birtokában Olaszországban vagy on, holott világos „Albensem Transylvaniae Episcopum.“ Látjuk ezeket kétséget nem szenvedhetőképén III. András Király 1201. esztbeli 9-ik Artból: a) „Salvo tamen jure Albensis Ecclesiae, et Privilegio, quod Albensis Ecclesia nostra in ipsa Vice Cancellaria habet, et habere dignoscitur, ab anti-quo.“ És így a' Fehérvári Püspökök Vice Cancellariusok is valának, valamint János is mint Fehérvári Püspök 1278. eszt.

Itten azzal világosítjuk ki a' kétséget, hogy Miklós Pápa Jánost meg nem erősíthette a' Fehérvári Püspökségben, minthogy az ugyan azon 1278. eszt. 10-ik Octob. nem Fehérvári Püspök, hanem már Kalocsai Érsek, és Vice Cancellarius volt, a' mit egy Magyar tudós és jeles Irónk bizonyít, b) ámbár nem említi is azt, hogy ezen János vagy Ilmúr, vagy Forgács familiából vette volna származását.

„Pabste dafür, daß Johann, der zum Bischof von Al-
bano im Kirchenstaate gewählt worden war (Electus
„Albensis Ecclesiae ad Sanctitatis vestrae sedem im-
mediate spectantis.) 's a' t.

- a) Monumenta Nicolai Kovachich pag. 18.
b) Historia Archi-Episcoporum Colocensium, Stephani Katona. Parte I. Pag. 327. et Syntagma histor. de Sigillis, Georgii Pray pag. 126.

Még azon kétség is adhatná magát elő: hogy ha János Decretorum Doctor, és Comes Capellae Ladislai IV. a' feljül irott ok-levelek szerint 1273. 1274. 1276. eszt. lett volna, miért nem találta'tik, 's nintsen emlékezet a' Budai Prépostról is? de erre kész a' felelet: mert 1274. 1275. 1276. Tamas és Benedek, 1277. Demetrius voltak Vice Cancellariusok a). Benedictus választott Esztergami Érsek, és egyszersmind Budai Prépost is volt ugyan a' fen irott 1277. eszt. b) Ezután a' Budai Prépostságban nem előbb, hanem ugyan 1277. eszt. következett János, a' mint már feljebb is említém.

Még azon ellenvetés is adhatná magát elő, hogy mivel ezen valóságos irományokban a' Kátóltsai Érsekről legkissebb emlékezet sintsen, ha valljon azon János, Budai Prépost, Decretorum Doctor, Comes Capellae Regiae, László Király alatt, ugyan az volt-e azzal, a' ki András' fija volt? melly fontos kérdésre az az egyenes felelet: hogy ha 1277. és 1278. esztbeli ok-levelek által ellenkezőt lehetne behizonyítani, úgy azon ellenvetés nagyobb fontosságú volna; mindazonáltal mind ezeknek megbizonyításokra nagy világosítást ad az, hogy János Budai Prépost, és egyszersmind 1278. eszt. Vice Cancellarius is volt, a' mint hogy 1276. László Király' adomány leveleiben Comes Capellae Regiae-nek neveztetik is.

---

a) Ezt világosan lehet olvasni in Hierarchia Georgii Pray, de Sigillis. pag. 125.

b) Ugyan ott I. in nota 136. lapon.

Ugyan a' fen irott tudós Irónk szerint a) „Capellae Regiae Comites et Magistri“ azok voltak, a' kik a' magános és titkos tárgyakban, a' Királyok' szolgálatjára készen állottanak, és a' Királyi kápolnának, mellyben az áldozatok 's az Isteni tiszteletek tétettek és tartattak, fő felvigyázóji voltak: „In privatis, et arcanis negotiis, „ab obsequio Regibus fuere ac Tabellarii Regii, „quod penes Capellam Divinis Sacrificiis destinatum situm erat, curam habere, indeque Jussa „Regia litteras petentibus, sub sigillo secreto expedire solebant.“ Innét ezen sokszor említett János, mint a' Király' kapolnája Fő Felvigyázója, könnyen léphetett Vice Cancellariusságra, 's idővel Érsekségre.

Még egy tanúlt Irónknak b) ezen dologhoz tartozó kifejezését adjuk itten elő; így ír ő: „Sicut alibi, ita in Hungaria, dignitatem Capellani, Notarii, Cancellarii, Vice Cancellarii, pleurumque comitata vel secuta est Praelatorum, „prouti fidem faciunt chartae veteres.“ Ezek e' szerint mentek véghez Jánossal is.

1279. és 1280. eszt. zavarban lévén Magyar Ország, IV. László Király a' Kunokhoz ragaszkodott olly annyira, hogy III. Miklós Pápa parantsolatjából Filep, a' Szirmiai Püspök Magyar Országba küldetett a' végre, hogy az egyenetlenségeket

a) Georgii Pray pag. 118.

b) Clar. Cornides, in vindic. anonymi Belae Regis Notar. pag. 158.

letsendesítse, — de az alkalommal kérdést is teggyn: „de Doctrina, vita, moribus, Joannis electi Archi Episcopi Colocensis —“ tudomány-terjesztéséről, élete' folyásáról, erköltseiről Jánosnak a' Kalotsai Érseknek, és hogyha (úgymond) az ő kineveztetését helyesnek találandja, ötet abban erősítse is meg.

Úgy tetszik, Miklós Pápának megerősítése azon okból halasztatott, mivel László Király választásától tartott, és ugyan azért nem akart egész hitelt adni; a) a' mi több ennél, 1281. Pünkösöd 15-ik napján kiadott levelében nem János, hanem István neveztetik választatott Kalotsai Érseknek. b) A' későbbiekben valamennyiben említetik János a' Kalotsai Érsek, 's ez idő jártával a' Pápa követje által is vissza tétetett a' maga nyert Érseki székébe, 's elmellőztetvén az előbb volt akadályok, meg is erősítettett abban. És így hogy ezen János a' másikkal egy légyen, a' Rómából jött levelek eléggé bizonyítják.

Nintsen az eránt kétség, hogy az 1282-diki Jun. 18. János a' Kalocsai Érsekségben megerősítettett, a' mi onnét is kitetszik: hogy IV. Márton Pápa a' Szirmiai 's Bosniai Püspököket, és a' Kalotsai Érseket kinevezvén, megerősítette őket, 's azt rendelte, hogy az utolsó által a' Váradí Püspök Tamás felszenteltessék. c) Itt ugyan az Érsek' neve

a) Steph. Katona, Hist. Ecclesie Colocensis P. I. p. 317.

b) Carolus Palma, Par. I. pag. 753. in nota.

c) Georg. Pray in Hist. Hung. Parte II. pag. 165.

nem iratik ki, de az Egri Káptalan' 1282. eszt. hiteles bizonyság-levelében fel van jegyezve, hogy János vol Kalocsai Érsek! a)

Hogy ezen János, László Király kedves em- bere, és sokakat végbe vihető férjfiú volt, ki- tetszik abból, hogy az ő kérésére a' Király, a' Szepesi tizedet az Esztergami Érseknek vissza adatta b) in vigilia Beati Joannis Baptistae A. 1287.

Hogy János még 1289. eszt. is Kalocsai Ér- sek volt, bizonyíttatik IV. László Király' Ado- mány-Levelével, melly Hedervári Kelemen (Cle- mens) Pohárnok' részére adatott. c)

1290. eszt. IV. László Király, a' ki Hun Lász- lónak is hivattatott, az élők' számából kiszóilit- tatván, IV. Miklós Pápa követet küldött Magyar Országba, hogy tudhassa mi állapotban vagyon az Ország, a' Pogányoknak beütések miatt? Ezen Püspök követje által ddo 31. Jan. 1291. János' Kalocsai Érseknek irott intő levele d) így vagyon:

„Nicolaus, Venerabili Fratri Archi Episcopo „Colocensi salutem. Occurrit nostris sensibus non „immerito admirandum, quod post obitum quon- „dam Ladislai Regis Ungariae, de statu Regni, et „novitatibus plurimis inibi secutis nihil ad Apo- „stolicae Sedis notitiam perduxistis, de quibus

a) Steph. Hatona, T. VI. pag. 875.

b) Wagner Ann. Scepus. Parte I. pag. 258.

c) Supplementor. pag. 46.

d) Steph. Katona T. VI. pag. 1043.

„varia et diversa Sedes ipsa percepit, relationibus
 „exprimantibus plurimorum; quamquam sibi su-
 „per hac necdum plena innotuerat certitudo, et
 „praecipue, quum nonnunquam retroactis tem-
 „poribus dispendia gravia, et jacturas, quas Dioe-
 „cesi et Provinciae Colocensi intulit truculenta
 „saevitia Schismaticorum et etiam paganorum,
 „eidem Sedi per tuas duxeris litteras intimandum;
 „post praefati tamen Regis obitum utrum hujus-
 „modi mala, periculaque cessaverint, aut inva-
 „luisse noscantur, et an ipsius Regni status, pa-
 „cis et commodis affluat, nuncio nobis, aut lite-
 „ris nullatenus expresistis. Nos autem de regno
 „ipso, et ejus conditionibus sollicitè cogitantes,
 „tam eo, eodemque Rege vivente, quam etiam
 „sublato de medio nostra una cum fratribus no-
 „stris convertimus studia, nunc ad ordinandum
 „solliciti de legato, nunc vero de solemnibus, ad
 „partes illas nuncio destinando, prout relatorum
 „diversitas exigit; sed quum praedicta Sedes, post
 „ejusdem Regis occasum diutius exspectaret, nec-
 „dum sibi plena certitudo patuerat, de statu, et
 „conditionibus dicti regni, Venerabilem nostrum
 „Joannem Acsinium Episcopum, latorem praesen-
 „tium, ut super praemissis plene ac diligenter
 „instructus nos informare possit, ut expedit, su-
 „per illis, ac specialiter in quo statu, quantum
 „ad fidem Catholicam Rex decesserit memoratus,
 „utrum status ejusdem regni pacis tranquillae suc-
 „cessibus gratuletur, et an illi metus immineat,

„de incursibus paganorum dicti regni. Datum II.
 „Calend. Febr. Pontificatus nostri III. Anno (31.
 „Janu.) 1291.“

Meghalálozván pedig László Király Julius hó-
 napban, azonnal ugyan azon esztendőben (1290.)
 18-dik Juliusban András Velentzei Hertzeg lett
 Királya. a) Ezen András Királyhoz, egész ural-
 kodása' ideje alatt, János mint Kalocsai Érsek egész
 hűséggel viseltetett. A' midőn III. András Bétsben
 1298. eszt. az Adolf Császár ellen küldendő hadi
 segedelem eránt Ausztriai Hertzeggel Alberttel,
 ipával tudniillik, a' tanátskozást elvégezte, és
 leányát (Er'sebetet Cseh Országi Ventzel Király-
 nak eljegyezte volna, ezen gyűlésben jelen volt
 János Érsek is, több Püspökökkel, és világi Fő Ren-
 dekkel. b) Ugyan azon 1298-diki 4. Aug. tartatván
 Pesten Ország-gyűlés, a' Magyar Nemesi Rend-
 del, a' Szászok, 's Kunok között János is jelen
 volt. Ezen gyülekezetnek (Conventus) mennyire
 engedett hatalmat, kitetszik az az ott végeztetett
 Articulusokból, nevezetesen az V. VII. XX. XXI-
 dikből. c)

A' Rákos mezején tartatott Ország gyűlésen
 1299. eszt. a' midőn az egybe gyült Rendei, a'

a) Thurótzy, Chronicon P. II. Cap. 82. „Post Regis mor-
 „fem, eodem Anno (1290) decimo octavo die An-
 „dreas Dux de Venetiis coronatur.

b) Steph. Katona T. VI. pag. 1186.

c) Supplement. Comit. Mart. Kovachich, T. I. p. 108.
 et sequent.

Pápa által beszúrt Gergely Esztergami Érsek ellen ellen-mondottak (protestáltak) volna, ezen panasz' orvoslását János Kalocsai Érsek' Apostoli székére bizták. a)

Minekutánna András Király Jun. 14-kén 1301. meghalt volna, Jánosról ezt írta egy érdemes írónk b): „Joannes de Ilmur Colocensium Archi Episcopus cum legatis caeteris Pragam profectus, „Wenceslao II. Bohemorum Regi, communi gentis Hungariae nomine Coronam Regnumque obtulit — hic — — delatam sibi Coronam deprecatus fuit. — — Si ita videretur Hungaris — filium itidem Wenceslaum — sui loco Regem eligerent, — haec cum Hungari rata habuissent „Wenceslaum II. filium suum Gödingam usque „Moraviae oppidum deduxit, ubi obvios habuit „utriusque ordinis Hungariae primores, qui splendido frequentique in comitatu Albam Regiam „deductus fuit. Hic — ut molitionibus omnibus „Carolo Roberto — mature obicem ponerent — „Wenceslai inaugurationem decrevere, — assistentibus Episcopis sex, multisque illustribus viris, — munere *hoc defunctus Joannes Colocensis Archi Episcopus jure porro, et legitime,* „ — *quod Strigoniensem Ecclesiam id temporis pro vacante haberent,*“ — (azon okból,

a) Mart. Kovachich, T. I. Pag. 226.

b) Carolus Palma, P. II. pag. 4.

mintliogy az Esztergami Érseknek kineveztetett Gergely, Károly' részére hajlott volt.)

Megkoronáztatván Ventzel Király, kevés idő mulva János Érsek meghalt, a' mit egy tanult írónk így fejez ki: a) „Inde Alba Regia, post coronationem Budam venerunt, ibique Joannes Archi-
„Episcopus obdormivit in Domino, et Jacobus „Scepusiensis quievit in pace, tumulantur autem „in Ecclesia S. Joannis, apud F. F. Minores.“ Ezekhez ezt teszi hozzá egy más írónk b) „Joannem „obiisse mense Octobri Anni 1301.“ Ez onnét is bizonyos, hogy Bonifacius ugyan nyoltzadik Novemberben azon esztendőben, a' Kalotsai megüresült Szentegyházat János halála után, ön elintézésére magának fentartotta. — Bonifacius, a' ki Károly' javára hajlott, igen kedvellenül vette János Érseknek azon tselekedetét, hogy Ventzelnek a' koronát fejére tette, a' mi Miklóshoz, Osztiniai Püspökhöz (a' ki mint Apostoli követ Magyar Országba küldetett) írott levelének kifejezéseiből világosan kitetszik: c) — „Ad notitiam nostram fi-
„dedigna relatio produxit, quod Venerabilis Fra-
„ter noster Colocensis Archi Episcopus, si tamen,
„dum consonent facta relationibus, Venerabilis
„sit dicendus, stipatis nonnullis Episcopis, et Ec-

a) Thurótzy Cap. LXXXIV. pag: 55.

b) Carol. Palma P. II. pag. 7. in nota.

c) Apud Rajnholdum Anno MCCCII. Nro 4. Steph. Kationa T. VIII. pag. 13.

„clesiarum Praelatis, ac Baronibus Regni, *in tan-*
 „*tam prorupit audaciam, et temeritatis ex-*
 „*cessum, quin potius ad tantam devenit in-*
 „*saniam, quod dilectum filium Wenceslaum —*
 „*in Regem ejusdem Regni Hungariae de facto,*
 „*cum de jure non posset, coronare praesum-*
 „*pserit. — Nolentes igitur hujusmodi audaciam,*
 „*excessus, et insaniam dicti Archi Episcopi, sic-*
 „*uti nec debemus, sine dissimulatione transire,*
 „*quamvis adeo sint notorii, quod nulla possunt*
 „*tergiversatione celari, ut tamen sibi, si quam*
 „*forsan habet, defensio relinquatur, quae ipsum,*
 „*et si non excusaret ex toto, saltem excusaret ex*
 „*tanto: fraternitati tuae per Apostolica scripta*
 „*mandamus, quatenus per te, vel per alium, seu*
 „*alios, praefatum Archi Episcopum Colocensem,*
 „*sub poena privationis et depositionis Archi Epi-*
 „*scopalis oneris officii, honoris, quam si secus fe-*
 „*cerit, ipsum incurrere volumus ipso facto, ex*
 „*parte nostra peremptorie citare procures, ut in-*
 „*tra quatuor mensium spatium post citationem*
 „*hujusmodi, suspensus ab omni beneficio, et of-*
 „*ficio, personaliter compareat coram nobis, suam,*
 „*si poterit, innocentiam ostensurus. Datum Late-*
 „*rani XVI. Calend. Novembris, Anno VII. (17-a*
 „*Octobr. 1301.)“ Azonban János a' Kalotsai*
 „*Érsek, Bonifacius Pápa' itéletét halála által meg-*
 „*előzte.*

Más tudós, és még most is élő írónk Német nyelven, Magyar Országot tárgyzó munkájában,

a) 1301. ezstendőről János Kalotsai Érsekről, a' midőn Ventzel Magyar Országba meghívattatott, és meg is koronáztatott volna, következő dítséreteket teszen: „An der Spitze stand Joannes, „früher Probst zu Ofen, (1248) seit 23 Jahren Erz- „bischof zu Kalotscha, des verklärten Königs (III. „Andrásnak Cancellarius) b) Kanzler, gottes- „fürchtiger, rechtschaffener Rechts = Gelehrter „(Doctor Decretorum.)“ — Ezen jeles Német írónknak a' Magyarokról írott helyes munkájából kitetszik, hogy János Érsek ugyan az volt, a' ki előbb Budai Prépost, és Decretumok Doctora volt, nevezetesen ugyan az, a' kiről a' feljül írt 's magok' valóságokban előadott írományok, melyek 1273. 1274. 1276. ezstendőkben adattak ki, mint Gömöri és Nyitrai Fő Esperestről, Budai Prépostról, Decretumok Doctoráról, és Vice Cancelláriusról szólnak. Ugyan ez volt, a' kit a' többször előhozott nagy érdemű írónk, Püspök Palma, „Joannes de Ilmur“-nak nevez. — Ez az, a' ki 1278. eszt. Fehérvári Püspöknek választatott, és ugyan azon eszt. Kalotsai Érsekké, IV. László Király' Kápolnája' Fő Igazgatójává, és Vice Cancelláriussává lett. Végre az, a' ki 1301. Ventzel Királynak a' Magyar Országi koronát fejére tette. Mind ezeket e' szerint kell a' feljül íratokból követ-

a) Dr. I. A. Fessler, Geschichte der Ungarn, T. III. pag. 7.

b) Cancellarius volt a' Királynak 1298—1300. eszt. Syn- tagma de Sigillis, Georgii Pray. pag. 126.

keztetni. Az is következik mind ezekből: hogy, a' midőn nevezetes írónk Bél, a) a' Forgách Familia' Genealogiájában Jánost, Andrásnak fiját, Kalotsai Érseknek mondta, helyesen tselekedett, de ez sehol sem nevezetik Forgáchnak, mert a' XIII. században (a' mint feljebb is íránk) még a' vezeték nevek sehol sem tétettek ki.

Végre ezen sokszor említett Jánosról előadásunknak befejezésére még egyet előterjesztünk, a' legutóbbi szorgalmatos német írónk után: b) „Johann, durch Talente gleich ausgezeichnet, in hoher geistlicher Würde, als Domherr des Graner Erzstiftes (1270. de inkább 1273.) und Neutraer Erzbischof, so wie auch Graf der königlichen Kapelle. Daß Er aber auch zum Erzbischof von Kalotscha ernannt, und in dieser letzten Eigenschaft, wie Einige anführen, Ladislai IV. Krönung vollzogen habe, ist ungewiß.“ — Ezek után jegyzésekben hozzá tsatolják: — „Wir finden allerdings im Jahre 1270. einen Kalotscher Erzbischof Johann, allein dieser gehörte dem Geschlechte Ilmer, oder Urmeny!“

Mind ezek elegendőleg meg vagynak bizonyítva, egyedül a' következendőket találjuk szükségesnek ide iktatni, kivilágosítás okáért.

a) Not. Nov. Hung. T. IV. pag. 383.

b) Báró Hormayr, és Báró Mednyánszky, Taschenbuch für die vaterländische Geschichte. 137. l.

Először: Hogy azt hiteles és elégséges írományokkal lehessen bebizonyítani, hogy János Esztergami és Nyitrai Kanonok lett volna 1272-ben erről kételkedünk azon okból: mert ez 1273. és 1274. eszt. Gömöri Fő Esperest, volt a), a' mi már eléggé meghizonyított. — Hogy Nyitrai Fő Esperest, és IV. László Király' Kápolnája' Fő Gondviselője volt 1276. eszt. ez is kivilágosított a' magok valóságokban kéznél lévő, 's feljebb előadatott írományokból. b)

Másodszor: Kételkednek a' feljül nevezett nagy érdemű íróink arról, hogy János, Andrásnak fija, Kalotsai Érsek lett volna, minekutánna 1270. eszt. volt Joannes de Ilmur vezeték nevű Érsekről olvastak. Ebben Palma Károly előadását követik, a' ki első volt, a' ki Jánost Ilmúrról nevezte. a)

Harmadszor: Jelentetik ugyan, de meg nem bizonyítatik, hogy János Kalotsai Érsek által IV. László megkoronáztatott volna. — De ezt nem hihetjük, mert IV. László azon esztendőben, mellyben édes atya V. István az élők számából kiszóllított, 10 esztendő korában 1272-ben Filep Esztergami Érsek által koronáztatott meg. Őszve zavarják tehát IV. vagy is Hun Lászlót, a' ki 1290. eszt. halt meg, Ventzel Királlyal, a' ki 1301. eszt. koronáztatott meg, *János Kalotsai Érsek, And-*

---

a) G. Forgách Leveles Tárában, Fasc. N. Nro 24.

b) Ugyan ott Fasc. P. Nro 40.

c) Carol. Palma Par. I. pag. 709.

rásnak fíja által. Ventzel, Adomány-Leveleiben, (Donatio) mellyeket híveinek adott, következőképen írta magát: „Ladislaus Dei Gratia, Hungariae Dalm. Croa. Ramae etc. Rex.“ a)

Elég légyen ez, ezen Jánosról.

II. Ivanka, I. Andrásnak fíja, a' ki III. András Királlyal, midön ez még Fő Hertzeg létében IV. László Király idejében, János Henerik Bán fíja által megfogatvatván, Ausztriában Albert Hertzegnél fogságba tétetett volna, egy egész esztendeig rab-lántzokban szenvedett; a' mi ugyan azon Király Adomány-Levelével ddo V. Idus Febr. az az 9-dik Febr. 1204. eszt. bizonyítatik, 's annyival inkább szükségesnek találjuk itten, hogy bővebben kiterjeshkedjünk, minthogy ezen II. Ivanka-nak adatott Királyi Adomány-Level, a' szükséges kivilágosításra, és a' történetek idejének be bizonyítására is szolgál.

„Andreas, Dei Gratia Hung. Dalm. Croa. Ramae, Serviae, Galliciae, Bulg. Rex. Universis Christi fidelibus, tam praesentibus, quam futuris, praesens scriptum intuentibus, salutem in eo, qui est vera salus. De singulorum provisione solliciti, circa illos curam debemus impendere specialem, qui se, servitiorum suorun meritis devotissimos Majestati Regiae reddiderunt. Proinde ad universorum notitiam, praesentium, quam futurorum, harum serie volumus perveni-

---

a) M. S. Cornides, apud Stephanum Katona Hist. Critica Tom. VIII. pag. 29.

„re. *Quod Magister Ivanka , filius Comitis An-*
 „*dreae*, ad nostram accedens praesentiam, quasdam
 „terras castri Nitriensis Taranteleky, et Kucha voca-
 „tas, et habitatoribus destitutas, ut dicebat, a nobis
 „sibi dari postulavit, verum quia de eisdem terris
 „nobis veritas non constabat, ne nostrae Donationis
 „insignia sub incerto Donationis titulo vacillarent,
 „ad plenioram notitiam perfectius et ulterius haben-
 „dam, Capitulo Nitriensi, fidelibus nostris dedimus
 „in mandatis, ut una cum Thoma Csolkez de Zeleus,
 „homine nostro, ipsorum mitterent pro testimo-
 „nio, coram quo idem homo noster dictas terras
 „assignaret, ipsi Magistro Iwanchae, si non fue-
 „rit contradictum etc. — — Nos igitur conside-
 „ratis fidelitatis et servitiorum meritis ipsius
 „Magistri Iwanchae, quae idem in diversis expe-
 „ditionibus Regni nostri, maxime, specialiter in
 „expeditione, quam contra Albertum Ducem Au-
 „striae, et Stiriae, tunc nostrum, et Regni no-
 „stri inimicum capitalem habebamus, in expugna-
 „tione castrorum, *variis periculorum generibus,*
 „*ex fervore fidelitatis se immergere parvi pen-*
 „*dens, cum effusione sui sanguinis* fideliter
 „exhibuit, et devote, attendentes etiam, et beni-
 „gnitatis oculis prospicientes, afflictiones ejus-
 „dem Magistri Iwanchae, quas *per Magistrum*
 „*Joannem filium Henrici Bani*, propter fide-
 „litatem, *nobis et Coronae Regiae* impendendam
 „*captus nobiscum, et in captivitatis ergastulo*
 „*per Anni circulum detentus, per eundem est*

„perpessus, in recompensationem servitorum suorum, et afflictionum etc. — — — Contulimus ipsi Magistro Iwanchae — possidendas. In cujus memoriam, perpetuamque firmitatem, praesentes concessimus litteras, duplicis sigilli nostri munimine roboratas. Datum per manus discreti Viri Theodori, Ecclesiae Albensis Praepositi, Aulae nostrae Vice-Cancellarii, dilecti fidelis nostri. Anno Domini MCCLXXXIV. Quinto Idus Febr. Regni nostri Quarto.“

Ezen történetet egy nevezetes és tiszteletet érdemlő írónk a) 1290. esztendőre határozza; meghalálózván (úgymond) IV. László, III. András azonnal elindult Slavoniából, hogy koronáztatása véghez vitethessék, ezt is hozzá tévén: „*Factiosos, insidias in itinere struxisse*,” — melyeket szerentsésen elhárított, 's a' koronát is erővel megtartotta maga megkoronáztatására, — melyet kitsikarván, azzal a' bevett régi szokás szerint meg is koronáztatott. Ezeknek megbizonyítására ezen érdemes hazánkfija előhoz: 1-ször egy Királyi Adomány-Levelet Theodor', Fehérvári Prépost részére (a' ki Rumi nemzetségből volt) 1203. 4-ta Idus Januar. 2-szor előmutat egy más Adomány-Levelet, 1202. eszt. mellyben János, Henrik fíjanak a' Király ellen vetett töreit említi. 3-szor egy 1203. eszt. ugyan 4-ta Idus Jan. költ, 's végre Fenekától III. András Király' feleségétől

a) Georg. Pray Histor. Reg. Hung. Par. I. ad Ann. 1290.

kiadatott 's ugyan azon Theodornak, Fehérvári Prépostnak szőlő ok-levelet, mellyben emlékezet tétetik: hogy a' Király hosszabb ideig letartóztatván, sanyargattatott „*Regem in detentione, diutius vexatum fuisse.*“ a)

Helye vagyon tehát itten azon kérdésnek: hogy a' Királynak ezen letartóztatása, és Ivanka' rabsága 1290-re határozthatik-e? Bizonyos az: hogy IV. László Királynak halála 1290. eszt. Jul. 10-dik napján történt. b) Máshol ezek olvastatnak: c) „post Regis mortem, eodem Anno (1290.) „decimo octavo die (28. Jul.) Andreas Dux de „Venetiis coronatur.“ És így László halála és András megkoronáztatása között tsak 18. napok voltak, melly idő alatt a' Király' letartóztatásának, és megkoronáztatásának is végbe kellett volna vitetnie; — de András Király' és Feneke Királyné' adomány-leveleik (Donationes) 1292. és 1293. eszt. következőket adnak elő: „Andream Regem „diutius in detentione vexatum, ita, ut continuis „legationibus ad Johannem filium Henrici Bani, „Durcislaus, ille ibidem memoratus fatigatus fuerit, ut Rex libertati restitueretur.“ Ezen többszöri követség rövid idő alatt meg nem történhetett, azon feljül pedig még a' koronáztatásnak is

---

a) Georg. Pray Hist. Reg. Hung. pag. 103. et Supplem. Comit. P. I. et sequ.

b) Steph. Katona, Chronol. Part. I. pag. 540.

c) Chronic. Thuróczy Part. II. C. LXXXII.

ugyan azon 18. napok alatt végbe kellett volna vitetnie. De legnagyobb kivilágosítást ad ebben III. András' Király' adomány levele, mely költ 1294. V. Idus Febr. (a' mint feljebb említém) a) pro Magistro Ivanka, Taranteleke iránt. Ebben, a' midőn Ivankának hív szolgálati előszámlálatnak, elsöben az Austriával való háború említetik, melyben Ivanka jelen volt; azután pedig a' Király' és Ivanka' rabsága. Innét az hozatik ki: hogy ezen letartóztatás, vagy is egyenesebben rabság, nem, mint a' fen említett jeles Irónk mondja, a' koronáztatás előtt, hanem az Austriai háború után volt, 's a' rabság idejét ugyan azon említett Királyi adomány szerint kell meghatározni. — Ezen háború kezdődött Junius hónapban 1291. és el is végeztetett ugyan azon esztendőnek Augustus hónapjában. b) Ezen alkalommal Ivanka is jelen volt Austriában, a' mint azt a' Királyi adomány-levél bizonyítja: „Contra Dominum Albertum Ducem „Austriae, et Stiriae, tunc Regni nostri inimi- „cum capitalem, in expugnatione Castrorum, va- „riis periculorum generibus, ex fervore fidelita- „tis se immergere parvi pendens, cum effusione „sui sanguinis fideliter exhibuit, et devote.“ Ámbár az Albert ellen való háborúnak September hónapjáig vége szakadott, hogy mégis Ivanka annak végeztéig Austriában nem mulatott, kitetszik

---

a) Ez meg vagyon G. Forgách Leveles Tarában maga válaszában sub Fasc. B. N. 7.

b) Steph. Katona T. VI. pag. 1079.

azon Adomány - Levélből, (talán: „*ob sanguinis
sui effusionem*,“) hanem Magyar Országba visz-
sza tért, minthogy egy maga valóságában kéznél
lévő ok-levélben ddo 6-ae Julii 1291. melyly a)
bizonyos Borolch földnek eladásáról tészen bi-
zonzságot, így ír a' Nyitrai Káptalan: „Joachi-
mus, filius Jacobi, et Nicolaus, filius Modor,
ab una, et *Ivanka Nobilis Iuvenis, filius Co-
mitis Andreae*, ab altera, *personaliter con-
stituti*, praedicto Ivancae partem Terrae Bo-
rolch vendunt etc.“ —

Az Austriai háborút egy tudós munka b)
ezekkel a' szavakal adja elő: „*Andreas — — —
ante ipsam Civitatem (Viennam) praedis, in-
cendiis, et rapinis terram devastavit, Insuper
quasdam munitiones potenter occupavit, ob-
tinuit et confregit, Ecclesias cremavit, viros,
et mulieres et parvulos, quos reperit, captivos
duxit. Segetes tempore messis tam per pabu-
lum, quam per incendium, et conculcationem
pedum equorum, ac hominum, penitus deva-
stavit, et multo deterius huic terrae fecit, quam
Bela quondam potentissimus Hungarorum Rex
olim cum majori exercitu, in terra ista jacens
unquam fecit. Tandem mediantibus Episcopis et
Archi Episcopis (hihető, hogy János is jelen-
volt) ac Comitibus Ungariae, qui destructionem
terrae compatiebantur, videntes hominum mi-*

a) G. Forgách Lev. Tár. Fasc. V. N. 322.

b) Chronicon Leobios. pag. 874.

„seriam, matronarum, et virginum defloratio-
nem, virorumque ex utraque parte stragem, to-
tius terrae quotidie inflammationem, secundum
verbum Psalmistae dicentis: *dum superbit im-
pius incenditur pauper*, pace inter Regem Hun-
gariae, et Ducem Austriae reformata etc.“

Megkötetvén Alberttel a' békesség Aug-
hónap végével 1201. eszt. András minden felől
letsendesítve látta fenyegető veszedelmeit, 's meg-
kérte Thmasiát, az édes Annyát, hogy Olasz Or-
szágból Magyar Országba jöjjön, a' mint hogy
az Jadrába el is jött a) 18. Sept. a' Traguriai
Tanács' ok-levelei bizonyosága szerint; a' mi bi-
zonnnyal nem történt volna, hogy ha a' Dráván
túl való részekben fegyver zörgések lettek volna
1201. eszt. de 1202. Jan. 6-ikán Mária, V. István
Királynak leánya, 's a' Sziciliai Királynak (az
úgy nevezett sántának) felesége, testvérének IV.
Lászlónak megölettetése által eredett jussát Ma-
gyar Országra nézve (mert III. András' életében
úgy sem illette őtet) Carolus Martellusnak által
engedte, (a' miben IV. Miklós Pápa is mege-
gyezett) 's ezért János Magyar Országba jött kö-
vetje által. — Mellytől elállván annak utánna And-
rás, 's a' maga ellen lehető támadástól és öszvees-
küvésektől tartván, hogy az e' féle veszedelmek-
től megmenekedhessék, a' Dráván túl lévő tájé-
kokra utazott. — „Tunc ad Trans-Dravanas partes se

---

a) Scriptores Rerum Hung. T. III. pag. 302.

„contulit“ (a' mint ez azon adomány-levélből kitetszik). Az bizonyos, hogy András Király Május hónapban Zágrábban volt; mert ugyan akkor ottan a' Zágrábi szentegyháznak „Quarto Calendas Junii“ (20. Maj.) bizonyos adót ajándékozott, és ugyan akkor ottan: „Petro Schlavo aliquas libertates tunc in illis Trans-Dravanis partibus“ a) ajándékul adott, a' mellyekről az akkori Adomány-Levelekben, nevezetesen 1202 — 1203 — 1204 — eszt. említés is tétetik. — Ámbár Slavoniában a' Vezért, és Bánt Albertet az Anyja testvérje akkor Marosra rendelte — b) („Licet Ducem, et Banum Slavoniae Albertum, Morosini avunculum suum“); meg nem gátolhatta még is Berbír Pál, a' ki Károlyhoz hajlott, hogy az Dalmátziai és Olah Országi Bánnak ne írta volna magát: tehát 1202. Május hónapja után, „post mensem Majum“ vagy ha bár ezen hónap előtt, az András Király és Feneka Királyné eránt való hűségtelenek, a' kik között amaz is, a' ki Ivankának adatott Királyi Adomány-Levél szerint 1204. eszt. János, mellyben tudniillik Henrik Bán' fijának neveztetik, Ivankát, a' maga Királyával „cum Rege suo“ letartóztatták, és fogságba vetették, 's Theodor, Fehérvári Prépost, és Lodomér Esztergami Érseknek eszközlések, c).

a) Steph. Katona T. VI. pag. 1091.

b) Joh. Chr. Engel. Geschichte von Ungarn, I. Theil 104. Seite.

a) Supplem. Comitior. P. I. pag. 72. et sequent.

szolgálatjok, fáradságok, és változtatott követ-
ségek által „Datis etiam obsidibus tribus nepoti-
bus“ három unokát is adván az ellenségnek (ta-
lán ezek között lehetett Ivanka is) mindent elkö-
vettek; mind ezek mellett a' Király, hosszabb
idő'ig tartott fogságából „Tandem Rex longiori
tempore in detentione vexatus“ ki szabadult. —
Ezen III. András Király' fogságát más tudós és
ritkán található munka is a) bizonyítja: „Rex
„Ungariae (Andreas) a Comite Yrsano (olvasd
„Ivanó, vagy Joanne) dolose capitur.“

Mind ezekből következik: hogy a' Király'
rabsága Május előtt meg nem történhetett, akkor
Zágrábban lévén az, 's hogy 1202-ben a' Király
szabad volt; mert a' feljül előadott ok-levél, melly
Durcislaus Mesternek, és Theodór Fehérvári Pré-
postnak adatott, elégséges bizonytságot tészzen arról,
hogy a' Király akkor fogságban nem lehetett, 's
nem is volt.

Bizonyos tudós magyar irónk h) kételkedik
azon: hogy András 1200. vagy 1201. eszt. meg-
koronáztatott volna, c) de ezen kétségét világos-
ságra kívánjuk hozni. III. András 1200. eszt. ko-
ronáztatott meg; mert ámbár a' megerősítő ok-
levél' (Diploma Confirmat.) 3. §-ában világosan
ki nem tétetik is az esztendő' száma, így lévén

---

a) Chronicon Melitense; item Joh. Christ. Engel I. Th.,
104. Seite in nota.

b) Horváth István, a' Tudom. Gyűjteményben.

b) Kovachich Supl. Decr. Comit. T. I. pag. 15. 26. et 27.

azon régi Irományban: „Quod Anno Domini —
 „— — — — C. “; de ugyan azon ok-levélnek vé-
 gében ez is foglaltatik: „Anno Domini Mille-
 „simo Ducentesimo Nonagesimo Primo. Octa-
 „vo Calendas Martii. Regni autem nostri
 „Primo Anno.“ Ez azt teszi: hogy András Ki-
 rály által ezen articulusok 1291. eszt. megerősítet-
 tek. a) Az 1298. eszt. ok-levél eránt is ugyan azon
 értelemben vagyunk, mellynek a' kezdetében
 ezeket olvassuk a' 2. §. „Tempore Coronationis
 „Domini Andreae b) Regis illustris Hungariae — “
 azt tehát a' koronázás idejéről, nem pedig az ok-
 levél' költéről szükséges érteni. Mert 10. Jul. 1290.
 meghalálózván László Király, mindjárt Julius 28.
 napján megkoronáztatott András, a' mi az alább
 jegyzett Királyi Adomány-levelekből bővebben
 kitetszik, 's nevezetesen ezen szavakból: „jam eo-
 „dem Anno 28. Julii Andream Regem corona
 „redimitum fuisse.“

Először azt olvassuk, c) hogy András Ki-
 rály bizonyos erdőt adott ajándéknak, a' Lomnitz
 folyó mellett Gróf Pollyan fíjának „Andreae filio
 „Comitis Polyan familiari suo etc. Anno 1290.
 „IV. Calend. Augusti“ az az 29. Jul., az az a'
 koronáztatása után következett napon.

---

a) Tehát világos, hogy 10. Jul. 1290. egész 1291. Ca-
 lendas Mart. kellett tétetni: „Regni nostri primo
 „Anno.

b) Kovachich T. I. pag. 27.

c) In Annalibus Scepus. Caroli Wagner, Parté I. pag. 338.

Másodszor: Midőn az Esztergomi Erseknek Nymphti, vagy is Tóti nevezetű falut a) ajándékul adta, ezekkel a' kifejezésekkel élt: „In instantis nostrae coronationis auspiciis, recognitioni obnoxiae gratitudinis non exsortes, quamdam Possessionem nostram Nymphti seu Tóti appellatam, eidem Domino Archi-Episcopo (Lodomérnek) dedimus, et donavimus, ut de Regni more, ac consuetudine approbata, teneri cognovimus, in nostrae potissimum coronationis initiis, cum omnibus utilitatibus etc. — Anno Domini 1290. XVII. Calend. Sept. (16. Aug.)

Harmadszor: Azon ok-levelét, melyben a' keresztelő Sz. János Praemonstratensis Rendje' Klostromában Jászón, a' Jus Patronatust fentartotta magának a' Király, ezen szavakkal végződik: „Datum per manus discreti Viri Magistri Theodori, Albensis Ecclesiae Praepositi, Aulae Nostrae Vice Cancellarii, dilecti et fidelis nostri. Anno Domini Millesimo Ducentesimo Nonagesimo. XII. Cal. Jan. (28. Decemb.) Regni nostri Anno Primo.“ b)

Negyedszer: Ugyan a' fent írt eszt. de a' napnak és hónapnak kihagyásával, megerősítette III. András, IV. Béla Királynak Adomány-Levelét

a) Georg. Pray T. I. pag. 105.

b) Joannes Bárdoşsy, Moldaviensis decimae indagatio. pag. 74. Nro 31. Hogy ez a' valóságos és tulajdon irónányból másolva íratott le, megesmertelik a' 159. lapon.

Liszka Olaszi helység eránt , mellyet a' Szepesi Püspökségnek Királyi Adomány-Levél által, által is adatott. a)

Nem lehet tehát kétségünk abban : hogy III. András 1200-ben koronáztatott légyen meg, a' mit iparkodánk diplomacice megbizonyítani, b) és egyszersmind a' fent nevezett tudós írónknak kétségét is kivilágositottuk , hogy III. András tsak egyszer , 1200. esztendőben koronáztatott meg.

A' mi II. Ivanka fogságát illeti , az az 1202. eszt. történt , a' mit e'képen világoztunk ki : ő a' Királyával együtt , túl a' Dráván lévő tájékon , egy esztendő forgása alatt fogsága rejtekében sanyargattatott , az előadott ok - levél értelme szerint : „Cum Rege suo , in partibus trans Dravanis constitutus per Anni circulum in captivitate ergastulo vexatus.“ Hogy ha tehát a' Király' fogsága Majus hónapban volt , (a' mint feljebb említünk) ennek is 1202. eszt. kellett megtörténnie ; mert azt adja előnkbe azon Adomány-Levél 1204. esztendőről , hogy Ivanka azon ütközetben , melly Al-

---

a) Annales Scepusienses Caroli Wagner , Partis I. p. 363.

b) A' nagy érdemes 's tudós Író ezen kétségét , a' Tud. Gyűjt. 1819. XII. kötetében a' 77. lapon így adja elő : „Miképpen lehessen e' nehézségekkel a' történet írónak bizonyágtételét egyeztetni , én ugyan által nem látom , ha tsak azt fel nem vesszük , hogy III. András is , mint néhány későbbi Királyaink , egyszer nem a' Sz. István' koronájával , utóbb pedig kezéhez nyervén a' sz. koronát , másodsor Sz. István koronájával megkoronáztatott.“

bert Hertzeg ellen 1201. eszt. tartatott, jelen volt; a' Király' fogságáról is ugyan azon adomány levélben tétetik emlékezet, de hogy az 1293. eszt. Apr. fogságából kiszabadúlt légyen, bizonyos az Esztergomi Káptalan' tudósító leveléből, melly így vagyon: a) „Excellentissimo Domino suo Domino Andreae, Dei Gratia Illustri Regi Hungariae, Capitulum Ecclesiae Strigoniensis, Orationes in Christo debitas, et devotas. Noverit vestra Regia Celsitudo, nos recepisse litteras Comitis Martini, Vice Judicis vestrae Curiae, sub hac forma: b) Viris discretis, amicis suis Reverendis Capituli Strigoniensis, Comes Martinus, Vice Judex Curiae, Domini Regis amicitiam paratam. Dicit nobis Magister Stephanus, filius Endre Curvi (Sánta) pro se, Andrea, et Endre fratribus suis, quod Magister Ivanka, filius Comitis Andreae, quendam particulam terrae ipsorum de terra Wolkuz potentialiter occupaverit etc. — Datum Budae feria quarta proxima post Quindenam Pascae. Nos autem petitioni ejusdem Comitis Martini satisfacere cupientes, — — ipsum Magistrum Ivankam, in vigilia S. Georgii ad Quindenam ejusdem festi Georgii, in

-
- a) Forgách Lev. Tár. Fasc. V. Nro 45. Ebben az esztendő belől nintsen, hanem más kéz által, kívül vagyon fel jegyezve 1293. eszt.
- b) Ezen Márton Vice Judex Curiae volt 1294 — 1296. Olvasd a' Tudományos Gyűjtemény' 1821. esztendő folyamata' I. Kötetében a' 75. lapot.

„quadam Possessione sua Scenche vocata, citan-
 „do, ad vestram praesentiam, fecissemus, eun-
 „dem Magistrum Ivankam. Datum (itt kihagyatott
 „az esztendő szám, hanem a' másik oldalán van
 „1293.) in festo S. Georgii Martiris (24. Apr.)⁴—

Ha tehát II. Ivanka fogsága kezdetét vette Májusban 1292. eszt. ő is akkor, midőn a' Király-
 né, az Esztergami Káptalan levele szerint 1293. 24.
 Apr. azon fogságból szabadon hotsáttatott, melly
 tsak nem esztendeig tartott. „Ivancae captivitas,
 „fere per Anni circulum (Ezek azon Donatio' sza-
 „vai) duraverat.“

Azon időben, a' midőn András Király Má-
 té Palatinussal, és Csák Mesterrel 1297. egyenet-
 lenségbe esett, II. Ivanka a' testvérével együtt
 oltalom-levelet (Protectionales) nyert, mellyet ide
 rekesztünk. a)

„Andreas Dei Gratia Rex Hungariae, fide-
 „libus suis universis, Judicibus, in Regno suo
 „pro tempore constitutis, et specialiter Vice Ju-
 „dici Curiae Suae (Márton volt akkor) salutem
 „et gratiam. Cum nos *Andream, Ivankam, et*
 „*Nicolaum Magistros, filios Comitum Andrae,*
 „dilectos, et fideles nostros, et servientes ipso-

---

a) Ez a' Forgách Lev. Tárában a' maga valóságában meg
 vagon Fasc. A. N. 1-o 1297. Megjegyzésre méltó:
 hogy ezen Máté a' Palatinusok között nintsen meg
 nevezve. Nézd Windisch Ungarns Magazin IV. Bud
 464. Seite.

„rum, super omnibus nocumentis eorum, Ma-
 „theo Palatino, Magistro Chaak, et ad ipsos per-
 „tinentibus servientibus scilicet et cognatis, du-
 „rante discordia, inter nos, et eosdem Ma-
 „thaeum Palatinum, et Magistrum Chaak
 „illatis, quod scilicet iidem, pro fidelitate nobis
 „observanda, de nostro praecepto fecerint, red-
 „dimus expeditos. Fidelitati vestrae firmiter prae-
 „cipiendo mandamus, quod eosdem Andream,
 „Iwankam, et Nicolaum Magistros, et servientes
 „eorum, super omnibus nocumentis ipsorum mo-
 „do praemisso illatis non debeatis, contra quem-
 „piam judicare; imo eosdem redditos expeditos.
 „Datum Budae tertia die B. Nicolai Confessoris
 „Anno Domini Millesimo ducentesimo nonagesimo
 „septimo. a)

II-ik Ivánka és a' testvérei minekutánna Tren-
 tsíni Mátéval, András Királynak 1301-ben történt
 halála után megbékéltek volna, tsak könnyen le-
 het azt elhinni, hogy János az Érsek, Ivánka
 testvére, leginkább munkálkodott azon, Máté Pala-
 tinussal együtt, hogy a' Magyarok Cseh Országi
 Venzelt választásuk Magyar Királynak. b) — De
 meghalálózván János az Érsek, ugyan azon 1301.
 esztendőben az ellenségeskedés Ivánka és Tren-
 tsíni Máté között újra lángot vetett, megerőtele-

---

a) Meg van a' maga valóságában Forgách. Lev. Tár. Fasc.
 A. N. 1. de Anno 1297.

b) Engels Geschichte von Ungarn I. Th. 472. Seite.

nítettvén Ventzel és Ottó Királyok eránt való kívánások, és minekutánna V-ik Kelemen Pápa 1310-ik eszt. Gentilis nevű Cardinalis által mind azokat, a' kik Károlyon kívül más Királyt esmernek, egyházi átok alá vetette, (excommunicálta); az okáért nagyobb részint a) „cum Nobiles extra „coemeteria corpora jacentia conspicerent defunctorum, conturbati, Anno Domini — — MCCCX. „congregati in Campum Rákos circa Pest, Carolum concorditer susceperunt.“ Akkor történt az, hogy II-ik Ivánka testvérjével II. Andrással Károly Királyhoz hajlott, melly által Trentsini Máténak alkalmatosság adatott, valamint azoknak is, a' kik Károlyt nem akarták, 1311. és 1312. a' Tartománynak a' Vág folyó' partjáig való, 's egyszermind a' Ghymesi várnak is elfoglalására, és azzal II. Ivánkának és II. Andrásnak az elők' számából erőszakos halál által való kitörlésére, mert ezek Károly Királynak hivei voltak. b)

Hogy a' Ghymesi vár már 1312. eszt. Máté' birtokában volt, az bizonyos; — mert János, a' Nyitrai Püspök, Trentsini Várnagyját „*Castellanum Detricum Castrum Ghymes*“ a' ki Ura' parantsolatjából a' Nyitrai várat felgyújtotta, a' hívek' sorából kirekesztette; — — c) mindazonáltal az is bizonyos, hogy a' Ghymesi vár Máté' hatalma

---

a) Thurótzsi P. II. C. LXXXIX.

b) Mat. Belius, Not. novae Hung. T. IV. pag. 393.

c) St. Katona, T. VIII. p. 377.

alatt 1313. tsak egy esztendeig volt, mert már azon esztendőben Ghymes várának várnagyja nem Detricus, — hanem Magyar Pál volt a) a' ki még 1322. eszt. is az volt. Így tehát ezen Ghymesivár Károly Király keze alá jutott.

II. Tamás, I-ső Andrásnak, Nyitra és Bars Vármegye Fő Ispánjának fija volt, a' mi b) világos László Király adomány leveléből is, melly 1275. Jánosnak *Belád* föld eránt adatott, melly is a' valóságos adomány levélből lemásoltatva itten előadatik : c)

„Ladislaus Dei Gratia Hungariae Dalma-
 „tiae Croatiae etc. Rex, omnibus Christi fidelibus
 „praesentes litteras inspecturis Salutem in omni-
 „um Salvatore. Aequitati eongruit, Regiae Maje-
 „stati consonat, dum pro meritis fidelium de
 „Regia Celsitudine tribuuntur, et donantur postu-
 „lata. — Proinde ad universorum notitiam tam
 „praesentium quam futurorum, harum serie vo-
 „lumus pervenire, quod accedendo ad nostram
 „praesentiam *Andreas filius Ivanka, Comes de*
 „*Bana*, dilectus ac fidelis noster, quandam terram
 „Castri nostri *Borsiensis Belád vocatam, usui*
 „*duorum aratrorum sufficientem*, ob merita
 „servitiourum, a nobis postulavit sibi dari; et

---

a) Forgách Lev. Tár. fasc. B. Nro. 8. — 1313. esztendőről.

b) Stematogr. Lehotzky P. I. C. Nitriensis.

c) Forgách familia' L. Tárában fasc. N. Nro 28. — 1275. esztend.

„quia de qualitate ac quantitate ipsius Terrae, nobis
 „veritas non constabat, Venerabili Patri Vincentio
 „Episcopo Nitriensi dilecto et fideli nostro dede-
 „ramus litteris nostris in mandatis, ut sic dictam
 „terram Belád, usui duorum aratrorum sufficien-
 „tem sciret, et inveniret, convocatis commetaneis
 „et vicinis, ipsi terrae reambulari juxta veteres
 „metas, et statueret ipsi Comiti Andreae possi-
 „dendam; et quia de quantitate ipsius terrae post-
 „modum per litteras Venerabilis Patris Vincentii
 „Episcopi omnimoda nobis constitit veritas: sae-
 „pe dictam terram Belád, usui duorum aratro-
 „rum sufficientem, et coram commetaneis et vi-
 „cinis fuisse statutam Andreae Comiti memorato.
 „Nos igitur considerantes servitia, et gratiosa ob-
 „sequia ipsius *Comitis Andreae, et filiorum*
 „*suorum, quae temporibus Domini Beļae*
 „*Regis clarae memoriae charissimi avi nostri fe-*
 „*licis recordationis, et Domini Stephani Regis*
 „*clarae memoriae dilectissimi Patris nostri, fide-*
 „*liter impendit, prout ex veridica relatione Ba-*
 „*ronum nostrorum scivimus manifeste, quae*
 „*propter multitudinem sui praesentibus non po-*
 „*terant explicari, quaedam tamen, in tempori-*
 „*bus nostris fideliter exhibita jussimus annotari.*
 „Primum, siquidem post decessum Patris nostri
 „succedentibus nobis in Regiminis Gubernaculum
 „in re et ordine geniturae, cum *Ottokarus Rex*
 „*Bohemorum*, violata pace, fractis Treugis, et
 „ruptis Juramenti sui vinculis, quaedam Castra

„nostra finitima praedocinaliter occupasset , inter
 „quae *Castrum nostrum Nytriense* efregisset , et
 „combussisset , dictus Comes *Andreas et filii sui*
 „Castrum ipsorum prope Castrum nostrum Nytrien-
 „se memoratum existens Gymenku (Gymeskö) voca-
 „tum , fideliter nobis , *contra totam potentiam Re-*
 „*gis Bohemiae* , conservarunt , partes illius Provin-
 „ciae propriis virtutibus illaesis defensantes. Cete-
 „rum cum *Castrum Jaurinense* per eundem Re-
 „gem Bohemiae fraudulenter occupatum fecissemus
 „expugnari , dictus Comes *Andreas , et filii sui* , in
 „ipsa pugna , coram oculis nostrae Majestatis , grata
 „servitia , et omni remuneratione digna impende-
 „runt. Ceterum cum Barones nostros , et fideles
 „Regni nostri , contra Regem Bohemiae misisse-
 „mus , et idem Bohemiae Rex de potentia Baro-
 „num et aliorum Nobilium nostrorum *Castrum*
 „*Nostrum Lova* (Leva) vocatum recepisset ; *Tho-*
 „*mas Comes filius ejusdem Comitis An-*
 „*dreae* , mortis eventum non formidans , se pro
 „salubritate nostri Regiminis , diversis fortunae
 „casibus submitiendo , in *oppositam aciem et*
 „*adversam irruens , quosdam dejecit , et quos-*
 „*dam interemit , pugnando viriliter , donec le-*
 „*thaliter fuisset sauciatus* . Ob aliqualem igi-
 „tur recompensationem Servitiorum ipsius *Co-*
 „*mitis Andreae , et filiorum suorum infirmorum* ,
 „quae ob defensionem Coronae nostrae , et pro-
 „pter commodum Regni nostri locis et tempori-
 „bus exhibuerunt opportunis , saepe dictam Ter-

„ram Belád , licet modicum videatur ratione me-
 „ritorum , ipsi Comiti Andreae et filiis suis , ac
 „flijorum suorum haeredibus , et eorum succes-
 „soribus *cum Consilio omnium Baronum no-*
 „*strorum* , dedimus , donavimus , jure perpetuo ,
 „et irrevocabiliter possidendum , a Jurisdictione
 „Castri Borsiensis eximentes , nec non auferentes.
 „In cujus rei memoriam , perpetuamque firmita-
 „tem , praesentes concessimus litteras , duplicis
 „Sygilli munimine roboratas. Datum per manus
 „Venerabilis viri Magistri Benedicti , Sanctae
 „Strigoniensis Ecclesiae Electi , perpetui Comitis
 „loci ejusdem , Praepositi Budensis , Aulae nostrae
 „Vice Cancellarii , dilecti et fidelis nostri. Anno
 „Domini Millesimo CCLXXV. Quarto idus Febr.
 „Venerabilibus Patribus Stephano Colocensi et Jo-
 „anne Spalatiensi Archi Episcopis , Job Quinqueecc-
 „clesiensi , Aulae Dominae Reginae carissimae Con-
 „sortis nostrae Cancellario , Timotheo Zagradiensi ,
 „Dionysio Jaurinensi , Petro Transilvano , An-
 „drea Agriensi , Gregorio Csanadiensi Episcopis ,
 „et Petro Vesprimiensi electo , Ecclesias Dei fe-
 „liciter gubernantibus. Petro Palatino et Judice
 „Cumanorum , Comite Supruniensi , Thoma Ba-
 „no totius Sclavoniae , Ugrino Vayoda Transyl-
 „sylvano et Comite de Zonuk , Matheo Magistro
 „Tavernicorum , Stephano Magistro Dapiferorum
 „nostrorum , Comite Borsiensi , Mykud Bano de
 „Zeverino , Rolando Magistro Tavernicorum Do-
 „minae Reginae Comite a Zana , (talán Baranya)

„Herando Comite Castriferrei, Moys Comite Sy-
 „mighiensi, Baguin Comite Zaladiensi, Michaelae
 „Comite Nitriensi, et aliis quam pluribus Comi-
 „tatus Regni tenentibus, et honores.“ — Hasonló
 hivatalt viselt 1295. eszt. Ez Ghymes várának osz-
 tály-leveléből kitetszik. A' Pesten tartatott Or-
 szág-gyűlés alkalmatosságával III-ik András Ki-
 rály a) *Terram Rechtükeur, in Comitatu
 Soproniensi, Simoni et Michaeli de Aragonia*
 (annakutánna de Nagy Márton) adta, a' hol is a
 bizonyságok között Tamás, Nyitrai és Barsi Fő-Is-
 pány neveztetik „*proxima post festum B. vir-
 ginis Margarethae Anno Domini 1299.*“ Végre
 István Vice Judex Curiae Itélet-tételében András
 Király alatt olvastatik: hogy abban Köz-Bíró volt
 Tamás, Comes Nyitriensis et Borsiensis, Anno
 Domini 1300. b)

Ugyan ezen II. Tamás Ventzelhez, nem Ká-
 roly Királyhoz hajolván, 1303. függőben maradt,
 ezen Király Adomány-Leveléből, a' ki magát Lász-
 lónak nevezte, Chaak János Mester részére, a' ki
 Chaak nemzetségből volt; ennek adatott Visk fa-
 luja, ebben az aláírtt bizonyságok között András fija
 Tamás is olvastatik: „*Thomas filius Andreae
 Anno Domini 1303.* c)

Elmellőzzük itten azon közbe esett uralko-
 dást (Interregnum), melly idő közben a' Cseh

s) Suppl. Comit. T. I. pag. 235.

b) Notitia C. Zemplin. T. II. pag. 134.

c) St. Katona T. VIII. pag. 53.

Országi Ventzel, és Bajor Országi Ottó, helytelenül a' Magyar Országi Királyságot magokra ruházni akarták, a' zavarokban halászni akaró polgári támadások, és borzasztó fenyegetések által, mellyekért gyűlölséget, végre megvettetést nyertek következésül. A' Pápa 1310-ben nagyon akarta segíteni I-ső Károlyt a' Magyarok thronusára; de mind ezeknek ellent állója leve Trencsini Máté, akkori Palatinus, a' kinek egybeszedett fegyveres népe nagy gátot vetett feltett szándékjoknak.

Ekkor előállottak amaz I-ső Andrásnak, a' ki Béla Királyt kiszabadította a' veszedelemből (a' mint feljebb említünk) vérégen lévő jó atyafijai, úgymint II. András, II. János, II. Tamás, II. Ivánka. De nagyobb erő találta őket; II-dik Andrástól és II-dik Ivánkától a' Ghymesi vár Trencsini Máté által elfoglaltatott. a) Minekutánna I-ső Károly, mint már Magyar Ország Királya, Trencsini Máté felzendült hadi erejét meggyőzte, 's azt el is széljesztette volna: akkor a' Ghymesi várat is 1312. maga Királyi hatalma alá vette, és így ezen I-ső Forgách Miklós maradéki a' következő esztendőben e' nélkül hagyattak, és azon idő szakaszban magokat nem de Ghymes, hanem de Lekenye et Kozmál nevezék, mellyek közül az első Bars, a' másik Gömör Vármegyében va-

---

a) Ugyan ezen II. András, és a' testvére II. Ivánka, ez ütközetben elesetek, mint bajnok vitézek.

gyon, 's ezen Ghymes várnak birtokán kívül valának.

Elfoglaltatván Ghymes vára Trentsini Máté által II. Ivánkától és második Andrástól, utóbb tőle vissza foglaltatott 's a' Király' kezére esett 1313. így I-ső András maradéki megfosztattattak ennek birtokától, mellyet hogy ugyan I. Hároly Király 1330. vagy következő esztendőben a' Feleségének Ersébethnek adta ajándékul, kitetszik a' következőkből; tudniillik midőn a' Király feleségével, és a' gyermekeivel Visegrádon tsendességben élvén, ebéd felett az udvariak közül a) Zach Felicián dühös kegyetlenséget szándékoza elkövetni, a' Királyt, Királynét és a' két Királyi Hertzegeket Lajost és Andrást megölni akarván; a' Királyon ugyan csak könnyű sebet ejtvén a' jobb karján, de a' Királynénak a' 4 újját elvágta. b) Ezen szenvedett fájdalomért a' Ghymes vára, az

-
- a) Czach vagy Zach Felicián szerentsétlen dühös vakmerő tselekedetét Karants-Ságnak leírásában, az első kötetben már bővebben előadtuk.
- b) Chron. Thurótz. C. P. Jeles német írónk Engel, ezen Visegrádon ebéd felett történt hallatlan esetet, mellyre, a' Királyné testvérjével, Lengyel Ország korona örökösével okot adván, Feliciánt atyai érző indulatja lobbantotta, 's ebből mind nékie, mind gyermekeinek következett halálokat, és a' bosszú állásnak határt alig esmerő következéseit környülállásosan elő adja; hogy ez így történt, nagyon kelleltik sajnálnunk.

ahoz tartozandó Uradalommal együtt, a' Királynénak ajándékul adatottnak íratik, a' mint is 1344. Erzsébet Királyné: „Mandat Castellano suo Paulo „Magyar“ a) Ghymes Várnagyának, hogy Roachi és Gerentser, Nyitra Vármegyében fekvő, úgymint Ghymes várához tartozandó helységeket, Peten de Halon nevűnek adja által. Ezen Királyné parantsolatja akkor adatott ki, a' midőn a' tenger széleiről vissza jött, „*dum ex partibus ultra marinis rediisset!*“ b) Hogy pedig len a' Királyné a' szenvedett fájdalomért a' Ghymes-i várral megajándékoztatott, kitetszik az 1356. hiteles írományból, mellyben ezen szavak olvastatnak „*Ob sanguinis sui effusionem.*“ c) Sehol sem olvastatik valamely Királynéről, hogy vért öntött volna, tsak Erzsébeth Visegrádon Felicián által.

1349. Hogy ezen vár Lajos Király birtokában volt, kitetszik a' következőkből: d) „Nos „Ludovicus Dei gratia Rex Hungariae assecuramus vos universos Jobbagyones nostros de Villa „nostra Chytár, ad castrum nostrum Ghymes per-

---

a) Fasc. N. Nro 40.

b) Neapolisban vala a' Királyné, azzal a' felvett szándékkal, hogy András fíjának azon Országnak koronáját elnyerhesse. St. Katona Ept. Chronol. P. II. pag. 64. Ekkor elvitt magával Magyar Országból 1,620000 aranyat.

c) Forgách Lev. Tár. Fasc. N. Nro 17. Protestatorium Instrumentum.

d) Ugyan ott Fasc. N. Nro 15.

„tinenti per praesentes, quatenus pacifice in Villa
 „ipsa nostra permaneatis, nihil formidantes, nos
 „enim in vestris libertatibus vos volumus con-
 „servare. Datum Budae, feria quarta proxima
 „ante festum S. Thomae Apostoli, Anno Domini
 „millesimo tercentesimo quadragesimo nono.“
 Minthogy pedig Forgáchok ezen várnak hirtokából
 kirekesztettek, az okáért II-ik Forgách Miklós,
 maga személyében, és a' testvérei nevekben
 is, illy ellentmondást (protestációt) adott be: „Nos
 „Capitulum Ecclesiae Beati Martini de Scepus,
 „damus pro memoria, quod Magister Forkách
 „(igy van írva a' neve) ad nostram personaliter
 „accedens praesentiam nobis in sua ac fratrum
 „suorum in persona protestando significare cura-
 „vit, quod prout ipsi percepissent, *Dominus no-*
 „*ster Rex Ludovicus Dei gratia Rex Hungariae,*
 „*quondam Castrum ipsorum Ghymes* vocatum,
 „cum pertinentiis suis, *Dominae nostrae Regi-*
 „*ginae Elisabeth pro sanguinis sui ef-*
 „*fusione,* in praesudicium Juris ipsorum et
 „derogamen *donasset*; quare eundem Dominum
 „Regem, ne ipsum castrum eidem Reginae do-
 „nare, et eandem Dominam Reginam, ne ipsum
 „castrum, et possessiones eo pertinentes accipere
 „— in derogamen ipsorum prohibuissent, etc.
 „etc. — Datum in octavis — Festi Paschae
 „Domini, Anno ejusdem MCCCLVI.“ a) Ehez

---

a) Forgách-Lev. Tár. Fasc. N. Nro 17. Anno 1356.

hasonló ellenmondás 1357-dik esztendőről is
 vagyon a) a' mint következik : „Nos Capitulum Ec-
 „clesiae Budensis damus pro memoria: quod An-
 „dreas filius Nicolai (I.) dicti Forgách de Leke-
 „nye sua et Nicolai (III.) fratris sui, item Andreae
 „(IV) filii Andreae (II.) et Stephani (I.) filii Iván-
 „ka (II.) proximorum suorum in personis coram
 „nobis comparendo protestatus sit. — Quod nu-
 „perrime Dominus Ludovicus Dei gratia Rex Hun-
 „gariae eorum litteralia instrumenta super castro
 „Gymes vocato ad idem castrum pertinentia, ad
 „manus suas portari fecisset, ut visis iisdem, eis
 „gratiam in reddendo castro ipso faceret, et non
 „fecisset; ideo ne ipsis gravamen superveniat in
 „futurum — ipsum Dominum Regem et alios pro-
 „hibent. Datum in Dominica proxima ante festum
 „Ascensionis Domini Anno MCCCLVII.“ Ezek
 után

Hogy 1369. eszt. egész 1372. Lajos Király
 előtt igen kedves László, Opuliae et Velunensis Dux,
 egyébkép' Magyar Ország Palatinaussa „*pro hono-*
 „*re et ad tempus*“ (ezek a' szavak vannak azon
 oklevélben) bírta *Ghymest*, az bizonyos; vala-
 mint az is : hogy „1369. Magister Stephanus, fi-
 „lius Leuches (Eustachius) *de Simonyi strenuus*
 „*miles*, Familiaris Domini *Ducis Opuliae*, *suus*
 „*castellanus*, *in castro Ghymes fuerit.*“ b)

---

a) G. Forgách Lev. Táráb. Fasc. N. Nro 18.

b) Ugyan ott Nro 21.

1377. Lajos Király' és az anyjának idősb Erzsébet Királynének birtokában vala Ghymes vára, mind addig, míg I. Balás, a' ki II. Miklósnek de Rozmál fija, 's már 1385. Mária Királyné a) Pohárnokja volt, b) kiragadtatván Károly az élők sorából *crebris bicellorum ictibus* (Csákány) nem pedig karddal c), a' mint azt többnyire előadják, Ghymes várát 1386. d) az ahoz tartozandó 45 falukkal együtt, mellyek Nyitra, Bars, és Esztergom Vármegyékben fekszenek, valamint ezeket többnyire Balázs eleji bírták, Mária Királynétól vissza nyerte; sőt ezeken feljül azt nyerte ajándékul Balázs örökségül, hogy maradéki is viselhessék Mária Királynének mely-képét a' tzímerjeken e).

Azon szerentsétlen eset után, mellyről alább körülállásosan megemlékezünk, Balázs nem sok ideig élt; mert Gara Miklós Palatinussal együtt, midőn Erzsébeth és Mária Királynékat kísérenék,

-
- a) Forgách Lev. Tár. Fasc. N. Nro 11. 26.
 b) 1382. Johannes, et Blasius, Miklós fiai voltak Erzsébet Királynének udvari emberei. Fasc. B. Nro 5.
 c) Taschenbuch 1820. B. B. Hormayr és Mednyánszky — a' 20. lapon megmásolást kíván, a' kifejezésben „*crebris sibi datis baculorum ictibus*“ a' Donatióban ezen szavak olvastatnak „*Bicellorum ictibus*.“
 d) Fasc. N. Nro 26.
 e) Joannes Bocatius in Musa Parentali Simonis I. Forgách Anno 1598. mortui, de Insigni illy verset írta: Mars, aurum, et clypeos merita est ars puellam Hoc Insigne Domus Forgáchyana gerit.

Diakovár mellett a' hűségtelen özveesküdtek által életektől megfosztattak, 's mind Gara Palatinusnak, mind Forgách Balásnak a' feje Nápolyba Károly Király özvegyéhez a' Királynéhoz küldetett. a)

Mária Királyné Adomány-Levele (1386) nem csak egyedül Balásnak, a' ki Miklósnak de Kozmal fija volt, és testvérjének Jánosnak részére, úgy Péternek, a' ki András' fija volt, szóll; hanem azt is foglalja magában, hogy magva szakadván Balásnak, a' fenneveztettek, és ezeknek késő maradéki örökösödjének ezen vár' és jószágok birtokában. Ezen Királyi Adomány-levéiben megemertetik egyszer'smind Trentsini Máté hűségtelensége is a' következők által:

— — „Quoddam castrum Ghymes vocatum, „in Comitatu Nitriensi apud manus nostras pacifice habitum, quod olim D. Carolus Rex Avus „noster charissimus beatae recordationis, a con- „dan Matthaeo dicto de Trinchinio infideli suo, „ratione suae infidelitatis reoccupaverat etc. etc.“
— De hogy ezen szerentsétlen történetet körül-állásosan előadjuk, szükségesnek találjuk.

Mária, mint Lajosnak leánya, 1382. nem a' vállára, hanem a' fejére tétetvén a' korona, a' Magyarok Királynéjának koronáztatott; de az aszszo-

a) Hector Pignatellius a' maga napi jegyzéseiben kéziratban emlékül hagyá a' maradéknak; nézd Lucium de Regno Slav. L. V. C. II. pag. 411.

nyi gyenge karoknak uralkodása, a' tsalárd anyá-
nak Erzsébetnek könnyen elhajló kormányza alatt,
némellyek szemei előtt nem látszott elegendőleg
erősnek lenni; azért a' főbb része a' meg nem
elégedett Fő Rendeknek 1385-ben, Károlyt, Duraz-
zóból, Olasz Országból meghívta a' Magyar Haza
kebelébe leendő jövetelre. — El is jött Károly,
az úgy neveztetett kitsiny, és ez által egyszerűs-
mind közelített sírjához is. Megkoronáztatván Ká-
roly, azonnal kinszerítette Mária Királynét az
uralkodásról való lemondásra, és még ezen feljül
a' gondos barátságának képzelt színe alatt mind a'
két uralkodó aszszonyságot a' Budai várba küldöt-
te, és ott tsinos fogságban felvívgyázat alatt tartat-
ta, mellyben ezek új meg új találmányokat gon-
doltak ki Károlynak veszedelmére, mellyeknek
végbe vitelére tsak egy jó eszköz kívántatott.

Szándékja' végre hajtására Er'sébet Gara Mik-
lós Palatinust, és Forgách Balás Fő Embert vá-
lasztotta, 's ezekre bizta maga és leánya' Má-
ria' sorsát. A' mint is

Minekutánna minden szükséges rendelések
megtétettek volna, kéz alatt az új Királyt magok
eleibe kérve hivatták, bizonyos titkos tanátskozás
végett, a' ki kívánságokra azonnal meg is jelent.
— Itt vólt azon, még eddig nem hallott, példa
nélkül való eset, hogy Gara Miklós' jeladására a)
Forgách Balás egy tsákány (Bicellus) által Károly

---

a) Budai E'saiás.

Királyt lelketlenül földre terítetté. Melly szörnyü-
 letre berohanván Hárolynak udvari emberei, Ba-
 lással kardra kelének, a' ki nagy sebekkel terhel-
 tetett ugyan meg, de még is életétől meg nem
 fosztathatott. Igy ült *Mária* a' tsalárd kétszinü-
 ség által elfoglalt thrónussába vissza; *Forgách* pe-
 dig visszanyerte 1308. eszt. az elejitől elvételét,
 és akkoráig vissza sem adattatott *Ghymes*i várat,
 sőt azon feljül a' Királyné, maga megkoronázta-
 tott mely-képével is megajándékozta örök emlé-
 kül nemzetsége tzímerjét, mellyet ezen régi Fa-
 milia mai napig is viseli a' petsétjén.

Ezen hűséges bátor tselekedetéért nagy tisz-
 teletben tartatott *Forgách Balá's*, főképen Ki-
 rálynéja által, úgy hogy minden tanátskozásokban
 Gara a' Palatinus, és *Forgách* az első helyet foglal-
 ták el, mind addig, míg ezen Budai véres történet
 után öt hónap múlva egy igen helytelenül elhatároz-
 tatott szerentsétlen utazása a' Királynénak a' Dalmá-
 ziai határszélekre, a' Palatinusnak, *Forgáchnak*,
 és Erzsébetnek halálát, Máriának pedig fogságát
 eszközlötte. Mert közel Diakovárhoz, Horvát Or-
 szágnak Horváth János nevezetű Bánja, a' ki Há-
 rolynak, a' volt Királynak híve 's pártfogója volt, 's
 érte bosszút akart állni, nagy erővel megtámad-
 tattak, és hosszas viaskodás után *Forgách*, a'
 nagyobb erő ellen semmit sem tehetvén, minek-
 utánna látta Ér'sébetnek Bozota vizébe elmerülve
 örökre való eloszlását, 's barátjának Gara Palati-
 nusnak halálát, a' lováról hegyes törrel leszúra-

tott, és a' Királynéinak kéréseire sem engesztelődhetvén Horváth' dühössége, szemei előtt feje véttetett *Forgách Balásnak*.

Ezen borzasztó kegyetlen történet által nem hogy elidegeníthetett volna ezen törvényes Királynéjától a' régi Magyar törzsökös *Forgách* Familia, sőt még annyival buzgóbb hűséggel viseltetett *Mária* eránt, és minekutánna ez szabaddá lett, ' *Sigmond* eránt is, 's egyszer'smind hatható-sabb óltalmazója lett a' maradékban is Királyainak és a' Magyar Hazának.

1306. eszt. a) ' *Sigmond* Király Bajazet ellen *Mirza Oláh* Országi Vajda hűségtelensége miatt szerentsétlenül folytatott háború alkalmával, viszsza húzta magát Erdélybe olly annyira, hogy Királyi személye is veszedelemben forgott, és tsak egyedül hív Magyar vitézeinek tsaknem természet felett való erejek és bátorságok által szabadúlt meg, a' midőn *IV. Forgách János* is bajnok társai között, a' Király' szemei előtt ditsőségesen végezte életét, de a' Király még is életben maradt, 's azzal a' legfőbb nemes tzél elérődött.

III. *András, Lekenyei Forgách Miklósnak* a' fija említetik *Lajos* Királynak 1362-diki parantsolatjában, mellyben törvényes megvi'sgálás (*Inquisitio*) parantsoltatik b) ezen szavakkal: —

---

a) *Epitom. Chronol. Steph. Katona, T. II. pag. 181.*

Tab. Forgách. Fasc. Nro 31.

b) *Fasc. N. Nro 19.*

„Ludovicus Dei gratia Rex Hungariae, fide-
 „libus suis Comiti vel V. Comiti, et Judicibus
 „Nobilium Comitatus Borsiensis salutem et gra-
 „tiam. Dicit nobis Andreas dictus Forgách filius
 „Nicolai de Lekenye, quod ipso, una cum Ma-
 „gnifico Viro Nicolao de Zeech, totius Dal-
 „matiae et Croatiae Bano, Domino suo in
 „servitiis ejusdem juxta partes maritimas
 „existente, quidam fures et malefactores noctis
 „in silentio, circa festum Sancti Michaëlis Arch-
 „angeli anno proxime elapso ad domum Ni-
 „colai fratris jam defuncti in Possessione Kóz-
 „mál habitantis venerint, etc. etc. — — Datum
 „Visegrad, feria proxima post octavas festi Epi-
 „phaniae Domini Anno MCCCLXII.“

Ezen András szolgálatjában volt Zeech Miklós-
 nak, a' ki az egész Tót Országnak Bánja volt,
 midőn az a' tengeri határszéleken mulatozott, és
 egyszer'smind Lajos Király és a' Venetziái köz-
 társaság között a' háború legnagyobb tűzében folyt,
 's ezen Zeech Miklós Bán Tragurium és Jadra
 nevű városokat elfoglalta. a)

Hogy I. Péter és a' testvérje IV. János már fiatal
 korokban Mária Királyné' udvarában voltak, bizo-
 nyítja azon Királyné' parantsolatja, mell'yet az Ország
 Nagyjaihoz küldött 1388. és 1389. esztendőben, b)

a) Schwartzner Scr. Rer. Hung. T. III. pag. 657. Fessler's
 Geschichte von Ungarn T. III. pag. 305. St. Katona
 Ep. Chr. ad Annum 1358.

b) Fasc. N. Nro 29.

mellynek a' kezdete következendö : — „Maria , Dei
 „gratia Regina Hungariae , Dalmatiae , Croatiae etc.
 „Fidelibus suis Magnificis Viris , Domino Palatino ,
 „et Judici Curiae nostrae , ejusque Judicatus vi-
 „ces gerentibus aliis etiam cunctis Regni nostri ju-
 „dicibus et justitiariis , praesentium continentiam
 „intuentibus salutem et gratiam. *Cum Petrus*
 „*et Joannes dicti Forgách de Ghymes , aulae*
 „*nostrae juvenes , in praesentem nostram ex-*
 „*peditionem , quam Domino Duce contra non-*
 „*illos Regni nostri aemulos in brevi instau-*
 „*rare intendimus , necessarii sint.* a) Datum in
 „castro Gesztus (Komárom Vármegyében) feria
 „sexta proxima ante festum omnium sanctorum.
 „Anno Domini Millesimo Tercentesimo octuage-
 „simo octavo.“

Ezen oklevélből kitetszik az is , a' miben mi
 egy ország-szerte esmeretes jeles és tudós írónk
 b) értelmével meg nem egyezhetünk , hogy t. i.
 Mária Királyné Jun. 4-kén 1387. fogságából lett
 kiszabadulása után „*praesentibus Regni proce-*
 „*ribus , omnem Regni potestatem in Sigismun-*
 „*dum Regem et maritum transtulisset*“ noha
 későbbben még azt mondja , „*Sigismundus non-*
 „*nunquam in suis Diplomatis Mariae Re-*

---

a) Aemuli , az az vetélkedők értetődnek itten , a' kik László
 akkori Nápolyi Király' részén voltak , 's Gara
 Miklós által megverettettek.

b) St. Katona Epit. Chron. P. II. pag. 167. 1388.

„*ginae consensus meminit.*“ — Ezzel pedig ellenkezik Mária Királyné' fen írott parantsolatja.

Péter, III. Andrásnak fija, és V. Miklós, III. Jánosnak fija, új Királyi Adomány-levél által, a' Ghymesi vár' és ahoz tartozandóknak bírtokában megerősítettek Sigmond Király által, a) melly Adomány-levél leginkább azon okból adattatott, „*hogy Magister Joannes (III.) Forgách, Petri Frater* „1396. *in ambitu Regni Bulgariae in personali* „*Regis conflictu, cum Bajazeth Imp. Turcarum commisso, vitam amiserit.*“

Azt is bizonyítják a' kéznél lévő oklevelek 1397. 1398. és 1400. eszt. hogy ugyan ezen Forgách Péter Po'sony Vármegye' Vice Ispánja volt, b) 's Donációt nyert 'Sigmond Királytól az ő sok rendbeli hív szolgálatiért, de leginkább azért, hogy a' Morvai háború' alkalmatosságával sok vére' kifolyásával védelmezte Terdemitz és Mankonch helységet. Így van azon Adomány-levél: c)

„*Nos Sigismundus, Dei gratia Rex Hungariae* „*etc. — — Memoriae commendamus tenore* „*praesentium significantes, quibus expedit uni-* „*versis, quod nos consideratis, et Regia nostra* „*pensatione inspectis fidelitatibus et fidelium ob-* „*sequiorum meritis laude dignis, gratuitisque com-* „*placentiis, fidelis nostri Petri dicti Forgách de*

a) Megbizonyítatott az már Fasc. N. Nro 31.

b) Fasc. Z. Nro 95. et Fasc. V. Nro 59.

c) Fasc. N. Nro 809. de Anno 1400.

„*Gyimes*, quibus idem culmini nostro, in quam
 „pluribus locis nostris; et Regni nostri negotiis,
 „sub diversitate locorum et temporum, et spe-
 „cialiter *in custodia, et tuitione Regni nostri a*
 „*parte Moraviae*, contra Procopium Marchio-
 „nem et Joannem Ducem de Rathbor ejusdem Re-
 „gni nostri, et suorum confiniorum temerarios in-
 „vasores — qui in praesenti nostra expeditione
 „contra praefatos Procopium Marchionem et Jo-
 „annem Ducem, per nostram Majestatem instau-
 „rata, terraeque annotati Joannis invasione, de-
 „solatione, devastatione, *nobis concernentibus,*
 „*non sine maximo personae suae discrimine*
 „*et sanguinis copiosa effusione studuit com-*
 „*placere.* Praemissorum fidelium — — meritorum
 „et servitiorum quasdam possessiones Terdemitz
 „in Nytriensi et Mankonch vocatas in Barsiensi
 „habitas memorato Petro filio Andreae dicti For-
 „gách de Gyimes, nec non Ladislao et Georgio
 „filiis suis, item Nicolao filio Joannis similiter
 „Forgách de dicta Gyimes, ipsorumque haeredibus
 „et posteritatibus universis, *de praelatorum et*
 „*Baronum nostrorum consilio praematuro* —
 „ — — dedimus, donavimus, contulimus. — Da-
 „tum in Zakolcha, in festo Beati Nicolai Confes-
 „soris Anno Domini MCCCC.“

1401. Hűségés vitézsége mellett, Péter' emléke' örökösítésére szolgál bőkezűsége is, mert ő a' Sz. Pál Szerzetebelieknek Mankótz nevű fél-

falut ajándékkül adta, és még e' felett Elefánt helységében Nyitra Vármegyében ezen Monostornak templomot is építtetett, mellynek sír-boltjába tétettek az ő tetemei örök nyugodalomra.

Ezen Remete Szent Pál Rendje itt 's ott pusztákon lakott Remetékből állott, a' kiket Bartholomaeus Pétsi Püspök 1225. egy bizonyos meghatározott Monostorba egybe híván, 1263. Pál Veszprimi Püspök őket bizonyos klastrombeli rendszabások alá vette. Ezen Rend Magyar Ország határin túl ki nem terjedhetett, ugyan azért az ő Generálisok nem Romában, mint a' többi szerzeteké, hanem az Országban lakott, 's a' nemzet gyülekezetében helye és szava is volt mind addig, míg II. Jó'sef Császár ezen Rendet el nem törülte. Megjegyzésre méltó itten az: hogy ezen Paulinus (de nem Paulanus) Rendnek utolsó Generálisa, születésére nézve bizonyos régi tör'sökös nemes familiából való volt, a' ki minckutánna látta volna sajnos tapasztalásából azt, hogy a' monostorbeli alatta való társait szerzete' régi rendszabásai' megtartására és tartozó engedelmességre nem bírhatná, nagy lelküséggel kérte a' Császárt a' maga Rendjének eloszlatására.

Szükségesnek találjuk itten azon bizonyosság-levelet előadni, melly szerint Mankótz helységnek hasonfele Sz. Pál szerzetebelieknek által adatott Péter által, — melly így következik:

„Conventus Monasterii S. Benedicti de et
 „juxta Gron, omnibus Christi fidelibus, praesen-
 „tibus prout et futuris, praesentium notitiam
 „habituris. Cum mundi labilis conditio sit, ca-
 „ducae et gestae memoriae propter brevem vitam
 „hominis caligine oblivionis obscurata nequeat
 „diu perdurare, proinde sollicitudo quoque sa-
 „pientum adinvenit, ut ea, quae in tempore prae-
 „cipue in facto et dispositione rerum donativa-
 „rum aliorumque piorum et salubrium operum,
 „per Christi Fideles, et Orthodoxiae cultores, et
 „S. Matris Ecclesiae elargitorum stabilitorumque
 „nexorum, perpetuoque collatorum geruntur, ne
 „simul labantur cum opere protinus et Testimo-
 „nio litterarum corroborentur. Ad universorum
 „igitur notitiam harum serie volumus pervenire.
 „Quod Egregius Vir Magister Petrus Forgách de
 „Ghymes Comes Comitatus Nytriensis, ad nostram
 „personaliter veniendo praesentiam, proposuit,
 „et oraculo vivae vocis confessus existit, in hunc
 „modum: Quod cum ipse super locum sepulturae,
 „pro se et Nobili Domina Consorte a) nec non
 „charis prolibus suis propinguis, in Claustro S.
 „Joannis Baptistae, ordinis Fratrum Eremitarum
 „S. Pauli, Primi Eremitae in Elephant con-
 „structo et fundato Ecclesiae altare in honorem
 „Sanctissimae Trinitatis extruxisset, et fundas-

---

a) Két Feleségei valának Péternck, az első volt Thurótzy
 Klára, a' második pedig Sennyey Ilona.

„set : b) consequenterque salubriter et attente per-
 „spiciens, quia spiritualium operationum insti-
 „tutio, absque temporalium largitionibus subsi-
 „diorum et provisionibus commode subsistere ne-
 „quiret, Religiosique viri Fratres Eremitae in
 „dicto Claustro jugiter Altissimo famulantes, ex
 „eo divina missarum solemniam altari, in eodem
 „ferventius et devotius juxta dispositiones Prio-
 „ris ipsorum Generalis, mediantibus ipsius litte-
 „ris super praemissis confectis, quirent peragere,
 „quoniam, *qui altari servit, oportet, ut de al-
 „tari et vivat*, cupiens nihilominus ex zelo fer-
 „ventis devotionis, anhelans juxta dictum Evan-
 „gelii: *thesaurizare sibi thesauros in coelo,
 „ubi non mus non tinia demolitur*, votumque
 „suum factum fideliter in vita sua ad effectum
 „perducere, et dictum alia re per ipsum sicut
 „praefertur fundatum et evictum, Clastrumque
 „praenominatum largitione piarum elemosinarum
 „de Bonis sibi collatis, et mediantibus suis ser-

---

h) Ezen áldozat helyen vagy is óltáron 52. szent mise
 áldozat tétetett Péterért 's az ő maradékiért, és a'
 midőn 1738. a' Paulinus szerzetbeliek Elefánton ezen
 óltár' helyébe, mellyet Péter 1415. építettett, újat
 állítottak volna, akkor ennek maradványi, mint a'
 tisztelt régiségnek jelei, a' többi régiségek közé Ghy-
 mes várába tétettek. Azon oltár fából volt, 's rajta
 Péter képe látszatik kifaragva, mellyről az le raj-
 zoltatván, azt másóltatott kép-írásban, a' többi For-
 gáchok' képei között, Ghymes várában most is lehet
 látni.

„vitiis, ac industriosis agilitatibus acquisitis, in-
 „ventis, totalem medietatem Possessionis Mankótz
 „vocatae in Comitatu Bors situatae, portionemque
 „suam totalem per Serenissimum Principem Domi-
 „num nostrum Dei gratia Romanorum Regem, sem-
 „per Augustum, ac Hungariae Dalmatiae etc. — Re-
 „gem, titulo novae Regiae Donationis ejusdem pro
 „fidelibus servitiis, et futurorum suorum natis, sibi
 „perpetuo donatam, et collatam, cum omnibus ejus-
 „dem utilitatibus et pertinentiis universis, utili-
 „tatum et pertinentiarum earundem quibusvis no-
 „minibus vocatarum, ad eandem undique spectan-
 „tium cunctis integritatibus, Claustro *S. Joan-*
 „*nis Baptistae in Altari Sanctissimae Trinita-*
 „*tis antelatis et per consequens annotatis Fra-*
 „*tribus Eremitis dedisset, donasset, contulisset,*
 „*appretiasset, et adstruxisset, imo dedit, donavit,*
 „*contulit, appretiavit, et adstruxit nostri in prae-*
 „*sentia ob refugium, et pro salute animarum*
 „*suae suorumque priorum Progenitorum et*
 „*superstitum, pro perpetua Elemosina, per-*
 „*petuo et irrevocabiliter cum eo Jure, quo dicta*
 „*medietas antedictae Possessionis Mankótz ad i-*
 „*psum pertinere demonstratur, possidendum, te-*
 „*nendum et habendum, nullum Jus, nullamque*
 „*proprietaem seu Dominium amplius in eadem*
 „*medietate Possessionis praedictae, ipsiusque uti-*
 „*litatibus et pertinentiis, pro se ipso et suis*
 „*haeredibus reservando, sed totum Jus, totam-*
 „*que proprietaem et Dominium ipsius, et eo-*

„rundem ad Claustrum et altare prolata imo
 „in Fratres Eremitarum supradictos effective
 „transferendo assumentes, siquidem praenomina-
 „tus Magister Petrus una cum *Magistro Geor-*
 „*gio* a) *filio* coram nobis similiter adstante, ipso-
 „rum, ac b) *Joannis et Stephani* filiorum et *fra-*
 „*trum* eorum carnalibus, quorum onera, et gra-
 „vamina in hac parte in se sponte receperunt,
 „praedictum Claustrum et altare, ac Fratres Ere-
 „mitarum, in pacifico, quieto, et pro temporali
 „Dominio praescriptae medietatis Possessionis
 „Mankóntz et ejus utilitatum ac pertinentiarum
 „contra quoslibet impeditores indemniter tueri, de-
 „fendere, et conservare, eorum propriis labori-
 „bus et expensis. Futuram in memoriam, perpe-
 „tuaeque firmitatis incrementum et stabilitatem,
 „praesentes litteras nostras Privilegiales pendentis
 „et authentici Sigilli nostri munimine roboratas, ei-
 „dem Claustro, Altari, et Fratribus Eremitis,
 „duximus concedendas. Datum in Festo S. Viti
 „et Modesti M. M. Anno Domini Millesimo Qua-
 „dringentesimo Decimo Quinto.“

-
- a) György I. Péternek fija volt, 's 1425. Cseh Ország-
 ba küldetett a' Huszsziták ellen fegyveres kézzel. M.
 S. Jacobi Németh ex Soc. Jesu.
- b) V-ik János I. Péternek fija, II. Péter pedig V. Mik-
 lósnak fija volt; ezek együtt készültek a' Hussziták
 ellen való hadra 1433. M. S. Jacobi Németh. Suppl.
 Comit. T. I. pag. 448. Geneal. Forgách.

1402-ben Ghymesi Forgách Péter, I. Balás' vér szerint való maradéka, a' Magyar Nemzet Gyűlekezetében Po'sonyban nem tsak jelen volt, hanem azon Constitutiónak végezéseit is, a' melly 112. petséttel megerősített, ő is aláírta, és arra reá is nyomta petsétjét. a)

Ezen jeles ok-levélben az Ország Fő Rendjei azon Királyi adomány levél eránt, mellyet Sigmond Király Albert Austriai Fő Hertzegnek adott, való megegyezéseket bizonyították.

Tzímere Forgách Péternek minden kétség kívül ugyan az volt, a' mellyet használni szokott 1414-ben, a' kéznél lévő ok-levelek szerint, t. i. „Scutum in cujus medio galea, et huic caput, coronatae virginis superimpositum conspicitur“ — b) a' mint az itten lerajzolva vagyon. c)

Ugyan 1402-dik esztendőben Ghymesi Forgách Péter, 'Sigmond Király parantsolatjából körül vette fegyveres népével Hrusov várát, melly Bars Vármegyében vagyon, azon zürzavaros időkben, a' midőn azon Vár, a' Királlyal vetélkedő Nápolyi László' hatalmában volt. Ugyan ezen Péter Nyitra Vármegyének Fő Ispánja volt 1401 —

---

a) Syntag. de Sigillis, Georg Pray. pag. 41.

b) Fasc. A. Nro 1-mo.

c) Forgách Lev. Tár. Fasc. B. Nro 46. itten pedig a' 2-ik rajzolat szerint. Vagyon ennél még régiebb tzi-mer is I. Károly Király alatt; St. Katona Hist. crit. T. 8. pag. 536.

1422. a) és Királyi Ajtón-álló 1420. 1421. és 1422-dik esztendőben, a' miről valóságos oklevelek is vagynak kéznél b); 1424-ben pedig a' Királyné' Udvari-Mestere is volt, de nem 'Sigmond Király első feleségéé Máriáé, a' ki 1395-ben meghalt, hanem a' második feleségéé Borbálaé, a' ki Hermán Ciciliai Grófnak a' leánya volt. c) Ez, a' midőn Királyi Férje hosszabb ideig mulatott a' Constantiai egyházi gyülekezetben, hogy annak a' békességet vissza adhassa, telhetetlenül engedett indulatinak, és a' Királyi thronusnak felségét megfertéztetni nem undorodott; d) melly zabolátlan életével annyira felboszszantotta a' Királyt, hogy ez ötet, Ersébet nevű kis leányával együtt, haza jöttével azonnal Váradra küldötte számkivetésbe, a' hol ő egyedül a' Káptalanbelieknek alami'snájokból tartatott.

Ezen kemény büntetés 9. hónapig tartott, mindaddig tudniillik, míg több nagy embereknek, Hertzgegeknek, és az Ország Nagyjainak vég nélkül való esedezéseik által meglágyult a' Király' szíve, és vissza fogadta ötet. e)

a) Fasc. K. Nro 15. et Fasc. N. Nro 15. 18.

b) Fasc. Z. Nro 105. 106. 679.

c) De Anno 1424. Fasc. 64.

d) Indulatinak áldozatja lett Joannes de Vallenróth, Lovas Fő ember, a' ki 'Sigmondnak Királyi udvarában neveltetett; ennek személye eránt Borbála Királyné indulatja fellobbant, Férje eránt való háladatlan hűségtelenséggel. Chronicon Curiae pag. 713. és Engel.

e) Carol. Palma pag. 216. P. II.

Viszszajöven a' Királyné Férje' hűséges kebelébe 1410-ben, Péter 1420-ban a' Király parancsolatjára, sőt egyenes kívánságára (mert igen kedves embere volt a' Királynak) Borbála Királynénak először Ajtón állójává, annakutánna pedig Udvari Mesterévé tétetett, a' ki már 1403-ban, 'Sigmund Király által *Hrussó Várával* megajándékoztatott, a) a' mi ezen Királyi Adomány Levéllel bizonyítatik:

„Nos Sigismundus DEI Gratia Rex Hungariae, Dalmatiae, Croatiae, Marchioque Brandeburgiae etc. etc. — — Sacri Romani Imperii Vicarius Generalis, et Regni Bohemiae Gubernator. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit Universis. Quod quia fidelis noster *Magister Petrus dictus Forgách de Ghymies Comes noster Nytriensis, ad obsidionem b) Castri Strygoniensis tercentos equites vel citra numerum propediem adducere debet, et ibidem in nostris servitiis conservare, quorum singuli quatuor equi de-*

a) Fasc. K. Nro 15.

b) Ostromoltatott ez időben Esztergom várában *Joannes de Kanisa* Érsek, a' ki Lászlóhoz hajlott több fő emberekkel, a' mint arról Katona, Pray, 's több Iróink is bizonyoságot tesznek. Ezen ostromnál Péter is a' maga 300 lovassaival jelen volt. Ezen várat német Fő Kapitány *Sziebenhütter*, és a' másik Fő Kapitány *Labos*, vitéz módon védelmezték. Fessler *Geschichte von Ungarn*, T. 4. pag. 176.

„*cem florenos, per centum denarios compu-*
 „*tando novae monetae nostrae, ratione Sti-*
 „*pendii et servitiorum ipsorum, singulis men-*
 „*sibus a nobis recipere debeat, et haberet. Ideo*
 „*nos Castrum Hrussov vocatum, in Comitatu*
 „*Borsiensi habitum, cum omnibus et singulis*
 „*ipsius districtibus, pertinentiis, villis, Posses-*
 „*sionibus, et generaliter cunctis eorum utilita-*
 „*tibus, ipsi Magistro Petro obligavimus, imo*
 „*obligamus, per praesentes tamdiu tenendum et*
 „*habendum, donec ipsi de totali summa pecunia-*
 „*ria, quibus ipse, cum praedictis suis sociis*
 „*in nostris servitiis, videlicet tempore obsidio-*
 „*nis Castri praedicti deservierunt, quasque le-*
 „*gitime potest demonstrare, fuerit per nos, aut*
 „*nostro nomine plenarie satisfactum, harum no-*
 „*strarum testimonio litterarum. Datum Strygonii.*
 „*— Feria tertia ante nativitatem B. M. Virginis*
 „*Anno Domini MCCCCIII.“*

1408-ban Forgách Péternek és maradékinak
 Sigmond Király teljes engedelmet adott (Privilegium) arra, hogy várat, vagy is védelem erő-
 séget (*Castrum, sive Fortalitium*) szabadon
 építtethessen a' maga Ghymesi vára' környéké-
 ben, akár mellyik falujában, *ex speciali gratiae*
praerogativa, de csak egy helyen, és hogy az
 által senkit meg ne sértsen jussaiban. a)

---

a) Fasc. N. Nro 37.

1411-ben Péter, 'Sigmoid Király' hadi népével a' Lengyelek ellen küldetett, a) és még 1436-ban életben volt b) sőt még az 1437-dik esztendőben is.

IV. Miklós és testvérje János, IV. András fiai voltak. Ez azon ok-levél által bizonyították, a' mint feljül is említünk, mellyet László, Opuleai és Volumiai Hertzeg, Magyar Ország Palatinussa, Kunok' Fő Vezére és Fő Ispánja, Bors Vármegyének írt vala. Azon időben Miklós a' maga Kozmál falujában, a' Chuturtek helyi (Tsőtörtök, Trentsín Vármegyében) Polgárok által megölettetett, 's tetemei dühös erőszakkal elvitettek és hosszabb időig el sem temették, sőt minden nála találtattaktól is illetlenül megfosztatott. Ugyan ezen okoknál fogva János törvényes vi'sgáltatást (Inquisitio) kért megtétetni. c)

Hogy VI. János, a' ki V. Miklós' fija volt, az általa állíttatott, és a' Király szolgálatjában lévő katonákat maga zsoldjával tARTHASSA, és fizethesse, I. Ulászló Király által a' következőkkel ajándékoztatott meg 1442-ben: d)

„Nos Uladislaus, DEI Gratia Hungariae, Poloniae, Dalmatiae, Croatiae etc. etc. Rex, Ly-

---

a) Beel. T. IV. pag. 383. M. S. (vagy is kéz iratja.) P. Jacobi Németh S. I. in genealogia gentis Forgách.

b) Fasc. O. Nro 103. Fasc. AA. Nro 16. Forgách Lev. Tárában.

c) Fasc. N. Nro 23. Anni 1372.

d) Fasc. A. Nro 3.

„tvaniae Princeps supremus, et haeres Russiae,
 „memoriae commendamus per praesentes. Quod:
 „quia fidelis noster Egregius *Joannes*, filius Ni-
 „colai Forgách de Ghymes, a tempore ingressus
 „nostri in hoc Regnum a) semper notabiles
 „nobis exhibuit famulatus, ac in conserva-
 „tionem gentium suarum, cum quibus nostra
 „egit obsequia, plures habuit sumptus, et ex-
 „pensas, adeo, quod usque in praesentem diem
 „nonnullis suis stipendiariis debitor videatur, ex
 „istis pro aliquo igitur subsidio ejusdem interim,
 „donec prout intendimus, largiore sibi compensa-
 „respondere poterimus, *lucrum Camerae Re-*
 „*gis Cultelli Crempnicensis* b) *Comitatumque*
 „*sub Jurisdictione ejusdem Cultelli existen-*
 „*tium, Fisco nostro Regio, Anno in praesenti*
 „*provenire* debens, ipsi Joanni Forgách, duxi-
 „mus dandum et deputandum, imo damus et de-
 „putamus praesentium Testimonio mediante. Da-
 „tum Budaë, in Festo Barnabae Apostoli, Anno
 „Domini MCCCCXLII.“ c)

El kerülhetetlennek találjuk itten, ezen haj-
 dani kifejezésnek „*Cultelli lucri Camerae Krem-*
 „*pnitziensis*“ kivilágosítását elő terjesztteni, vala-

---

a) Ab Anno 1440.

b) *Lucrum Camerae Cultelli*-nak értelmé alább fog elő-
 adatni.

c) VI. János a' testvérjével II. Péterrel fegyver viselő vi-
 tész volt, a' Huszsziták ellen 1433-ban 50 lovast ál-
 lítván a' magok költségeiken. Supl. Comit. pag. 448.

mint azt is, hogy I. Ulászló Király, Forgách Jánosnak miképen adta azt által 1443-ban önnön parantsolatja által, melly maga valóságában kéznél vágyon, 's melly a' Cancellariusnak, a' ki azon időben Simon de Rozgon Egri Püspök volt, küldtetett e' következőkkel: a)

„Uladislaus Dei gratia Hungariae, Poloniae,
 „Dalmatiae, Croatiae etc. etc. Rex, Lytvaniae
 „Princeps, et haeres Russiae. Fidelibus nostris
 „universis et singulis, Nobilibus ac alterius cu-
 „jusvis status possessionatis hominibus Comitatus
 „Lyptoviensis, sub *Jurisdictione Dicatoris lu-*
 „*cri Camerae nostrae Cultelli Krempniciensis*
 „existentibus, salutem et gratiam. Damus pro me-
 „moriam, quod nos proventus Lucri Camerae no-
 „strae Cultelli, fideli nostro Egregio Joanni, fi-
 „lio Nicolai Forgách de Ghymes deputaverimus;
 „ideo fidelitati vestrae, et cuilibet vestrum, fir-
 „miter praecipientes mandamus, quatenus statim
 „visis praesentibus praeattactum *lucrum Came-*
 „*rae nostrae, anni praesentis, ex vestra, po-*
 „*pulorumque et Jobbagionum vestrorum parte*
 „provenire debens hominibus dicti Joannis For-
 „gách, per eum ad hoc deputandis, praesentium
 „videlicet ostensoribus, more alias solito, vide-
 „licet de singulis *quinque portis unum florenum*
 „*auri*, aut ejusdem valorem dicari, et tandem
 „exequi procuretis, imo sine difficultate extrada-

---

a) Archiv. Forgách. Fasc. A. Nro 3. Anno 1443. ex originali.

„re, solvere debeatis, et secus sub poena occu-
 „pationis Possessionum vestrarum facere non au-
 „suri. Datum Budaę octavo die S. Epiphaniarum
 „Domini, Anno ejusdem Millesimo Quadringen-
 „tesimo Quadragesimo Tertio. a)

- a) Előadásunknak kivilágosítására előadjuk Kovachich Márton György után a' Formulas solennes Styli Cancellariae' Regum.“

Nos Capitulum etc. etc. significamus etc. quod nos Decimas nostras de districtuali, vel talis Cultelli anno praesenti nobis provenientes, a' majoribus usque ad minuta, pari et de voluntate unanimi dedimus, et locavimus, Discreto viro Magistro A. Sacerdoti et Concanonico nostro sponte a' nobis Conducenti, pro tot marcis grossorum. etc. — — — —

Ex hac Formula Styli Cancellariae apparet, quod vox *Cultelli* in alio Documento *de Lucro Camerae Cremniciensis*, quemadmodum in prioribus Documentis refertur, non sit Diminutivum ex *Culter* (Gen. *Cultri*, Hungaris *Kés*, — *Késsetske*, *Cultellus* derivativum); — verum tam in Donatione Uladislai, quam in prius memorato Capituli Instrumento, de elocatione Decimarum, vocem *Cultelli Partes Decimae* indicare, sine omni dubio caret, *Lucrum Camerae Cultelli*, non a' *Culter*, verum ab antiquo verbo *Cultello*, — as, — are, Hungarice *elosztom, mérem*, germaniae *glei chri tten, glei ch me s fen*, originem habere. Joanni Forgách igitur contulit Uladislus Rex *Lucrum Camerae Cultelli Cremniciensis*, quod idem est, ac si dixisset, suae Camerae *Cultelli*, id est partes, quas Comitatus Jurisdictioni Camerae Cremniciensis adrepartiti (talís Comitatus Liptoviensis) solvendas habebant. Jánosnak te-

Több Vármegyék voltak Lucro Camerae Cre-
mniciensis alája vetve. Lásd I. Károly' Decretu-
mát, mellyben még Liptó Vármegye a' Körmö-
tzi Kamarához nem számíttatott. Ugyan ezen VI.
János, a' Varnai ütközetben jelen lévén, vitézül
viaskodott a' Törökök ellen, a' midőn 1444-ben
I-ső Ulászló elesett, mint vitéz Magyar Király.
Hunyady János Gubernator alatt Amurát Török
Császár ellen, az úgy nevezett *Rigó Mezőn* har-
tzolt a); végre 1648. esztendőben vissza tért, b)
testvérje pedig Imre, a' ki a' Huszszíták ellen va-
ló sokszori ütközetek után Amurát ellen a' *Rigó
Mezőn* történt tsatában vitézül elesett, Király-
jáért és Hazájáért, mellyet ő a' köz beszéd-
ben is sokszor *magáénak* nevezett, ditsőséggel
halt meg, nem úgy, mintha valaki ólálkodó gyil-
kos kézzel ölettetik meg, a' kinek még tovább
is kellett volna élnie, mint II. *Forgách László*,
a' ki ellen ama' nevezetes Palatinus *Országh Mi-
hály*, határt nem esmerő indúlatja által dühös
bosszú-állásra vezetvén, illy átkot érdemlő
parantsolatot adott választott alatt-valójinak, hogy

---

hát ezen egy esztendőbeli jövedelem katona-tartásra
adattatott.

- a) M. S. P. Jacobi Németh, de Anno 1634. a' ki For-
gách Familia Genealogiáját rendbe szedve adta elő.
Belius T. IV. pag. 383. Forgách Leveles Tárában
Fasc. AA. Nro. 27.
- a) Olvasd Jacobi Németh M. S. de Familia Forgách, —
és Bélium T. IV. pag. 383. in Genealogia.

azt alattomos úton öljék meg. Ezen tselekedet meghomályosítja ezen első hivatalt viselő fő embernek nagy tetteit. Ő, a' ki sok ezereknek parantsolója volt, a' magá indúlatit meg nem tudta zabolázni. Hogy ezen hatalmas gyilkos azon setét fellegeket, mellyek feje felett kerekedtek, 's a' megérdemlett ítéletet csak ugyan el elkerülte, oka az, mivel azon időben a' hazánkba berohanó ellenség ellen teendő készültek, mint első és legfőbb kötelessége 's hivatala kívánta, sietették elmenetelét, és így elenyésztették érdemlett büntetését a' haza' óltalma mellett tett érdemei. Azonban ezen fő embernek, Országunk' fő oszlopának jeles tettei, mellyek a' magyar történetekben olvashatók, le nem moshatták gyilkos tselekedetének undorító szennyét, melly annyival rútabb, hogy a' haza első oszlopa által vitetett véghez, kinek legszentebb tartozása lett volna mindennek igazságot szolgáltatni, a' jót megjutalmazni, a' bünt pedig meg büntettetni. a)

II-ik Forgách László, Ország Mihály által az élők közül kiragadtván, a' törvényes vizsgálattal megtételére parantsolatot adott I. Ulászló Király 1444-ben, b) melly itten előadatik:

-
- a) Fájlván írjuk ezen igazságokat, hogy egy nagy embernek ekképen lett egy még nagyobb embernek indúlatja által eleste; de többnyire csak századok után mondatnak ki az igazságok.
- b) Fasc. A. Nro 4.

„Uladislaus Dei gratia Hungariae, Poloniae,
 „Dalmatiae, Croatiae Rex, Lytvaniaeque Prin-
 „ceps, supremus haeres Russiae, fidelibus nostris
 „Comiti vel Vice Comiti et Judicibus Nobilium
 „Comitatus Nyttriensis, Salutem et Gratiam. No-
 „veritis, quod nobis *in Festo Beati Petri Apo-*
 „*stoli ad vincula una cum nonnullis Praelatis*
 „*et Baronibus nostris, primisque Regni nostri*
 „*Proceribus*, in oppido Zegediensi Tribunali Ju-
 „diciali considentibus, Causasque querulotenus
 „justo juris tramite dissentientibus, fidelis noster
 „*Egregius Joannes*, filius *Nicolai* Forgách de
 „*Ghymes*, contra et adversus Fidelem nostrum
 „*Michaelem Ország de Guth*, Summum Maje-
 „statis nostrae *Thesaurarium*, coram nobis et
 „Dominis Praelatis, Baronibus nostris, personali-
 „ter adstans, proposuit, et conquestus est eo mo-
 „do: Quomodo ipse *Michael Ország ex praecon-*
 „*cepta* malitia, his proxime praeteritis diebus,
 „scilicet: *post editionem et publicationem De-*
 „*creti novissimi*, missis et destinatis Laurentio
 „de Zana et Nicolao de Kereskúzi Castellanis suis
 „in Castro Surán constitutis, item Joanne de
 „Kurth, Nicolao de Ebeduth, Ladislao de Kis
 „Manya, Nicolao Balogh, Georgio de Thuruth,
 „Joanne de Sook, Paulo de Zeknye etc. — aliisque
 „quam pluribus familiaribus, et Jobagyionibus
 „suis, *armis admodum munitis*, hostiliter in
 „quoddam *Castellum ipsius Komjathi* vocatum,
 „ab iisdem expugnatum attemperare fecissent,

„ipsum sibi ipsi usurpare machinantes, in qua quidem expugnatione *Ladislauum fratrem carnalem ipsius querulantis*, ictu sagittae letaliter *vulneratum interim fecissent*, potentia mediante, in „praejudicium suum valde grande. Quo audito idem „Michael proposuit ex aduerso, quod ipse dictos „familiares suos et quosvis alios, ad dictum Castellum antefati Joannis non destinasset, et dictum fratrem interfici non fecisset, sicque in tali praemissa actione innocens esset; ideo fidelitati vestrae firmiter praecipientes mandamus, „quatenus visis praesentibus etc. Datum Szege- „dini praedicta tertia die Terminii praenotati, „Anno Domini MCCCCXLIV.“ a)

Ezen Felséges Parantsolatra mi vizsgálás tétetett, a' következő hiteles tudósításból kitetszik:

-
- a) Hogy András, akkori Tárnok Mester, Kamnati (most Komeathi) helységnek birtokában volt, a' kéznél lévő irás (Fasc. N. Nro 14.) bizonyítja, mellynek kezdete ez: *Bela Dei gratia Hung. etc. Rex etc.* — Proinde ad uniuersorum notitiam harum serie volumus pervenire, quod cum inter *Andream Comitem Tavernicorum nostrorum*, dilectum fidelem nostrum una ex parte, et inter Magistrum *Abbam*, filium *Abbae*, *super terra Kamnati* generationis ejusdem *Andreae Comitiss* haereditaria, quam quidem *Michael* filius *Miluan*, et *Jordan*, filius *Thomae fratris ejus Andreae Comitiss etc.* *Abbae vendiderint, etc.* Anno Domini Millesimo Ducentesimo Quinquagesimo sexto I. Idus Junii Regni nostri 21. —

„Serenissimo a) Principi, Domino Domino
 „Uladislaio, Dei Gratia Hungariae, Dalmat. Croa-
 „tiae etc. — Regi, Capitulum Ecclesiae Nitrien-
 „sis Domino eorum metuendo, orationes in Do-
 „mino deditas et devotas. Vestra noverit Sereni-
 „tas: Quod cum nos recenter receptis litteris ejus-
 „dem vestrae Majestatis Praeceptoriiis, per mo-
 „dum communis inquisitionis emanatas, Comiti,
 „vel Vice Comiti et Judicibus Nobilium Comita-
 „tus Nytriensis directas et sonantes, pro par-
 „te Egregii *Joannis filii condam Nicolai For-
 „gách de Ghymes*, contra et adversus Magnifi-
 „cum Michaelem Országh de Gúth datas et exa-
 „ratas, nunc praeceptorie loquentibus, ad infra-
 „scriptam communem inquisitionem audiendam et
 „videndam, duos ex nobis, videlicet honorabiles
 „viros Magistros Andream de Passala, pro parte
 „dicti Joannis Forgách, et Magistrum Andream
 „de Berentz, pro altera parte, socios et Concano-
 „nicos nostros, una cum Joanne de Ilmeer, pro
 „parte Actoris, et Nicolao Hul, pro parte in-
 „Causam attracti, praeattactis vestris in litteris
 „nominaliter expressi, nostro pro Testimonio ex-
 „pressis fidedignos. — Tandem iidem, et vestrae
 „Majestatis homines exinde ad nos reversi, nobis
 „concorditer retulerunt hoc modo: Quod ipsi in
 „Festo Beati Bartholomaei Apostoli nunc proxi-
 „me praeterito, ad Civitatem Nitriensem acces-

---

a) Forgách Lev. Tár. fasc. N. Nro 24. Anno 1444.

„sissent, ubi tunc omnes *vicini* et Commetanei
 „*Castelli Komjathi* vocati, aliique Nobiles, Com-
 „provinciales Comitatus Nyttriensis, per modum
 „proclamationis Congregationis Generalis, in prae-
 „sentia *Ladislai* de Kopesd, Vice, et in persona
 „praefati Vice Comitis audientes ac praescripto-
 „rum Judicum Nobilium dicti Comitatus, et co-
 „ram ipsis hominibus vestrae Majestatis, nostris-
 „que testimoniis constituti, et praefato *Joanne*
 „*Forgách personaliter*, ac Laurentio Castellano
 „de Surán Procuratore memorati Michaelis Or-
 „szágh praesentibus; per eosdem Ladislaum de
 „Kopesd et Judices Nobilium ab iisdem ad fidem
 „eorum Deo debitam fidelitatemque vobis, et
 „Sacro vestro Diademati Regio observandam,
 „tacto Divinae crucis signo praestandum, singil-
 „latim et seorsim examinati, et per formam com-
 „munis inquisitionis, de eo, si praefatus *Mi-*
 „*chael Országh* post edictum et publicationem
 „Decreti vestrae Majestatis *actus potentiarios*
 „in dictis litteris vestris expressatos per *suos fa-*
 „*miliares* ibidem superdicti, *manibus armatis*
 „*ad expugnandum* Castellum praedictum, *Jo-*
 „*annis Forgách, Komjati* vocatum venissent,
 „et Ladislaum interemisent. — — — Item Bla-
 „sius Pázmán de Molnárszegh dixisset; quod sci-
 „ret, quia praemissa familiares Michaelis Országh
 „fecissent, sed utrum cum facto Domini eorum,
 „ignoraret. etc. — — Anno Domini MCCCCXLIV.“

V-dik János, a' ki I. Péter fija volt, és II. Péter V-ik Miklós fija, 1453-ban a' Hussziták ellen való háborúra készültek. a)

I. György, I. Péternek fija, hasonlóképen a' Hussziták ellen küldettetett Cseh Országba 1425-ben. b)

Hogy Gergely Nyitra Vármegyének Fő Ispánja volt, a' következőkkel bizonyítatik:

„Nos Gregorius Forgács (itten nem *ch* be-
 „tűkkel van a' név vége írva) de Ghymes c) —
 „Comés, nec non Andreas de Ilmer (Ürmény) Vice-
 „Comes, ac Judlium, *electique et Jurati Nobi-*
 „*les Comitatus Nytriensis*, memoriae commen-
 „damus. Cum nos feria tertia, proxima post festum
 „omnium sanctorum, *juxta vim et formam Ge-*
 „*neralis novi Decreti*, in suburbio Civitatis Ny-
 „triensis, pro faciendo moderativo Judicio, coram
 „nobis causas — — — in Sede nostra consedis-
 „mus. Tunc Albertus Zylva de Banoth, nostram
 „veniens in praesentiam, confessus fuit in hunc
 „modum: ut quia Egregius Albertus Forgách de
 „dicta Ghymes — — Datum Nyttriae. Anno Mil-
 „lesimo Quadringentesimo octuagesimo nono.“

a) Kitetszik ex Supl. Comitior. T. I. pag. 448.

b) M. S. Patris Jacobi Németh, Soc. Jesu, de Anno
 1634. Ez a' Forgách Familia' Genealogiáját jó rend-
 be hozta.

c) Fasc. S. Nro 48.

Hogy a' szerentsétlen I. Albert, minden bir-
tokaiból kivetkeztetett, a' következő Királyi
Adomány-levélből kitetszik: a)

„Nos Uladislaus DEI gratia Rex Hungariae
„et Bohemiae etc. Memoriae commendamus te-
„nore praesentium, quibus expedit universis. —
„Quod nos considerantes et attendentes fidelita-
„tem et fidelium servitiorum nostrorum Egregio-
„rum Felicii, et Petri (ez ezen néven 3-dik, 's
„Bars Vármegye Fő Ispánja volt) b) et Gregorii
„(I.) Forgách de Ghymes, per nos primum sa-
„crae hujus Regni Coronae Hungariae, denique
„Majestati nostrae pro locorum et temporum va-
„rietate, cum omni fidelitatis constantia exhibi-
„torum, universas Possessiones, portionesque, et
„quaelibet Jura possessionaria, *Egregii Alberti*
„similiter *Forgách de Eadem Ghymes*, fratris
„eorundem condivisionalibus, ubivis et in quibus-
„cunque Comitatibus Regni nostri existentia et
„habita, quae ex eo, quod idem *Albertus For-*
„*gách his superioribus temporibus multa la-*
„*trocinia, furta, hominum interemptions,*
„atque caedes, in partibus, et certis Comitatibus
„Regni nostri superioribus c) abjecta humanitate
„et honore suo, in contemptum divini atque hu-

---

a) M. S. Jacobi Németh.

b) Ugyan az.

c) Ezen kívül egy más ok-levél ezt mondja (Fasc. A. Nro
5-10) de Anno 1492. „ *Quod Litteras Uladislao*

„mani juris, dicitur commississe, ad nos, conse-
 „quenterque ad collationem nostram Regiam, juxta
 „antiquam, et approbatam dicti Regni nostri
 „Hungariae consuetudinem etc. etc. — Datum
 „Budae secundo die festi circumcisionis Domini.
 „Millesimo Quadringentesimo nonagesimo tertio.
 „Regnorum nostrorum, Hungariae tertio, Bohe-
 „miae vero vigesimo tertio.“

II. Ferentz, elejinek hűséges nyomdokit kö-
 vette. II-dik Lajos Király alatt, midőn az még
 Brandeburgi György' gyámtyasága alatt volt, 's
 a' puhaság és fényűzés udvarában a' legfőbb léptsön
 lévén a' haza súlyos kormányjáról elfelejtkezett,
 ezen Forgách Ferentz Mária Királynénak hűséges
 szolgálatira rendeltetvén, annak legkedvesebb Ka-
 marása lett. Hűséges és fáradhatatlan szorgalom-
 mal volt körülötte, 's még annak Királyi férje'
 halála után való utazásiban is követője volt, a'
 koronáért való vetélkedés idejében is, mely a'
 Királyné testvérje I. Ferdinánd és Zápolya között
 történt; 's nem is hagyta el Mária Királynét előbb,
 mint a' midőn Mária, V. Károly Császár eszközlése
 által 1530-ban az Alsó Német Országi uralkodást
 által vette.

Ezen II-dik Ferentz, és Forgách Sigmond, I.
 Ferdinándnak, nem pedig Zápolya Jánosnak hivei

---

*Regi sonantes, quae in gravibus et maximis ne-
 gotiis ex Sylesia, Regni publicam utilitatem
 concernentia vi et potentia mediante abstulerit.*

voltak. Ez bizonyítatik egy kéznél lévő ok-levéllel,
 a) mellynek feljül írása ezen szavakkal vagyon: —
 „Egregiis *Francisco Forgách*, Capitaneo nostro
 „Castri Leva, et *Sigismundo Forgách*, fidelibus
 „nobis dilectis.“ — I. Ferdinánd Király' levele
 pedig e' következendő:

„Ferdinandus, Divina favente Clementia Ro-
 „manorum Rex, semper Augustus, ac Germaniae,
 „Hungariae, Bohemiae etc. etc. Rex. Egregii fi-
 „deles nobis dilecti. Accepimus vos intellecta
 „commissione et voluntate nostra, in facto Castri
 „Ugrad (Ugrótz) benevolos ut decuit, et prom-
 „ptos exhibuisse, ut scilicet castrum hoc, juxta
 „voluntatem nostram, Magnificus Nicolaus Comes
 „de Thurótz Magister Curiae nostrae consequi
 „possit, in quo vos rem nobis gratam fecisse
 „non dubitetis. Volumus itaque, et vobis firmi-
 „ter committimus, ut vos omnibus modis ex hoc
 „ipso castro exonerare non differatis, ut dictus
 „Nicolaus de Thurótz illud absque aliqua reni-
 „tentia vestra consequi, et ad manus suas accipe-
 „re valeat. In quo etiam fideli nostro Egregio
 „Petro, Doctori Administratori nostro latiore
 „mandatis nostris informationem dedimus. Vo-
 „luntati nostrae, quam immutari nequaquam vo-
 „lumus satisfacturi. Datum in Civitate nostra Lyn-
 „cio, feria tertia proxima post Dominicam Invo-
 „cavit. — Anno Domini MDXXXI.“

---

a) Forgách Levelés Társ, Fasc. Z. Nro. 186. M. S. CC.

Ezen Forgách Ferentzet, mint Léva várának Fő-Kapitánját, a' midön ő a' Király' és a' Haza' ellenségei ellen, javasló tanátsadásiban foglalatoskodott, a' hirtelen halál véletlen meglepte.

Ugyan ezen Forgách Ferentznek, Lászlónak és Sebesténynek, mint Péter maradékinak, úgy Miklósnak és Sigmondnak, Gergely maradékinak kérésekre, II. Lajos Király megújította hajdani tzi-merét ezen régi Familiának, és meg is esmerte mindenkori vitéz magok viseleteket és bajnok tselekedeteiket, egyszer'smind Fő-vesztő hatalmat is (Jus gladii) ajándékozott nekik, késő-maradékaikra is kiterjesztvén ezen ajándékát 1525-ben, melly Királyi Adomány szóról szóra következik :

„Ludovicus Dei gratia Rex Hungariae et Bo-
 „hemiae etc. Vobis, fidelibus nostris, Francisco,
 „Ladislao et Sebastiano, quondam Petri, et Ni-
 „colao et Sigismundo quondam Gregorii Forgách
 „de Ghymes, Egregiorum filiis, salutem et gra-
 „tiam ac favorem nostrum Regium. Nemo inficias
 „ire potest Domum et Familiam vestram Forgách
 „nuncupatam, a tempore, quod vix hominum me-
 „moriam tenet, viris claris floruisse, et egregiis
 „rebus inter alios sui ordinis non fuisse inferio-
 „rem, *et insignibus militaribus virtute partis*
 „*in fronte litterarum depictis, instar aliorum*
 „*Regni Nobilium armis utentium, semper fu-*
 „*isse gavisam et usam, a qua antiquitatis ve-*
 „*strae origine vos non degenerasse, vel illud ab-*
 unde

Fig. I.

Sigismundus Franciscus
1525.

Fig. II.

Anno 1413.

Fig. III.

1441.

Fig. IV.

1613.

Fig. V.

1618.

„unde satis magnum est argumentum, quod Tu
 „Sigismunde (I.) nobis a cubiculo, Tu vero Fran-
 „cise (II.) Serenissimae Dominae Mariae consor-
 „tis nostrae charissimae a Poculis Ministri estis,
 „utrique nostrum ob fidelia servitia merito grati
 „et accepti, praefatos etiam fratres vestros sacrae
 „primum hujus Regni nostri Hungariae Coronae,
 „et deinde Majestati nostrae, ex animo ac fideli-
 „ter servire videmus. Proinde nos instar boni
 „Principis, qui subditorum meritis aequa lance
 „libratis, illorum quoque condignis proemiis, et
 „honorum titulis honestare, et decorare consuevit,
 „majorum vestrorum merita, quae non segniter
 „emulamini, dignum censuimus posteritati consecra-
 „re; ideoque haud ulla re magis, quam Insignibus
 „Nobilitaribus ornandis!, visum est. Ex insignibus
 „enim agnoscuntur Familiae, agnoscuntur virtutes,
 „et nobilitatis opera; itaque praescripta arma seu
 „*Nobilitaria Insignia Vestra Gentilitia, vide-*
 „*licet: a) Scutum triangulare, lazutei colo-*

a) Lásd Ghymesi I. Forgách Péter tziómerét 1413. eszt. a' II. példázat alatt, maga valóságából lemásolva; VI. Forgách Jánosét 1441. a' III. példány alatt, hasonlóképen a' maga valóságából lerajzolva, mellyet még Mária Királynétól nyert ezen régi Familia, a' hol is a' koronázott főnek két oldalán lévő két hől alatt hátran Gara Palatinust és Forgách Balást ért-
 hetni. — A' IV. Pédány IV. Forgách Ferentz Esz-
 tergomi Érseké, és Ország Primásáé (1613. eszt.) —
 Az V-ik példány II. 'Sigmond Palatinusnak tziómere
 volt. (1618.)

„ris, excipiens Galeam, qua mediotenus ex-
 „stat virgo formosa, cujus caput coronatum
 „hinc atque illinc luna hemicidi figura corni-
 „bus adversis cingit, a temporis injuria, aut alio
 „casu consumpta et amissa, litterae illorum esse
 „perhibentur, *vendicanda et restauranda*, ani-
 „mo deliberato, et ex certa conscientia nostra
 „vobis vestrisque haeredibus et posteritatibus uni-
 „versis, quemadmodum a nobis observastis, —
 „denuo danda, et perpetuo adscribenda duximus.
 „Imo damus et adscribimus, decernentes expres-
 „se, ut vos vestraque tota Familia et posteritas
 „universa, praescripta arma seu insignia vestra
 „gentilitia, ubique locorum, gentium et tempo-
 „rum, in proeliis, duellis, torneamentis, annulis,
 „vexillis, velis, cortinis, auleis, papilonibus, ten-
 „toriiis aliisque rerum et expeditionum generibus
 „ac exercitiis Nobilitaribus et militaribus, ferre,
 „gestare, et insuper omnibus illis Juribus, gra-
 „titiis, indultis, immunitatibus, libertatibus et
 „praerogativis, quibus caeteri Proceres ac Nobi-
 „les, ac militares cujuscunque status et conditio-
 „nis homines, armis utentes, de jure et consue-
 „tudine utuntur et gaudent, in perpetuum uti,
 „frui, et gaudere possitis et valeatis. Ut autem
 „ultra instaurata et donata praescripta Nobilitaria,
 „etiam alio gratiae nostrae munere vos honestatos
 „sentiat, quod deinceps vos ad praestanda no-
 „bis, et sacrae coronae nostrae fidelitatis obsequia
 „alacriores reddat, pro vestra privata, et aliorum

„subditorum nostrorum publica securitate et pace,
 „ad delendam malefactorum et nocivorum homi-
 „num perversitatem, et puniendam iniquitatem,
 „quo justı et innocentes victuum suorum neces-
 „sariorum justa acquisitione sub nostra protectio-
 „ne frui possint: *Id de potestatis nostrae Re-*
 „*giae plenitudine vobis, vestrisque haeredibus*
 „*et posteritatibus universis* duximus, annuentes,
 „et concedentes, plenamque in eo protestatem,
 „facultatem dandam, et attribuendam, ut in ter-
 „ritorio *universorum bonorum et jurium ve-*
 „*strorum possessionariorum, in quibuscunque*
 „*Comitatibus existentium*, et habitorum, in
 „*locis ubi necessarium fuerit, Patibulum, Ro-*
 „*tas, Palos, aliaque* tornamentorum genera eri-
 „gere, universos fures, latrones, vespiliones, in-
 „cendarios, homicidas, intoxicatores, magas, —
 „veneficos, incantatrices, et alios quoscunque ma-
 „lefactores, ubicunque in territorio bonorum et
 „jurium vestrorum propriorum possessionariorum
 „praedictorum, publice et manifeste in locis sce-
 „leratis deprehensos in personis detinere, deten-
 „tosque, prout juri videbitur, expedire, laqueis
 „suspendi, rotari, decollari, et incinerari, aliis-
 „que condignis poenis, juxta eorum excessus et
 „demerita puniri, feriri, necari et extinguere,
 „omnia et singula, quae in praemissis juxta Re-
 „gni nostri legem et consuetudinem fieri consue-
 „verant, facere et expedire libere semper possi-
 „tis et valeatis, ex praesenti nostra gratia con-

„cessimus. Imo annuimus et concedimus harum
 „nostrarum vigore et testimonio litterarum me-
 „diante, quas secreto sygillo nostro, quo, ut Rex
 „Hungariae utimur impendenti communiri fecimus.
 „Datum Budaë Sabatho proximo, post festum Ascen-
 „sionis Domini. — Anno ejusdem Millesimo quin-
 „gentesimo vigesimo quinto. Regnorum nostrorum
 „vero prædictorum etc. Anno Decimo. Ludovicus
 „Rex. m. p.“

V-ik Forgách István, Komárom várának Fő Kapitánja volt 1579-ben. Ennek sok rendbeli levelezései vannak kéznél, az Esztergomi Törökök' Bégjével, mellyek közül egyet ide iktatunk. Ennek feljül írása:

„Ez Leviell adasék Forgiaz Istvánnak, Ko-
 „máromj Kapitánnak, én nékem ijó szomszédom-
 „nak ez Baratomnak.

„Kesenetemet magam agianlását ijhrom kmed-
 „nek mint ijó somsed baromat, hogy kglmed
 „zeresen én nékem vagy keet hedictört (talán
 „hegyes tört) Urnak vallott kyk sepeksz (talán szé-
 „peket) igen ijok volnanak es kmed vallami felle
 „morhat én toelem kivan, en isz ez megzersem
 „kmednek, czyak hogy sepek ez gjok legejnek,
 „mert meg akarom esüsteszni, azért ha zerit te-
 „hetj kglmed küldgej meg ezt az aratt is ijhrgja
 „meg kmed miczoda. Isten tartzia meg kmdett.
 „Adatott Estergomban Ao 1579.

En Nayságos Zinan Bek.

1596. eszt. Eger mellett a' Törökök ellen a' fennevezett *Forgách Ferentz*nek maradéki *György* és *Sebestyén*, bátran viaskodtak, megemlékezték eleiknek nyert borostyánjaikról, — 's nem is haszontalanúl, mert a' győzedelem koszorúja a' Magyarok' zászlóit ékesítette. — De áldozattá lettek ezen szeretett testvérek a' vér'mezején; — György az előtte ment testvérje után egy mély sebtől földre rogyott, amaz pedig az ellenség kezébe esvén, Pestre hurtzoltatott, és ottan egy selét tömlőtben hasznos életének szomorú végét érte. — És így itten ezen jeles régi Magyar Familiából már a' negyedik páros testvérek lettek a' Királyhoz 's egyszer'smind Hazájokhoz való hűségek áldozatjává. Ezekben *második Ferentz'* ágának vége szakadt.

Az egyenetlenségből származott meg nem elégedés vajmi sok veszedelem' konkolyát vetette a' Haza' belsejébe. Így p. o. 1593-ban Zápolyának a' Törökkel kötött egyezése, sok nagy elméket felháborított, és a' midőn nem sokára Zápolya meghalt volna, egy világos háború által nagyobb zavarba hozattatott az Ország, mellynek sok veszedelmek és pusztítások után csak nagy időre szakadhatott vége.

Azon idők szakaszaiban ama' hatalmas Szultán szerentsésen vitte haborúját; de szerentséjekre a' Magyaroknak, az adatott tudtára a' Szultánnak, hogy a' Persák Török országba nagy erővel berohantak; mellynek hallására azonnal vissza

fordította egész hadi erejét; és ugyan ezen nem várt jó hír miatt *Ferdinánd Király*' békességet kereső feltételeire könnyebben hajlott, a' mint hogy 15 eszt. való fegyver-nyugvásban meg is állapodtak. Ez meglévén, *Ferdinánd Király* azonnal Nagy Szombatba Nov. 25-dik napjára 1547. eszt. Ország-gyűlést rendelt, mellyben az is meghatározott, (nagy fogyatkozás lévén a' pénzben) hogy minden portától 2 forint fizettség, mellyből 160 den. a' hadi szükségre, 20 den. a' Kamara' szükségeinek pótolására, és 20 den. a' Király udvara' fentartására fordítottassék. a) Ezen nagy summának felosztatását az Ország Rendjei a' két Kintstartókra bízta, nevezetesen *Thurzó Ferentz Nyitrai Püspökre* és *Forgách Sigmondra*. Melly határozást maga *Ferdinánd* is helyben hagyta, 's ez által nagy kegyelmébe jött *Sigmond* a' Királynak, mellyből azomban később' egy nem várt történet miatt tsak nem kiesett. Ezen történet a' következő volt:

A' Bánya városok' Fő Kapitánjának, *Puchhaim Farkasnak* helyébe, sokfelé való utazási miatt bizonyos *Kopányi György* neveztetett ki Fő Hadnagyának, és *Puchhaim Helytartójának*. Ezen utóbbi a' *Forgáchok'* örökös jószágaihan több rendbeli károkat okozott, és minekutánna többször meginttetett volna, a' megintőket büszke makatssággal megvetve vissza útasította. Ezeket hallván *Forgách*

---

a) 1547. Art. 8. et 9.

'*Sigmond*, atyafijaival, t. i. *Ferentzel*, *Péterrel*, és *Lászlóval* önnön erejekkel ellene rohantak Kópányinak egyszери kitsapásakor, a' ki magát megadni nem akarván, 'Sigmond által több szolgál-társaival együtt megölettetett. Megtudván ezen esetet Puchhaim, nagy megindulással *Ferdinándhoz* folyamodott, 's előtte úgy festette le a' *Forgáchokat*, mint a' köz bátorságnak háborítójit 's egyszer'smind arra is kérte ötet, hogy azok az akkor (1552. eszt.) tartott Ország-gyűlése eleibe idéztessenek; a' mit azonban *Forgáchok* észre vévén, önként az Ország eleibe állottak, és nem a' szoros törvényekhez, hanem a' Király' kegyelméhez ragaszkodtak; de Puchhaim a' Királyt ellenek annyira felháborította, hogy parantsolatjára büntetésül 300 jobbágyok elvételtek tőlök, kikből 100-at Révaynak és Méreynek adott a' Király, 100-at pedig Horváth B. Bertalannak és Zomori Jánosnak. a) De nem sok idő múlva, az Ország' Nagyjai közbe vetések által, 's leginkább Révay Ferentz' és Mérey Mihály' kérésekre, a' kiket a' Király megkülömböztetve szeretett, 's a' kik vérséggel is voltak *Forgáchokhoz*, (mert az első *Forgách Lászlónak* adta feleségül a' leányát, a' másíknak pedig *Péter*' testvérje volt a' felesége), a' Király nem tsak az elfoglalt jobbágyaikat vissza adatta nékiek, és őket Királyi kegyelmébe vissza vette, hanem ezeken

---

a) In Script. Rerum Hung. Petri Révay, — de Monarchia et Corona T. II. pag. 738.

feljül még *Forgách 'Sigmondot* idő jártával nagyobb hivatalokra is emelte.

Azon idő alatt, hogy I. *Forgách 'Sigmond* és kissebbik fia I. *Simon* az Országon belől nevezetes szolgálatot tettek a' Hazának, az ő legidősebbik fia II. *Pál*, és III. *Ferentz* a' legifjabbik, Erdélyben nagyot játszottak. Mert Zápolya halála után Békesy Gáspár és Báthory István törekedtek az Erdélyi Fejedelemségnek elnyerésére, 's kiki közülök oldal útakon kereste a' maga szerentséjét; de Békesi a' Császár' kegyelmében lévén, Báthory nagyon elkedvetlenedett: azért 1575. eszt. Bánffy Lászlót, és *Forgách Pált* Bétsbe küldötte követségben, hogy a' Császár eleibe adják sok rendbeli panaszaikat Békesy ellen. *Forgách* ugyan vele született ékes szóllás-módjának minden tehetségével adta elő Báthory panaszaikat; de minden haszontalan volt, 's füstbe ment, mert tsak hideg felelettel bortsáttattak vissza. Alig hogy vissza tértek ezen jeles követek Erdélybe, Báthory azonnal megriasztotta ellenségét véres kézzel, és azt az akkor tartott Ország-gyűlésen haza-árúlással vádolta; ellenben Békesy a' Német fegyveresekkel megerősödve nagy erővel indult 1575. eszt. Szamos vára' ostromlására, hogy ezen várnak bírtoka által bátor lábba állíthassa magát Erdélyben. *Forgách Pál*, Dobó István, és Botskay György, bátor vitézséggel óltalmazták ezen várat mind addig, míg Báthory elő nem állott, és Szent Pál mellett tör-

tént ütközet által Békesytől örökre meg nem szabadult.

Miket tett itten *Pál*, mint vitéz bajnok, azokat leírni nem lehet; de más oldalról nagyokat vitt végbe ennek öttse *Ferentz* is, mint mélyen olvasott férjfiú, a' Magyar és Erdélyi hatalom fentartására nézve. Ez még fiatal korában felszenteltette magát a' Papi hivatalra, azután sietett a' Páduai fő iskolákra, mellyek azon időben a' jó és helyes tanításnak legfőbb léptsőjén lenni tartattak egész Európában. Vissza jövéen III. Forgách Ferentz Páduából; azonnal elnyerte a' Posonyi Káptalan' Prépostságát, 's azon feljül ama' gazdag Pornó nevezetű Apáturságot is, 's úgy lassan lassan elterjedvén jó híre, nagy talentoma, mély belátása, 's tudománya, I. *Ferdinánd Király'* udvarába rendeltetett, a' hol ő a' próbát sok előfordúlt alkalmazosságokban mindenké megelégedésére dicséretesen kiállotta. 1556. eszt. az akkori Esztergomi Érsek és Ország Primássa' Oláh' közbe vetése és eszközése által a' Nagy Váradi Megyés Püspökséget (Zabertin Mátyás Püspöknek halála ugyan azon esztendőben törtévéen) megnyerte, de ezen Püspökség' jószágai azon időben a' Török birtokában, a' Cathedrale pedig Isabellának tulajdona lévén, Forgách ez által kevéssel nyert többet a' pusztá névnel 's titulusról.

Erdély ez alatt némellyeknek már is elterjedt tévelygések miatt lábra nem állhatott; hozzá járúlván az is: hogy a' Törökök valamelly új há-

horúnak kezdetéhez nagy készüléket látszottak tenni: azért a' Király 1557. eszt. Ország-gyűlés rendelt Po'sonyba. Ezen gyűlésből kinevezettek némellyek Német országba követségül, 's nevezetesen Regensburg városába, a' hol hasonlóan Ország-gyűlés tartatott. Ezen követségnek *Forgách* volt a' feje, a' ki a' Német Orzági-gyűlés előtt olly ékesen 's hathatósan adá elő a' hitetlenek által a' tartomány némelly kerületeiben tett kegyetlen pusztításokat, hogy az egész Német birodalomból 48 ezer fegyveres állíttatott a' Magyarok segítségére. Ez által olly annyira kegyelmébe jött *Ferdinándnak Forgách Ferentz*, hogy nekie azonnal ülést rendelt legtitkosabb tanácskozásában, a' titkos Tanácsosok között.

1560. eszt. Lengyel Országba rendeltetvén *Forgách Ferentz*, Bétsbe hivatott; — azonban *Ferdinánd* és *Zápolya János Zsigmond* között történt egyenetlenségeknek elítélésére hivatott meg *Forgách*; — de minthogy a' kívánságok mind a' két részről egymástól távol terjedtek, azért a' közép út választott ebben, és egy esztendei fegyver-nyugvás állapíttatott meg.

Ezen idő alatt *Basilus Jakab*, just tartván *Moldvára*, kéz alatt segítséget kért a' Császártól, arra kötelezván magát, hogy ha szerentsés leszen *Moldvának* elnyerésében, és annak birtokossa lehet, akkor a' Magyar korona alá fogja vetni magát és egész *Moldvát*. Mindnyájoknak, a' kik ezen tanácsban jelen voltak, az volt itéletek, hogy ve-

szedelmes lenne az ebbe való beereszkedés, a' Török miatt, a' kinek ez által alkalmatosság adatnék arra, hogy a' fegyver nyugvást felbonthassa; egyedül *Forgách* szóllott a' kérő mellett, és szerentsésen meg is nyerte, a' mit kért az esedező a' Király előtt, a' mint, hogy azonnal el is küldetett *Forgách* pénzél és fegyveres erővel Moldvába.

Az 1503. eszt. Maximiliántj követte az udvariakkal együtt *Forgách Ferentz*, a' midőn *Pető Jánossal*, *Hassági Imrével*, az Austriai határszéleknek elintézésére rendeltetett. Örömmel kíséerte ő Királyát koronáztatása' helyére, de nem sokára, úgymint 1504. a' legérzékenyebb fájdalommal kíséerte I. *Ferdinánd* Császárt örök nyugalma' helyére, a' kinek mint Nagy Váradi Püspök, egyszer'smind Cancellarius is volt ő, — melly gyász alkalommal deák nyelven halotti beszédet mondott, melly még most is megvan, 's mellyből kitetszik ékesen szóllása, és a' régiség mélységeinek esmerete. a)

1506. eszt. Maximilián Király egész hadi erejével megindult, azon híradásra, hogy a' hatalmas Szoliman nagy sereggel személyesen beütött Ma-

---

a) Ezen halotti beszéd *Czimmermann Mihály* által Bétsben nyomtatott ki, illy tzm alatt; „Oratio in Funere Augusti, felicissimi, pacifici, pientissimi Imperatoris Ferdinandi I. habita a Reverendissimo Francisco *Forgách* Episcopo Varadiensi, Praeposito Posoniensi, SS. C. M. Consiliario VII. August. 1564. in Templo Divi Stephani (in 4-to.)

gyar Országba. Ha Maximilián *Forgách Ferentz*-nek bölts tanácsa szerint Esztergom felé vette volna útját, elkészült hadi seregével szerentsésebb lehetett volna; de el nem fogadtatott javaslása.

Most már megfordúlt *Forgáchnak* egész addig vitt élete módja, egy nem reménylett eset által. — Nagy Várad mind az ideig az ifjú Zápolyának birtoka 's hatalma alatt volt, a' ki a' maga udvari Orvosa *Ariānus Blandrata* tanácsadásai által vezetettvén, elfoglalta a' Püspökséghez tartozandó jószágokat, a' Káptalanbelieket széljel oszlatta 's elkergette, 's így *Forgáchnak* már a' végső reménye is elenyészett, hogy valaha Püspöki székébe beülhessen. Tíz esztendeig kén-telenített a' Nagy Várad Megyés Püspökségnek tsupa nevével megelégedni. 1565. eszt. Gregoriantz Pál Pétsi Püspök meghalván, *Forgách* nyerte meg ezen Püspöki széket; azonban Maximilián, Medicis Kozmus Hertzegnek hathatós közbe vetésére bizonyos Olasz Delfinnek adta által ezen Püspökséget, mellyen Ferentz annyira elkeseredett, hogy 1567. eszt. Páduába, onnét Ragúzába, és végre 1569. eszt. Erdélybe 'Sigmund Jánoshoz utazott, a' ki ötet kiterjesztett karokkal fogadta, és azonnal Cancellariusának ki-nevezte.

Ezen utazásnak köszönheti a' Magyar tudós világ *Tubero Lajos* Dalmátiai Apát Ur' kéz iratban hagyott bölts munkáját, a' maga idejebeli Ma-

gyarok' állapotjoknak leírását a); mert, minekutánna Forgách Ragúzában ezen kéz írást Benessa Péternél megsejditette volna, kérte ennek szóról szóra való hiteles lemásoltatását az Erdélyi Fejedelem részére, 's le is iratta azt nagy szorgalommal, és így megmentette a' feledékenységtől. — — Kevés idő múlva meghalt Zápolya, és ő helyébe Báthory István lett Erdélyi Fejedelem, a' ki nagy meglepődését találta abban, hogy illy jeles ember, mint *Forgách*, viselé mellette a' Cancellariusi diszes hivatalt; ellenben *Forgách* minden pihenés nélkül vitt foglalatosságaiban egy részről, — más részről pedig, ambár fő hivatala mellett nagy tiszteletben 's bethben tartatott, de honjától, atyafijaitól, rokonitól, barátitól való távul léte által okoztatott mély aggodási között elerőtlenedett, lankadni, 's betegeskedni kezdett, b); erre nézve az orvosok azt javaslották neki, hogy menjen Olaszországba, mellynek lágyabb levegője nekie hasznára lehetne. Elutazott ő azokáért Páduába, és ottan 1576. eszt. meghalt, hihető, az ottan azon időben hirtelen támadott pestisben.

-
- a) Ludovici Tuberonis Dalmatiae Abbatís Commentarium, de rebus suo tempore, nimirum ab Anno Christi MCCCCXC. usque ad annum Christi MDXXII. in Pannonia et finitimis Regionibus gestis LXI. újra ki nyomtattatott in scriptoribus Rerum Hungariae. T. II.
- b) Der Adler liebt die Gegend vor allen andern, wo er zuerst den Himmel sah. — Ziegler. III. Theil 4. Seite.

Ezen Forgáchnak köszönhetik a' tudományok' baráti másodsor a' magyar történetek' előadását az 1540. egész 1572. eszt. melly nem régiben nyomtatás által közre bocsátatott, Forgách' melyképevel ékesítve. a)

Nagyon könnyen megtörténik, főképen a' Familiák ágazatinak előadásában, hogy hibák tsúszhatnak be a' leghitelesebb írónál is, mellynek nem mindenkor oka az író; de az e'féle hibákat idő' jártával vagy maga, vagy a' következő Irók helyre hozhatják hiteles levelek' felfedezése által, sokszor ellenkezőket is bizonyíthatván. — Illyen az a' miről most irunk: ezen III. Forgách Ferentzről az iratik, hogy ő Miklós' fija lett volna, b) pedig Miklós, a' ki ezen néven a' Forgáchok között VI. Ferentz' atyának, I. Forgách 'Sigmondnak, a' ki Zólyomi Katalintól született, volt a' testvérje; a' mit már maga Ferentz is megesmert, c) 's a' mi I. Ferdinánd'

-
- a) Francisci Forgách etc. Rerum hung. sui temporis Commentarii Libri XXII. e M. S. in lucem prodeuntes Posonii et Cassoviae Anno 1788.
- b) Alexius Horányi, in Mem. Hung. Parte I. pag. 693. „Cum tamen ista additamenta, jam ante plures annos connotata fuerint.“ — Ugyan ezen érdemes írónk megváltoztatta a' Commentarios Francisci Forgách, midőn ezt közre adta, főképen a' Forgách Ferentzet illetőkben, sok helyeken.
- c) A' kinek emlékezete a' következő Genealogiában elő fog jönni.

ok-levelével (Diploma) kivilágosítottatik. Hogy ezen bizonytalanságoknak véget vessünk, III. Ferdinánd Császár és Király' adomány levelét, mellyel Forgáchokat Bárói méltóságra emelte, ide rekesztjük, mellyből az ágazatok is világosan kitetszenek. Ez a' maga valóságában kéznél lévén, imígy következik: a)

„Nos Ferdinandus Divina favente Clementia
 „electus Romanorum Imperator, semper Augustus,
 „ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae etc. Rex,
 „Infans Hispaniarum, A. Dux Austriae, Dux Bur-
 „gundiae. Fidelibus nostris Egregiis Sigismundo
 „Forgách de Ghymes ac Simoni et Paulo et Eme-
 „rico, similiter Forgách de eadem filiis salutem
 „et gratiae nostrae Imperialis continuum incre-
 „mentum. — Major'es nostros clarissimos Reges
 „et Imperatores, inter caetera eorum facta, qui-
 „bus se suumque nomen perpetuae immortalitati
 „commendarunt, illud imprimis in consuetudine
 „habuisse, memoriae proditum accepimus, ut fi-
 „delium suorum praeclara facinora, dignis nomi-
 „ne, et variorum Insigniorum argumentis splen-
 „dide ornarent. Quippe cum persuasum plane ha-
 „berent, fortem virum, magnoque et excellenti
 „animo praeditum, nulla re magis ad virtutem ca-
 „pessendam et ardua quaeque intrepide subeunda
 „excitari, quam laudis et gloriae stimulis, qua-
 „rum rerum cupiditate maximos saepe viros, ma-

„ximis rerum discriminibus se se objicere veritos
 „non esse, experti essent, neque vel tempestuo-
 „sis maribus, vel Alpibus pene insuperabilibus,
 „vel incitatissimis annibus, aut armatis hostium
 „copiis ex adverso instructis absterreri potuisse,
 „quominus perpetui nominis ardore inflammati,
 „de Principibus viris, deque Republica bene me-
 „reri assidue studerent. Enimvero, cum mortalis
 „haec vita caduca per se et imbecillis ac fragilis,
 „si nullis fortibus ac laude dignis factis celebre-
 „tur decoreturque, a brutorum animantium vita
 „parum differat; omnibus qui praestare ceteris
 „animantibus volunt summa est ope enitendum,
 „ut non solum silentio vitam transiisse, verum
 „etiam optimis et eximiis factis, procul ab omni
 „otio, omnibus inertiae illecebris, caeteris quo-
 „que hominibus antecelluisse videantur. Hinc nos
 „majores nostros assidue imitantes, nullis non
 „proemiis virtutem ornare, ac --- quosdam veluti
 „stimulos ad majora in dies pro nobis et Repu-
 „blica Christiana augenda, bene meritis viris ad-
 „dere solemus. — Quare cum vos, Sacrae Coro-
 „nae nostrae ac nobis quoque pro locorum et
 „temporum varietate, tam contra Turcas, crucis
 „Christi hostes immanissimos, quam rebelles no-
 „stros, factionem quamdam Joannis Regis, et fi-
 „lii ejus sequentes, cum honorum fortunarum-
 „que vestrarum amissione, tum vero periculo vi-
 „tae et capitis, sanguinisque effusione, summa fide
 „et integritate nullatenus declinando servivisse, mul-

„multis magnisque testimoniis compertum habeamus; cum ob hoc, tum vero ob grata et fidelia servitia, singularem eruditionem, liberalium scientiarum peritiam, aliasque praeclaras animi virtutes et dotes, fidelis nobis dilecti Reverendi „Francisci Forgách de Ghymes, Episcopi Varadiensis ac Consilarii et Secretarii nostri, filii „tui Sigismunde, ac fratris vestri, Simon, Paule „et Emerice: nostro aliquo munificentiae argumento digni merito a nobis estis iudicati, ut „vos laudabilibus vestris conatibus etiam deinceps „ad bene merendum certatim contendatis, posteriori autem vestri hoc veluti immortalis monumento, domesticarumque virtutum exemplis ad praeclara facinora ceu stimulo incitentur, e coetu „et numero Nobilium eximentes de speciali nostra „gratia et munificentia Imperiali, in numerum „coetumque Baronum praedicti Regni nostri Hungariae recepimus, aggregavimus, et creavimus, „perfecimusque volentes et praesentibus decernentes, ut vos a modo deinceps cera rubea „quoad Sigillum, ac omnibus illis gratiis, privilegiis, honoribus, immunitatibus, libertatibus „et exceptionibus, quibus dicti Regni nostri Hungariae Barones, tam consuetudine quam jure „utuntur et fruuntur, tam intra, quam extra Iudicia, aut alias ubivis, uti, frui, et gaudere, „perpetuis semper temporibus possitis ac valeatis, „haeredesque et posteritates vestrae utriusque sexus universae possint ac valeant. — Harum no-
Nógrád Várm. Leirása IV. Köt.

„strarum duplici et authentico Sigillo nostro com-
 „munitarum vigore et testimonio litterarum. Da-
 „tum Viennae 30-a die mensis Martii, Anno Do-
 „mini Millesimo Quingentesimo Sexagesimo, Re-
 „gnorum nostrorum, Romani Tricesimo, aliorum
 „Tricesimo Quarto, Electionis vero nostrae Im-
 „peratoriae Tertio. — Ferdinandus Imp. m. p.
 „Nicolaus A. Eppus Strygoniensis, Joannes Lis-
 „thius.“ — Még más jeles iróink-is, G. Forgách
 „vér szerint való ágazatait leírván, a) állítják,
 hogy 'Sigmund lett volna Ferentz Püspöknek édes
 atya.

Más jeles irónk azt vitatja, b) hogy Forgách
 Ferentz választott Püspök meg nem nyerte a' Pá-
 pától a' megerősítő (Confirmatoria) levelet, mely
 állítását Verantius Antal Egri Püspök panaszai-
 sőt Ferentz élete folytából is akarta megbizo-
 nyítani ezen szavaival „MDLXV. Octavo Idus
 „Aug. *Electum Episcopum se nominat; unde*
 „*clarissime apparet, Forgáchium nondum fuis-*
 „*se isto tempore confirmatum, — — eo magis*
 „*quod Forgáchius etiam ad Annum MDLXVI.*
 „(melly esztendő't utólsónak gondolja) *Electum*
 „*duntaxat Episcopum semet nominet.*“ De
 ámbár ezen Forgách Ferentz, a' maga élete' lei-
 rásában némely helyekben választott Püspöknek

---

a) Beel Mat. IV. pag. 736.

b) Ant. Ganótz y Biographia Episcoporum M. Vara-
 diensium T. II. pag. 119.

nevezi maga magát, nem húzhatjuk ebből azon következtést, hogy abban soha meg nem erősített voltna; mert ugyan ezen jeles írónknál is a) hol Püspöknek, hol Váradai Választottnak szabad akarattal írta alá magát; így Aprilis 10-kén MDLX. a' midőn még meg nem erősített, és MDLXVI. a' midőn már meg erősítette volt Püspökségében, e' szerint írta alá a' nevét: *Franciscus Episcopus Varadiensis*: a' mit pedig ezen jeles írónk Verantius' levele szerint, mellyet az, az MDLX. 8-a Dec. a' Modrusai Püspökhöz írt volt, b) a' panaszok között előhoz: „*De Confirmationibus nostris benedictis, nescio quid dicam, utinam jam advenirent, et spes nostras, vel potius Ecclesiam nostram reficerent, quae quidem videntur etiam hic afflictiores esse*; — azt nem úgy nézzük, mint ezen nagy érdemű biographus írónk T. Ganótzky kívánja, hogy ezekből kitessek az, hogy még MDLX. eszt. a' Magyar Püspököknek a' megerősítés ki nem adatott, és így tehát Forgách Ferentznek sem adatott volna ki a' Pápa megerősítő levele. Ferentz megnyerhette ezt a' Római Sz. Széktől is, (a' mint azt XVI. Calend. Augusti MDLX. meg is nyerte). Elnyerhette azt Ferentz úgy, hogy azt Verantius 's a' többi Püspökök meg nem nyerték. M. Szentiványi P. Je'sui-

---

a) Ganótzky pag. 113. azt, tévén hozzá, hogy akkor mint Cancellarius Püspök, pag. 123. pedig mint Választott Püspök írhatta alá a' nevét.

b) Ganótzky pag. 110.

ta (a kiről Ganótzý így fejezi ki magát: *nescio quo duce lapsum*“^{c)}) így adja elő: hogy Ferentz XVII. Juliusban MDLX. erősített meg Püspökségében a) és így kívánja azt megmásoltatni, akár kinek kormányából származott ennek ellen vetése, 's ezért nem tsak az esztendő' számat, hanem azon módot is, mellyel IV. Pius Pápa azon megerősítő levelet kiadatni rendelte, szóról szóra hitelesen előadjuk. b)

„Pius Episcopus Servus Servorum Dei. —
 „Dilecto filio Francisco Forgách Electo Varadien-
 „si salutem, et Apostolicam benedictionem. Apo-
 „stolatus officium meritis licet imparibus nobis
 „ex alto commissum, quo Ecclesiarum omnium Re-
 „gimini divina dispositione praesidemus, utiliter
 „exequi coadjuvante Domino cupientes, solliciti
 „corde reddimur et solertes, ut cum de Ecclesia-
 „rum ipsarum regiminibus agitur committendis,
 „tales eis in pastores praeficere studeamus, qui
 „populum suae curae commissum sciant non solum
 „doctrina verbi, sed etiam exemplo boni operis
 „informare, commissasque sibi Ecclesias in statu
 „pacifico et tranquillo velint et valeant, auctore
 „Domino salubriter regere, et feliciter governa-
 „re. Dudum siquidem provisiones Ecclesiarum

---

a) In Cathalogo Episcoporum Varad. apud Ganótzium —
 pag. 110.

b) Ex authentico familiae Forgách Archivó Fasc. A. N.
 31. de Anno 1560.

„omnium tunc vacantium , et in antea vacatura-
 „rum ordinationi et dispositioni nostrae reserva-
 „vimus ; decernentes extunc irritum et inane , si
 „secus super his per quoscunque , quavis aucto-
 „ritate , scienter vel ignoranter contingeret at-
 „temperari. Postmodum vero Ecclesia Varadien-
 „sis , cui bonae memoriae Mathias Episcopus Va-
 „radiensis dum viveret praesidebat , per obitum
 „ejusdem Mathiae Episcopi , qui extra Romanam
 „Curiam debitum naturae persolvit , pastoris so-
 „latio destituta. Nos vocatione hujusmodi e fidedi-
 „gnis relationibus intellecta , ad provisionem ejus-
 „dem Ecclesiae celerem et felicem , de qua nullus
 „praeter nos hac vice se intromittere potuit , sive
 „potest , reservatione et Decreto obsistentibus su-
 „pradictis , ne Ecclesia ipsa longe Vocationis ex-
 „ponatur incommodis , paternis et sollicitis studiis
 „intendentes , post deliberationem , quam de prae-
 „ficiendo eidem Ecclesiae personam utilem et et-
 „iam fructuosam , cum fratribus nostris habuimus
 „diligentem. Demum ad te Presbyterum Nitrien-
 „sis seu alterius Dioecesis , de legitimo matrimo-
 „nio procreatum , et in aetate legitima constitu-
 „tum , pro quo charis simus in Christo filius noster
 „Ferdinandus Ungariae Rex Illustris , in Impera-
 „torem electus , nobis ad hoc per suas litteras
 „supplicavit , et cui apud nos de litterarum scien-
 „tia , vitae munditia , honestate morum , spiritua-
 „lium providentia et temporalium circumspectio-
 „ne , aliisque multiplicium virtutum donis , fide-

„digna testimonia perhibentur, direximus oculos
 „nostrae mentis. Quibus omnibus debita medita-
 „tione pensatis, te a quibusvis excommunicatio-
 „nis, suspensionis et interdicti, aliisque Eccle-
 „siasticis sententiis, censuris et poenis Jure vel ab
 „hodie quavis occasione vel causa latis, si qui-
 „bus quomodolibet innodatus existis, ad effectum
 „pertinentium duntaxat, consequendum, harum
 „serie absolventes, et absolutum fore censentes;
 „de persona tua nobis et fratribus ipsis, ob tuo-
 „rum exigentiam meritorum accepta, eidem Ec-
 „clesiae, de eorumdem fratrum consilio, aposto-
 „lica auctoritate providemus, teque illi in Episco-
 „pum praeficimus et pastorem, curam et admini-
 „strationem ipsius Ecclesiae tibi in spiritualibus
 „et temporalibus plenarie committendo, in illo,
 „quid ad gratias et largitur proemia confidentes,
 „quod dirigente Domino actus tuos, praefata Ec-
 „clesia, sub tuo felici regimine regetur utiliter,
 „et prospere dirigetur, ac grata in eisdem spiri-
 „tualibus et temporalibus suscipiet incrementa.
 „Quo circa discretioni tuae, per Apostolica scri-
 „pta mandamus, quatenus impositum Tibi a Do-
 „mino onus regiminis et administrationis dictae
 „Ecclesiae prompta devotione suscipiens curam et
 „administrationem praedictas sic exercere studeas
 „sollicite, fideliter, et prudenter, quod Ecclesia
 „ipsa Gubernatori provideo, et fructuoso admini-
 „stratori gaudeat se commissam, tuque praeter ae-

„ternae retributionis proemium , nostram et Apo-
 „stolicae sedis benedictionem et gratiam exinde
 „uberius consequi merearis. Nec non dilectis fi-
 „liis Capitulo et Vasallis dictae Ecclesiae ac Cle-
 „ro et populo Civitatis et Dioecesis Varadiensis,
 „ut Capitulum tibi tanquam patri et pastori ani-
 „marum suarum humiliter intendentes exhibeant
 „tibi obedientiam et reverentiam debitas et de-
 „votas, ac Clerus te pro nostra et Sedis praedi-
 „ctae reverentia, benigne recipientes, et hono-
 „rifice pertractantes tua salubria monita et man-
 „data suscipiant humiliter, et efficaciter adim-
 „plere procurent. Populus vero te tanquam pa-
 „trem, et pastorem animarum suarum devote su-
 „scipientes, et debita honorificentia prosequentes,
 „tuis monitis et mandatis salubribus humiliter in-
 „tendant, ita quod tu in eos et devotionis filios,
 „et ipsi in te per consequens patrem benevolum
 „invenisse gaudeatis. Vasalli autem praefati te
 „debito honore prosequentes, tibi fidelitatem so-
 „litam, nec non consueta servitia et Jura tibi
 „ab eis debita integre exhibere procurent. Alio-
 „quin sententiam sive poenam, quam respective
 „in rebelles tuleris seu statueris, ratam habebi-
 „mus, et faciemus auctore Domino usque ad sa-
 „tisfactionem condignam inviolabiliter observari.
 „Rogamus quoque et hortamur attente dictum
 „Ferdinandum Regem, ac Venerabilem fratrem
 „nostrum Archi-Episcopum Colocensem, ipsi Ar-

„chi-Episcopo per eadem scripta mandantes, qua-
 „tenus te et praefatam Ecclesiam dicti Archi-Epi-
 „scopi suffraganem habentes pro nostra, et prae-
 „fatae Sedis reverentia, propensius commendatos,
 „in ampliandis et conservandis Juribus suis, sic
 „te benigni favoris auxilio prosequantur, quod tu
 „eorum fultus praesidio in commisso tibi curae pa-
 „storalis officio, possis Deo propitio prosperari,
 „ac eidem Ferdinando Regi a Deo perennis vitae
 „proemium, et a nobis condigna proveniat actio
 „gratiarum, ipseque Archi-Episcopus proinde Di-
 „vinam misericordiam, ac nostram et ejusdem se-
 „dis benedictionem et gratiam uberius valeat pro-
 „mereri. Praeterea ad ea, quae ad tuae commo-
 „ditatis augmentum cedere valeant, favorabiliter
 „intendentes tibi, ut a quocunque malueris Ca-
 „tholico antistite gratiam et consecrationem dictae
 „sedis habente, accitis et in hoc sibi assistenti-
 „bus duobus vel tribus aliis Catholicis Episcopis
 „similes gratiam et Consecrationem habentibus,
 „munus Consecrationis recipere valeas, ac eidem
 „antistiti, ut recepto prius per eum a te nostro,
 „et Romanae Ecclesiae nomine fidelitatis debitae
 „solito Juramento, juxta formam praesentibus
 „annotatam, munus praedictum auctoritate nostra
 „impendere licite tibi possit, plenam et libe-
 „ram auctoritatem praedicta tenore praesentium
 „concedimus facultatem. Et insuper ut statum
 „tuum juxta pontificalis dignitatis exigentiam,

„decentius tenere valeas , motu proprio , non
 „ad tuam , vel alterius pro te nobis super hoc
 „oblatae petitionis Instantiam , sed de nostra
 „mera liberalitate tecum , ut etiam postquam in
 „vim provisionis et praefectionis praedictarum pa-
 „cificam possessionem , seu quasi Regiminis et ad-
 „ministrationis dictae Ecclesiae ac illius bonorum
 „seu majoris partis eorum assecutus fueris et mu-
 „nus praedictum susceperis , Monasterium , Ab-
 „batiam nuncupatum de Perno S. Benedicti , vel
 „alterius ordinis , Jauriensis , vel alterius Diœ-
 „cesis , quod ut accepimus ex concessione apo-
 „stolica in commendam obtinuisti , et cujus fructus
 „redditus et proventus centum ducatorum aurei
 „de Camera secundum communem aestimationa-
 „lem valorem annum , ut etiam accepimus , non
 „excedunt , ut prius quoad vixeris , etiam una
 „cum dicta Ecclesia , quamdiu illi praefueris , re-
 „tinere libere et licite valeas . Generalis Concilii
 „et aliis constitutionibus et ordinationibus Apo-
 „stolicis ac Monasterii et ordinis praedictorum
 „juramento , confirmatione Apostolica vel quavis
 „firmitate alia roboratis , statutis , et consuetudi-
 „nibus , caeterisque contrariis nequaquam obstan-
 „tibus dicta auctoritate tenore praesentium de spe-
 „cialis dono gratiae dispensamus . — Decernentes
 „propterea commendam hujusmodi non cessare .
 „Irritum quoque et inane si secus super his a quo-
 „quam quavis auctoritate scienter vel ignoranter

„contigerit attemperari. Volumus autem, quod
 „in dicto monasterio, divinus cultus et solitus
 „Monachorum et Ministrorum numerus nullatenus
 „minuatur, sed ejus ac dilectorum filiorum illius
 „conventus congrue supportentur onera consue-
 „ta. Et insuper etiam volumus, et eadem aucto-
 „ritate statuimus, et decernimus, quod si non re-
 „cepto a te per ipsum antistitem praedicto Jura-
 „mento idem antistes munus ipsum tibi impendere
 „et tu illud suscipere praesumpseritis, dictus an-
 „tistes et Pontificalis officii exercitio, et tam ipse,
 „quam tu ab administratione tam spiritualium
 „quam temporalium Ecclesiarum vestrarum sus-
 „pensi sitis eo ipso. Ac etiam volumus, quod
 „formam hujusmodi Juramenti a te tunc praestiti,
 „nobis de verbo ad verbum per tuas patentes lit-
 „teras, tuo Sygillo munitas, per proprium nun-
 „cium quanto ocyus destinare procures. Quodque
 „per hoc praefato Archi-Episcopo nullum impo-
 „sterum praejudicium generetur. Forma autem
 „Juramenti per te praestandi talis est: Ego Fran-
 „ciscus Electus Varadiensis, ab hac hora in antea
 „fidelis et obediens ero beato Petro, Sanctaeque
 „Apostolicae Romanae Ecclesiae ac Domino no-
 „stro Domino Pio Papae 1111. suisque successo-
 „ribus Canonice intransibus. Non ero in consilio,
 „consensu vel facto, ut vitam perdant, aut mem-
 „brum, seu capiantur, vel injuriae aliquae infe-
 „rantur quovis quaesito colore. Consilium vero

„quod mihi credituri sunt, per se aut nuncios,
 „seu litteras ad eorum damnum me sciente nemi-
 „ni pandam. Papatum Romanum et Regalia S.
 „Petri adjutor eis ero ad retinendum, et defen-
 „dendum contra omnem hominem. — Legatum
 „Apostolicae Sedis in eundo, et redeundo, ho-
 „norifice tractabo, et in suis necessitatibus adju-
 „vabo. Jura, honores, privilegia et auctoritatem
 „Romanae Ecclesiae, — Domini nostri Papae, et
 „successorum praedictorum conservare, defende-
 „re, augere, et promovere curabo. Regulas San-
 „ctorum Patrum, Decreta, ordinationes, senten-
 „tias, dispositiones et mandata Apostolica totis
 „viribus observabo et faciam ab aliis observari.
 „Hereticos, schismaticos et rebelles, Domino no-
 „stro, et successoribus praedictis pro posse per-
 „sequar et impugnabo. — Vocatus ad synodum
 „veniam, nisi praepeditus fuero Canonica prae-
 „peditio. Apostolorum limina Romana curia
 „existente citra, singulis annis, ultra vero mon-
 „tes, singulis bienniis visitabo per me, aut per
 „meum nuncium, nisi Apostolica absolvar licen-
 „tia. Possessiones vero ad mensam meam perti-
 „nentes non vendam, neque donabo, neque im-
 „pignorabo neque de novo infeudabo vel aliquo
 „modo alienabo, etiam cum consensu Capituli Ec-
 „clesiae meae, inconsulto Romano Pontifice. Sic
 „me Deus adjuvet et haec Sancta Dei Evangelia.
 „Datum Romae apud Sanctum Petrum Anno In-

„carnationis Dominicae Millesimo Quingentesimo
 „Sexagesimo ; sexto decimo Calend. Augusti, Pon-
 „tificatus nostri Anno primo. “

Sigillum plumbeum

pendens

Caput	}	P. P.	}	Caput	Car. Gloriczius
Pauli		A. E.		Petri	
Apost.		†		Apost.	

In adversa parte :

P I U S

P A P A

III.

Zona sigilli canabina, non sericea.

Hogy ugyan ezen Forgách Ferentz, Maximilián hűségétől elállott volna, Istvánffy jeles írónk és a' több utánna való íróink szerint Ganótzty is megismeri; de mi azt meg nem esmerhetjük, hogy Forgách Ferentzet hűségtelenül elhajlott szökevénynek mondhatnók, hogy ő Maximiliánnak kegyelméből kiesve Zápolya Jánoshoz hajlott vagy is eltántorodott volna; ebben valósággal ellenkezőt bizonyít azon levél, mellyet János a' maga Arendátorához Chinadihoz írt volt, melly szóról szóra ide iktattatik: a)

„Joannes Secundus Dei Gratia Electus Hungariae, Dalmatiae, Croatiae Rex. Fidelibus nostris Egregiis, utique Nobilibus Arendatoribus

---

a) Tabular. Forgách Fasc. Nro L. 1571. ex authographo.

„decimarum nostrarum, modernis atque futuris
 „pro tempore constitutis, vel constituendis, si-
 „gnanter vero Egregio Joanni Chinady Arendato-
 „ri decimarum nostrarum moderno salutem et
 „gratiam. Expositum est Majestati nostrae, per
 „*Magnificum Franciscum Forgách de Ghymes*
 „*Consiliarium nostrum*, nobis sincere dilectum.
 „Quemadmodum, cum ob desiderium sinceræ
 „servitutis suæ, nostræ Majestati, propter quod
 „et *Imperatorem Maximilianum*, accepta
 „prius ab ipso gratiosa venia, atque insuper
 „dignitates, proventus, atque emolumenta,
 „quæ habuisset, quæque habere sperasset,
 „simul cum omni patrimonio relinquere, ab
 „exterisque nationibus ad nos venire non dubi-
 „tasset a) tum vero ex singulari nostra Regia
 „Clementia, nos castellum, seu Curiam *Abba-*
 „*cialem Colos-Monostor* vocatam in Comitatu
 „Colosiensi (ez Erdélyben vagyon) existentem,
 „medio aliarum litterarum nostrarum privilegia-
 „liter emanatarum, simul cum universis ejus per-
 „tinentiis, proventibus, utilitatibus, atque emo-
 „lumentis, quocumque nomine vocitentur, ad
 „idem, et eandem spectantibus, manibus nostris
 „Regiis, sibi haeredibusque suis dedissemus, at-
 „que contulissemus. In cujus et quorum pacifico
 „usu, Dominio, ultra unius anni evolutio-
 „nem stetisset, et nunc quoque existeret, tu

---

a) Erről B. Hormayr és B. Mednyánszky elő adásait olvasd.

„ipsum molestare attentasses vellesque. — Supplicavit igitur Majestati etc. — Datum in Opido Torda 22. Mens. Maii 1570.“

*Joannes Electus Rex
Mich. Csáki Cancell.*

Ha tehát Forgách Ferentz, Maximilián Császártól kegyelmet nyert, nem tagadtatott meg neki a' méltósága, jövedelme; azon feljül, azoknak minden hasznait, mellyeket nyert, vagy nyerni reménylhetett, még az ősi jószágaival együtt nála nem hagyta volna, és idegen országokból János Zsigmondhoz vissza nem mert volna jönni. Világos tehát az, hogy a' Császárnak tudtával és meg-egyezésével történetek mind ezek, a' mi a' következendőkből bővebben is ki fog tetszeni. Ha tehát e'szerint történetek ezek, mellyek eléggé világosak, hogy lehetne Forgách Ferentzet hite-szegett hűségtelennek, vagy lágyabb kifejezéssel, máshoz elhajlónak mondani, azért, hogy ő idegen tartományokba elutazott, vagy azért, hogy a' Császár tudtával Erdélybe által ment? Valljon hát miért nézte el ezeket a' Császár illy hallgatással és megvetéssel, ötöt mint meg nem jelenőt nem büntette volna e' meg? Így ír a' egy írónk a): „Tanto silentio, rem' hanc transmisit Caesar, ut contumaci animo illum sprevisse existimaretur?“ Nem de, ezen Püspöknek eltávozását keménységével is illet-

a) Ezek bővebben fognak a' következendőkből kitetszeni.

hette volna a' Császár, hogy ha tőle hűségtelenül állott volna el? Továbbá, hogy ha Ferentz szökevény volt, mi okra nézve hivatta ötet a' Császár bizonyos napra Bétsbe? „Cur eum Caesar ad certum diem Viennam advocat,“ és megjelenésekor nem valamely bünéért való szemre hányással illette, hanem a' jutalom bér eránt (de salario) és egyéb intézetekről felelt a' Kamarának a' következőkkel: a)

„Maximilianus etc. — Quod quaeritis litteris vestris XII. Jan. ad nos datis, an solvendum sit salarium *Episcopo olim Varadiensi Francisco* nec ne? *cum extra Regnum sit constitutus*, bene vobis significamus, *nos ipsum ad certum diem huc advocasse*: qui ubi advenit, et de salario, et aliis rebus statuerimus, interea nihil servitori ipsius numerate, *sed ubi institerit rursus date* etc. — Viennae sexta die Febr. 1568.“ Miért kérdezte a' Kir. Kamara Maximilianhoz írott levelében, hogy Forgáchnak illetőségét azért mivel az országon kívül volt, kifejtse-e? hát valljon kívánhatta-e Forgách Ferentz szolgálja hűségtelen ura fizetését? miért nem tartóztatta le azt a' Kamara? Miért parantsoltatott azon bérnek akkor leendő kifizetése, a' midőn újra esedezni fog az ura nevében, és a' Kamara eleibe járúl kérelemmel. Későbbén történt tehát az, az az 1568-ban, hogy Maximilián

---

a) Georg. Pray Hier. T. II. pag. 188.

Forgách Ferentzet II. Jánoshoz, mint Magyar Ország választott Királyához bizonyított hív szolgálati után újra kegyelmébe fogadta. Ez kétséget nem szenvedő 's kéznél lévő valóságos ok-levelek által bizonyítatik, a) nevezetesen először Maximiliának ddo 31. Jan. 1571. Prágából írott megesmerő levelével, melly ekképen vagyon:

„Maximilianus Secundus Divina favente ele-
 „mentia electus Romanorum Imperator, semper
 „Augustus, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae,
 „Dalmatiae, Croatiae, Sclavoniae etc. Rex Ar.
 „Austriae, Dux Burgundiae, Styriae, Carinthiae,
 „Carnioliae et Virtenbergae, Comes Tyrolis
 „etc. Recognoscimus, et notum facimus tenore
 „praesentium, quibus expedit universis. Quod cum
 „jam inter nos, ex una, et nomine Serenissimi
 „Principis Domini Joannis, Serenissimi olim Jo-
 „annis Regis Hungariae, Dalmatiae, Croatiae etc.
 „Filii, Principis Transilvaniae, et partium Hun-
 „gariae, Consangvinei, et affinis nostri charissi-
 „mi, per dilectionis suae supremum Cubicularium,
 „Consiliarium, et Oratorem, Magnificum Caspa-
 „rum Bekes de Kornnyáth ad id pleno cum man-
 „dato, et potestate missum, altera ex parte, con-
 „ventum sit: quod nos propriis litteris, Domi-
 „nos Primores Summates, in genere autem nobi-

---

a) Fasc. A. N. 30. et Fasc. A. N. 35. Forgách Leveles Tárában.

„les, ac alios Status et Ordines Transilvaniae, et
 „Partium Hungariae, quas Serenissimus Princeps
 „possidet, nostro haeredumque nostrorum no-
 „mine assecurabimus: Quod ob fidelia servitia
 „ipsi Serenissimo Principi moderno praestita eos
 „non infestaturi, neque impedituri, neque injurias
 „nobis, aut nostris forte illatas ullo unquam
 „tempore ulturi, neque in bonis, Juribusque pos-
 „sessionariis, aut in personis ob id ipsum quoquo
 „modo interturbaturi, atque hac de re litteras
 „nostras assecutorias, ita ut Domini Primores
 „Summates singuli suas proprias, et Nobiles,
 „Status et Ordines in uno quoquo Comitatu iti-
 „dem suas obtineant, expedituri simus. Idcirco
 „volentes huic conditioni satisfacere, ex certa
 „nostra scientia, animo bene deliberato, ac omni
 „meliori modo et forma, quibus potuimus, et
 „debuimus, Magnificum Franciscum Forgách, pro
 „nobis et haeredibus nostris assecuravimus, et
 „certificavimus, ac vigore praesentium assecura-
 „mus, et certificamus, promittentes sub fide, et
 „verbo nostro Caesareo Regioque pro nobis et
 „Successoribus nostris nos ob fidelia servitia, per
 „eundem Franciscum Forgách ipsi Serenissimo
 „Principi moderno praestita eum non infestatu-
 „ros, neque injurias, nobis aut nostris forte illa-
 „tas ullo unquam tempore ulturos, neque in bo-
 „nis, Juribusque Possessionariis, aut in persona,
 „ob id ipsum quoquo modo interturbaturos esse.
 „Harum testimonio litterarum manu nostra sub-

„scriptarum , et sigilli nostri appensione munitarum. Datum in Arce nostra Regia Pragae Die ultima Mensis Januar. Anno Dni Millesimo Quingentesimo Septvagesimo Primo. Regnorum nostrorum Romani Nono, Hungarici Octavo, Bohemici vero Vigesimo Secundo.

Maximilianus Imp.

Joannes Listius,

Ep. Veszprimiens. m. p.

Továbbá bizonyítatik ez Maximilián Cs. és Kir. Forgách Ferentzhez Prágából 29. Mart. 1571. küldött kegyelemmel teljes levele által , melly is e' szerint vagyon :

„Magnifico Francisco Forgách de Gyimes, fidelis nobis dilecto !

„Maximilianus secundus divina favente clementia electus Romanorum Imperator, ac Hungariae, Bohemiae Rex etc.

„Magnifice nobis dilecte ! Qualis superiori aestate facta fuerit inter nos, ac Serenissimum quondam Principem Transilvaniae etc. affinem et consanguineum nostrum charissimum transactio, atque concordia, scimus tibi abunde satis constare, eo quod Princeps ipse defunctus, totum hoc negotium tecum quoque, sicuti certo quidem edocti sumus, communicarit, ac insuper, ad servanda ea, quae inter nos, et ipsum pacta et conventa, atque solemnibus superinde litteris utrinque emanatis ratificata, et confirmata

„sunt, firmo etiam *fidei Juramento nobis te ad-*
 „*strinxerit.* Sublato itaque nuper e vivis, quod sane
 „dolenter nobis accidit, eodem Principe tuo, quum
 „universae illius provinciae, ejusdemque salutis et
 „ulterioris permansionis cura, vigore etiam illius
 „Transactionis, jam nobis incumbat, fidelem nobis
 „dilectum Magnificum Gasparem Bekes de Kornyth,
 „qui hactenus Oratoris munere hic apud nos fun-
 „ctus est, diutius hic remorari minime voluimus,
 „quin potius ad te, et reliquos omnes fideles no-
 „stros Transilvanos cum celeritate remittere. Qui
 „quidem cum nobis abunde satis coram intellexe-
 „rit, quae nostra sit Sententia, de conservando
 „post istam mutationem etiam in posterum quie-
 „to, et tranquillo istius Provinciae statu, et la-
 „tam satis de pluribus rebus acceperit a nobis
 „Instructionem, injunximus illi, ut tecum quoque
 „nonnulla agere, et nostro nomine tibi referre de-
 „beat. Quare fidelitatem tuam clementer requi-
 „rimus, et hortamur, ut iis, quae nostro nomi-
 „ne tibi retulerit, fidem indubiam praestare, eis-
 „demque ita te accomodare velis, sicuti de te
 „plane confidimus, et *datae nobis fidei quoque*
 „ *tuae vinculum* tibi haud dubie svadebit. Et
 „quum ad Status et Ordines trium Nationum
 „Partium Regni Nostri Hungariae Transilvanarum
 „speciales nostras dederimus litteras, quibus eos
 „commonefecimus, et hortati sumus, de iis, quae
 „ad retinendum etiam deinceps istius Provinciae
 „pacatum et tranquillum statum pertinent, sicut

„a dicto Gasparo Bekes fusius cognosces: te clementer hortamur, ut in iis omnibus, apud Regnicolas, bono et optato fine perficiendis, opera, consilio, et promotione tua ipsi Gasparo Bekes, et ceteris, quibus hoc idem negotium commendavimus, ita assistere velis, ut singulare tuum erga nos studium, et sinceram fidem vel hac potissimum vice demonstras. Pro quo quidem fideli tuo erga nos obsequio, promptaque diligentia, nostram tibi vicissim gratiam et clementiam pollicemur. Datum in Arce nostra Regia Pragae die 29-a Mart. Anno Dni MDLXXI. Regnorum nostrorum Romano nono, Hungariae Octavo, Bohemiae vero Vigesimo Tertio.

Maximilianus m. p.

Joannes Listhius

Eppus Veszprim. m. p.

Mind ezeknek nagyobb kivilágosításokra nézve, ide rekesztetik Forgách Simonhoz Krakóból írt levele Forgách Ferentznek, mellyből kitetszik, hogy ő azon esztendőben, nevezetesen Mart. 1-sőjén 1574-ben még életben volt.

Külső tüzimje a' levélnek:

Magnifico Domino Simoni Forgách de Ghymes, supremo Partium Hungariae Cis-Danubiarum Capitaneo, Caes. Mattis etc. Domino et Fratri nobis observandissimo

Suraan.

„Magnifice Domine et Frater observandissi-
 „me, salutem, et servitiorum commendationem!
 „Elvettem az kegyelmed leveléth, kyben yirá k.
 „hogy eurömesh zembe leth volna velem, azért
 „bizony énis ighen akartam volna, ha az megh
 „leheteth volna, de ijm lathom, hogy modgja nin-
 „hen kijt békességgel kell ymmár zenvedneönk,
 „legyen akor az mykor Isten akarja. Ith ymmár
 „megh lett az koronaszatás a) Hús hadgyó vasar-
 „nap koronaszak megh az Kyralyt b) eleegh splen-
 „dide az eö moggyok serenth. Melly koronazath-
 „ba, semmy olly my dologh nem esseth kyt
 „kglnek meghyrhatnek. Az Kyralynak pedigh az
 „eö zandeka felöl, ha hadakozyk vagh nem Moz-
 „kuara, semmyt megh nem thüdtháunk. Ighen
 „iffyu Legeeny meegh, és a' Thanach fogya, en
 „azt hyzem ygazgathny, és határozny, melly Tha-

---

a) 'Sigmund Lengyel Király ekkor koronáztatott meg,
 a' ki a' Jagelló nemzetségből volt, mellynek már
 magva szakadt. Henrik, Andegaviai Vezér (Dux)
 IX. Károly Frantzia Király' öttse, a' Lengyel Fő
 Méltóságok által ugyan Lengyel Királynak 1574-ben
 választatott.

b) Öt hónapnak eltelése után, alattomban, hogy meg
 nyerhesse testvérje' IX. Károly halála után a' Fran-
 zia Thrónust, azon okból Lengyel Országból eluta-
 zott, 's utánna Erdélyi Fejedelem és Magyar Or-
 szág részének Ura Báthory István következett a' Len-
 gyel országlásban. Olvasd Bethlen Farkas' VI-dik
 könyvét.

„násnak ighen keves modgyát, és akarattiáth la-
 „tom az hadakozáshoz. Az Thörök felöl nem thu-
 „dok egybet yrnom k. hanem, hogy azt byzem
 „bizonyal, hogy ez ezthendöben semmi hada ezen
 „feldenn nem lezen. Az thengeren vagyon min-
 „den gongia es kezeulethy, mert most is uronk-
 „thol kedvet keres. a) Immar oth ki ellen ha-
 „dakozzek azt nem tuggyuk. Ith lengyel országh-
 „ban zyntheen ugh vadnak mosthis mynt az ebek
 „ki nemeth paarth b) sky Franczus parth most-
 „is ez factio yghen regeul közthök. Az Fran-
 „czusok kyk ide jöthek, az Kirallyal megenth
 „mynd el mennek ynnen thak az Francia Kirally
 „keuvene marad yth. Az Thörökkel, ez a Kyrall
 „az frigyet megh nem bonthia, hanem Mozkuaara
 „vayon amynt erthem nagjobb ygyekezety kyt
 „az lengyellek is, amint láthom ynka b propen-
 „dealnak, mongyak azt hogy követh yön ide az
 „Mozkuanak. Egyebeth most nem tudok mit yr-
 „ny knek. Isten tarcha meg kmet jo egeszsegben.
 „Datum Cracoviae Prima Marty 1574.

*Franciscus Forgach
 de Gyimes m. p.*

Forgách Ferentz halálát érdeklő tárgyat Ga-
 nótzi úgy öszve vissza szövi, hogy abból ki sem

---

a) Szelim, a' Török Császár, Báthory Istvának választá-
 tását helybe hagyta.

b) Nagjobb része a' Lengyel Fő Méltóságok a' Maximi-
 lián Császárnak ajánlotta az országot.

vergődhetik ; mert a' 110. lapon ezt írja : „Anno
 „Dni MDLXV. octavo idus Augusti electum Epi-
 „scopum se nominat. — — Biennio post, ut vi-
 „debimus e vivis excessit.“ — A' 135. lapon pe-
 dig függőben akarta hagyni az olvasót, ezen
 jegyzést hagyván maga után : „Quando diem su-
 „um in Italia Forgachius obierit, non habeo
 „quod certe statuam. Illud exploratum teneo,
 „quod Anno MDLXXII. adhuc in vivis egerit,
 „in sua enim historia describit electionem, et
 „dein coronationem Rudolphi, quam tamen Anno
 „MDLXXII. 25. Sept. peractam fuisse novimus.
 „Et quia non producit ultra suam Historiam,
 „merito existimare possum, *eum sub exitum*
 „*Anni hujus e vita migrasse.*“ De, hogy ha
 „Forgách MDLXXII-ben még élethben volt, hogy
 lehetett az, hogy két esztendő múlva 1565. után,
 az az 1567-ben meghalálozott volna? Jeles irónk
 Pray György a) egynehány esztendővel később-
 re teszi Forgách Ferentz' halálát, Brutus után, a'
 ki örömét be bizonyítani akarván, Báthory István-
 nak Lengyel Királyságra lett felemeltetésén, ezt ír-
 ta Báthorynak : „Nam et alii aderunt scribentes,
 qui te maxime observant, et colunt, et sunt ea-
 rum rerum, de quibus nobis scribendum est,
 „periti, et Forgáchii fratres b) imprimis, *non*
 „*solum tua propingvitate sed domestica glo-*

---

a) Annales T. V. pag. 9.

b) Tudniillik Ferentz a' Püspök, és Simon.

„ria clari homines, quorum qui *vita non ita*
 „*pridem est functus Franciscus*, quae studia or-
 „nandae Patriae collegerat, ita multa reliquit, ut
 „satis appareat in eo jam diu historiam meditan-
 „te, neque voluntatem ingenio, neque ingenium
 „voluntati defuisse, sed is scriptis quod potuit vi-
 „tae meliora secutus, quae partim percunctando
 „ab aliis, partim e monumentis vetustis eruen-
 „do accepit. Simon frater, non ea nobis solum
 „tradidit, quae ipsi ab aliis accipere potuerunt.“
 Pray azonban e'képen fejezi ki magát: „Ex quo
 itidem *tempus, quo obierit*, fere exploratum ha-
 bemus. Electus enim Stephanus Bathoryus a' Po-
 „lonis est Anno MDLXXVI; si igitur haud *ita*
 „*pridem* Forgachius, Bruto teste *vita functus*
 „*est*, oportuit eum, aut *eodem Anno aut pau-*
 „*lo ante hunc obiisse.*“

Úgy de hát ha Brutus az igaztól eltántoro-
 dott, a' midőn Forgáchoz azon idő-szakaszban
 meghalálozottnak írja? Bizonyos az: hogy For-
 gách Ferentz MDLXXVI-ban még életben volt,
 mert kéziratjában a) Báthory István Lengyel Or-
 szág Királyának neveztetik, és így ha mindjárt
 MDLXXVI-ban halt volna meg (a' mi semmiké-
 pen nem történt) Ferentz, még sem történ-
 hetett halála azon időben, mellyet Brutus elő ad.
 Engedtessek meg én nekem, mint ezeket világos-

---

a) Most már közre hotsátatott Horányi Elek Párlista ál-
 tal 1788.

ságra hozó irónak, a' következendő hagyomány irományokat, leginkább a' maradék megnyugtatósára, napfényre terjesztenem; minthogy ezek Brutus' irását tökéletesen kivülágosítják. *Simon, és Ferentz testvéreknek, Báthoryhoz Lengyel Ország Királyához való verségek kitetszik a' következőből.* — Bizonyos, maga valóságában (autographum) lévő a) Irományban ezek olvastatnak: „*Posteris meis memoriae ergo F. Forgách Ep. manu mea.* A' másik lapnak tulsó részén ezek „olvastatnak: *Rami Consanguineitatis Serenissimi Regis Poloniae Stephani Báthory de Somlyó, et Principis Transilv. Christophori Báthory etc. cum Magnificis Dominis Simone et Emerico Forgách de Ghymes.*

Stephanus	Eufrosina Telegdy Maritus Ladisl. Zólyomi de Albes.	Catharina	Simon Forgách Paulus Forgách Franciscus Forgách Emericus Forgách
Telegdy		Sigismundus	
Uxor:		Forgách de Ghymes.	
Mararetgha	Catharina Telegdy Maritus: Stephanus Báthory de Somlyó, Vajvoda Transyl. sub Joanne Rege.	Andreas Báthory de Somlyó	
Bebek		Christophorus Báthory	Rex Poloniae.

a) Forgách Leveles Tárában Fasc. W. Nro 20.

Mentségre érdemesnek tartom Brutust, a' ki csak a' hirnek adott helyet, és Forgách Ferentz' halálát köz hírré tette. Tehát testvérjétől jött azon hir, mellyet könnyen elhihetett Brutus, mert Simon a' testvérje ön keze írását adta nekie, 's egyszer'smind halálát is tudtára adta, hallomás után, és így alkalmatosságot adott Brutusnak, hogy Ferentznek nem olly régen történt halálát hirdetni; Simon pedig a' testvérje' haláláról szárnyalt hirnek azért adhatott könnyen hitelt, mert még annak életében minden vagyonait ő maga kormányozta levelek által, egyet értők lévén egymás közt, a' mint azt Báthory Kristóf leveléből ki lehet húzni, mellyet Simonnak írt vala. Ebben a' többi között ezen kifejezések is olvastatnak: a)

— — — — — „Irya Kgd, hogy Forgacz „Ferentznek halálát ertheotte volna, kyt my sen- „kiteol nem értheoteonk. Innét Erdelybeol beke- „vel ment el, pynze, marhaja itt bizon semmy „nem maratt, mert valamye volt, mindent elvüt. „Seott jószágát is Gyulafinak b) arendaba vetette „és annak ys summáját elvitte, thartza' megh az „Ur Isten kgdet, mynden javayval. Datum Vara- „dini, die 14. Novembr. Ao Dni 1575.“

---

a) Forgách Lev. Tár. Fasc. CC. ad Annum 1575.

b) Ez testvér sógora volt.

Bél Mátyás a) és Kovachich Márton György, b) a' többi jeles írók között, a' kik a' Forgách Familia történeteit feljegyezték, leghelyesebben eltalálták Ferentz halálának idejét, a' midőn ők azt az MDLXXVII. határozzák. Így ír előadásában: „Franciscus III. S. C. M. Secretarius Consiliarius (most Cancellarius) Episcopus Varadiensis (Egri Káptalanbéliből lett azzá) Praepositus Posoniensis, ubi mortuus 1577.“ Egyedül csak ez egyben nem találta el az igazat, hogy Po'sonyban halálozott volna meg; mert Ferentz Olaszországba utazván egészségének orvoslása végett, onnan soha sem jött vissza hazájába, hanem Paduában meghalt, a' mint azt a' testvérje Forgách Imre a' következőkkel feljegyezte: „Anno Domini MDLXXVII. XIX. Jan. Dominus Franciscus Forgách de Ghymes, frater noster germanus nobis charissimus reddidit animam pie Domino Creatori suo, Paduae.“

Ezen idő közben a' testvér öttse Forgách Simon, Magyarországban a' diadalom koszorúja után fáradozott, 's meg is nyerte azt három Királyok alatt, álmélkodásra méltó bátor vitézsége által; 's ennél fogva méltó, hogy mint Magyar hadi vezér tisztelendő emlékezetben tartassék.

---

a) Genealogia Forgách.

b) Scriptorum Rerum Hung. T. I. p. 157. ezeket olvashatni: „Sepultus est Patavii, apud P. P. Societatis Jesu.“

A' környüállások meg nem engedik, hogy itt ennek nagy tettei rendre előadattassanak; azért tsak a' következendöket jegyezzük fel:

1551-ben ama' Fő és Nagy Vezér Nádasdy Tamás alatt, Lippa várának ostrománál Forgách Simon a' magas köfalakra mászván, olly annyira viaskodott, hogy tizenegy sebet nyervén, a' holtak közé lerogyott. a) Ezen bajnok vezér vérben fagyban elfelejtve fél holtan hagyatott; de ötet az égi különös gondviselés álmétkodásra méltóképen szabadít otta ki veszedelméből; a' mi e'szerint történt: egy Török, a' ki az előtt Simon' édes atyánál Forgách 'Sigmund Palatinusnál jó gondviselés alatt volt, mint hadi fogoly, ő hozzá véletlenül közel jövé, megesmerte ötet, sebeit azonnal bekötözte, lábra állította, és 800 ft. kiváltotta, 's így ötet vissza utasította a' Magyar táborba, 's

-
- a) 1551. †Forgách inter primos, et audacissimos Dux proeliantium, postquam strenue, simul et fortiter rem gessisset, Casside et Ense deaurato excussis plurimisque acceptis vulneribus, prope cadavera hostium cecidit, ubi nullo tanti viri casum relevante, fimo involutus jam neglectorum vulnerum putredine vermes in corpore suo facile conceperat. Cognitus tandem fato mirabili a Turca quodam, qui apud parentem suum Sigismundum Forgách in captivitate fuerat, humanius excipitur ac obligatis vulneribus curatur, pro cuius etiam redemptione lytron octingentorum flor. idem Turca numeravit, neque a liberato ultra quam rogaverat exegit. — In Script. Rerum Hung. Petri Révay Tom. II. pag. 737. et 738.

nem is kívánt tőle nagyobb summát, mint a' mennyit ő tett le kiváltására. Igaz tehát az, a' mit egy írónk írt az e'féle ritkán történt példáról: „Nagy „a' vitéz akkor (úgy mond) midőn az ellenség „get meggyőzi, de nagyobb mikor annak meg- „botsát!“ a)

Alig hogy fellábadozott ezen Magyar bajnok sulyos szenvedéseiből, azonnal az utánna következett esztendőben, az az 1552-ben hatvan lovasokat állítván maga költségén, azokat vitéz Losontzy eleibe vezette, Temesvár ostroma alá. Ottan azomban orrát és egyszer'smind szabadságát is (mert hadi fogollyá lett) elvesztette, az éhségmiatt kéntelenítetvén a' várat az ellenségnek által engedni. Még ezután is megsebesítetett a' Nemzetek törvényei ellen, de Balassa Menyhért kiszabadította barátját, egy jeles Török hadi foglyot adván helyette tserében által; a' mikor osztán Simon nyert sok sebeinek gyógyításában szorgalmatoskodott, 's meggyógyulván 1556-ban a' szabad nyereséget kereső, ide 's oda tévelygő Puchhaim Farkas ellen állott ki, Magyar Ország felsőbb részeiben, a' mint feljebb említénk. Míg Simon a' seregnél volt, addig jó rendben volt minden; de minekutánna ő Ferdinánd Király parancsolatjára a' Nagyváradit oltalmat, melly Báthory és Barkótzsi által elnyomattatott, általvette, Puch-

---

a) Kotzebuenak Béla futása című munkája fordításában, Cserei Péter által a' 25. lapon.

halm azonnal meggyőzöttetvén, népével együtt elszéljesztetett, 's egész ereje semmivé tétetett!

Álmélkodásra méltó bajnoki vitézségeket tett ekkor is Forgách, mint Nagyváradnak Kormányozója, de az éhség ellen nem használhattak nekie fegyverei; azért ezen várat helyes és kedvező feltételek alatt által adni kénytelenítetett. Szerentsébb volt azonban reája nézve az 1558-ik esztendő, melly ötet a' győzödelem' borostyánjával két ízben is megjutalmazta Perényi Gábor ellen Kaza mellett.

Szathmár mellett nyert ditsőséges győzödelem után, melly egyenesen nekie tulajdonítatik, Maximiliánt elkísérte 1562-ben Prágába, a' koronázatására, honnét vissza jöven elnyerte Eger várának kormányját, a' hol a' Török sokszor meggyőzte a' Magyarokat, és nagy kárt is okozott benne; de felváltatván Forgách Mágotsi által ezen hivatalában, 1564-ben öszeállott Svendy vezérrel, és ők tsak hamar az ellenség' rettentőji lettek. Rima-Szombath, Szádvár és Munkáts, később Pelsözt és Gombaszeg, kénytelenítették magokat feladni. Minekutánna pedig Svendy alatta való fegyveres népével Hassának vette volna utját, Forgách Simon példa nélkül való bátorsággal megvette a' Kraszna-Horkai várat, előbb hogy sem ő is, mint Svendy, téli pihenésre szállott volna.

1596-ben újra Eger vára' Kormányozójának kineveztetett Forgách, melly alkalommal ő az akkori Püspökkel Verantius Antallal egyenetlenségbe

keveredett, melly még akkor sem ért véget, a' midőn Forgách Dunán innen való hadi Fő Kormányozóvá, és Verantius Primássá lett.

Számtalan vitéz személyes tettei és győzödelmei voltak Forgách Simonnak; de legnevezetesebb győzödelmet szült ősz hajának az 1594. eszt. a' midőn Tiefenbach Kristóf Fő Vezér, a' Nógrádi várnak visszavétele után Hatvant ostrom alá vette, a' hol a' Budai Basa tiz ezer fegyveres népével nagy bátorsággal állott elibek. A' Német fő hadi vezér alatta való hadi népével helyben maradt, jobbnak tartván azt azon pontban; Simon pedig a' maga fegyveres népével a' Bassának elibe ment, és majd tsak nem hihetetlen győzödelmet vett a' Törökökön; mert a' Törökök közül három ezeren feküdtek lelketlenül elterülve a' tsata piartzon, 's ezek között a' Gyulai, a' Szolnoki Basa, és Musztafa Csauz is, a' ki tsak épen akkor érkezett Konstantinápolyból, valamint a Dunán lévő hajóknak kormányozója is. Ezen feljül nagy sebekkel terhelve szaladásnak eredt maga a' Budai Basa is, és tsak bajjal szabadította meg életét sebesen futó paripája által. 25 nyert zászlók 's 15 agyúk voltak ezen napi győzödelmek bizonyossági.

1595-ben Rudolf Cs. és Király által Prágába hivattatott Forgách Simon, a' hol ő nagy és hűséges eszköze 's előmozdítója volt azon egyezésnek, melly Báthory 'Sigmund Erdélyi Fejedelemmel kötött. Minthogy az ő nagy jövedelmei 's

telhetségei eléggé esmerettek, azért 1596-ban a' Po'sonyi Ország-gyűlésen, az Ország' Rendjei által ő választatott, hogy mint követ Lengyel Országba menvén, a' Törökök ellen hadi sereget kérjen segítségül. Azomban hirül jöven, hogy Mahumet Szultán személyesen berohant Magyar Országba nagy hadi erővel, más követek választattak Lengyel Országba, és Forgáchra bízott a' Magyar sereg' harmadik osztályának vezérlése; de noha ő mindent véghez vitt, a' mit emberi módon egy illy nagy tapasztalású nevezetes bajnok vitéztől kívánni és reményleni lehetett; még sem felelt meg a' Keresztesi ütközete Fő Hertzeg Maximilián' reménylt kívánságának. Ez után két esztendőre, az az 1598-ban Herttéken, Sáros Vármegyei jószágán meghalt ezen nagy hírű hív vitéz bajnok, 's Pemplinger Orsola házas társától született három fiú gyermeket hagyott maga után, a' kik híres attyoknak érdemes fiai voltak.

De minekelőtte ezekről irnánk, meg kell emlékeznünk Simonnak legifjabbik testvérjéről Imréről, 's felőle némellyeket feljegyeznünk. Ez a' legfőbb törvényes ítélő széknek tagja volt, és az 1574-dik eszt. Ország-gyűlésen, Maximilián és Rudolf uralkodása alatt, a' törvény-székeknek felosztatásában és elrendeltetésében hasznos szolgálatot tett a' hazának. Megnyerte ő a' Trentsini várat, és ugyan Trentsín Vármegyének Fő Ispányi Méltóságára is emeltetett. Felesége Zrinyi Katalin, ama' nagy Zrinyinek szeretett leánya volt, a' ki

Szi-

Sziget mellett történt véres ütközetben vitézül csett el. Ezen felesége' rövid élete után másodszo-ri házasságra lépett Laumburg Száz Országi Hertzeg Aszszonnyal, V. Károly atyafijával, 's ezen okból a' szomszéd koronás Fejedelmeket is meghivta lakadalmára, mellyre azok követeket küldöttek, 's úgy tisztelték meg Forgáchot. Ennek nagyobb kivilágosítása' okáért azon öröm - érző leveleket, mellyeket Forgách Imre az akkori nagy emberektől nyert, ide iktatjuk: a)

Stephanus Dei Gratia Rex Poloniae etc. Illustrissimo Principi Domino Augusto S. R. Imperii Electori, Duci Saxoniae, Landgravio Turingiae, Marchioni Misniae, et Burgravio Magdeburgensi, Affini nostro charissimo, salutem et mutui amoris continuum incrementum.

Illustrissime Princeps, Domine Affinis charissime. Generosus et Magnificus Dominus Emericus Forgacius, Comes Comitatus Trentsiniensis, propingvitate nobis conjunctus, in matrimoniis suis duobus, et maximam a Deo felicitatem, et ut fit in rebus humanis adversam quoque sortem ex-

-
- a) A' következő levelek közre bocsátattak illy tzm alatt: *Exempla Litterarum Magnorum Virorum, nuptias Emerici Forgacii tractantium.* Kitétszik ezekből a' nagyoknak leereszkedések, és egyenességek, de az is, hogy Forgách Imre melly nagy ember volt.

pertus est. Prima uxor, ex antiqua nobilissimaque in Ungaria Familia Pereniorum ei obtigerat. Altera ex Illustri Familia Comitum a Zrinio, quam non ita pridem Deo ita disponente amisit. Cum autem idem Emericus Forgacius, ea adhuc sit aetate, ac praeter eam etiam rationes requirant, ut ad tertias nuptias animum adjiciat, inter alias multis nominibus commendatas Matronas, Illustrissima Princeps Domina Sidonia Catharina vidua, ex sorore Illustritatis vestrae nata, Ducissa Tecinensis etc. ob ipsius praeclaras virtutes, in illa vicinitate ei innotuit. Jam vero exploratum habet omnem consiliorum suorum felicem exitum, in benignitate sola Illustritatis Vestrae consistere. Proinde requisivit Nos per legatum suum, ut ei nostram intercessionem apud Illustritatem Vestram accomodarem. Qua in causa, sane tam pia et tam honesta ei deesse nec potuimus, nec debuimus, praesertim cum connubia a Deo instituta aequum sit, ut promoveantur, et alioquin intelligamus hoc matrimonio, ob illam vicinitatem, quae inter illos intercedit, aliaque commoda Ducissae rationibus non mediocriter consultum iri, quemadmodum Illustritas Vestra ex ipsius Emerici Forgacii legato, cui, ut secretius hoc negotium agatur, ad Illustritatem vestram has literas nostras concredimus, plenius de toto negotii statu cognoscet. Emerici Forgacii virtus, tam in re militari, quam civili vita, ita est in Ungaria nota, ut non egeat magna commendatio-

ne. — Quo magis confidimus Illustritatem Vestram, vel nostra causa, hoc ipsius propositum haud gravatim promoturam, atque etiam legato nostro, suoque, quidquid in hanc rem Illustritati Vestrae retulerit, fidem habituram, pergratum nobis accidet, si nostram commendationem apud Illustritatem Vestram eidem Emerico Forgacio profuisse intelligemus, cui pro nostra quoque parte non deerimus. —

Illustritatem Vestram bene valere cupimus.

Datum in Arce Nostra Napolamicensi 4-ta Mensis Septembr. Anno Domini MDLXXXV. Regni vero nostri Decimo.

Stephanus Dei Gratia Rex Poloniae etc. ad Ducissam viduam.

Illustris Princeps, vicina nobis charissima salutem, et felicitatem. Significavit nobis Generosus et Magnificus Dominus Emericus Forgacius, Comes Comitatus Trenchiniensis, propingvus noster, per legatum suum, quam pia affectione erga Illustritatis Vestrae personam ducatur, deinde si Illustritatis Vestrae consensus accederet, nullam aliam praeter Illustritatem Vestram sibi matrimonio jungi optaret. Hunc autem animi sensum magna cum fiducia nobis patefecit, cujus institutum non potuimus non probare. Reliquum est, ut Illustritatis Vestrae animum quoque exploratum habeamus. Emericum Forgacium commendare supervacaneum est, quem alioquin sua virtus, et an-

teactae vitae honestissima laus satis commendatum in Ungaria reddidit; sine dubio etiam Illustritati Vestrae, cum in illa vicinitate commoretur, ejus mores, et fortunae probe notae sunt; quapropter tam Illustritatis Vestrae, quam illius causa cupe-remus, hoc consilium ad optatum exitum pervenire, nostram alioquin benevolentiam Regiam non patiemur desiderari Illustrati Vestrae, quam bene valere optamus.

Datum in Arce nostra Nepolamicensi, quarta die mensis Septembr. Anno Domini MDLXXXV. Regni. vero nostri Decimo.

Dux Saxoniae Elector, Serenissimo Principi, et Domino Stephano I. Dei Gratia.

Serenissime Rex! Serenitati Regiae Vestrae salutem dicimus, et operam nostram, in omni officiorum genere paratissimam offerimus. Domine et affinis noster plurimum observande, quod Serenitas Regia Vestra Generosum, et Magnificum Dominum Emericum Forgacium Comitatus Trenchiniensis Comitem nobis ita commendat, ut nihilominus Illustris Principis Dominae Sidoniae Catharinae, ex antiquissima Ducum Lavenburgensium stirpe oriundae sororis nostrae filiae, Ducissae Teschiensis viduae, optime prospectum cupiat, hinc equidem non obscure animadvertimus, quanti nos et familiam nostram faciat, et quia propter testimonium litterarum Serenitatis Vestrae

Regiae, quod apud nos plurimum valet, de Domino Forgacio bene existimamus. Itaque ejusdem legato, ad mandata, quae nobis exposuit, sic respondimus, ut intelligi possit nos, a conjunctione hac minime alienos esse, adeoque sperare, si et Illustris viduae, atque matris ejus consensus huc accesserit, et de punctis dotalibus utrinque convenit, negotium hoc, Deo imprimis adprobante, ad exitum felicem perduci posse: qua de re, ad Serenitatem Vestram Regiam, non putavimus nobis scribendum esse pluribus, cum omnia de sermonibus legati Forgaciani, coram planissime cognituram, et nostram pariter erga propinquos Serenitatis Vestrae Regiae, toga, et armis praestantissimos viros benevolentiam liquido perspecturam esse plane confidimus. Bene valeat Serenitas Regia Vestra, et nobis suam, suorumque dignitatem, existimationem, et honorem, curae esse sibi persvadeat. Dresdae Idibus Septembris Anno MDLXXXV.

Litterae Wolfgangi Kowacsocii Cancellarii Transylvaniae ad Spectabilem et Magnificum Dominum Emericum Forgacium.

Spectabilis, et Magnifice Domine mihi observande salutem et servitiorum meorum deditissimam, paratissimamque commendat.

Litteras Dominationis Vestrae Spect. ac Magnificae reddidit mihi familiaris suus, ex quibus

quantum voluptatis hauserim, difficile est verbis exprimere. Nam ut testificationem ipsam singularis sui erga me amoris, cujus equidem vel memoria ipsa mirifice semper recreor, taceam, illud plane novum mihi laetitiae sensum indidit, quod cum ad evitandas vitae molestias conjuge sibi opus esse putaverit, singulari Dei providentia Principem foeminam, claris natalibus ortam, castissimisque moribus ornatam, novo matrimonii foedere sibi junxerit, ac diem quoque certum nuptiis dixerit. Equidem nihil hoc nuncio gratius, hoc tempore accidere nobis potuit; si quidem cum id animo antea meditarer, ut dolorem tuum, quem ex morte optimae conjugis cepisse te intellexeram, non mediocre, si qua ratione possem, levarem, commodum advolavit nuncius iste tuus, qui nos ex sollicitudine ista jam prorsus liberavit, ac illud insuper longe jucundius scribendi ad te argumentum praebuit. Ne tu sapienter, uti soles omnia, sic hoc quoque praevidisti, non posse unquam commodius tolli malum, quam boni iterum alicujus, quod priori respondeat, compensatione et usu. Si malum fuit orbitas, ecquod aliud remedium afferri et potuit magis opportunum celeri, et auspicato matrimonio? Nam, quod temporis longinquitas minuere, quod mora sanare potest, id vir Magnus et Excelsus proprium sibi facit, moerorem statim comprimit, affectibus moderatur, ac vim omnem consilii ad componendum vitae statum depromit. His

opinor rationibus, ante annos jam complures vir summus in omni virtute Andreas Dudicius, quem honoris causa nomino, isque tam mei amans (qui ejus amor in omnes et humanitas est) quam tui amantissimus, invitatus post mortem conjugis, optimae alioquin, et lectissimae Familiae, ducta alia, cum qua nunc quoque, ut opinor vivit, et diu ut vivat opto, mature moerori suo modum imposuit. Sapientes vos certe, et merito omnibus imitandi, quicumque malunt ad Dei voluntatem, vitam eorum componere sibi que ipsis, ut possunt consulere, quam in luctu, et squalore consensescere; verum non hoc tantum est, in rebus tuis commendandum, quam id potius inter rara felicitatis exempla ponendum, quod quamvis duas priores uxores, et generis claritate, et omnibus aliis animi, corporisque dotibus tales nactus fueris, quales qui habent merito se beatos esse praedicant, in hac tamen postrema, non id solum, quod in superioribus, es consecutus, sed hoc etiam, insuper prorsus inusitatum, quod fortunam ipsam quodammodo superare, ac ad pristina familiae tuae ornamenta, novum jam decus adjungere contendis; quamquam enim multa in te sint illustria divini favoris documenta, multaque tu simul possides, quorum singula alios claros reddunt, tamen in hoc, vel de ipso beatior jam es, quod famam nominis tui, ad exteros etiam extuleris, ac eorum vicissim luminibus styrgis tuae nobilitatem auxeris decoraverisque. Intellexisti nimirum

id laude demum, id posteritatis memoria dignum censi, quod a nobis sit partum, a nobis aliis traditum, non a fortunae beneficiis acceptum. Habes tu quidem a' tuis majoribus praeclaras imagines, quas illis tantum debes, habes etiam a natura multa eximia, quae agnoscis ejus esse munera, at si ea cum his conferas, quae virtute, tantum tibi, tua comparasti, ut bona ingenii, ut opes, ut clientelas, ut necessitudines, ut affinitates, aliaque multa non parva, nec vulgaria vitae adminicula, equidem arbitror te, ita animatum fore, ut non tantum praesenti harum rerum voluptate gaudeas, quam cupias certe, ut amplissima ista fortunae dignitatisque accessione, te auctore parta sera etiam posteritas tua perfruatur.

Quod igitur uxorem adeo amabilem, tanta virtute praeditam, tam tui cupidam, aetati, vitae, moribusque tuis convenientem dii tibi dederint, magna est haec felicitas tua, sed ea quoque maxima, quod genus uxoris ad tot Principes, Imperii Electores, opibus, et autoritate potentes referas, eorumque affinitate, et praesidio, te, tuosque omnes, qui tibi nascentur, et qui rursus nascentur ab aliis, ornes deinceps, atque munias dii faciant, ut quod omnes speramus, optamusque, tibi conjugium hoc sicuti tertium, ita perfectum etiam et omnibus, uti ajunt, numeris absolutum sit, quod te beet, ornet, omnibusque bonis locupletet, laetissimos dies omnes vestros faciat, pectora vestra, mutuis amoris facibus sub-

inde inflammct, animos denique omnes, sensus-
 que vestros ita conjungat, ut nullum vos unquam
 taedium, nulla vestri satietas capiat. Quod autem
 petis, ut Princeps noster aliquem ex suis ad nu-
 ptias tuas mittat, cujus praesentia, in ea magno-
 rum virorum frequentia, et jucunda tibi, et ho-
 norifica sit futura. Dedi hercle, ut voluisti ope-
 ram, institue quantum potui, ut desiderio tuo
 mos generetur, sed multa sunt quantum video,
 quae obstant, atque imprimis temporis brevitatis.
 Atqui inquires iter est paucorum dierum? Ve-
 rum! sed antequam deligatur aliquis, isque or-
 net, paretque se, mensis erit. Quodsi dies nu-
 ptiarum paulo longior esset, video sane Princi-
 pem, eo in te esse animo, ut nequaquam te spe
 frustrari pateretur, quin testaretur potius omni-
 bus amoris et benevolentiae signis, quantum ne-
 cessitudini, quantum optimae tuae erga se volun-
 tati tribuat! Quod vero de me tibi dicam, gra-
 tias imprimis tibi ago immortales, quod mei non
 fueris immemor, quamquam, qui posses unquam
 hominis tui amantissimi, studiosissimique memo-
 riam deponere? Caeterum, quod me quoque tam
 amanter invites, agnosco amorem in me tuum.
 Ego vero, ne te multis morer, si mei juris es-
 sem, qui possem tuae honestissimae voluntati re-
 fragari? Darem hercle! me statim in viam, et ad
 te primo quoque tempore accurrerem, ut jam
 tandem quod a multis annis in votis habui, hac
 tamen optata occasione, qua vix unquam melior,

gratior certe nulla se mihi offerret, jucundissimo illo conspectu tuo, me totum explerem, sed quid multis? nec possum, nec licet. Vita haec mea, quam omnibus molestiis, et occupationibus plenam duco, me nusquam pedes efferre sinit, hic haereo semper, et nolens volensque, hoc continue saxum volvo, ita, ut qua ratione Spartam hanc, vel ad tantillum temporis in consulto praesertim illo, a cujus nutu pendemus, derelinquere possem, ne videam quidem, quod te pro tua prudentia satis, superque perspicere, ob idque mihi facilem veniam daturum esse certe scio. Libellos istos paraveram, ut tibi mitterem, et si alieno jam fortassis tempore, cum sciam tamen tuum inexplicabile legendi desiderium, non invitus tibi mitto, eo tantum nomine, ut cum multa identidem ex diversis oris ad te missa doctorum virorum, his longe meliora scripta legas, Dacica quoque nostra ista Levidensia tamquam animi causa, et aliud agendo interdum manibus teras. Vale, et vive felicissime.

Datum in Oppido Regen XI. die Januarii,
Anno Domini MDLXXXVI.

Addictissimus, et Studiosiss.
Servorum idemque Veteranus
Wolfgangus Kowachocius
Cancellarius Transylvaniae.

Forgách Imre különös megátalkodással állott ellene a' Gergely Papa által megjavítottatott Kalendarium' bevétele'nek, és a' kormányja alatt lévő Vármegyében találtató minden Protestáns Papokhoz írott Parantsolatja által megtiltotta, annak használatát, a' mi sokféle kedvetlenségekre adott okot. Ezzel végzem ezen nagy Embernek jelesebb és figyelemre méltó tetteit! Lássuk már most a' fen nevezett Simonnak idősebbik fiját, 's annak nagy és nemes élete' folyását.

Ez idő-közben Báthory István Krakkóban a' Lengyel nemzetnek pártfogása alatt fényes udvart tartván, sok külföldi és hazai fő-házakból származott Ifjaknak jeles Iskolája volt az, a' kik magokat ezen hatalmas Férjfiúnak szemei előtt a' hadi és polgári tudományokra készíteni szándékoztak. II. Forgách 'Sigmond, Simonnak idősebbik fija, itten a' megkülömböztettek közé számláltatott, mert semmi sem mehetett által szemei előtt, a' mi jó és nagy volt, a' mit megtanúlni 's tudni ne kívánt volna, hogy idő jártával tselekedetei megérett gyümölcsöket hozzanak. Ezen nagy reménységű fiatal ember, hazájába vissza térvén, a' fegyver viselésre áldozta magát, és tsak hamar mind az Ország'nak mind a' Királynak figyelmét magára vonta. 1599-ben a' Császár és Király által belső titkos Tanácsosnak neveztetett ki; 1604. eszt. Fő Pohárnok'nak, 1606. eszt. pedig Ország Birónak választatott. Ekkor nyílt meg előtte a' jótéteményeknek és az igazság' kiszolgáltatásának nagy térsége,

annyival is inkább, mivel ő nekie Sáros, Nógrád, és Szabolcs Vármegyéknek kormányja is általa adott. Mind ezeken feljül Felső Magyar Országai Fő Kapitányának is kineveztetvén, az Erdélyi háborúban leendő ellentállás reája bizattatott.

A' ragadományok kivántsóságától megvakítatott Báthory Gábor, Oláh Országot erőszakkal meglepte, onnan a' Magyar Koronának adózó Rabúl nevü Vajdát kiüzte, és Szathmár körül lévő tájéket elpusztította. Nem vala már itt egyéb hátra, hanem az erőnek erővel kellett ellene állani. Azért Forgách fő kormányja alá tizenhat ezer fegyveres nép adattatott, és Báthory ellen indítatott, mellyel Forgách 1611. eszt. berohant Erdélybe, elfoglalta ottan Fehérvárat, és meg is szörította Báthoryt hadi erejével együtt Kolosvárratt, a' ki már akkor azon várnak által adására, és békesség kötésre is kész volt, de a' nagy Török és Tatár sereg, melly segítségére érkezett, mindent megváltoztatott; mellyet látván Forgách, nem bátorkodott azzal hirtelen megütközni, annyival inkább, mivel alatta valóji közül Báthory' pénzével alattomban sokan megvesztegettettek; ennél fogva tehát vissza huzta magát; de a' maga bajnok személyes viselete által más részről Báthory fejedelmet a' békességre hajlandóbbá tette, melly ugyan azon esztendőben Tokajon meg is kötött.

1618. eszt. a' II. Ferdinánd' koronázására egybe gyült Rendek előtt megnyervén Forgách 'Sigmond a' köz bizodalmat, Palatinusnak válasz-

tatott, és így a' hazára nézve tett érdemei megjutalmaztattak. Ezzel az első és leg-diszesebb fő hivattal, mellynél feljebb egy Magyar sem lehet, tsak hamar nehéz sorsra talált, mert Bethlen' nyughatatlansági miatt huzomos időt kénteleseníttetett Erdélyben tölteni. Ez idő közben melly hűséges engedelmességgel írt vala Bethlen Gábor Forgách Sigmond Palatinushoz Jul. 19-kén 1618. kitészik következő jeles leveleiből:

Külső tzmje a' levélnek : a)

Illustrissimo Domino Comiti Sigismundo For-gacz de Ghymes, Inclyti Regni Hungariae Palatino, Cumanorum Judici, Comitatum Sáros, Neugrad, et Zabolch Comiti, SSae Cao Reaeque Mattis, per Hungariam Locumtenenti, et Consiliario Intimo etc. Domino Amico nobis observ.

Illustrissime Domine Amice observande salute, et servitiis nostris parata Commend. praemissa.

„Hogy az Úr Isten, ki minden ionak autho-
 „ra, kútfeje, és az tiszteletnek kegyelmes gond-
 „viseleo attya, Nagyságodath maga Nemzetének
 „egh méltóságosbb gondviseletére rendelte, min-
 „deneknek sziveket, és elmélketh ez iránt, úgy
 „igaztatván, hogy az Országnak regi io szokása
 „szerint az Ngod választásaban Suffragiumok
 „egyölt legyen, bizonyiara enis Nagnak egyik

---

a) Forgách Lev. Tárában maga valóságában meg van Fasc.
 A. 1618.

„igaz io akaró attyafia leven, szívbeol eorvende-
 „zek, kivanom tiszta szívbeol, és kerem az Ur
 „Istent eofelségéth, hogy Nagyságodat Sz. Lelke
 „által birja, igazgassa úgy, hogy egész eleteben
 „valo szorgalmatoss gondviselesi czelekedeti
 „mindeneknek eleotte, az eo nagy nevenek tisz-
 „teletere, utolso veszedelmeket keozelith sok ha-
 „boktól hanyatototh hazaianak megh maradt re-
 „szenek teob keresztyen Orszagokkal eggyeuth nem
 „czyak meg maradasokra, hanem minden szabad-
 „ságoknak oltalmazhatására kegyelmes fejedelmi-
 „nek kedvekben heusegesen valo megh marada-
 „sára maga meltosagos alapottyanak naponkent va-
 „lo eoregbeulesere tendalllyanak, hogy így, min-
 „den Rendek az Ngod teorven szerent valo gu-
 „bernatioia által szép szabadsagokkal minden ban-
 „tas nelkeul elven eorvendezhessenek, és ez ki-
 „czyn bekesegeben Isteneunk szolgálasaban czyn-
 „des elmevel az Ngod diczyretes neve ellyén az
 „io hirben eoreokke. Az mi az en szemelymet il-
 „leti valamigh en elek Ngod igaz attyafia akarok
 „lenni, es valamire elegeges lehetek igaz affec-
 „tussal akarok lenni Ngk kedveskedni kerven sze-
 „retettel, hogy nekem paranczyollyon. Ezeknek
 „utana, az Ur Isten Ngodoth eltesse io egesseg-
 „ben kedvessivel eggyüth sok esztendeibe. Da-
 „tum Alba die 19. July 1618.

Illustrmae DVrae

Servitor et Amicus addictissimus

Gabriel P. Transylv. m. p.

Második levcle, melly tanátsadásból áll, e' következő: a)

Illustrissimo Domino Comiti Sigismundo Forgacz de Ghymes etc. (ugy mint a' feljül irott nak tziímje.)

Illustrissime Domine frater observandisse salute, et servitii mei commendatione praemissa.

„Nagyságod betsyéletes levelét Prepostvari „Uram, nékem megh külte, az múlt penteken, „szintén az Brassoy meszeoben talalanak vele, „olykor a' mikor az havasfel földj Bath expedial- „tam a Portara, melly Nagod levelet mindenkor „nagy szerettel szoktam venni, de kivaltkeppen „mostan bizonyara nagy coreommel veottem, ol- „vastam, és abbol eo Felsegenek geozedelmes „szerencs — — — — arrul legyen aldoth a Sz. Ur „Isten nagy neve erette, és eő Sz. Felsege ezen „meghmutattoh nagy Providentiaja, eo Felsege „naponkent eoregbecse, adgyon oly geozedel- „meth ellensegei ellen, aminuth kevan Istenteol „melybe az eo Felsegenek Meltosaga nevedegyek, „az Országiban lehesen csendes állapotya: az Ur „Isten megh szokta segiteni az eo malasztotoh „hívejth az igiekben nem hadgya eoketh. Bizony „szintén iokor leszen, es az Porta is talan alab

---

a) Ez is az eredetiből másoltatott le, az irás módját megtart-
váu, Forgách Leveles Tárából Fasc. A. Nro 84. a hol
ürességek találtak, ott már nem lehet elolvasni,
az idő megemészteite azt.

„hagy az feneigetessekben , ahol csyak immar is
 „igen kiezdettek arrol consultaskodni , az beke-
 „segeth mint boncsyak fell tartanak is keszen ar-
 „ravalo ansath , 's igen meltanys bonthattyak fell
 „eok , azt tarttyak , hogy ha Nagysagtok , és eo
 „Felsege — — — varat az Promissum szerent meg
 „nem adgya , és a' hajdu varosokon levo 13. Pa-
 „lankokat le nem huzak , mellynek ideje szinten
 „el teljk , amint eok hirdetik , en pedig abban
 „modot nem latok , hogy az megh lehessen ez
 „esztendeoben seot ha megh leszen valamikor is
 „bizony nagy kar és veszedelem keovelkezik be-
 „leolle — — — — Varat mind is hallottam volt,
 „ez , seot hogy Nagtok Teoreoknek igerte , igy
 „hat nem csyak mi adunk Varat nekyk , hanem
 „nalunknal ereosbek is de az nem en igazgatasom.
 „Hirt Nagyságodnak semmit irni nem tudok , mert
 „mostan , a' Teoreoknek , mind Lengyellel , Kozak-
 „kal , Persaval nagy bekesege vagon , a' Kuzak
 „keovettel igen tractalyak az bekesetet , vagon
 „is remensegek vegben vitele feleol , melly ha le-
 „szen Europaba nem kicsyn gondviseles kivanta-
 „tik ellenek valo vigyazasra , kyvalkepen Magyar
 „Orszagnak , Erdelnek , es az Lengyeleknek : merth
 „tudni valo dologh , hogy annj sok ezer fizeteth
 „hadajt maga karaval vesztegh heverni nem fogja
 „hadni , feltven — — — az magok — — it valo
 „Partutesteol is az — — heveresben magokath
 „aminth Szultan Murath ideiben megh teortent
 „volth , az Ur Isten vissellyen kegyelmet , es gon-
 doth

„dóth minden hiveire mi rajtunk is. Egy Feo Em-
 „beremet kulthem a' Portara otth valo alapotok-
 „nak megtudasara , két hétre haza várom , ha
 „mint jeo , Ngodnak azontúl ertesere adom , Na-
 „godnak meg szolgalom hogy orvendetes hirt er-
 „tesemre atta , es hogy ez uttan js ide valo ala-
 „potokrul tudósítson szeretettel kerem. Az Chye-
 „hek megint is irtanak , kérnek , hogy mellettek
 „legyek az Magyar Nemzeth ne indicsyon fegy-
 „vert ellenek , mind hogy eok Matyas Kiraly ide-
 „jeteol fogva incorporaltattak voltak velünk , ke-
 „zek ezottanis azon jo affectiot hozank meg tar-
 „tani , én semmi valaszt nem irattam , az levele-
 „ket 20-a Juny hozak kezembe , az Brassoi Ho-
 „statban , az nap mentem be oda. Leveleknek
 „parjait eoreomest meg kültem volna Nagysagodk,
 „de Cancellarius hazahoz terven Fogarasbul ma-
 „gaval vitte el , noha bizony megh hattam vala
 „neki , hogy ala hozza Ngnak in paribus minden
 „irasokat meg küldeom , ugy veszem eszemben ,
 „hogy ha jó szot adnak nekyek , nem keveseth
 „biznanak ide , tudom , hogy én nem Romaj val-
 „lason vagyok. Karoly Uram jeot volt en ho-
 „zam , most megyen el Penteken teollem en eo
 „kegyelmenek igen aperialtam magamat es vekony
 „Consideratiomat eo kegyelme által meg izentem,
 „mitsoda mediommal kellene eo Felsegenek elni ,
 „ez mostani motusnak le szalitasaban , ha addigh
 „sem meheteth veghez is ha nem bekesegh , ha-
 „nem fegyver által kell dirimalni , az haborunak

„és törvényeknek exitusa, igen bizontalan koczkara vetni, dereg hadakat nem jó, seoth utolsó szükségnek kellene tartani, az hartzot viadassal, „eleoszeor, mindenhez tartalni kellene, az utolsó „mediummal elni. De talan én ahoz nem tudok, „s nem en igazgatasom is. Az Ur Isten eo feolsege igazgassa, es gyozedelmese tegye. Nagysagod engemet igaz Atyafianak tarson és parancsollyon. Sokaig eltese Isten Nagysagodat. Albae „Juliae 9. July 1619.

Illustrissimae DVrae

Servitor frater addictissimus

Gabriel Princeps m. p.

Ezen idő alatt az Országnak és Ferdinánd Cs. és Királynak legfontosabb szolgálatokat tett Forgách, Bethlent, vezérjével Thurzóval együtt a' Császár hűségére és engedelmességére birván 1621. eszt. a' mikor megbetegedvén Nagyszombatba vitette magát, és ottan kevés hetek múlva meghalt. Ezen Nagy Férjfiu, a' ki a' közönséges életben illy fő hivatalt viselt, magános foglaltosságiban is különös figyelmet érdemelt. A' mesterségeket, de főképen a' Tudományokat minden erejével elősegítette. Bizonyítja ezt azon munkája, melly az ő idejebeli történeteket foglalja magában, 's melly olly jeles, hogy ha közre adatnék, igen hasznos lenne; bizonyítja ezt az ő *Codex*

Epistolaris-sa is. a) Nemes tselekedeteihez járul az is, hogy Ghymesi és Gácsi, már csak omladékjaikban feküdt várait, ékesén és hasznosan felépítetvén, új életre hozta b). Több tudós Férjfiak ajánlották ezen nagy embernek munkáját, a' mi nagy dízére szolgál Forgách 'Sigmondnak; a' többek között Kittonics János: „*Directio Methodica Processus Judiciarii in Hungaria*“ — tizimű jeles munkáját, a' melly különös figyelmet érdemel.

Három feleségeitől, nevezetesen: Losontzi Anna, Thurzó 'Su'sanna, és Pálffy Katalintól számos maradékot és nagy birtokot hagyott maga után.

Valamint ez a' polgári égen tsillagképen fénylett, úgy tündöklött a' testvéreje a' Papi Méltóság' fényében, vele csak nem egy időben; de azért a' két testvér között nem volt helye az irigységnek.

Jókor felébredett IV. Forgách Ferentzben az egyházi szolgálatra való hajlandóság, 's alig hogy felszenteltetett a' Papi hivatalra, azonnal az Esz-

---

a) Ez ugyan a' Királyi Magyar Udvari Cancellariának Leveles Tárában találtatik kéziratban, de a' Forgách Familia' Leveles-Tárában is megvagyon ezen tizim alatt: „*Codex Epistolaris Sigismundi Forgách Palavini, de Anno 1618. 1619. 1620. tam Ferdinando II. quam Ministris Confoederatis Bohemis, et aliis privatis Correspondentiae.*“

b) 'Gács vára' leirasában említetett márvány kövön lévő felirás bizonyítja ezt.

tergami Káptalanbeliek közé iktattatott, és életének még csak sarjadoszó 's még nem is egészen 25. esztend. Rudolf Cs. és Király ötöt Veszprémi Püspöknek kinevezte. Kitészik ez VIII. Kelemen Pápa kegyelmes leveléből, melly e' szerint vagyón: a)

Dilecto filio Francisco Forgáchio nominato
ad Ecclam Veszprimiensem.

Dilecte! Clemens PP. VIII.

„Dilecte Fili Salutem, et Apostolicam Benedictionem. Nostrae erga te paternae voluntatis indices litteras, placuit ad te dare, cum hic dilectus filius, Martinus Presbiter ex Jaurinensi Dioecesi, ad vos reverteretur, ex quo etiam uberiorius intelliges, quam benevolo affectu te complectamur, tuum autem negotium benigne expediri mandabimus, speramusque, te nostrae, ac Apostolicae Sedis benignitatis ita perpetuo memorem fore, ut non solum quam fideles omnes, et praesertim in sortem Domini vocati, eidem Sedi obedientiam, et devotionem debent, sedulo praestes, sed omni studio nostro de te iudicio respondere Divina adnitente gratia coneris. Itaque, cum a nobis, qui licet meritis impares, a Domino super ejus familiam constituti sumus,

---

a) Szorgalmatos levelezője volt Forgách Ferentz Belarminus Cardinalisnak, akkori Római nagy tudós férjfiunak. Lásd: S. Timon in Purpur. Pannoniae edit. Cassoviae Ao 1745. pag. 232. Forgách Leveles Tár. Fasc. CC. N. 3-o maga valóságából.

„in ejus vineam mitteris, speramus, quod stre-
 „nue laborabis, pro tua virili parte, ut fides
 „Catholica et Catholicorum reliquiae in Hunga-
 „ria conserventur, ad laborem enim vocaris fili
 „his potissimum difficillimis temporibus, quibus
 „Jaurino lugenda deditioe amisso, ignem irae
 „Dei, propter hominum peccata vehementius in-
 „censum, animadvertimus, quod nisi celeri peni-
 „tentia, et salutaribus lachrimis restinguatur,
 „magnopere verendum est, ne isthic, omnia eo-
 „dem incendio esflagent, et immanissimi hostis
 „ferreo jugo, omnes opprimantur. Igitur affli-
 „cti fideles isti, a Sacerdotibus, omni ope, et
 „opera consolandi, et erigendi sunt, et ad Deum
 „placandum, per veram conversionem invitandi,
 „et erigendi sunt; ipse enim vulnerat, et mede-
 „tur, mortificat et vivificat. Hoc Pastorale offi-
 „cium, a fratribus nostris Episcopis postulat,
 „hoc temporum calamitas requirit, hoc denique,
 „Deus ipse a Pastoribus exposcit, nam qui pec-
 „cantes juste flagellis coedit, multo libentius poe-
 „nitentia, et ad se ex toto corde redeuntium pie
 „miseretur. Datum Romae, apud S. Marcum, sub
 „annulo Piscatoris, die 26. Octob. 1594. Ponti-
 „ficatus nostri Anno tertio.

Silvius Antonianus.

Hogy a' Cardinalisi Méltóságot is el nyerte,
 kitetszik a' következendőkből: a)

---

a) Forgách Lev. Tár. Fasc. A. Nro 62. maga valóságá-
 ból lemásolva.

„Illustrissimo, ac Reverendissimo in Christo
 „Patri Domino Francisco Miseratione Divina San-
 „ctae Romanae Ecclae Cardinali Forgacz dignis-
 „simo.

„Illustrissime et Reverendissime, in Christo
 „Pater! Cum primum nobis nunciatum fuit Do-
 „minationem vestram Illustrissimam, atque Reve-
 „rendissimam Summi Pontificis studio, atque prae-
 „claro, de ipsius virtute, integritate, atque do-
 „ctrina iudicio Sanctae Romanae Ecclae Cardina-
 „lem fuisse declaratam, maxima sane letitia fui-
 „mus affecti, cum istud amplissimum munus iis
 „potissimum mandari videremus, qui suis in
 „Christianam rempublicam meritis, et pro fami-
 „liae dignitate communi omnium praedicatione,
 „ac testimonio dignissimi haberentur. Acceptis
 „vero DVae Illustrissimae litteris, quibus hoc
 „idem nobis significandum duxit, sane hoc ejus
 „officium et benevola animi declaratio jueundio-
 „rem nobis etiam ipsam nominationem, atque
 „Judicium fecit: itaque summopere laetamur Do-
 „minationique vestrae Illustrissimae ex animo
 „gratulamur, cum ad eos honorum gradus sit vo-
 „cata, quos praestantibus viris, sui que similis
 „virtus, et industria patefecit, neque dubitamus,
 „quin talis futura sit, ut eximias virtutes suas,
 „cum magno suo commodo Christiana imprimis
 „Religio experiatur. De nobis vero persvadeat,
 „se a nobis praecipue amari, atque plurimi fie-
 „ri, nosque ejus in Rempublicam nostram amori,

„et optimae voluntati, omni studio, pro singu-
 „lari, qua ipsum prosequimur benevolentia aman-
 „ter semper responsuros. Divinam Bonitatem
 „precamur, ut Dominationi vestrae Illustrissi-
 „mae, honorem istum fortunet, omniaque pro-
 „spera, et felicia largiatur. Data in nostro Du-
 „cali Palatio die XIX. Januar. in dictione sexta.“

Leonardus Donato Dei Gratia Dux Venetia-
 rum m. p.

Marcus Ottobonus

Secret. m. p. a)

Illustrissimo, et Reverendissimo in Christo
 Patri Domino Domino Francisco Forgacio Mi-
 seratione Divina S. R. E. Cardinali Strigoniensi
 dignissimo. b)

Illustrissime, et Reverendissime Domine, in
 Christo Pater!

„Hieronymo Superantio, Equiti nobili Rei-
 „publicae nostrae Civi, ac Senatori probatissimo,
 „qui, cum Franciscus Priuli Eques, nuper apud
 „Mattem Caesaream residens obierit, ejusdem le-
 „gationis munere functurus istuc venit, manda-
 „vimus, ut Dominationem vestram Illmam, et
 „Rdissimam nostro nomine adeat, eique summam
 „nostram, in eam voluntatis propensionem decla-
 „ret. Cujus quidem verbis Dominationem vestram

---

a) Ez fűggő petséttel van pergaméne.

b) Forgách Lev. Tár. Fasc. A. N. 72.

„Illustrissimam et Rdissimam rogamus, ut ean-
 „dem plane fidem adhibeat, quam nobismet ipsis
 „adhiberet. Qui de cetero diu felixque valeat.
 „Datum in nostro Ducali Palatio Die mensis
 „Octobris XX. in Dictione Decima. MDCXI.

Leonardus Donato Dei Gratia Dux Venetia-
 rum m. p. a)

Dilecto filio nostro Francisco Sanctae Ro-
 manae Ecclae Presbitero Cardinali Strigoniensi
 nuncupato.

Pius PP. V-us b)

Dilecte fili noster Salutem, et Apostolicam
 Benedictionem!

„Equos sex Currules, quos nobis dono mi-
 „sisti perpulchros, atque generosos, libenti ani-
 „mo accepimus, et quia donum, dignum animi
 „tui praestantia, et quia noyimus, quam amanti
 „voluntate illos nobis miseris. Perturbationes re-
 „rum istarum nobis quidem sunt molestissimae,
 „sed adhuc nobis graviores, quod ut scribis, im-
 „pedimento sunt, quominus praesentia tua frui
 „possimus. Dilecto filio Reutio, quem, ut scri-
 „bis, mittere cogitas in Hispaniam, licebit quo-

---

a) Valamint a' feljebbin, úgy ezen is fűggő petsét
 vagyon.

b) Forgách Lev. Tár. Fasc. A. N. 4-o

„tiescunque tibi placuerit proficisci cum benedi-
 „ctione nostra, tuaque commoda, ut nobis cor-
 „di sunt, ita semper erunt gratissima. Deum ora-
 „mus, ut te, pro Eccla sua pie, ac laudabiliter
 „laborantem, incremento multiformis gratiae suae
 „jugiter recreet, atque consoletur, et nos tibi
 „ex animo benedicimus. Datum Romae, apud S.
 „Marcum sub Annulo Piscatoris VIII. Idus Octob.
 „MDCXI. Pontificatus nostri Anno Septimo.

Petrus Strota.

Ezen Forgách Ferentz, 1506. eszt. a' Nyit-
 rai Püspökségbe tétetvén által, 1603-ban Or-
 szág Cancellarius lett. De itten egy kevéssé
 vissza kell tekintenünk, hogy lássuk mi viszon-
 tagságok érték Forgách Ferentzet, még mint Nyit-
 rai Püspököt. Ezeket leginkább megbizonyíthat-
 juk Királyához írt saját levelével, mellyben
 minden viszontagságait és szenvedéseit hűségesen
 leírta. Következendő a' levele : a)

Serenissime Princeps, Domine Domine Cle-
 mentissime!

„Post perpetuorum, et fidelium servitiorum
 „meorum, in gratiam Serenitatis vestrae humil-
 „limam subjectionem. Quae me per domesticos
 „meos expulsus patria, conscelerata exagitat
 „perfidia, illa ipsa praesentem hanc calamitatem

a) Ezen tudósítás meg vagyon in Epistolis Procerum
 Regni Hungariae P. III. per Georg. Pray collectis.
 Editio Poson. 1806.

„mihi, Reverendissimo Domino Vaciensi a) sacerdotibus nonnullis Catholicis, probis etiam, quibusdam juvenibus peperit, ut inopes bonis rebusque spoliati, solum vertere debuerimus, nihili nobis, jacturam rerum nostrarum ducen-
 „tibus, dummodo fidem, et fidelitatem nostram
 „Deo, et Sacrae Caesarae Majestati b) debitam
 „conservaremus, et per varia discrimina, vitae-
 „que pericula, ad Serenitatem Vestram evadere-
 „mus. Quomodo autem haec omnia acta sint, quam
 „fieri potest brevissime commendabo.

„Postquam Comitatus desperatione rerum
 „suarum, ad sui defensionem nulla ratione in-
 „duci potuisset, Rédey, exercitum propius has
 „partes ducebat, Paulum Kiczindi cum 800 mili-
 „tibus praemittens, ut ponte Nitriensi occupato,
 „copiis transitum pararet, qui a meis fortiter de-
 „pulsus, ponte defenso celeberrimos quosdam
 „suorum militum amisit. Cum ponte potius non
 „posset, vado flumen trajiciens, inferius oppidum
 „Nitriense occupavit, pontemque obtinuit Tunc
 „nos ad defectionem sollicitare aggressus, extrema
 „quaeque nobis minitabatur, cujus execrationi-
 „bus dirisque nihil moti, strenue superius oppi-
 „dum tutati sumus. Post haec prima May, Rédey
 „ipse adventavit, cum omnibus suis copiis, at tor-

---

a) Vátzi Püspök 1605. Radovicz Péter volt, Pray Epp.
 Vac. T. I. pag. 354.

b) II. Rudolf volt akkor Császár.

„mentorū explosiones veritus, ad pontem non
 „accessit, verum per prata, paulo longius ab arce
 „distantia, turmas circumduxit, oppidumque in-
 „travit. Sex millibus omnes ejus copias constare,
 „qui spectabamus, judicavimus. Ille scriptis ad
 „me litteris *ut me, arcemque Bocskayo dede-*
 „*rem*, perurgebat. Ubi nullo responso accepto,
 „hortatus oppidanos est, *ut malo dolo me sibi*
 „*vinctum traderent, aut interficerent*. Horum
 „nihil tunc ex voto Rédey cessit, deinde assul-
 „tum in oppidum arcemque minatus, cum nos
 „ad defensionem nostri paratos videret, metue-
 „retque futuram suorum caedem, clademque, fe-
 „roci homini Paulo Kiczindi in inferiori oppido
 „relicto Galgotzinum versus tertia die movit, ve-
 „stigia D. Bastae a) proficiscentis persecuturus.
 „Kiczindius, postquam copiosissime minas jacta-
 „visset, quibus nos minime commoverat, tandem
 „et ipse discessit.

„Ex eo tempore vigilias circa sepimentum su-
 „perioris Civitatis agere aggressi sumus, et ego
 „arcis securitati, modis omnibus consulebam, ac
 „ne fraude aliquid efficerent Rédey et Kiczindy,
 „nunquam portam arcis egrediebar. A discessu
 „Rédeyi, nullo tempore defuerunt latrones ejus,
 „qui in villis oberrarent, subditis gravissima da-
 „mna inferentes, quos pro viribus diligenter per-
 „secutus, praedam ipsis extorquebam. Timentes

---

a) Ez ekkor Császári Generális volt.

„itaque sibi Hajdones Nitrienses, qui a me defe-
 „cerant, quamvis in fidelitatem Sacrae Majestati
 „jurati, non posse ipsos, cum uxoribus et liberis
 „in inferiori oppido tute manere, cum me adver-
 „sarium scirent, moliti sunt diligenter, quomo-
 „do quosdam inhabitatores oppidi superioris, ad
 „proditionem inducerent, aditumque per hos sibi
 „praemunirent. Facile tales perfidos nacti puta-
 „runt se absque periculo sepimento potituros, ita-
 „que — — — die 11-a Juny, sepem media
 „nocte invadunt, neque magna vi, intus scilicet
 „seras ex postico proditoribus decutientibus, voto
 „potiuntur. Itaque occupant oppidum, et cum
 „paucis, qui e manibus eorum evadere potuerunt,
 „*me in arce includunt.* Cpti tum tres Canonici
 „et alii quidam seculares, qui arma coeperant,
 „quidam etiam caesi sunt. Ad praedam hinc ver-
 „si, omnia diripuerant, ac in aedificia se se re-
 „ceperunt, in illis commoraturi, *et me fame,*
 „*ad dedicionem compulsuri.*

„Non sum passus commoditate domorum il-
 „los diu perfrui, sed et tormentis petii, et igne
 „subjecto totum oppidum superius cum sepimen-
 „to succendi, et in favillas redelegi. Itaque pulsi
 „nido, in inferiorem civitatem se se receperunt,
 „vigiliisque tantum excubiisque, in ruinis domus
 „Domini Vaciensis depositis, ut arx clausa mane-
 „ret. Jam machinis aeneis contra eos ex arce cer-
 „tatum est, magnaue strages illis illata, nobis
 „Dei Benedictione in arce salvis, et integris. Cum

„haec ita agerentur, admotis scalis, fenestris qui-
 „busdam paulo humilioribus, succendere volue-
 „runt, et munitionem quamdam arcis ligneam
 „concremare, verum inde dejecti sunt bombar-
 „dis, et lapidibus petiti, quod fugere, scalas et
 „materiam ignis relinquere debuerint, vulnera
 „solum et cadavera suorum asportantes. Post haec
 „in ipsam arcem lapidibus exstructam impressio-
 „nem facere aggressi sunt, scalis et machinis qui-
 „busdam, instar tecti fabricatis, ne se lapidibus
 „et trabibus, in capita ipsorum devolvendis nu-
 „dos exhiberent. Has machinas, propter pondus
 „advehere non poterant, sed scalas tantum appli-
 „care muro connisi sunt, nos summa vi eos detur-
 „bamus, vi tormentorum impetimus, ignibus con-
 „jectis comburimus, et a coepto desistere, et fu-
 „gam capere compellimus, multis ex ipsorum nu-
 „mero interfectis, pluribus vulneratis, nos muris
 „aliisque operibus tecti mansimus illaesi.

„Nihil post haec hosti tentare visum est,
 „verum dolo et astu Rédey potentiam jactare,
 „omnes Magnates, et Nobiles, ad ipsum defecisse,
 „quae si non crederem, licere mihi, quosdam ex
 „meis in castra mittere, qui haec omnia ita esse
 „cognoscerent. His verbis animi eorum, qui me-
 „cum erant, paulatim erga hostes mollescere, et
 „curis de instanti messe exagitari coeperunt. ur-
 „gebant me, ut ad Rédeyum mitterem, et eum
 „deprecarer, faceret omnibus potestatem, fru-
 „menta demetiendi, et comportandi, sponderet

„interim inducias , mihiq̄ concederet , ut Sereni-
 „tatem Vestram , et Sacram Caesaream Majesta-
 „tem , de statu meo edocerem , unde si auxilia im-
 „petrare non possem , non fore Rédeyo me debi-
 „lem , armis in potestatem redigere , ut ex instru-
 „ctione hac data nunciis meis , Serenitas vestra
 „videbit. Sed responsum tuli ab eo , quod si li-
 „beram ipse messem facerem , meque ad vestram
 „Serenitatem proficisci sineret , interim quosdam
 „ex servitoribus meis ipsi fide obligatos redderem.
 „Recusavi hanc conditionem , petii denuo , ut tan-
 „tum miseris subditis , et quos mecum haberem ,
 „messem indulgeret , negavit , et nisi me trade-
 „rem ejus potestati , se mandaturum , ut ex trice-
 „simo tormenta advehantur , majorque manus
 „accedat , et expugnatio arcis , omnibus modis
 „suscipiatur , fremebat truculenter.

„His nunciis territi , qui mecum in arce ,
 „partim oppidani , partim Nobiles , ac denique
 „evocati agrestium subditorum erant — — —
 „promissis , et pollicitationibus corrupti , animos
 „abjecerunt , propugnandaeque diutius arcis co-
 „natum abruperunt , *et conspiratione facta sta-*
 „*tuerunt arma deponere , me et D. Vaciensem*
 „*in vincula conjicere* , libertatem sibi , uxoribus ,
 „liberis , ac rebus omnibus arcis , ex nostri pro-
 „ditione pacisci. Cum igitur tricesimo tria tor-
 „menta adducta essent , et aggeres compositi , ut
 „arx inde quateretur , ego , ut de domesticorum
 „fide certus essem , an ipsis locum , ex fide jam

„praestita tueri, et in fidelitate Sacrae Majestatis
 „permanere placeret, percontatus sum, et cohori-
 „tatus, ut memores essent coram Deo datae fidei,
 „sui honoris, instructos omnibus rebus ad pro-
 „pugnandam arcem, denique animis tantum, et
 „constantia opus esse, post ingruentem tertium
 „assultum, quod duobus feliciter ante defuncti
 „essemus, nunquam amplius, hostem irruptionem
 „tentaturum, omninoque recessurum.

„His, et similibus monitis cum visi essent,
 „plane nihil se facturos, ne periculo uxores et
 „liberos exponerent, sed arce egressuros, *pate-*
 „*factis per arma portis responderunt*, neque
 „ad deliberandum vel *horae spatium relicturos*
 „viderem jam statim, quomodo ipsos periculo
 „eriperem. Cum adhuc monerem, *obsecrarem*,
 „*et instarem, impetu ad portam facto*, hosti
 „eam pandere voluerunt, paucissimisque meis
 „servitoribus exceptis, omnes adversum me con-
 „spiraverunt, neque aliud truci vultu, et immani
 „sermone spirabant, quam et vita, *et libertate*
 „*mihi, cum D. Vaciensi adempta, arcem ho-*
 „*stibus traderent*. Ista perfidia commotus, misi
 „ad Rédeyum, ut me, D. Vaciensem, et qui spon-
 „te sequi me vellent, pateretur discedere cum re-
 „culis nostris, me ad Suam Serenitatem, et Ma-
 „jestatem Regiam transiturum. Spondet ille, *se*
 „*facturum, litteras fidei dat*, urget instantissime,
 „ut discederemus, denique currubus et equis
 „rusticorum concessis, *arce egredi jubet, et per*

„*castra sua contra datam fidem a Rédeyo,*
 „*qui nos Posonium prosequi facere juravit,*
 „*sub nova arce a) deductos, Turcis contra ten-*
 „*dentibus, et jam spoliare, et depraedari volen-*
 „*tibus male securos, et omnia mala metuentes,*
 „*usque Comaromium deducendos curavit, ubi a*
 „*Vice Capitaneo excepti, inde huc navibus trans-*
 „*missi sumus. Et cum vehementissime optarem,*
 „*quamprimum me vestrae Serenitati sistere, D.*
 „*Generali Ekenberg visum est, ne me tam cito pe-*
 „*riculo exponerem, tutiorem commoditatem di-*
 „*scedendi. Itaque hic praestolabor Clementissi-*
 „*mam Vestrae Serenitatis voluntatem, quando me*
 „*ad se venire jubeat, et securam mei, Domini-*
 „*que Vaciensis deductionem Capitaneis suis beni-*
 „*gne committat.*

„*Non possum autem vestram Serenitatem ce-*
 „*lare, Újvarinum esse in magno periculo amissio-*
 „*nis, quia pro loci magnitudine propugnatores*
 „*pauci sunt. Rédey jam antea 800 Janiczaros ad-*
 „*vocaverat, iterum se illo die, quo discessimus,*
 „*id est 18-a hujus mensis, duo insuper millia ex-*
 „*spectare dicebat, vererique se, advenientibus il-*
 „*lis, non posse Turcarum impetum cohibere, et*
 „*sic propter ipsorum Újvariensium, ut ipse dice-*
 „*bat, obstinationem, munitionem in potestatem*
 „*Turcarum deventuram, quod ita futurum vehe-*
 „*menter timeo.*

---

a) Érsek-Újvár,

„Per Deum oro Vestram Serenitatem, succurrat cum tribus saltem millibus cataphractorum profligari posset Rédey, quia praeter vilissimos, abjectissimos, et inermes Hajdones, quantum ratione, et conjectura assecutus sum, non habet ultra 3000 et equites Turcas 400 et Janiczaros, etiamsi novi advenirent, ad 2000. Secretissime a vestra Serenitate dimittenda essent tria millia equitum, ad Comaromium, certe sine impetu uno, versus Újvarinum tenderent, penetrarent facile. Scribendae etiam essent litterae, a vestra Serenitate Nobilibus Comitatus Posoniensis, quibus admonendi essent, ad resipiscendum, et gratia illis offerenda, si cito, et antequam exercitus Sacrae Mattis advenerit, ad obedientiam, et fidem redirent. Si in factione Rebelligium capita dividerentur, omnis ista impietas cito destrueretur, jamque ita taedet illos hujus nefariae defectionis, ut facile ad mentem essent redituri.

„Postremo, Strigonii citissime muniendi rationes milite, et com meatu Serenitas vestra ineat, quia Tata amissa, et Újvarino periclitante, ita constringetur aditus, ut si Turca ad Almás castrum erigat, nihil tuto per Danubium devehipossit. Dicitur etiam Vezirius apud Eszek esse, ille statim Strigonium agredietur, ubi propter paucitatem militum, aggeres teneri non possunt, quibus amissis nimium arx ista angustiabitur. Pro sua in afflictum hoc Regnum cura, et sollicitudine, Strigóniánál Várm. Leírása IV. Köt. 14

„gonium, et Újvarinum protegendi, et conservan-
 „di rationem Serenitas vestra non intermittat,
 „summo commodo, ad totius Regni Hungariae re-
 „cuperationem futuram. Deus vestram Serenitatem
 „diu servet incolumem, et victoriosum. Datum
 „Jaurini 21. July 1605.“

Serenitatis Vestrae

humillimus servus et Capellanus

Franciscus Forgách

Eppus Nitriensis m. p.

De tovább ment ezek után nem sok idő mul-
 va Bocskay, fogycvert fogott a' Császár ellen 's gyö-
 zödelmesen nyomult egész Posonyig, Rédey ve-
 zére által ostrom alá vétetni rendelte a' Nyitrai
 várat, még 1605. eszt. Forgách semmiképen nem
 birathatott arra, hogy Bocskayhoz hajoljon, sőt
 hosszas ellentállása után is egyedül csak a' viznek
 fogyatkozása vehette Forgáchot arra, hogy szabad
 kimenetel mellett a' Nyitrai várat Bocskaynak,
 vagy is inkább az akkor jelen volt ostromló Ré-
 deynek általadja.

Változva folyt a' háborúnak súllya azon esz-
 tendőben; azomban az igaz, 's Királyokhoz hű-
 séges hazafiak, kik a' Hazának veszedelmét fájd-
 lom nélkül nem nézhették, szorgalmatosan arra
 törekedtek, miképen lehessen meg a' két fegyve-
 res hatalmasságok között az egység. Erre nézve

a' Fő Hertzeg Mátyás, mint a' Császártól Meghatalmazott, kinevezett néhány Comissáriusokat, 's azoknak fejevé a' megszabadúlt Cancelláriust Forgách Ferentzet választotta, a' kik is 1606-ban Bocskay követjeivel Bétsben békességet kötöttek.

A' Császár alig hogy ezen terhes gondtól megmenekede, már is kitetszett Fő Hertzeg Mátyásnak alattomos szándéka, hogy tudniillik a' thronust elfoglalja. Hogy óhajtott tzeljät annál előbb elérhesse, legalább Magyar Országra nézve, 1607-ben ön akarattjából az Ország' Nagyjaít Bétsbe hivta, 's azok között Forgáchot is, a' kit a' Császár már akkor Esztergomi Érseknek kinevezte, 's egyszer'smind a' Cardinalisi süveget is megszerezte nekik közben vetése által.

Ezen Magyar gyülekezetben tsaknem végre hajtattott azon reménytelen végzés, hogy ha egyébbképen nem lehetne, tehát fegyver által is kinszerítessék Rudolf Császár, a' thronusáról való lemondásra. Ezt hallván a' böls Cardinális, teljes erővel ellene állott ezen nem várt végezetnek, bizonyossá tévén abban a' jelen lévő Fő Rendeket, hogy ő a' Császárral élni és halni, ezentúl is úgy mint eddig kész volna. Elhúzta egyszer'smind magát egészen minden e' tárgyban leendő további tanátskozásoktól. Ugyan azért a' Császár által arra választatott, hogy a' Mátyás rendelése szerint 11-ik Mart. 1608. meghatározott Ország-gyűlésen Pósonyban megjelenván, a' Fő Hertzeg' szándékának hathatósan ellene álljon; 's hogy ezt nagyobb

hatalommal is eszközölhesse, Helytartói (Locum-tenens) Méltósággal ruházta fel ötét.

Megfelelt Cardinalis Forgách a' Császár kivánságinak ; mert megbékellette a' Fő- Herzeggel, azzal a' következéssel, hogy Rudolf lemondott az uralkodásról, és minekutánna minden írománnyai általadattak, 's jobbágyai a' hozzája vonzó hűségek esküvése alól feloldoztattak volna, 1608 ban azonnal végbe ment Mátyás koronázta-tása, mellyet mint Érsek, Forgách teljesített.

Ezen Cardinalis, a' maga papi alattvalójinak jobb rendbe leendő hozattatásokról gondoskodván, 1611-ben Nagy Szombatban egy nagy papi gyüle-kezetet (Synodust) tartott, mellyben a' papságra nézve szoros rendszabások hozattattak. E'mellett a' Jesuitáknak nyomos eszközlések által, a' Prote-stantismus' terjedését meggátoltatni rendelte, melly tárgynak előadásában többször olly buzgóságba merült, hogy a' mértékletesség' határát néha által is hágni látszatott.

Erdélynek azon szándéka, hogy Magyar Or-szági fényre léphessen, nagy kedvetlenségeket oko-zott ezen idő szakaszban; de a' Törököktől való félelem miatt sem a' Császár részéről, sem Báthory Gáboréről nem nyultak világosan fegyverhez. A-zomban minekutánna Bethlen, egy hatalmas 's el-tökéltett bátor férjfiu, Erdélyi fejedelemnek vá-lasztatott volna, Báthoryt megölette, Adriáno-polyban ajándékok által a' Török Nagy Vezért, sőt a' Muftit is egészen maga részére vonta, és

pártfogását megnyerte. Így már a' Török segítő fegyverében bizhatott, mert bizonyossá tétetett a' felől ugyan azért a' békesség-kötésre Mátyás is hajlandóbb lett, 's 1615. eszt. Nagy - Szombathban Forgách Primás, mint első követje által, a' Zsitvatoroki békességet még húsz esztendőkre megújította, és megerősítette.

Hogy az Ország' javán folyvást fáradozó törekedése mellett, Hazánkknak egyszer'smind jeles írója volt, bizonyítják azt több jeles munkáji, és kéziratban hagyott irományai. Végre tsak ugyan az ő erős test-alkatján is erőt vett a' gond, és a' szorgalom, 's meghalt hideglelésben Szent Kereszt mező városában, Octob. 16-dikán 1615. teste Nagy Szombathba nagy pompával vitetett által, és ugyan ott Forgách 'Sigmund rendelései szerint illendően eltakarított. Ezt bizonyítja az ott lévő márvány kövön való rövid felírás. a)

A' most említették között helyet talál III. Forgách Mihály is, sok jeles tulajdonságai miatt; mert mély tudományára nézve, a' bölts férjfiak közé számláltatott! Fiatalkorában a' Vittenbergi Fő Iskolákban melly buzgó szorgalommal gyűjtötte ez magának a' mély tudományokat, azzal bizonyítatik: hogy 1588. olly hivatallal ruháztatott fel ottan, melly még az előtt egy Magyarinak sem adatott. Ő t. i. az ott lévő Universitas által *Re-*

---

a) Olvasd: *Purpura Pannonica, sive vitae gestae S. R. E. Cardinalium. Cassoviae 1745. pag. 229.*

ctor *Magnificusnak* választatott, és ki is neveztetett; melly alkalommal közre bocsátott értekezése: „*De Laude Peregrinationis*,“ — az az: Az utazás ditséretéről; és későbbben: „*De Magnanimitate, Regia virtute*“ — nagy helyben hagyást, és ditséretet nyert. Justus Lipsius, Bocatius a) és több tanult férjfiakhoz írott levelei is mutatják, melly mélyen jártas volt a' tudományokban b). De vissza térjünk a' Palatinushoz, és annak érdemes fiaihoz.

Nagy emlékezetet hagyott maga után II. Forgách 'Sigmond Palatinus, a' maga jól nevelt jeles fijaiban, a' kik közül tiszteletet érdemlő helyet talál szemeink előtt I. Forgách Ádám. Ez több esztendőket töltvén a' külföldön, sok nemes tulajdonságokkal ékesítve tért vissza a' hazába, és jó idején belépett a' katonai életbe, 's III. Ferdinándnak hajlandóságát, továbbá kegyelmét is megnyerte, olly nagy előmenetelével, hogy 1640-ben a' Király által Grófi Méltósággal megajándékozott, Királyi Levél által c), 's egyszer'smind Bor-

-
- a) Olvasd: *Stemmatographia Andreae Lehotzky. Edit. de Anno 1796. Part. II. 134.* lapon, ugyan Justus Lipsius 's Bocatius levelét Forgách Mihályhoz.
- b) Ezen előadásai III. Forgách Mihálynak, többnyire Familiája' tárában, mint ritka kints úgy tartatnak örök emlékéül.
- c) III. Ferdinánd levele, mellyben Forgách Ádámot Nógrádi, és Borsodi Fő Ispánnak és Grófnak kinevezte, a' Familia Leveles Tárában magok valóságokban tar-

sod Vármegyei Fő Ispánnak is kineveztetet. Később Nógrád Vármegye' Fő Ispánjává lett, és Kassai Fő Kapitánnyá. Itt találta ötöt 1644. eszt. I. Rákóczy György, Erdélyi Fejedelem, a' kinek szándékáról jó eleve és több ízben tudósíttatván, védelmezte a' Császári udvart, minden történhető veszedelmek ellen; de mivel segítséget megújított könyörgéseire sem nyerte, maga erejével a' sebes támadásnak nem állhatott ellene, 's így a' következett 1645. eszt. Rákóczyval békességet kötött, a' mi által e' részben Forgách tovább való elterjedése' mezejének vége szakadott. — E' helyett azonnal Szécsi Kormányozó Generálisnak neveztetett ki. Ezen menedék és védő helyen, a' melly a' Törökök ellen szélső oltalom várnak tartatott, egy illy bátor vitéz, mint Forgách volt, főképen szükséges lett volna, mellytől azomban elállítatott. Ekkor Ferdinánd Császárnak azon régi óhajtott akaratja megújult, hogy lássa kedves fíját életében mint Magyar Országnak megkoronáztatott Királynak.

De minekelőtte az végre hajtattott volna, az 1646. tartatott Ország' gyűlés' alkalmával szükség volt előbb új Palatinusnak választatásához fogni, minthogy tsak kevéssel az előtt Eszterházy

---

tatnak (Fasc. A. Nro 111. 1640.) ugyan azt Bél Mátyás jeles írónk is T. IV. pag. 36. szóról szóra közre adta a' munkájában; sőt több hiteles írónk is tesznek emlékezetet ezekről; azért azokat itten nem adjuk elő.

Miklós Palatinus meghalt. A' választandók között a' Királyi Pohárnok, úgy mint az Ország-Zászló-sai között ülő Forgách Ádám is ki volt nevezve, a' ki minden kétségen kívül választatott volna is, hogyha Draskovitsot a' Papi Rendnek hathatós oltalma és pártfogása fel nem emelte volna.

1640-ben hasonló tisztelet adatott I. Forgách Ádámnak, Draskovits halála után; de ő önkint elhúzta magát ezen nagy szerentse elől, és atyafiját Pálffy Pált ajánlotta a' Haza Rendjeinek, ollyannyira, hogy annak választatása tsak nem egy akarattal megtörténnék.

Minekutánna I. Forgách Ádám az Országgyűlésről vissza jött, tudtára esett nekie a' Törököknek a' Bánya városok felé való kitsapások. Kötelessége ötet is a' térségre hívta, a' hol megjelenvén, a' viadal piartzát mególtalmazta, 's fegyverének a' szerentse annyira kedvezett, hogy a' Budai Basát hat ezer fegyvereseivel együtt a' Duna folyójához szorítá, a' mi által a' Törökök kitsapásaitól nagy időre megmentette a' hazát.

Erdélyben Rákótzty, Bartsai, és Kemény között egyenetlenségek támadtak a' fejedelmi székért, a' kik is, egyik rész a' Császári, másik pedig a' Törökök segítségével bizakodva háborúra keltek. Ezen eset alkalmatosságot adott a' vért szomjuzó fiatal Nagy Vezérnek Kiuperlinek arra, hogy az eddig tartott békességet felbontsa, és 1663-ban egész hadierejével Magyar Országba szabadon beüthessen. Mellynek következésében Forgách, mint

Érsek-Újvár' Kormányozója , azon hirt rendelte közre botsátani , hogy Párkánynál nyoltz ezer Török a' többi Török fegyveresektől a' Dunának hirtelen lett kiáradása által elszakasztatott , 's hogy ő azokat hat ezer emberrel meg akarná támadni. Ezen költött hír elterjedése után megtámadta a' Törököket ; azonban reménytelenül husz ezer Törökre talált. Viszsa nem vonhatván magát , reá rohant az ellenségre egész bátorsággal , 's győzdelmet is vett rajta , elszélesztvén a' készületleneket. Azonban segítséget nyert az alatt a' Török ellenség , Forgáchot vissza jöttében megtámadta , a' ki látván a' nem várt nagy erőt , engedni kéntelenített , 's hátra húzta magát fegyvereseivel.

Nyoltz napok mulva a' Török Nagy Vezér a' maga egész hadi erejével előállott , és Érsek-Újvárt ostrom alá vette , nagy maga elszánásával , és azt folyvást ágyúztatta , úgy hogy annak köfalai több helyeken már ki is dültek , és rés nyitattott a' bátor bemenetelre , melly miatt az örálló fegyveres nép , a' tovább való ellentállásra elégtelenné lett , és így ezen Vezér is kéntelenített türhető feltételek alatt a' várat az ellenségnek feladni.

Ámbár a' nagy érdemü Forgách ifjúság' tüzével viaskodott , azomban még is a' vénségnek erőtelenségeitől lenyomattatott , melly a' hadi sokat szenvedő élet móddal öszve nem férhet , és így kéntelenített erről lemondani ; de hogy a' haza

szolgálatjában tovább is megtartattassék, I. Leopold 1671-ben Ország Birájának nevezte ki, a' melly diszes, méltóságos hivataljában, sokfelé vonó terhes kötelességeiben 1687. már 80 eszt. feljül lévén, minden jól gondolkozó hazafiaknak szomorúságára, a' halál által elragadtatott.

Az ő bajnok karjai, a' haza' java' eszközzésére nem enyésztek el örökre az ő halálával, mert érdemes fiai, II. Adám, Nógrád Vármegye Fő-Iszpanja, és Simon, sokszor megérezteték karjaik' sullyát az ellenséggel, 's fel is emeltettek a' hadi Fő Hivatalokra, sőt az elsőnek a' maradéki is, a' hadi életre szentelvén magokat, több vitéz bajnokokat mutattak be a' Magyar Hazának.

Simon, hasonlóképen esmeretes mint katona. Elhajlott ő ugyan, 's felvette a' Fő Vezéri diszes hivatalt Rákótzý Ferentz Erdélyi Fejedelelemnél, és a' meg nem elégedettek közt fő személyt viselt; de sokat is szenvedett, mert midőn Rákótzý Ferentz 1703-ban berohant hadi erejével Magyar Országba, 's a' Bereg Vármegyei Oroszokat zászlója alá hódítván a' Szepesi várhoz közelített, akkor Csáky István, Károlyi Sándorral egyet értőleg ellene állván hadi seregekkel, Dótha helység mellett Rákótzý népét megverték és el is szélesztették.

Ugyan a' fen írott 1703. esztendei Sept. első napjára Szécsénybe Nógrád Vármegyében Gyűlést rendelt Rákótzý, melly tartott Octob. 3-ik napjáig. A' Dunán innen lévő huszonöt Vármegyék'

Nagyjai gyültek itten egybe, 's ezen gyülekezet *Confoederatio Conventusának* neveztetett. a)

Azomban a' háború más részről nagyobbodván, 's jól elkészült és jól elrendelt népe lévén Rákótzynak, beljebb ment azzal a' Magyar Hazába, úgy hogy Aug. hónapjában 1706. amaz erős Esztergom vára is hatalmába esett; de azt mindjárt Octoberben vissza vette a' Király' részére Stahremberg, a' Császári haddal, Rákótzty Generálisától, a' Frantzia születésü Bonafouxtól, a' ki azzal mentette magát Rákótzty előtt, hogy Bertsényi' és Forgách Simon' helytelen védelmek miatt veszette volna azt el. Mellyen Rákótzty nagyon felháborodván, ezen két Generálist, a' kik úgy is egymás ellen irígyül agyarkodtak, felelet terhe alá szorította, szemre hányásokat tévén egy alkalommal Forgáchnak, hogy elmellőzte, a' Stahremberg' háta megett lévő magazinum elfoglalását; 's azért végre ötet rabúl küldötte a' Szepesi várba.

Érzékenyen szenvedte Simon ezen megsértetését, 's azért kéz alatt a' zálogban lévő Szepesi tizenhat városok' Lengyel Fő Kormányozójától Lubomirszkitől segítséget kért; de ez nem

---

a) Csécsi János kéziratban hagyta ezen Szécsényben tartott gyülekezetnek naponkint feltett végzéseit és intézeteit jegyzésben, melly méltó az olvasásra. Többre ment volna ezen gyülekezet maga intézeteivel, de a' Németség az alatt a' Dunán által jövéen, Gomba helységénél Pest Vármegyében letelepedett. Beresényi volt az első, a' ki lóra ült, és azonnal az egész gyülekezet eloszlott.

akarta magát egyébire lekötelezni, hanem hogy ha kiszabadulását megnyerhetné akkor kész leszen ötet maga oltalma alá venni.

Ezen szerentsétlen állapotját gondolóra vévén Forgách, egy kötelet szerzett alattomban, azon akarván lebotsátkozni az éjjeli setéségben; de a' kötél elszakadt, vagy talán eloldozott, és ezen szerentsétlen fogoly szökevény leesvén, a' lábát eltörte, 's így tsak nem elszenvedhetetlen fájdalmi a' Jaj-szót kitsikarták belőle, segítséget kiáltván egyszersmind. Szökése az örök által köz hírré tétetvén, ezen szerentsétlen Rab a' várba visszavitetett. Nagy fájdalmak között szenvedvén, és még ki sem gyógyúlhatván, a' Munkátsi várnak súlyos fogságába tétetett által. Ott szenvedte ő a' maga megalatsonyíttatását, fájdalmi között való kinjait, annyira, hogy minekutánna az 1711. esztendőbeli Szathmári Békesség-kötés alkalmával, a' feloldozást (Amnestiát) Simon maga hasznára fordítani nem akarta, vak megátalkodásnak magyaráztatván ez, az ő hosszan terjedett nagy birtokai is a' korona részére elfoglaltattak. a)

---

a) Ekkor vesztette el a' többi között, a' Somoskői uradalmát is a' varral együtt, és ő utánna a' maradéki is; melly Uradalmat idő'jártával Báró Péterfy Királyi adományúl nyert, és B. Péterfy János magva szakadtával pedig ezen Uradalomnak felét, a' Forgách Jusból tudniillik, Gróf Stahremberg Antal özvegye, született G. Tolvay Aloyzia Asszony, Antal fíjával; a' másik fele részét pedig Gróf Keglevics Károly Királyi adományúl nyerték az 1808-dik esztendőben.

Forgách Familiának a' másik ága' tagjai is vetélkedve siettek a' Király és a' Haza javának elősegéllésére, hogy hajdani elejiknek nyomdokit ők is híven kövessék. V. András, a' Törökök ellen viselt háborúiban esmeretes volt nem tsak mint kormányozó Generális, leginkább Magyar Ország felsőbb részein, hanem mint igen bátor katona is maga elszánásáról, melly ugyan ötet többszöri nagy veszedelembé, de álmélkodásra méltó bajnoki tettekre is vezette.

V-dik Andrásnak öregebb fija VI. Péter, korona őrző volt azon kétséges időszakaszban, a midőn 1653. I. Rákóczy György megzavarta a' Magyar hazát, 's a' midőn sokan gondolkoztak arról: mi módon lehetne a' koronát el idegeníteni; ugyan azért annak bátor megőrzése az akkori veszedelmes időkbén nagy felvigyázatot kívánt. Ifjabbik fija pedig VII. Miklós, a' fegyver viselésben, követvén attya nyomdokit, tsak nem feljül haladta azt némellyekben.

I. Leopold VII. Andrásban meg akarván jutalmazni az ő boldog eleinek hűséges érdemeiket, ötét Grófi Méltóságra emelte, mellyel mind a' két ága ezen nagy érdemű familiának mái napig is diszeskedik.

IV. Pált sokféle esetei, kedves Feleségének Révay Emerentia Asszonyinak halála után olly különös gondolatokra vezették, hogy a' Papi hivatalra szentelte magát, mellyben ötét az akkori Primás, Kristián Ágoston Szász Hertzeg maga oltalma

vette, és szerentséjét is előmozdította, a' mint hogy felszenteltetése után azonnal az Esztergami Káptalannak tagja is lett, idő jártával pedig Püspöki Méltóságra is emeltetett. Ez idő közben Simonnak, mint Rákótzly részére hajlott Fő Vezérnek, minden birtokai elfoglaltattak (a' mint feljebb említém) Magyar Országban, is így a' Tapoltsányi és Galgótzlyi Uradalmai is, valamint Ghymeszi vára is, mellyet az eleji közel 500. ezten-deig birtak; 's a' Cseh Orzági Cancellarius Gróf Vratislau Jó'sef Ventzel' kezére jutottak.

Mély fájdalommal érzette Pál Faniliájának ezen nagy veszteségét, 's azért minden szorgalmát, fáradozását arra fordította, hogy legalább a' Ghymeszi várt, a' mellyről neveztetek, vissza nyerhesse. Hoszszú időre, nagy szorgalma 's gondos törekedése után elérte tzeljját, úgy hogy 1712-ben Vratislaual barátságosan megegyezvén, megvette azt, mellyet a' Királyi helyben hagyó kegyelem, egyenesen IV. Forgách Pálra, és maradékira nézve, megerősített. Így lett ez harmadik kezdője, és felemelője ezen Ágnak, melly nevet annyival inkább meg érdemli, mivel a' Török által elpusztított Ghymeszi Várat omladékjaiból ujra felemelte, és új fényre hozta, meg hagyván maradékinak is, hogy ezen várat ezentúl is a' maga épségében fentartsák.

Ennek fija V. Pál, édes attya' nagy lelkü kívánságát és meghagyását ditséretesen teljesítette azzal, hogy azon örökös várnak épségében leendő megtartására bizonyos summát rendelt és ha-

gyott. Ez is hasonlóképen a' Római Collegiumban Papi hivatalra neveltetvén, idő jártával Pósonyi Nagy Prépostnak neveztetett ki; továbbá nyomban követvén a' szerentse tudományát, állandóan ellenzette nem is reménylett megtiszteltetését, és a' Nagy Váradi Püspöki Méltóságot nem akarta mind addig elfogadni, míg édes atya hasonló Méltóságot nem nyerend. V. Pálnak atya eránt vonzó gyermeki nemes gondolkodását nem akartuk elmellőzni, hogy kitéssék, melly igaz tisztelettel viseltetett édes atya eránt, annyival is inkább, mivel mi itten ezen régi jeles familia tagjainak velek született nemes gondolkodásokat, és jeles tselekedeteiket, hiven igyekeztünk előadni. De hogy hosszasak ne legyünk előadásunkban, s egyébkint sem lehet minden Forgáchnak jeles és dicséretes virtusit, tselekedeteit leírni és szakszonkint előadni; azért tsak rövid említést teszünk itten, hogy 1774-ben I. Forgách Ignátz Generális volt; testvérje IX. Ferentz hasonlóképen Generális 's egyszersmind Nógrád Vármegye' Fő Ispánja, és XII. János is ugyan Nógrád Vgye' fő Ispánja volt.

Azon épületnek, melly már fél ezerednél tovább mindenkor emelkedik, tsak némelly támogató oszlopiról tettünk itten emlékezetet. Friss emlékezetben áll előttünk X. Miklós, a' ki mint igaz hazafi és ember, mindenek előtt esmeretes, főképen Nyitra Vármegyében, mellynek ellejthetetlen Fő Ispánja volt, mellynek sokakban és sok tekin-

tetekre nézve mintegy új életet adott. Emlékezete meg fog maradni az Ország előtt, 's reményem is, hogy élete leírására fog találatni olly író' (Biographus), a' ki ritka nagy érdemeit a' jó maradéknak általadandja.

Hogy ha ezen nagy férjfiúnak történetei, mellyek ezen író előtt személyével együtt olly annyira esmeretesek, még most újak nem volnának, és az író a' részre hajlással való vádoltatástól nem tartana, azokat, valamint XIII. János, Csongrád Vármegyei Fő Ispánynak, a' ki az ipa' ama' nagy Grassalkovich Antal Nógrádi Fő Ispány' megegyezése és közbe vetése mellett, a' Nógrádi tiszti választást Gácson ditséretesen végre hajtotta, igaz hazafiúi nemes tetteit is bővebben előadná; de így elhallgattatnak itten mind ezek, mint újak, mert a' leg böltsebbeket, 's leg-szerentsésebbeket is többnyire feltalálták a' világi viszontagságok, vagy legalább kedvetlenségek! — Hasonlóképen a' a' most élőkről is tsak keveset irunk, tudván azt, hogy a' midőn valaki még élőkről ir, bár igaz érdemeket irjon is, könnyen hizelkedőnek mondatik. — Ha keveset irna az író, megsértés volna; de ha épen semmit se irna és az igazakat is egészen elmellőzné, azzal magát büntetné meg

Azért tsak emlékezet okáért jegyezzük ezeket itten fel, a' maradékra tekintve. Hogy t. i. a' fent írott XIII. Jánosnak, az első házasságból I. Antal, a' másodikból pedig I. Aloysius fiai maradtak, a' kik fiatalabb korokat katona életre szentelték. I. Antaltól

taltól maradtak II. Antal, és XVI. Nepomuk János, a' kinek is I. Sándor, III. Antal, és XVII. János fiai élnek. Ezek iránt, minthogy életben vagynak, továbbra be nem ereszkedik az Író.

Hogy még egy jeles és nagy érdemű Gróf IV. Forgách Jó'seffel, a' már elnyugodott III. 'Sigmond' fijával, nemesen büszkélkedve ditsekszik ezen Vármegye, mellynek kebelében, nevezetesen Szécsényi várában lakik, nem lehet elmellőznünk. Mély tudományú Magyar Gróf ez, 's ugyan azért jó, bölts 's igaz hazafi, a' ki eránt ezeknek írója 30 és több esztendőök ölta egyenlő tisztelettel viseltetik. Háládatlanság volna, hogy ha ez egyet eltakarnánk, nevezetesen, hogy több rendbeli ezen Vármegyét illető ritkaságokat és különösségeket bizonyító jeles irományokat, 's ritka könyveket is közlött ő velünk, sőt ajándékul is adott; ezen feljül méltán ditsekedhetik az író, folyvást tartó kegyes levelezésével is. Ezen vallástétel épen nem részre hajlásnak, hanem tisztelt háláadásnak légyen bizonyysága.

Vagynak ezen Grófnak öt élő, és nagy reménységű fiai, nevezetesen: XI. Miklós, XII. Ferentz, VI. Sigmond, X. István, és VI. Pál., a' kik a' férjfiú-kort mind szerentsésen elérvén, vár benne a' Magyar Haza boldog eleiket követő nemes gondolkodású, nemes tselekedetekkel ékeskedő jó hazafiakat. Adja a' mindenható, hogy ezen régi jeles Grófi Magyar Familia sok századokig erős, 's meg nem rendíthető oszlopokat mutasson elő a'

Király és a' Haza boldogítására, 's hogy ezt az égi bölts hatalom, a' megmérhetetlen gondviselés, szoros vérsége előmentével napról napra, századokról századokra terjedni engedje, ennek fénnjét emelje, és diszesítse, minden igaz hazafival együtt szívéből kívánja ezeknek írója, a' ki, hogy ezen régi, gyökeres és jeles érdemekkel úgy a' Haza, valamint a' Királyok előtt is tündöklő Familiát, az olvasó egy tekintettel is lássa; ennek kezdetétől fogva a' mostani időkig való származási tábláját a' Gácsi Ágra nézve ide iktatja, elmellőzvé az itt nevezettektől lejövő, sokfelé elterjedett Ágakat. Ezen Táblának tökéletes valósága Királyi Adomány 's ok-levelekből, és egyéb magok valóságokban kéznél lévő hiteles írómányokból bizonyíttatik.

VI.

Nógrád Vármegye Fő Ispánjai.

1108. Slaviz, Comes Novogradiensis. a)
 1156. Birs, Comes Neograd. b)
 1210. Bolosoy, Comes Neogradiensis. c)
 1273. Philippus Episcopus Vaciensis, Comes Neó-
 grad. Ladislai II. Regis (Matris Elisabethae)
 Cancellarius. d)
 1292. Mykó, filius Detrici ex fam. Balassa. e)
 1292. Magister Farkas, (Volfgangus) Comes Neo-
 grad. f)
 1299. Dominicus, filius Stephani Porch, Comes
 Neograd et Simeghiensis. g)
 1326. Magister Petrus de Zelch, Castellanus de
 Zonda (Szanda). h)
 1327. Magister Petrus, Comes Neogradiensis. i)

---

a) Lucius de Regno Dalmat. L. III. p. 117.

b) Schmidt. T. I. p. 75.

c) Belius T. VI. p. 127.

d) Tabular. Forgách sublit. Z. authographo.

e) Andr. Lehótzky P. I. p. 133.

f) Tab. Forgách sub lit. Z. authogr.

g) Andr. Lehótzky P. I. p. 133.

h) Ibidem.

i) Tab. Forgách lit. HH. authogr.

1333. Magister Petrus Széchy, Comes Neograd. Castellanus de Zonda. a)
1356. Petrus, Comes de Neograd, Castellanus de Zonda. b)
1345. Nicolaus de Zech, Comes Neogradiensis. c)
1347. Joannes Konya de Budmér filius Thomae Vajvodae, Comes Neograd.
1352. Scepus. et Sáros. d.)
1355. Joannes, filius Nicolai Gyleti Palatini. e)
1370. Nicolaus Széchy.
1423. Michael, filius Stephani. f)
1436. Stephanus de Aran. g)
1442. Rajnaldus, filius Joannis de Rozgony, Comes Neograd et Heves. h)
1443. Ladislaus de Zechen, Comes Neogradiensis. i)
1450. Ladislaus de Zechen, Comes Neograd. k)
1470. Ladislaus Madách de Sztregova, Comes Neograd. l)

---

a) Collectio Vagner. Decad. II. p. 114.

b) Andr. Lehótzky P. II. p. 369.

c) Collectio Vagner P. II. p. 114.

d) Annales Scepusienses Vagner P. III. p. 209.

e) Andr. Lehótzky P. II. p. 133.

f) Ibidem.

g) Tab. Forgách sub lit. Z. 124.

h) Steph. Katona Hist. Critica T. XIII. p. 208.

i) Vagner Decade II. p. 137.

k) Steph. Katona P. II. p. 2—5.

l) Andr. Lehótzky P. II.

1487. Gaspár Szunyog, Comes Neograd a)
 1544. Stephanus de Lossoncz, Comes Neogradiensis. b)
 1536. Ladislaus Országh, Comes Neograd et Heves. c)
 1538. Stephanus de Verbötz, Comes Neograd. d)
 1540. Gaspar de Raska. e)
 1542. Stephanus de Raska, Comes Neogradiensis. e.)
 1546. Stephanus de Lossontz, Comes Neograd, Praefectus Temesvariensis. f)
 1559—1567. Christophorus Országh, Judex Curiae, Comes Neograd. g)
 1568. Andreas Baro Balassa, Cubicul. Magist. Comes Neogradiensis. g.)
 1592—1621. Comes Sigismundus Forgách de Ghymes Palatinus Regni Hung. Comes Sáros et Szaboltz. h)
 1622—1681. Comes Adam I. Forgách, Judex Curiae R. Comes Borsodiensis. i)
 1682—1714. Comes Adam II. Forgách, Comes Neograd. k)

---

a) B. Mednyánszky és Hormayer 1824. p. 178.

b) Tab. Forgách sub lit. K.

c) Vagner Decad. VI. p. 82.

d) Andr. Lchótzky. P. I. p. 133.

e) Ibidem.

f) Tab. Forgách lit. V. 447.

g) Andr. Lehótzky P. I. p. 133.

h) Tab. Forgách A. 101.

i) Tab. Forgách Fasc. A.

k) Ibidem.

- 1714—1736. Comes Joannes Adamus Forgách,
Comes Neogradiensis. a)
1736. Comes Franciscus Forgách, Generalis, Comes
Neogradiensis. b)
- 1751—1771. Comes Antonius Grasalkovits, Comes
Neográd. c)
1772. Comes Josephus Georgius Batthyányi. d)
1807. Comes Josephus Brunszvik de Korompa.

---

a) Tab. Forgách Fasc. A.

b) Ibidem lit. T.

c) Ibidem lit. A.

d) Andr. Lehótzky, P. I. p. 134.

VII.

Nógrád Vármegye' Al-Ispánjai.

1283. Simon, filius Eliae de Terian, de Comitatu Neogradiensi, et Andreas filius Nicolai de Scyud (Szügy). a)
1395. Petrus, filius Stephani de Gécz, et Joannes, filius Dominici de Pásztó. b)
1402. Joannes Fejes, et Paulus Kövár Vice Comites. c)
1425. Joannes Vakó, et Thomas Csaba, Vice Comites. d)
1431. Georgius Csáby, et Paulus Balásthö. e)
1447. Michael de Dályó, et Paulus Pethö.

---

a) Andr. Lehótzky P. I. pag. 200. hic ad Steph Katona T. VI. p. 883. hol nem neveztetnek Vice Ispányoknak, hanem de Comitatu Neogradiensi.

b) Bélius T. VI. p. 45.

c) Andr. Lehótzky P. I. p. 200.

d) Belius Tom. VI. p. 45.

e) Ibidem.

1440. Augustinus de Lekeny, et Petrus de Pelény. a)
1460. Paulus Pethő (de Petőfalva), et Michael de Dályó.
1473. Michael de Dályó, et Ladislaus Libercsey.
1477. Paulus Pethő, et Sigismundus Balassa de Gyarmath, Sigismundus Gerhardt.
1482. Demetrius Szalay de Keletsény, et Paulus Pethő.
1486. Ambrosius Vidfi, de Mohora.
1508. Oswaldus de Szántho.
1532. Georgius Orbonás de Szügy, et Thomas Soós de Poltár.
1538. Thomas Soós de Poltár.
1545. Nicolaus Borsay de Dályó.
1548. Valentinus de Pelény.
1550. Petrus Libercsey. b)
Stephanus Soós.
Franciscus Struch.
Paulus Battik.
Georgius Fogsits.
Joannes Bene.
1575. Oswaldus de Szánthó, et Georgius Madách. c)
1597. Melchior Osztroluczky. d)
1601. Franciscus Kéry de Nagy Hér.

---

a) Belius T. VI. pag. 45.

b) Horvath Istv. Lajos és Mátyás védelmeztetése 37. lap.

c) Belius Tom. VI. p. 45.

d) Ex Protocollo Archivi Comitatus de Neograd.

1618. Franciscus Mocsáry. a)
 Stephanus Vámosy de Kürth. b)
 Paulus Némethy.
 Paulus Belteky.
 Joannes Dobay.
 Franciscus Bulyovszky.
 Caspar Csemitzky.
1655. Paulus Batta.
1655. Georgius Voxith-Horváth.
- 1641—1652. Paulus Némethy.
1646. Andreas Ráday. c)
1652. Stephanus Voxith-Horváth Ord. et
 Joannes Bende Subst. d)
1659. Michael Libercsey, et
 Georgius Battik. e)
1667. Joannes Madách. f)
1669. Paulus Némethy, Ord. et
1672. Gregorius Battik, Subst.
1673. Gaspar Ráday.
1674. Paulus Némethy.
1679. Stephanus Bezzegh.
1681. Joannes Dobay

---

a) Belius T. VI. p. 45.

b) Vide Acta Diaetal. 1681.

c) Andr. Lehótzky.

d) Ex Archivo Cottus.

e) Andr. Lehótzky P. I. p. 200.

f) Ez, és a' következő Al-Ispányok a' Nemes Vármegye'
 Jegyző-könyvéből jegyeztettek ki.

1683. Stephanus Bezzegh, Ord.
Joannes Dobay Subst.
1685. Joannes Dobay Ord.
et Franciscus Baratnoky.
1689. Franciscus Bulyovszky Ord.
Andreas Szilassy Subst.
1693. Gaspar Csemitzky Ord.
Steph. Gyürky de Lossontz Subst.
1699. Michael Dul.
Stephanus Gyürky Ord.
Joannes Darvas Subst.
1700. Stephanus Gyürky Ord.
Joannes Michalek Subst.
1702. Andreas Török Ord.
Joannes Feja Subst.
1707. Franciscus Darvas Ord.
Adamus Róth Subst.
1708. Michael Darvas Ord.
Franciscus Gyürky Subst.
1709. Andreas Bene Ord.
Joannes Bende Subst.
1710. Franciscus Bossányi Ord.
Joannes Feja Subst.
1711. Joannes Feja Ord.
Joannes Fay Subst.
1714. Andreas Török Ord.
Adamus Róth Subst.
1716. Nicolaus Jeszenszky Ord.
Stephanus Lossontzy Subst.

1717. Andreas Török Ord.
Ladislaus Madách Subst.
1721. Ladislaus Dobay Ord.
Ladislaus Madách Subst.
1725. Ladislaus Madách Ord.
Gabriel Marsovszky Subst.
1730. Georgius Szentiványi Ord.
Stephanus Mocsáry Subst.
1733. Georgius Szentiványi Ord.
Joannes Sreter Subst.
1737. Josephus Pyber de Gyerkény Ord.
1744. Paulus Batha Ord.
Gabriel Csemitzky Subst.
1756. Paulus Batha Ord.
Josephus Darvas Subst.
1763. Joannes Balogh de Galantha Ord.
Ladislaus Prónay Subst.
1765. Ladislaus Prónay.
Franciscus Szentiványi.
1769. Franciscus Szentiványi Ord.
Franciscus sen. Darvas Subst.
1773. Antonius Muzslay Ord.
Franciscus Darvas Subst.
1785. Petrus Balogh de Ócsa Subst.
1788. Stephanus Gyürky Subst.
1790. Antonius Muzslay Ord.
Stephanus Gyürky Subst.
1796. Antonius Muzslay Ord.
Franciscus Puky Subst.

1802. Joannes Szentiványi Ord.
1806. Ludovicus Ambrózy Subst.
1817. Joannes Szentiványi Ord.
Paulus Gyürky Substit.
1818. Paulus Gyürky Ord.
Gabriel Gyurcsányi Subst.
-

VIII.

Azon hijjánosságok és fogyatkozások,
mellyeknek orvoslások szükséges.

Valamint mindenütt, tsak nem mindenekben találtathatnak egy vagy más részben hijjánosságok vagy valamely jobbítható fogyatkozások, mellyeknek orvoslások, javítások, vagy legalább kipótoltatások szükségesnek állittatik; ugy ezen Vármegyében is talátnak olly intézetek, mellyek fogyatkozást szenvednek, 's javítást kívánnak; mert tökéletest e' földön semmit sem talál az ember. — Én itten tsak leginkább a' szembe tünőbbekről kívánok említést tenni, mellyek a' köz jót, és így az egészszet illetik, 's a' mellyeknek orvoslások vagy most mindjárt vagy tsak kitsinyenkint, és hosszabb idő mulva lehetséges. Mit válaszszon ezekből a' kegyes és mélyen bélátó közönség, javításra, vagy változtatásra, mind azt a' felsőségemre bizom. a)

---

a) Nem pedig a' most módiba jött Recensenseknek sértegetésekre, a' kik akár mi tárgyra nézve akarjanak is

1-ször Magyarországban minden hivatalok, hivatalokhoz kaptasolt fizetés is, a' régi időkhez vagon szabva. Minden Magyar, az első hivatal-tól kezdve az utolsóig (ide nem értvén az úgy nevezett első Statust) a) maga tulajdonainak hátra hagyásával, sőt kárával szolgál tsupán a' Király és a' Haza javáért, ön maga és maradéka betsülettért. b) És még is vetélkedve keresik, és nyerik meg a' Vármegye' hivataljait. Szenved, törekedik, fárad és költ a' hivatalban lévő Magyar. Kivá-nom, hogy a' maradék is illy nemesen gondolkodják és tselekednek, de mérsékelje magát, nem ön értékéhez, hanem hivataljához alkalmaztatván maga viseletét, mert hogy ha ennél magasabban gondolkodik, 's viszi életé módját, bár nagy és

---

engemet ezen igaz hazafiúi munkámban, recensálni, szabadságokban áll; de részemről az e'félékre soha sem fogok felelni, mert semmiféle háborúnak, annyival inkább penna háborúnak nem vagyok barátja. Ha valakinek nem fog tetszeni előadásom, vesse el, 's ne olvassa azt, — de ne martzangoljon, mert azt meg nem érdemlem.

- a) *Scriptores Rerum Hung. Ludovici Tubero Dalmatiae Abbatis, acta sui temporis conscripta. II. pag. 24. et 60.*
- b) Ennek megjavítása a' mostani időkhez szabva, az Ország Rendjeit illeti. Nintsen olly nemzet mint a' Magyar, melly a' hazájának szolgáljon önmön és többnyire maradéka kárával is; de ebbe tovább be nem ereszkedem, hanem tárgyamhoz sietek.

meszsze terjedett birtokú légyen is, azzal mintegy fogyasztja jó maradékának örökségét, ha pedig szegény állapotú, úgy a' betsület' keresete mellett végképen megrontja nálánál is szegényebb ártatlan maradékát. Vegye gondolóra, hogy a' külső fény-üzés nem mindenek előtt ad diszt a' hivatalnak, az tsak a' gyengék' szemeit szokta meghomályosítani. Ne keresse tehát a' felvett hivataljának diszt tsak a' külső fényben, hanem azon kötelességének szentül leendő teljesítésében, melyre ötet a' Haza' java, a' Király kegyelme, és ön betsülete' szeretete mellett, letett esküvése is szorosán kötelezi.

2-szor A' ruha szükséges testünk' befedezésére. De vajmi nagy vissza élés van ebben! A' férjfiúnak magyar öltözete nagy költséggel jár többnyire, mert pompás és fényes, holott a' nagy születésű vagy a' nagy hivatalal diszeskedő férjfiú, közép-szerű tsinos öltözetében is megkülömböztetve tiszteltetik, ellenben az alsóbb hivatalokban lévő, vagy kevéssel biró, pompás öltözetben megvettette nézettetik, vagy pedig szánakozva kinevettetik, mivel túl megyen a' határon.

Az aszszonyi nem' ruházatja is nagyon költséges, fényes, és sok szükségtelen van benne. A' mai században a' ruhára és az asztali szükségekre nézve legnagyobb a' visszaélés. Az új módik, és változtatott új találmányok nagy kárára

vagnak a' jó maradéknak. Nem esmerték a' mi áldott eleink, a' Vapeurt, Dült, Perkált, Andalást 's a' t., az úgy nevezett Apolló kendőket nem tették nyakokra, mellyekkel beborítatik, de be nem takartatik a' test, tsak azért, hogy jobban kitessek az, a' mi azokkal takartatik. Hagyjuk el az illy módi fényüzést, mellyből egyenesen az ön szeretet, puhaság, és másoknak eltsábításokra való törekedés tetszik ki. Hajdani szép anyáink olly ruhákkal ékeskedtek, hogy pompás öltözetek a' harmadik maradékot is szépítette; brokát, parter, selyem 's arany virágokkal fényeskedtek, bulyavászonyban jártak, mellyeket a' most élők nem is esmernék. — Holott

3-szor A' szép 's kegyes aszszony nem, születésétől kezdve készül neveltetése által arra, hogy idővel választott férjének fele segítségé, és jó anya is lehessen. Azonban a' mostani módi ruházatokkal ezen szent tzelra nem készítettik a' fiatal szép Nem. A' halhéjjas ruházatok, mellyekbe bepréseltetik az aszszonyi nem' gyenge teste, megátolják vérének természeti folyását, 's ez által elerötelenítettik az egész alkotmány, olly annyira, hogy midőn élete' tzelját eléri, kevés esztendőket reménylhet, 's tsak hamar megöregedettnek látszik, gyenge gyermeket hoz e' világra, vagy épen maga is elenyészik vele együtt nem sokára.

Szép a' magyar köntös! ne kolduljunk mi más nemzetektől új módi öltözeteket, mellyek

azon

azon feljül még minden hónapban változnak is; ugyan azért valahány aszszony személyre néz az ember, mind másféle öltözetben látja, tsak hogy mindnyájan beszoríttatnak a' halhéjas vállakba, hogy egyenesebbeknek tessenek, azomban a' kötösöket hónok alatt kötik meg, a' mi a' test' természetj alkotásával meg nem egyez. Tsak azon aszszonyi öltözet mondhatik szépnek, melly a' természeti állással megegyez, és a' férjfiaknak tetszik.

4-szer Nintsen ezen Vármegyének Fő Iskolája, melly a' jó nevelésnek fő eszköze. Itten a' Római Katholikus felekezetet, és az Ágostai Evangelicusokat értjük; mert a' Reformatus felekezetnek Losontzon számos Ifjúságból álló, nevezetes iskolája vagyon, melly jól elkészült tanítókkal, Professorokkal, 's ugyan azért szép előmenetellel is díszeskedik, főkép' ha benne a' Német, már most elkerülhetetlenül szükséges 's több nyelveknek tanítása nagyobb szorgalommal gyakoroltatnék. Ezen oskolából a' sátoros Innepekre a' nagyobb deákság távolabb lévő helyekre is eljár, és a' tanításhoz nagyobb gyakorlás által nagyon szépen készül, az úgy nevezett legátiókban; de azért épen nem szükség, hogy ezen helyes intézet mellett a' többi iskolák az alatt tsukva tartassanak, és a' gyermekek szabad szárnyra botosattassanak. — Viszsa térünk targyunkhoz :

A' szegényebb R. Catholicus szülék többnyire Gyöngyösre küldik gyermekeiket, vagy ha tőlök az sem telik ki, tudatlanságban hagyattatnak ártatlan gyermekeik; mert a' falusi erőtelen iskolákat számba sem lehet itten venni (ámhár ezeknek is nagyobb felvigyázat alatt könnyű volna orvoslások), mellyekben most némelly rövid imádságokon kívül legfeljebb olvasni taníttatnak valamennyire a' gyermekek; de azt is tovább nem folytatván, későbbben elfelejtik. A' nagyobb tehetségű szülék kénytelenítetnek gyermekeiket nagy költséggel és fáradsággal vagy Pestre, vagy Vátzra, vagy Egerbe küldeni. Vagyon ugyan Füleken és Szécsényben a' Sz. Ferentz Szerzetebeli atyáknak klastromjok, de azoknak az iskolai tanításba szoros befolyások nintsen, holott Gyöngyösön is ugyan ezen szerzetbeliek a' tanítók; de hogy ez is örökösítessék bizonyos fundatió vagy önkint való ajánlások nélkül, reményleni sem lehet. a)

Az Ágostai Evangelicusok a' kissebb iskolákra nézve, tsak a' szegényebb szüléket értvén itten, Osgyán nevű faluba küldik gyermekeiket, melly Gömör, Kis Honttal egyesült Vármeegyében vagyon, nem meszsze Losontzhoz; a' nagyobb iskolákra tsak a' tehetősebbek küldik gyermekeiket,

---

a) Most van azon régen óhajtott szándék munkában, hogy városaink közül egyikben iskolák, nagyobb iskolák állíttassanak; de ez még tsak kezdetében van.

többnyire vagy Selmetzre, vagy Késmárkra, vagy Besztertze-Bányára.

5-ször Vagynak ezen Vármegyének jeles és nagy remenységü nemes ifjai, a' kikből iparkodások mellett, a' jó tanácsok bevétele, jó könyveknek olvasása, nemes és tanult férjfiakkal való társalkodás által, nagy férjfiak lehetnek, — várja is azt a' haza' közönsége, és méltán is; de ellenben hogyha még volnának olly elpuhult ifjak, a' kiknek sem olvasás, sem valamelly nemes társalkodás nem tetszik, a' kik erköltstelenek 's mindég arról gondolkoznak, kit kellessék tsábító hálójokba keverni: azok a' köz hivatalokra elégtelenek, hanem a' pénzvesztegetésre, fényüzésre, a' miben tudniillik kedvetket tölteni reménylik, igen is alkalmazatosak, örökségben kapott birtokaikat, mellyeket nagy érdemü eleik vérrel, tudománnyal és gondos szorgalom által szerzettek, elpazérolják. Az e'féle bárány bőrbe takart ólálkodó farkasoknak mint heréknek birtokaikat, a' törvényes Nemesi szabadságnak legkissebb megsértése nélkül bírói zár alá (Sequestrum) veheti a' Vármegye, a' jövedelemből bizonyos summát rendelvén nekik, hogy abból élhessenek; a' többi jövedelmet pedig töke pénzbe gyűjtvé esztendönkint, a' törvényes maradéknak előmenetelére. Így nem fogyasztatnának a' Nemesi Familiák olyanok által, kik a' Nemesség' kisebbítésére, sőt gyalázatjára élnek, kik jószágaikat

illetlen helyekre, vagy haszontalan fény-üzésre bitangolják.

Lehetnek olly ifjak is, ha most nem, de idővel, a' kik azon kevés birtokból, melly szüleik után reájok maradott, el nem élhetvén, elalljasodnak, 's kénytelenek az eke' szarvához nyúlni, tsak hogy élelmek lehessen. Ugyan azért

6-szor Ezentúl minden Nemes ifjú, elvégezvén iskolájit, élete' módjáról, Magyar Nemeshez illő tzéljáról, hazájának javára gondolkozni, választani, és abba belépni tartozzék; mert Cicero szerint: „*Non nobis ipsis sed reipublicae nati sumus.*“ Ezen választásba a' szüléken kívül (annyival inkább ha azok már nem élnének), az Ország köz' java tekintetéből a' Vármegye is bátran és teljes hatalommal bele avathatja magát, az Ügyészi gondos hivatal által, 's azt állítom bátran 's minden tartozó egyenességgel, hogy ez igen is szükséges.

7-szer Szükséges a' jó 's helyes nevelés. Ezen nagy tárgy eránt hogy kiterjeszkedjem egy kevesé, igen szükségesnek találom, úgy mindazonáltal, hogy ez által se a' természet', se az ország' törvényei meg ne sértessenek. Gondolóra vévén itten azt, hogy a' szüléknek szavai, és tselekedetei legerősebb gyökéret vernek a' gyermek' szívében; valamint azt is, hogy lehetnek olly szülék, a'

kik egymás között izetlenségben, egyenetlenségben vagy épen külön is élnek; hogy lehetnek olyanok, a' kik ivásnak, játéknak, 's többféle erköltstelen alatsonyságokra adták magokat, helytelen társalkodásba keveredtek; továbbá, hogy lehetnek olly gyávák, tudatlanok, és gyengék is, hogy gyermekeik nevelésekre, és vagyonjaik gyarapítására, vagy tsak megoltalmazására is elégtelenek: szükségesnek tartom egy különös Ügyészi hivatal' felállítását, melly hivatabeliek, a' házassági 's atyai terhes kötelelességeket jól esmervén, minden kedvezés, tekintet, vagy épen valamelly helytelen részre hajlás nélkül, félre tévén minden nepotismust, mindezekre vigyázattal lennének, és az első rendbelieket, az az, az egyenetlenségben sinlödöket, először személyesen egész bátorsággal megbékéltetni igyekeznének, 's elidegenítenék őket az elválás sértő perétől. Hogyha az e'féle többszöri iparkodások után a' tsendes élet közöttök helyre nem állítatnék, egy kiküldöttséget kérnének a' Vármegyétől, úgy, hogy ez uttal a' gyermek-nevelésről is tétetnék rendelés.

A' második rendbeli rendetlen életű szüléket pedig azon felvigyázó Ügyészi hivatal megintené, elejekbe adván tapasztalt hibáikat és rendetlen életüket. Ez nem használván, elégteleneknek esmeretessenek az ilyenek birtokjok' igazgatására,

's ennél fogva birtokjok zár alá vétessék, gyermekeik pedig köz felvigyázat alatt neveltessenek.

A' harmadik esetben látván ezen felvigyázó Ügyészi hivatal, hogy itten a' gyávaság 's tudatlanság miatt idővel veszte következik a' maradéknak, jelentést tegyen a' Vármegyének, és hasonlóképen zár alá vétesse az ilyeneknek birtokjokat is, illendő élelmek' kiadása mellett; de ezeknek gyermekeik is hasonlóképen köz felvigyázat alatt neveltessenek.

Így fognak fentartatni a' maradékban is a' Familiák, és szerentsékké tétetnek a' gyermekek a' jobb nevelés és jobb felvigyázat által.

Az által, ha illy szerentsétlen esetekben a' fogyatkozások és hibák orvosoltatnak, meg nem sértenetik a' köz társásának törvényre, sőt a' haza'jáva előmozdítatik az illy hathatós eszközök által. Ezeken feljül hasznosabb, 's alkalmasabb polgárok is neveltetnek ezen módok és e'féle eszközlések által az illy gyermekekből, a' kik most a' hibás nevelés és a' rossz példák által mintegy vezetettnek az eltévedésre. Mert

8-szor Az atyai és anyai szeretet ön gyermekei eránt, a' legnagyobb és legérzékenyebb szeretet, olly annyira, hogy ha azt előre látó ítélet, jó

példa, gondos felvigyázás, és szorgalom nem támogatják, az ártatlan gyenge gyermek könnyen elromlik. Ezen természeti nagy szeretet sokszor eltévesztheti a' szüléket is a' nagy kedvezés által, 's vak szeretetté válhatnak, a' mit szám nélkül való szomorú példák bizonyítanak. Illy esetekre nézve adassék hatalom az Ügyészi hivatalnak, az e'félékre való felvigyázásra is; mert vagynak példák, hogy a' jól nevelt ifjak is eltévedtek; hát valljon a' rosszul nevelt ifjaktól mit lehessen a' Hazának reményleni, könnyen előre láthatni. Sokszor a' nagy kedvezés 's pártfogás alatt ön kényén nevelt gyermek felserdülvén, nem engedi többé magát a' szülék által zabolán vezetetni, és így már illy esetben késő lévén az orvoslás, zabola nélkül hanyat homlok rohanik a' rosznak; azért az e'féle szülői lágy kormányt ébresztetni tartozik az Ügyészi hivatal.

9-szer Nintsenek ezen Vármegyében szabad Királyi városok, mellyekben az elterjedett kereskedés, a' nemes fő társalkodások, és ez által a' pallérozódás (Cultura) nagyobb fényre terjedhetne, és a' szorgalomnak előbbre való lépése az egészre is kitetszhetnék. Nem értem én itten a' városi fényüzést, a' melly sokaknak még a' maradékban is kész veszedelmek. De ebben tovább beereszkednem szükségtelen; mert egy Szabad Királyi városnak alkotására köz akarat, költség, fá-

radozó iparkodás, érdem, pártfogás, jó tanács, végre kegyelem szükséges! — Ezen fogatkozás, a' következendő három hijjánosságokkal léssen annak fő oka, hogy az előttünk élt jeles és tanult Magyar történet írók, ezen kiterjedett Vármegyéről rövid előadással tsak keveset írtak.

10-szer. Nintsen itten közönséges Könyv-Tár (Bibliotheca), a' melly utat szokott nyesni a' mélyebb tudományok elterjedésének, 's melly fő kútfeje a' köz jó' elősegállításának; mert a' tudományokat búvárképen kell keresni, hogy azokat feltalálhassuk. Vannak ugyan több úri házaknál válogatott és nagy szorgalommal 's költséggel szerzett könyvek, mellyek között első helyet érdemel Ghymesi és Gácsi Gróf Forgách Jó'sefé Szécsényben, B. Prónay Lajosé Kutason, Kubinyi Andrásé Videfalván, 's a' Losontzi Reformatum Gymnasium szép számú jeles és jó könyvekkel meggazdagított Könyv-tára. Ezen jeles helyekről nyertem leginkább szívességül a' leghasznosabb könyveket olvasásra; a' mit hogy háláadásképen megismerjem, ezennel tartozásomnak vallo. Vannak több jeles Könyv-tárok is, válogatott ritka könyvekkel meggazdagítva, mint Szentiványi Márk, Balogh Lajos, Madács Imre Uraknál, 's többeknél is. Hát ha még egy közönséges Könyv-tárja volna ezen Vármegyének? mint van a' szomszéd Kis Honthi Districtusnak, mellynek jó és hasznos könyvei köz haszonra szolgálának.

11-szer. Nintsen itten Könyvnyomtató műhely, melly a' köz-tudományokra nézve nagy előmenetelt és hasznot hajtana, azoknak elterjesztésével.

12-ször. Ide tartozik az is, hogy a' mit írunk, úgy adjuk elő, hogy azt az olvasó jól megértse; mert ha ez olly szavakat és kifejezéseket talál valamelly előadásban, mellyeket nem ért, akkor megakad, és az író nem érte el tzelját. Most sokan keresik a' régi kifejezéseket megváltoztatni, e' mellett új szavak' feltalálásában is gyönyörködnek némelly tudósok. Szép ez, de tsak úgy, ha minden olvasó érti azokat. Ugyan azért is elkerülhetetlenül szükséges volna, hogy addig is, míglen egy jeles tudós társaság állhat fel az Országban, több tudós férjfiak öszeállván, Magyar szó-tárt (Lexicon) készítenének. Úgy bátran lehetne új vagy megváltoztatott szavakkal élnünk; mert azon esetben, ha az olvasó felakadna valamelly kifejezésnek értelmén, azt azon Lexiconban feltalálná. Többen dolgoztak már, de kiki külön, főképen a' törvényes szavaknak Magyarra fordításán; ha ezt több illy tudós szorgalmatos férjfiak egy akarattal tselekednék, ez által egyenes utat nyessének az előmenetelnek; ambár ebben az én véleményem az, hogy az olly deák nevezeteket és szavakat, mellyek bevétettek (civitate donatae) ezentúl is meg lehetne hagyni. Olvassuk

bár az Erdélyi Magyar törvény-könyvet, meghagyták ezen igaz Magyar kedves atyánkfijai a' már az előtt bevett és szokássá vált deák nevezeteket, szókat és kifejezéseket; miért nem hagyhatnánk tehát mi is meg azokat? mindazonáltal ehhez nem kötvén magamat, a' tanult Magyar hazafiakra bizom ezen tárgyat.

13-szor. Egy nevezetes privilegiummal megerősítettett posztó fabrika vagyon Gácson, melyről már feljebb szóllottunk. Ezen kívül a' Podrecsányi tserép pipák készítése, a' Divényi rosták és sziták, a' szám nélkül való tserép edények helyes készíteménnye is figyelmet érdemel, melyekről bővebben a' magok helyeiken szóllottam; de nintsen is más fabrikánk a' Gácsin kívül, mellynek részese (actionarius) a' mi Felső Császári Kir. Fő Hertzegünk 's kegyelmes Palatinusunk Jó'sef is; a' mi ezen jól elrendelt 's hasznos fabrikán kívül van, az mind tsak kézi miv, és egyes emberek által készül, ámbár igen is számosak azok, p. o. vargák, timárok, szür-szabók, tsapók, festők, fazekasok, kerékjártók 's a' t. kikről a' magok helyén bővebben tettünk említést.

Valljon tehát miért nem lehetnének több illy Fabrikák egyéb kéz-mivekre 's mesterségekre nézve is ezen kiterjedett Vármegyében, mellyek elkészíthetnék a' szükségeseket. Azt állítom, hogy

igen is lehetnének több e'féle hasznos intézetek, és könnyen is felállíthatnának, vagy a' nagyobb földes urak eszközlése által a' magok birtokjaikban magok erejekkel, vagy pedig a' kisebb birtokosok által is, ha többen öszveállnának egy társaságba, 's bizonyos summa pénzt egybe raknának, jó biztosság és helyes intézetek mellett. Melly nagy és bizonyos haszon hárámthatnék ez által a' közönségre, könnyü általlátni. Ha Angliában a' nagy születésü és elterjedett birtokú *Lordok* is, társak lehetnek az e'féle intézetekre nézve, 's nagy haszonnal elősegítik a' köz hasznú intézeteket: valljon miért nem történhetnék ez kisebb mértékben itten is? Az illy intézetekben sok szegény feltalálná munkája által kenyerét, előmenetelét, 's ezek által a' köz jó is nyerne.

14-szer. A' Fabrikák után következnek a' mester emberek, és azoknak a' készíteményeik; illyenek főképen a' tsapók, szür-szabók, vargák, timárok, szíjjártók, tsizmadiák 's a' t. Ezek jobb rendtartás végett tzéhbeli privilegiumokat is nyertek a' felsőségtől; de már ezekbe is betsuszott a' vissza élés' konkolya (valamint sok más nagyobb intézetekbe is); mert a' mesteremberek tzéhbeli gyülekezetjeikben meg szokták határozni készíteményeiknek árrokat, hogy azon alól büntetés alatt a' tzéhbéli mesterek közül senki se merészelje Készíteményeit eladni; melly visszaélés nagy ká-

rára van (mint monopolium) az egész közönségnek, mert minden szegény adófizető azon árron kénytelenítetik ruhát venni a' maga gyermekei, 's tselédjei számára, mellyet a' tzh mester elhatározott.

Ha a' szabad árulás, az az a' készítményeknek szabad árron való eladása alattomban meg nem gátoltnék, sokkal több kelne el; de így fogyasztatik a' szegény vevő azért, hogy annál inkább gazdagodjék a' mester ember. Ezen beteszott visszaéléstől végképen el kellene tiltani a' mester embereket tzhbeli privilegiumjok' elvesztése alatt; árulja szabadon minden mester-ember a' maga készítményét, hogy ne kénytelenítessék a' jó és a' rossz készítményt egy és meghatározott árron fizetni a' szegény adófizető munkás ember, a' ki az e'féllel maga és háza népe szükségait kénytelen pótolni. Innét származik az:

15-ször. Hogy az e'féle mester ember meggazdagodván, felhagy mesterségével, és heverő *speculánsá* lesz, az országos és héti vásárban jár kél, hogy a' szegény Tótok által nagy fáradtsággal befuvarozott létzet, deszkát, sindelyt, a' Magyaroktól pedig a' búzát azon az árron szedje öszve, mellyet maga megátalkodva szab, a' kik is meglévén szorulva, mintegy kénytelenek jószágokat kívánsága szerint neki adni, mellyen ez

a' következő héti vásáron még egyszer annyit nyer minden fáradság nélkül.

Az ilyen helytelen *speculatio* tsalás, és nagy kárára van a' közönségnek; mert károsítják a' fáradozó szegény munkás, hogy gazdagodjék a' gazdagabb heverő. Az e'félekre elég példa van a' városokban, és mennél nagyobb az emporialis hely, annál több benne az illy büntetést érdemlő heverő *speculáns*; számba kellene venni az illy hasokat és torkokat hizlaló heréket, kik egy két ezer forintjokal büszkélkednek.

Az illy visszaélésből nagy károk következnek; mert az olly mester ember, a' ki nem elszegényedett sorsa, vagy valami szerentsétlensége miatt hagyja el kitanúlt mesterségét, hanem azért, hogy mesterségéből gyűjtött pénzéből büszkélkedve éljen, mesterségétől nem adózik; azért méltó volna az ilyeneket elhagyott mesterségektől is *Contributio* alá vetni, *cessans Lucrum* fejében; azon feljül a' *Speculatióból* bejövő hasznót is meghatározván, hogy attól is különösen adózzék, a' Vármegye ezt és több e'félét egész hatalommal elintézheti, úgy is mező városaink tsak a' vásárok eránt nyert *Privilegiummal* diszeshetnek.

16-szor. Az ország utak hijjánosak voltak eddig itten; nagy és ditséretes most ezeknek javítá-

sában a' szorgalom, olly annyira, hogy a' hol az előtt nem is volt ut, ott is készítetik: nagy idő kell azomban annak tökéletes helyre állításához; de ez a' legszerentsébb eszköz a' kereskedés elősegállítására, tsak ezentúl is állandó legyen a' szorgalom, hogy a' mi elkészítetik, az felvigyazó gondviselés alatt tartassék, tudván azt, hogy a' jó és biztos utak minden előmeneteknek, és főképen a' kereskedésnek elősegállítására legalkalmasabb eszközök.

17-szer. A' nagyobb és kisebb folyó vizeknek rendbe hozását (Regulatio) szükségesnek találom. Igaz ugyan, hogy sok határookban a' folyóknak bár mi tekervényes folyások vagyon is, még is azok a' határokat századok óta különböztetik meg egymástól. Úgy de, ha az ország-utakat lehet egyenesre venni, a' köz jó tekintetéből, a' mint azt tapasztaljuk közönségesen, miért nem lehetne a' folyó-vizeket is? Azért az eddig volt határok senkitől sem foglaltatnának el, mellyek a' törvény' értelme szerint az Al-Ispányi hivatal által az új folyáson túl is kijegyeztethetnek, bizonyosakká és állandókká tétethetnek 's tétetnek is.

A' folyó vizeknek egyenes folyások által a' nagy kárral járó áradás elmellőztetnék, mert a' viz egyenesen folyván, sebesen is lefolynék, főképen az árvizek idején a' réteket iszappal haszon

vehetetlenné nem tenné. Ezt a' Vármegye a' Földes Uraságokkal egyet értőleg vihetné véghez, igaz hogy hosszas időre és nagy szorgalom mellett; de annak bizonyos hasznát mindjárt is látná a' birtokos, leginkább pedig a' maradék.

18-szor. A' viz-mosások leginkább a' hegyekről sebesen lefolyó árviz által okoztatnak a' hegyek' oldalain, és a' szántóföldeken 's réteken. Az árviz mély árkokat mosván, a' hegyek alatt lévő hasznos földeket és réteket iszappal behordja, és haszonvehetetlenné teszi. Sok helyeken láthatni azt ezen Vármegyében, hogy a' hol 20 vagy 30 eszt. előtt, a' hegyek' oldalain szántó-földek voltak, ott most az elsokasodott árkok miatt haszonvehetetlenné lett a' föld.

Ezen kárnak a' közönségre nézve nagyobb következése van, mint sem azt képzelni lehet; mert e' miatt sokkal kevesebb a' termés, és így a' föld tulajdonosa és mivelője kenyeretlen marad; azon feljül a' volt hasznos szántó-földje az elszaporodott mély árkok miatt még tsak marha legelőül sem szolgál azontúl.

Jónak tartanám tehát közönségesen azt a' felsőség által meghatározatni, és elintéztetni, hogy a' vizmosásokban, vagy is a' kimosott mély árkokon keresztül gátokat fenni, azokat gazzal és

kövekkel berakni, minden e' féle földet használó gazda tartozzék, annak segítségével, a' kinek szántó-földjét vagy rétyjét az ezen víz-mosáson leomlott víz ez előtt behordta iszappal. Az ilyen gátok felfogják az árvíz által hordatni szokott földet, követ, iszapot, kivált ha azok több helyeken is tétetnek; az iszap pedig lassankint betölti a' volt árkot. A' még tsak kezdetekben lévő kisebb vízmosásokat kisebb erővel, gazzal, és egyengetés által könnyen meg lehet gátolni; és így ezen és több e'féle intézetek által a' jó szántóföldet haszonvehetővé lehet tenni; ehez azomban szorgalom és szemes felvigyázat szükséges.

19-szer Hogyha minden hidak faragott kövekből állítottak volna, melly bátorságosak és állandók volnának azok. A' Rárosi nevezetes nagy kő hidat ki tudja hányadik maradék is használhatja, megkívántató felvigyázat és gondviselés mellett; mert egy jól készült kő-hid nem kíván olly nagy és költséges gondviselést, mint a' fa-hid, tsak az legszükségesebb, hogy a' bolthajtást ne koptassa a' vasas kerek; erre nézve homokos kavitszal töltsék meg jól a' hid. Ehez hasonlítva a' fa-hidak sokkal több gondviselést kívánnak, mert ezeket a' hó, eső, viz, fagy, és a' sár is rothasztja, azon kívül, hogy a' mi az egészset tartja, az a' vízben mindenkoron ázván, mintegy eltaplósodik. Mind ezeken feljül, a' terhelt szekerek' vasas kere-

kerekei koptatják és reszekettetik is azt, melly mozgás által erőlténítetik az egész fa-alkotmány, és így a' nagy költség és munka után is tsak kevés ideig használható. a)

20-szor Viszsa térek végre újra az emberhez. Az ember létele' elő segéllésének első és elmellözhetetlen fő eszköze a' bába aszszony; ettől függ a' lebetegedett aszszonynak, és a' született tsetsemőnek az élete. Tart ugyan ezen Vármegyè két tanúlt, és fizetést is huzó bába aszszonyt, kik közül az egyik Balassa-Gyarmaton, a' másik pedig Gácson lakik. Helyes és szükséges is ez; de a' nagy szükséghez mérsékelve kevés e' kettő. Ezek többnyire tsak az uraságok által foglaltatnak el, és érdemek felett is fizettetnek, tsak hogy a' szükségben megjelenjenek; ellenben a' falukon lévők meghagyatnak, sőt elfelejtetnek tudatlanságok mellett a' babonáskodásokban, nem lévén szükséges tudományok. De

---

a) A' tapasztalás és a' példák mutatják ennek valóságát.

A' Ráros-Mulyadi helységen feljül, közel a' Csevitze forrásához vagyon egy kis kő hid, a' mellyről közönségesen az tartatik, hogy az még a' 'Török' birtoka alatt épült, 's ez még most is jó és bátorságos; ellenben a' fa hidnak rövid idejét a' tapasztalás így bizonyítja: én 1790-ben mint a' Szécsényi Járásnak akkori Fő Szolga Birája, az akkoriban újra felépült Pöstényi fa hidat végre hajtattam, az azonban azóta már harmadszor építetett fel újra.

a' fizetések is nagyon tsekély; két héti gondviselésért, ápolgatásért, álmatlan felvigyázásért mind a' lebetegedett aszszonynál, mind annak mostszületett tsetsemőjénél, $\frac{1}{4}$ kila buza és 4 garas a' jutalmok, 's ezt sem kapják meg minden gyermekágyastól.

Szükségesnek látom tehát, hogy ezen Vármegyének mindegyik Járásában legalább egy egy jól kitanúlt, és példás életű aszszony állíttassék bábaaszszonynak, és a' Vármegye által fizetessék; azon feljül minden mező városainknak is legyen különösen egy egy kitanúlt, és bizonyág levelet nyert bábájok. A' Vármegye bábájinak fő kötelességek legyen a' Járásokban minden falusi babaaszszonyokat esmerni, azokat oktatni, hogy egy vagy más 's főkép veszedelmes állapotokban mit kellessék tselekedniük, miképen kelljen orvosolniok, minden haszontalan babonaságoknak és visszaéléseknek félre tételével. Ezen hasznos és szükséges intézetek által sok szerentsétlenségek elháríttatnának. De ezek felett még az is szükséges, hogy a' helységek bábáji is közönségesen a' lakosok által betsben tartassanak, arra, hogy fizetésekben kielégíttessenek, a' helybeli előljárók fő felvigyázással és segítséggel is lenni tartozzanak. Ezen egész tárgyának az orvosok' felvigyázatja mellett való elrendeltetését szükségesnek találom.

21-szer. A' koldusok ezen Vármegyében ide 's tova szabadon tsavarognak, főképen az orszá-gos vásárokon, jaj szóval, unalmas énekléssel, sőt hegedűvel is terhelik az előttök elmenőket. Hogy ezek eránt bizonyos rend szabattassék, elkerülhe-tetlenül szükséges. A' koldulás' meggátlására leg-alkalmasabb volna azon rendelés, hogy minden közönség tartsa házonkint a' maga szegényeit, és ne lenne azoknak szabad a' koldulás által a' vásárokon mintegy speculatiót, vagy is keres-kedést üzni, a' közönségnek nem kis botránko-zására.

22-szer. A' Zsidóknak száma két ezer lé-leknél többre megyen ezen Vármegyében, kik mind házallo kereskedéshől élnek, és a' nyereség-ből táplálják mind magokat, mind házok népét, abból fizetik a' tolerantziális adót is. Kéntelenek tsalni, hogy hasznát láthassák fáradságoknak, és a' hitelbe vett portékák árrát kifizethessék; de a' munkát kerülük. Miért nem lehetne ezeket is a' gazdaságbeli munkára szorítani? E' részben is a' szegény munkás adófizető leginkább szenved; mert a' mit veszen a' Zsidóktól, ahoz nem ért, s úgy adják neki ezek a' portékát, a' mint akarják.

23-szor. A' Tzigányok most is abban az álla-pothban vannak, a' mellyben ez előtt több száza-dokkal voltak. Mus'ika, ko vátsolás, vagy lovakkal

való tsere a' férjfiak' foglalatossaga; az aszszonyok pedig fazékkal járván házról házra, férjeik és gyermekeik számára nyerekednek, és így ezek is készből akarnak élni. Igaz, hogy Mária Theresia kegyes Királynénk idejében széljel osztattak azoknak gyermekeik; de nem folytattván ez tovább, hasztalan adatott nekik az új Magyar nevezet, vissza estek a' maradékban régi állapotjokba. Miért nem szoríthatnának ezek, mint a' közönség terhére élők, paraszt munkákra?

F o g l a l a t j a

---

	lap.
I. Nógrád Vármegye Petsétje	5
II. Jelessége ezen Vármegyének	6
III. Az Országnak és Nógrád Vármegyének történetei, 's nagy és jeles embereinek megkülömböztetett tselekedetei . . .	11
IV. Ezen Vármegyének nagy és jeles Emberei	24
V. Ghymesí és Gácsi Gróf Forgách gyökeres és régi Familia' kezdetének, nagy embe- reinek, 's egyszer'smind jeles történe- teinek hiteles előadása	35
VI. Nógrád Vármegye Fő Ispánjai	227
VII. Nógrád Vármegye' Al-Ispánjai	230
VIII. Azon hijjánosságok és fogyatkozások, mellyeknek orvoslások szükséges	236

H i b á k :

A z E l s ő K ö t e t b e n .

84. lapon	Nelistye	olvasd	Nedelistye
172. —	Sidonia	—	Juliánna
189. —	Abauj Vármegye	—	Borsod Vármegye
275. —	Ékeskedik	—	Ékeskedett
305. —	Millibus a Vacia	—	Milliaribus a Vacia
311. —	nagy nyugodt	—	nap nyugot
314. —	Ijú	—	Ijabb
339. —	Szklavonya	—	Szklahonya
359. —	Majoratus	—	Senioratus
372. —	Genere	—	Gerere
375. —	Majoratus	—	Senioratus

A' M á s o d i k K ö t e t b e n .

A' 41. lapon	Borjú pásit	olvasd	Pást.
51. —	Ágoston	—	András.

A' H a r m a d i k K ö t e t b e n .

A' 85. lapon	1503.	olvasd	1593.
--------------	-------	--------	-------

A' N e g y e d i k K ö t e t b e n .

A' 36. lapon	hogy azt	—	ez maradjon el.
62. —	De medio nostra	olvasd	De medio nostri
238. —	<i>In nota</i> 24. 60.	—	175. 176. 282.

A' T. T. Előfizető Urak' Nevei.

	Példány.
Mélt. Báró Balassa Anna Aszszony Ő Nagysága	2
Balassa Gyarmath Mező-városa' Nemes Tanátsa	2
Mélt. Baloghy Mihály Úr, Cs. K. Tanátsos	1
Tek. Bárczay (Bárczai) Pál Úr, T. N. Pest Vármegye' Első Al-Ispánja	1
Tek. Bátorffy András Úr, hites Ügyvéd Temesvárott	1
Tek. Battha József Úr, Tábla-Bíró, Rapon	1
Fő Tiszt. Benkő Tamás Úr, V. Esperest és Varbói Plébános	1
Tek. Benkovich Mihály Úr, a' Szeredi Kir. Só Hivatalnál Perceptor	1
Mélt. Bory (Borfői) Miklós Úr, Cs. Kir. Tanátsos, 's Itélő Mester a' Tettes Kir. Törvényes Táblánál	1
Tek. Bory (Borfői) János Úr, Tábla-Bíró, Karants Kesziben	1
Tek. Bogma (Nebojszai) István Úr, T. N. Temes Vgye' Tábla-Birája és Számvevője	1

Tek.	Böhm Károly Úr, a' Magyar Kir. Pesti Universitásnál Professor, 's az Orvosi Fa- cultás' Decanusa	1
Tek.	Böjtös Imre Úr, T. N. Temes Varmegye' Földmérője	1
Tek.	Budjács (Mikusóczi) Imre Úr, T. N. Temes Vgye' Fő Szolga-Bírája	1
Tek.	Csaplovits Lőrincz Úr, a' Mélt. Gróf Zichy Familia' Levél-Tárnokja	1
Tek.	Csergheő Ferentz Úr, a' Kőszegi Ke- rületi Tábla' Assessora	1
Tiszt.	Csizmázia János Úr, Drégely Palánki Káplán	1
Tek.	Darvas (Nagy Réti) János Úr, Tábla- Bíró, Petőn	1
Tek.	Darvas (Nagy Réti) Pál Úr, Tábla-Bíró, Csécsén	1 Vel.
Mélt.	Gróf Dietrichstein Ferentz Úr, Cs. Kir. Kamarás Ő Nagysága	1
	Dobrojscoits Áron Úr, Pesti Kereskedő	1
Tiszt.	P. Eduard, Kékkői Várbeli Káplán	1
	Nzetes Eggenberger József Úr, Könyváros Pesten	1
Tek.	Etthre Károly Úr, Táb. Bíró, Rálnón	1
Tek.	Fehér György Úr, Fiskális Egerben	1
Tek.	Folkusházy József Úr, Fiskális, Fű- leken	1
Mélt.	Gróf Forgách József Úr, Cs. Kir. Ka- marás Ő Nagysága, Szécsényben	2

Mélt. Gróf Forgách Aloyz Úr, Cs. Kir. Kamarás Ö Nagysága, Újlakon	1
Mélt. Gróf Forgách István Úr Ö Nagysága, Szécsényben	1
Tek. Gaal (Gyulai) János Tábla-Bíró Úr	1
Tek. Gáspár István Úr, hites Ügyvéd és Tábla-Bíró, Szalmatertsen	1
Fő Tiszt. Gáspár József Úr, a' Nógrádi Megye' Al-Esperestje és Nógrádi Plébános	1
Tiszt. Gáspárik Kazimir Úr, Váti Püspöki Titoknok	2
Tek. Glatz János Úr, T. N. Arad Vármegye' Földmérője	1
Tek. Gyuresányi (Moysfalvi) Gábor Úr, Tek. Nemes Nógrád Vármegye' 2-dik Al-Ispánja	1
Tek. Gyurikovits György Úr, Sz. Királyi Po'sony Városa' Senátora, 's ugyan azon nevű Vármegye' Tábla-Bírója	1
Tek. Gosztonyi Pál Úr, T. N. Heves Vármegye' Első Al-Ispánja	1
Tek. Horkovits József Úr, Hertzeg Koháry Fő Fiskálisa	1
Tek. Huszár József Tábla-Bíró Úr	1
Nztes Kartaly Mihály Úr, Péterfalusi Tisztartó	1
Nztes Kiss János Úr, Kékkői Kasznár	1
Tek. Kiss Károly Úr, Cs. Kir. Hadnagy B. Márjássy Ezeredje' Gránátos Osztályánál	1

Nztes Kollinassy János Úr, a' Rimai Vas- Egyesület' Perceptora, Rima-Brezón	1
Fő Tiszt. Kovács Ignácz Úr, Rapi Plébános és Al-Esperest	1
Tek. Kovács (Berenczei) Sándor Úr, T. N. Szathmár Vármegye' Fő Jegyzője	1
Tiszt. Krizsány János Úr, Verőczei Plé- bános	1
Mélt. Kubinyi (Felső Kubinyi) Péter Úr, Cs. Kir. Tanácsos	2
Nztes Joannovics Lázár Úr, T. N. Temes Vármegye' Biztosa	1
Nztes Lalahay János Úr, Szécsényi Szám- tartó	1
Tiszt. Lipták György Úr, Gácsfalusi Plé- bános	1
Lossontz' Mező Városa'Ns Tanácsa	1
Mélt. Madács Imre Úr, Cs. Kir. Kamarás	2
Nztes Malocsai Ferentz Úr, Vilkei Tisz- tartó	1
Tek. Mándy József Tábla-Bíró Úr	1
N. Tiszt. Márkus Nep. János Úr, Regyes Iskolabeli Áldozó Pap, a' Selmetszi Colle- gium' Rectora, 's ugyan ott a' Gymnasium' Directora	1
Nztes Matiss Ferentz Úr, a' Pétsi Semina- rium' Tisztartója	1

Példány.

Tek. M o c s á r y (Bocsári) Károly Tábla-Bíró Úr, Lipta Geregén	3
Mélt. M o c s á r y (Bocsári) Péter Úr, Cs. Kir. Ezeredes Kapitány	1
Tek. M u s l a y (Boros-Jenői) László Úr, T. N. Temes Vármegye' Első Al-Ispánja	1
Fő Tiszt. N a g y G y ö r g y Úr, Al-Esperest és Plébános Aszalon Abauj Vgyében	1
Tek. P a p (Törökfalvi) János Tábla-Bíró Úr	1
Tek. P á r n i t z k y J ó ' s e f Úr, T. N. Nógrád Vármegye' Fő Adó-Szedője	1
Nztes P a t z e k J ó ' s e f Úr, Kokovai Kasznár	1
Ns P i r y J ó ' s e f Úr, Zsélben	1
Tek. P l a t t h y (Nagy-Palugyai és Turótz Vidéki) Péter, Tábla-Bíró Úr	1
Fő Tiszt. P o g á n y A l b e r t Úr, Salgó Tarjáni Plébános, Al-Esperest és Kanonok	1
Nztes P o k o r n i M i h á l y Úr, Szécsényi Pa- tikás	1
Tek. P o r k o l á b (Nagy Váthi) Dániel Úr, a' N. Mélt. Kir. Curiánál több Familiák' Fis- kálisa	1
Nztes P r e c s i n s z k y P á l Úr, Rékkői Tisz- tartó	1
Mélt. B á r ó P r ó n a y (Tóth Prónai és Blatnitzai) Lajos Úr Ö Nagysága, Cs. Kir. Ezeredes Kapitány és Keresztes Vitéz	1
Nztes R a d e r A l o y z Úr, Fejérvári Könyv- áros	1

Fő Tiszt. Rajzinger József Úr, Fülel-Püspöki Plébános, V. Esperest és Kanonok	1
Tek. Schedius Lajos Úr, a' Magyar Királyi Pesti Universitásban Aesthetica Professora, a' Philosophica Facultás' Seniora, 's több T. N. Vármegyék' Tábla-Birája	1
Tek. Sebestény László, Tábla-Bíró Úr, Vilkén	1
Tiszt. Szalay Antal Úr, Értényi Ráplán	1
Tek. Szalay István Úr, több Mélt. Familiák' Fiskálisa	1
Nztes Szalacz Antal Úr, Békési Uradalmi Számvevő	1
Szécsény Mező-Városa' Ns Tanátsa	1
Mélt. Szemere István Úr, Cs. Kir. Tanátsos, 's T. N. Zemplín Vegye' Első Al-Ispánja	1
Tek. Szentiváyi Ánzelm Úr, T. N. Nógrád Vármegyé' Fő Szolga-Birája	2
Mélt. Szilassy (Szilasi és Pilisi) József Úr, Cs. Kir. Tanátsos, T. N. Zemplín Vgye' Administratora, 's a' N. Mélt. Septemviralis Tábla' Assessora	1
Tek. Szirmay (Szirmai) György Úr, T. N. Szathmár Vgye' Szolga-Birája	1
Tek. Szirmay (Szirmai) József Úr, Tek. N. Zemplín Vgye' Fő Adó-Szedője	1
Tiszt. Tindira József Úr, Litkei Plébános	1
Tek. Tomka (Tomkaházi) Samuel Úr, hites Ügyvéd 's Tábla-Bíró	1

Tek. Zmeskál Miklós Tábla-Bíró Úr	1
Tiszt. Vrana János Úr, Csesztvei Plébános	1
Tek. Walther László Úr, a' Mélt. Gróf Károlyi Familia' Levél-Tárnokja, 's T. N. Esztergom és Csongrád Vármegyék' Tábla- Birája	1